

JOSE CARLOS SOMOZA

Peștera ideilor

"-t\

internațional publishing company

Editura RAO International Publishing Company

Grupul Editorial RAO CP. 2-124 București, ROMÂNIA

JOSE CARLOS SOMOZA

La caverna de las ideas © 2000, José Carlos Somoza

Traducere din limba spaniolă ILEANA SCIPIONE

Prefața și note ILEANA SCIPIONE

Ilustrația copertei *Academia lui Platon* (mozaic din Pompei)

© Rao International Publishing Company, 2003 pentru versiunea în limba română

Tiparul executat de

ALFOLDINYOMDAAG

Debrecen, Ungaria

iulie 2003 ISBN 973-576-516-0

Peștera contradicțiilor celor de toate zilele

sau

Bune și rele în cheie borgesiană

Contradictoriul Jose Carlos Somoza s-a născut în Cuba, în emblematicul an 1959, dar trăiește din 1985 la Madrid, în Spania, deși a mai locuit și la Caracas, Venezuela, și Cordoba, Argentina. Licențiat în medicină, bun pianist, este doctor în psihiatrie, dar a debutat ca dramaturg și acum scrie proza (scenarii de radio și film, precum și romane). Sa facă totul pentru a-și cuceri cititorul, prinzându-l în mrejele unei intrigi atrăgătoare a fost încă de la început principalul obiectiv literar al lui Somoza: „Cu fiecare din cărțile mele încerc să îi seduc pe cei ce savurează lectura și să le retrezesc pasiunea pentru citit, lucru greu, dacă ținem seama de faptul că oferta emoțiilor este din ce în ce mai mare”. Așa se explică și lipsa lui de interes pentru departajarea strictă a generațiilor sau a genurilor literare.

Și se pare că a izbutit, începând din 1994, aproape fiecare an i-a adus câte un nou premiu literar, în 1994 i se acordă Premiul de Dramă „Mărgărita Xirgu” al Radio Exterior de Espana, pentru scenariul radiofonic *Languste*, și Premiul „Gabriel Sije” pentru nuvela *Planuri*.

În 1996 primește Premiul pentru Romane Erotice „La Sourisa Vertical”, acordat de un juriu întrunit de Tusquets Editores sub președinția marelui regizor de film Luis García „Berlanga”, pentru romanul *Silencio de Blanca* („Tăcerea •5 Blancăi”), pe care acesta îl consideră un interesant reprezentant al genului erotic. Romanul se articulează pe relația și protagonistului, muzician, cu trei femei: eleva Elisa, o Lolită muzicală, superficial creionată, Veronica, psihiatra bine intenționată care deschide poarta labirintului psihologic al personajelor, și misterioasa Blanca, ultima cheie a romanului, a cărei personalitate reală (mai mult misterioasă, decât tăcută) este revelată de-abia în ultimele pagini ale căiții, care își propun să analizeze „patima ce se naște din negarea constantă a dorinței aprinse”. Netrecând cu vederea unele defecte ale romanului, juriul i-a acordat totuși premiul „pentru calitatea literară a textului și pentru viziunea ritualizată a erotismului, ca și pentru bogăția scenelor care [...] îl introduc pe cititor într-o atmosferă tensionată”.

În 1997 este laureat al Premiului de Teatru „Cervantes”, *cu Migud Will*, piesă pusă în scenă de Denis Rafter, și al cărui protagonist, un năzdrăvan alter-ego al Marelui Will, s-a bucurat de un excepțional succes de public și de critică la Festivalul de la Almagro și la Teatrul de Comedie din Madrid.

În 1998, Premiul pentru Roman „Ca fi Gijón” pentru *La ventana pintada* („Fereastra pictată”) i-a consolidat promițătoarea traiectorie narativă, în 2000 este finalist al Premiului „Nadal”, cu romanul *Dafne desvanecida* („Dafne leșinată”).

În 2001 și 2002 primește Premiile „Fernando Lara” (unul dintre cele mai prestigioase premii spaniole de proză românească, convocat de celebra Editură Planeta) și premiul pentru cel mai bun roman *noir* „Dashiell Hammet”, amândouă pentru *Clara y la penumbra* („Clara și penumbra”). Acest *thriller* ne-futurist, chiar dacă acțiunea sa se desfășoară în anul 2006 în mai multe orașe europene, pune problema limitelor creației, excesiv supuse legilor pieței. O intrigă tensionată și o acerbă critică socială, lumea artei moderne și o serie de asasinate macabre converg toate în acest roman unde „hiperdramatismul”, o formă nouă a artei apărută, după spusele naratorului, în 1996, folosește drept

suport trupuri omenesti, și unde două grupuri de polițiști investighează separat, la moartea acestor „trupuri artistice”, nu doar asasinate, ci și distrugerii de opere de artă. *Clara y la penumbra* abundă în sugestii dintre cele mai îndrăznețe, ce merg de la cultul imaginii pînă la disprețul pentru omul în carne și oase. Ce crede Somoza despre toate acestea? Ei bine, psihiatrul nostru nu se teme să afirme că primul, cultul imaginii, merge mai departe decît al doilea, cultul trupului viu: „Cine nu fabrică azi imagini în consonanță cu timpurile pe care le trăim? Dar pe mine, dincolo de lumea top-modelelor, mă interesează mai mult lumea aparențelor, care nu-i afectează pe toți.” Și totuși, Somoza insistă asupra faptului că nu această problematică ar fi esențială în romanul său: „Aici sînt importante persoanele. Picasso și Leonardo mi se par mai enigmatice decît Domnișoarele din Avignon și Monna Lisa”, în ceea ce privește accentele futuriste ale „hiperdramatismului”, Somoza opinează că acest roman: „este o lume paralelă, și nu spun că lucrurile vor evolua ca în Jules Verne, care credea că într-o zi avem să ajungem pe Lună. Este un reflex al lumii actuale. Iar, dacă descoperim cum am putea cîștiga bani cu această formă de artă, se va găsi de la sine lume care să lucreze în domeniu”. Jose Carlos Somoza a scris și numeroase piese de teatru, printre care *Leviatan*, *Las esquinas de] árbol* („Colțurile copacului”), *Misterio* („Mister”), (toate în 1994) ca și nuvelele *La Boca* („Gura”) (1995) și *El detalle* („Amănuntul”) (1997). Dintre romanele sale mai amintim *Cartas de un asasino insignifiante* („Scrișori de la un asasin neînsemnat”) (1999). Dar cea mai sigură dovadă a succesului său de public este faptul că și romanul *Daŋne leșinată*,

7

apărut după *Peștera ideilor*, a fost tradus deja în numeroase limbi străine.

... Fiind, fără îndoială, cel mai izbutit dintre textele sale ^w narrative, *Peștera ideilor* (al șaselea roman scris de Somoza, apărut în anul 2000 și care s-a bucurat de mare succes de librărie și de critică) i-a adus consacrarea și celebritatea literară, căci a fost tradus pînă acum în peste zece limbi, printre care: germana, franceza, greaca (se putea oare altfel?), l daneza, maghiara, engleza, italiana, japoneza, poloneza, portugheza, ivrit, turca, islandeza și coreana. Cu această narațiune, romancierul pătrunde în ambianța gîndirii lui Platon, „ceea ce - spune - m-a stimulat să *reflectez* asupra contradicțiilor care îi puneau atunci în mișcare pe oameni, chiar dacă nu am pretenția să fac roman istoric”. Narațiunea îmbină reflecția cu divertismentul, deoarece -pledează Somoza - acestea „nu au de ce să fie în conflict”, și împletește o intrigă polițistă din Grecia antică, ce nu este istorică, cu un roman negru, ce aproape că nu este polițist. El împrumută mijloace din ambele teritorii, fără a se instala definitiv în nici unul, și pretinde chiar că ar fi încercat să le caricaturizeze, folosind, în cea mai deplină libertate, caracteristicile diferitelor genuri literare. Personal nu am reușit să detectez elementele de caricatură. Dar, indiferent de intenții, în practica fățișă a jocului metaliterar autorul se folosește de ficțiune pentru a-și pune, în numele său și al nostru, tocmai întrebările pe care adeseori ni le punem cu toții, și mai ales pentru a explora micile și marile probleme ale existenței:

„Nu voiam să scriu un roman istoric, pentru că nu cred în acest gen. Dar Grecia clasică îmi permitea să reflectez la enormele contradicții care îl puneau în mișcare pe omul acelor timpuri, atît de asemănătoare celor de azi. [...] Grecii se zbăteau între exaltarea rațiunii și cea a simțurilor. Acum sîntem în căutarea unor valori pe care să le confruntăm cu zeii tehnologiei”, explică Somoza, convins că omul s-a schimbat nespun de puțin de-a lungul timpurilor și că nevoia de a filosofa, pregnantă în acest roman, este încă vie, deși S

^{#4...}

filosofii și poeții și-au pierdut rolul hotărîtor în societate: „Acum acest loc îl ocupă omul de știință, iar știința se face că ne pune la dispoziție răspunsurile la marile întrebări, deși nicicînd nu am fost mai zăpăciți ca acum”.

Pentru toate aceste motive, scriitorul întreprinde, cu *Peștera ideilor*, o călătorie în trecut, se înconjoară de filosofi ce reprezintă diferitele școli de gîndire din epoca marelui Platon și inventează o țesătură de crime care încă din primul moment îl prind pe cititor în mreaja lor, într-o cîtva după modelul *Numelui trandafirului*, cu care în premieră ne-a fermecat Umberto Eco. Cartea' ne mai aduce în preajmă și un Traducător anonim, al cărui roman se desfășoară, ă la Camil Petrescu, sub linia ce separă acțiunea de notele de subsol. Acesta ne obligă să participăm la propria istorie, la enigmaticele pe care, rînd pe rînd, le înfruntă și le rezolvă, la secretele ce, tot rînd pe rînd, i se (și ni le) revelează. Vom reveni pe larg asupra acestui al doilea text.

Tot acest joc al romanelor „matrioșe” are, în ultimă instanță, scopul - ne spune Jos6 Carlos Somoza - de a ne arăta că „una dintre posibilele concluzii [...] este că rațiunea singură nu e suficientă. Raționalismul, logica pură, nu ne permit să cunoaștem adevărul, pentru că acesta este în mișcare, se află dincolo de simțuri, în lumea iraționalului”. Și cine ar putea ști acest lucru mai bine decît acest psihiatru care nu a împlinit încă 50 de ani? Vom discuta, pe rînd, cele două interesante probleme pe care le pune romanul.

î l

Mai întîi, grupul de probleme pe care autorul ni le ridică încă de la început, o dată cu titlul: *Peștera ideilor* este nu o aluzie, ci o referire directă la parabola lui Platon:

„Presupun că - îi spune un personaj, filosoful Diagoras, altui personaj, Crantor — ai auzit că noi avem un mit al peșterii, nu? Prizonierul care a trăit întreaga viață într-o peșteră,

9

privind umbrele obiectelor și ale ființelor reale, povestește mitul acesta, devine liber dintr-odată, iese la lumina soarelui, și își dă seama că pînă atunci văzuse doar simple și-

ltu»t» •••• »-i:~«— • •

„—i~« Tatuat uuaș simplice siluete, iar realitatea este mult mai frumoasă și mai cuprinzătoare decît și-o imaginase”.

Mai mult decît atît, motoul romanului este un foarte cunoscut (și mai ales citat) fragment din așa-numita *Scrisoare a VII-a*. Mare parte din aceasta este consacrată relatării și comentării pe larg a călătoriei făcute de Platon în Sicilia¹. Considerată cea mai autentică dintre scrisorile bănuite a ne fi rămas de la Platon (cf. Constantin Ritter) sau de o autenticitate îndoieală (cf. Aram Frenkian), aceasta este „cheia de boltă” a întregului set de 17 scrisori, în *Scrisoarea a VII-a* - a comentat Constantin Noica² - Platon va ști să reșeze la locul lui cuvîntul, arătînd (la 342 b și urm.) că actul de cunoaștere începe de la nume, urcînd la definiție, spre a ajunge apoi la *image*, de aici la *știință*; și, prin „afinitatea și asemănarea” inteligenței cu obiectul (nu prin imitație precisă!), „atinge însăși natura obiectului, *ousia* lui”.

În roman, aceste lucruri le explică, la cina pe care o dă la Academie, Platon însuși: „JE foarte simplu, Filotext. Prima treaptă e numele, și ar putea fi oricare. De pildă: «scriere», «casă», «cenaclu». A doua e definiția, numele despre care vorbesc sintagmele, în pilda «scriere», definiția ar fi: «Scrierea e un papirus scris ce formează un text total». E limpede că în literatură încap numai nume și definiții. A treia treaptă

¹ După 398 î.Hr., Platon ajunge din Magna Graecia în Sicilia, la curtea lui Dionysios cel Bătrîn (430-367 î.Hr.). în urma unor neînțelegeri cu privire la diferite chestiuni legate de legislație, legislativ și forma de guvernămînt, în 388-387 î.Hr., este invitat să părăsească Syracuza, unde cîștigase simpatia lui Dion, cumnatul lui Dionysios, și a prietenului său, Aristomenes. în finalul *Scrisorii* (din care face parte motoul ales de Jose¹ Carlos Somoza), sint prezentate pe larg disciplinele predate la Academie și este pusă în evidență originalitatea sistemului filosofic elaborat de Platon.

² Interpretare la *Cratylus*. în: *Platon. Opere*, III, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978, p. 233.

io

e imaginea, viziunea pe care fiecare și-o făurește în minte atunci cînd se gîndește la ceva. De pildă, gîndindu-mă la o scriere, eu văd un papirus desfăcut pe masă. A patra treaptă, intelectul, e tocmai ceea ce facem acum: discutăm, slujin-du-ne de inteligența noastră, despre orice, în pilda noastră am vorbit despre scriere: despre obîrșia și țelul ei. A cincea și ultima treaptă e ideea în sine, adică adevăratul obiect al cunoașterii, în pilda «scriere», ea ar fi Scrierea în sine, scrierea ideală, superioară tuturor scrierilor lumii.”

În fine, Filotext, care se va dovedi a fi autorul (destul de apropiat de contemporaneitate) al romanului de deasupra liniei, dar care are abila îndrăzneală de a se dedubla și suprapune unui personaj, scriitorul omonim invitat de Platon la cină³ ne oferă cu acest roman rodul pariului-provocare pe care dublul său i l-a propus lui Platon: acela de a ilustra această concepție printr-o carte. Iată cum ne explică acest lucru Montalo, editorul și, în același timp, fiul lui Filotext: „Ei bine, *Peștera ideilor* este rezultatul pariului dintre Filotext și Platon. Lui Filotext afacerea i s-a părut foarte grea: cum să scrii o operă care să conțină cele cinci elemente ale înțelepciunii? Primele două erau simple, dacă mai ții minte: numele este numele lucrurilor, pur și simplu, iar definiția, frazele pe care le spunem despre acestea. Ambele elemente figurează într-o scriitură normală. Dar al treilea, imaginile,, sînt deja o problemă: cum să crezi imagini care să nu fie simple definiții, forme ale ființelor și ale lucrurilor de dincolo de cuvintele scrise? Atunci, Filotext a inventat eideza.” Deși într-o notă a „Traducătorului” romanului se dau unele explicații legate de cuvîntul spaniol *eidesis*, „eideza”, ni se pare nimerit să dăm aici cîteva lămuriri preliminare: în

l

³ Și totuși, în buna tradiție clasică a romanului polițist, acest „prieten al căiții” (dacă ne gîndim numai la pasiunea cu care va „paria”) ne lasă un indiciu lămuritor: numele său, îmbinare a gr. *philo* „prieten” și a lat *textus* „text”, pe care este imposibil să îl fi purtat un contemporan grec al lui Platon.

primul rînd, *eidesis*, cuvîntul spaniol pe care îl folosește autorul Jose Carlos Somoza, de formație *psihiatru*, nu este prezent în Dicționarul cel mai autorizat al limbii spaniole, cel editat de Real Academia; acesta însă înregistrează *eidático*: „(din gr. *eidpticos*, relativ la cunoaștere) *adj.* 1. (*psih.*) despre și referitor la eidetism; 2. (*fii.*) care se referă la esența”, și *eidetismo*: „s./n. (*psih.*) capacitate a anumitor persoane, în general copii și artiști plastici, de a reproduce mental cu mare precizie *percepții* (*s.n.*) vizuale anterioare”. în *Dialogurile platoniciene de maturitate* (*Banchetul*, *Phaidon*, *Phaidros*), *eidos* și *idăa*, de la care derivă neîndoiealnic neologismul somozian, spaniolul *eidesis*, sînt termenii filosofici centrali, în jurul cărora evoluează doctrina despre *eide* (cuvînt greșit tradus prin „concepte”, după cum arată Adelina Piatkovski), esențe. *Eidos*, pi. *eide*, este esența, temeiul, proiectul nesupus nașterii și pieirii, forma (cel mai adesea umană), configurația, imaginea și înfățișarea, iar *idăa* este modelul unic, prototipul ființial, noțiunea logică,

paradigma esențială, forma estetică, idealul moral, într-o unitate nediferențiată. Dacă gr. *eikasia* este iluzia, atunci sp. *eidesis* ar fi întruparea ideii în esență sau fie și numai — cum face Jos6 Carlos Somoza - în *logos*, în cuvînt. Dar să mergem mai departe: deși „Traducătorul” îl întrerupe, pentru a-și arata surprinderea, Montalo continuă să explice: „Eideza este o invenție grație căreia Filotext face ca ideile să fie cursive, libere, să nu aibă legătură cu scriitura, ci cu imaginația cititorului”. Eideza nu este o tehnică literară folosită de scriitorii greci, ci: „Este o simplă invenție, care aparține în exclusivitate acestei scrieri! [...] Deci, al treilea element era rezolvat. Dar lipseau încă cele mai grele. Cum să reușească al patrulea, care era discuția intelectuală? Era nevoie, în chip vădit, de o voce din afara scriiturii, o voce care să comenteze ceea ce parcurgea cititorul, un personaj care să privească de la distanță întâmplările tramei. Acest personaj nu putea fi singur, căci elementul 12

necesita un oarecare grad de dialog. Astfel încît devenea obligatorie existența a cel puțin două personaje din afara scrierii. Dar cine ar fi putut fi acestea și cu ce scuză ar fi putut fi ele prezentate cititorului? [...] Soluția i-a dat-o lui Filotext propriul său poem, strofa tălmăcitorului «întemnițat de un nebun»: să adauge cîțiva tălmăcitori fictivi ar fi fost mijlocul cel mai nimerit pentru a ajunge la cel de-al patrulea element. Unul dintre ei «ar tălmăci» scrierea, comen-tînd-o în note de subsol, iar ceilalți ar fi legați de el într-un chip sau altul. Cu trucul acesta, scriitorul nostru a reușit să introducă cel de-al patrulea element. Dar rămînea al cincilea, cel mai greu: Ideea în sine! [...] Ideea în sine este cheia pe care în van am căutat-o încă de la început. Filotext nu crede în existența ei și de aceea nu am găsit-o. Dar, la urma urmelor, ea este înăuntru: în cercetarea noastră, în dorința noastră de a o găsi. [...] Filotext a cîștigat, deci, pariul!” Filotext-Somoza cîștigă pariul cu filosofia, iar prin amîn-doi literatura cîștigă la rîndul ei pariul cu filosofia. Regăsim însă în acest joc metatextual o nouă confirmare a diagnosticului pus cu dezamăgită luciditate de Horia-Roman Pata-pievici: „... lumea întreagă s-a transformat în fabulă, în *racit*, în joc al aparențelor, în joc *tout court*. Doctrina postmodernă a simulacrelor este consecința tipic modernă a preeminenței epistemologiei asupra ontologiei. De altfel, evacuarea autorului din teoria literară, apoi evacuarea textului în favoarea comentariului de text și a ideii de operă de artă în favoarea contextului sociologico-ideologic nu reprezintă altceva, în teoriile postmoderne, decît triumful modern al epistemologiei asupra ontologiei, în termeni morali, *U s'agit toujours d'affirmer que le blanc est noir*”⁴. Pe cei pe care această întâmplare îi va stimula să încerce să aprofundeze filosofia platonice îi îndemnăm să se apropie

⁴ H.-R. Patapievic, *Omul recent*, Ed. II-a revăzută, București, Human-itas, 2002, p. 118.

13

de *Scrisoarea a VII-a* și, evident, de, fascinantul dialog platonician *Cratylus* ghidați de splendidul studiu introductiv scris pentru acesta de Constantin Noica⁵.

„în el însuși - se știe - cuvîntul a apărut în trecut nu drept mijloc de comunicare, ci drept o adevărată forță a spiritului în sinul realității. El a fost privit ca înzestrat cu tăria de a edi-

Revenind asupra eidezei, așa cum spuneam, într-o notă

fica sau, dimpotrivă de a desființa. Uneori a părut să

dea

1

de subsol din romanul polițist de sub linie, „Traducătorul” mai adaugă cîteva explicații: „Eideza [...] este o tehnică literară inventată de scriitori greci din Antichitate pentru a transmite prin scrierile lor chei sau mesaje secrete. Constă din repetarea unor metafore sau cuvinte care, descoperite de cititorul perspicace, trebuie să îi pună la dispoziție o idee sau o imagine independentă de textul original. Arginus din Corint, de pildă, a ascuns o foarte completă descriere a unei tinere pe care o iubea în eideza dintr-un lung poem care, în aparență, era dedicat florilor de cîmp. Și Epaf din Macedonia [...]. O scriere eidetică este înțeleasă numai cînd este citită de la cap la coadă.”

Este deosebit de interesant de constatat, și ne surprinde că Somoza nu a insistat asupra acestui lucru (pentru că nu putem crede că nu l-a observat), caracterul subliminal al acestei „metafore” care, tocmai pentru că este independentă de textul original, ajunge la mintea cititorului independent de acesta. Și cine știe de cîte nu l-ar putea convinge!? Căci ni se pare că, utilizată cu o subtilitate mai mare decît cea pe care credem că în mod intenționat o afișează Somoza, această „tehnică literară” este infinit mai dăunătoare, chiar mai periculoasă decît inocentul „hiperdramatism” pseudo-futurist, deoarece e vădit că autorul urmărește - așa cum spune chiar unul dintre personajele romanului - „ca imaginile ascunse să plutească în conștiința cititorilor”. Tocmai de aceea nu trebuie să uităm nici un moment subtilul avertisment pe care ni-l face, în comentariul deja amintit, Constantin Noica:

⁵ Constantin Noica. „Interpretare la CRATYLOS”. In: *Plafon. Opere*, IO, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978, pp. 139-235.

legea intimă a lucrurilor, numindu-le, ca în legenda biblică a lui Adam; alteori numele a părut, magic, atât forța de a se înstăpini asupra lucrurilor, cât și mijlocul de a îmbuna și a-i face favorabili pe zei..⁶

După *Borges yyo* („Borges și eu”), una dintre paginile cele mai tulburătoare ale literaturii zilelor noastre, nimeni nu mai poate scrie literatură ignorând dramatica dedublare a scriitorului. Somoza face din belșug uz de avantajele ce decurg din această veche boală a scriitorului, căreia Borges nu a făcut decât să îi pună un diagnostic și să îi stabilească anamneză. Pe de altă parte, nici Somoza nu scapă *borgesitei*, boală plăcută și măgulitoare a literaturii secolului XX, dar în ultimul timp prea pasișant-epidemică. Iată *numai* o mostră:

„Există” - va povesti Crantor — „o credință foarte răs-pîndită în unele locuri aflate la mare depărtare de Grecia. [...] Conform acestei credințe, tot ce facem și tot ce spunem sînt cuvinte scrise în altă limbă și pe un imens papirus. Iar Cineva citește chiar acum acest papirus și descifrează faptele și gîndurile noastre, aflînd chei ascunse în textul vieții noastre. Acest Cineva e numit Interpretul sau Tălmaciul. Cei ce cred în El gîndesc că viața noastră are un sens ultim, pe care noi înșine nu-l știm, dar pe care Tălmaciul îl poate afla încetul cu încetul, în timp ce ne citește. La sfîrșit, textul se sfîrșește și noi murim, fără să știm mai mult ca înainte. Dar Tălmaciul, care ne-a citit, va cunoaște în sfîrșit sensul ultim al existenței noastre. [...] Unii cred că e cu

⁶ *Op.cit.*, p. 144.

putința sa vorbești cu Tălmaciul. [...]. Se spune că ne putem adresa Lui, știind că ne ascultă, căci citește și tălmăcește toate vorbele noastre. [...] Unii îi înalță laude și îi cer lucruri, ca, de pildă, să le spună ce se va întîmpla în capitelele următoare. Alții îl sfidează, deoarece știu, sau cred că știu că Tălmaciul nu există în realitate.”

Dar să revenim la textul borgesian fundamental, *Borges yyo*, pentru a urmări jocul dedublărilor din care s-a inspirat Somoza. Aici și nu numai aici dezvăluie Borges marele secret al scriitorului, comentînd propriul exemplu: astfel, în concepția lui, Borges-scriitorul se disociază în Borges-nara-torul, numit *yo* („eu”), și și Borges-trăirea (Borges-T), pe de o parte, și Borges-scriitorul, numit „Borges”, și Borges-cris-talizarea (Borges-C), pe de altă parte.

Nu încapă îndoială: amîndoi sînt autentici. Borges-T trăiește și se lasă trăit, se bucură de viață și citește, asimilează o linguriță de viață și un polonic de erudiție; în acest timp, lui Borges-C nu-i rămîne decât să digere nectarul și polenul erudiției, transformîndu-le în miere, în „digestia” aceasta, ce se face cu nedeazămințită loialitate față de sine însuși, își are originile autenticitatea lui Borges; ea îi fertilizează erudiția și îi anulează sterilitatea. Dar, pentru ca roadele creației sale să devină artă, intervine cu o întreagă strategie de mijloace și procedee literare proprii.

începînd prin a căuta autenticitatea în om, în Borges-T, constatam că acestuia nu i se întîmpla aproape nimic important; el își trece viața lăsîndu-se trăit de realitate, asimilînd ceasuri de nisip, hărți, rafinamente tipografice, etimologii, arome de cafea și prozele mult-iubitului său Stevenson. Borges-T își permite doar să trăiască, să asimileze cele trăite pentru ca din suma lor celălalt Borges să facă literatura; aceasta este singura sa rațiune de a fi. întregul mecanism, care acordă ritmuri diferite trăirilor, se consumă în chiar ritmul acestora și puțin cite puțin în doze infinitezimale și 16

trecătoare, se duce să supraviețuiască în Borges-C, falsificat sau amplificat, după cum ar dori-o însuși acest „ofro *Borges*”, în fuga timpului și a uitării.

Borges y yo este o emoționantă mărturie lăsată de Borges cel care trăiește, se lasă trăit de viață și pe care viața însăși îl trăiește, pentru ca, din experiența sa autentică, vitală sau livrescă e tot una, *el otro*⁸ să își tragă sevele creatoare.

Neliniștitoare mărturie a unui creator care se recunoaște în același timp și ca, în termenii lui Emir Rodriguez Monegal, *tema secreta de su obra*⁹! Cea mai irefutabilă probă a autenticității acestei trăiri este faptul că Borges-T se dizolvă în imaginea creată de Borges-C, la fel cum, o dată cu timpul care șterge irelevantele diferențe, Cervantes devine Don Quijote, iar Valey *Monsieur Teste*.

Spectaculoase și uneori chiar neașteptate, dedublările lui Somoza, care încearcă mereu să fie livresc ca Borges, sînt însă departe de a fi emoționante. Ele nu sînt trăire, ci numai tehnică. Ceea ce nu înseamnă că nu sînt adeseori interesante și incitante. Și, mai ales, servesc cauza unui „furt” mai efectiv, chiar dacă mai subtil, din Borges: al tehnicii borgesiene a metafizicii-ficțiune. Vom reveni.

încă din primul moment, scriitorul Josg Carlos Somoza se dedublează în Naratorul-Scriitorul Filotext și Naratorul-Tra-ducătorul (fără nume, generic, sau anonim, așa cum rămîn, în marea lor majoritate, traducătorii). Pentru ca această dedublare să fie cit mai tranșantă, unul stă în roman, deasupra liniei, celălalt, în note, sub linie. Linia aceasta, ca o cumpănă a apelor, separă două spații, Spațiul Fictiv și Spațiul Erudit. Iar Somoza are meritul de a fi transformat și Spațiul Erudit într-un Spațiu Narativ, simetric, deci pereche, deși, dacă ne gîndim

⁷ Celălalt Borges (sp.).

⁸ Celălalt (sp.).

⁹ „Tema secreta a operei sale” (sp.).

mai bine, poate că același Spațiu - Narativ s-a dedublat, permițînd Spațiului Fictiv să invadeze Spațiul Erudit (oare acesta să fi devenit „Tlon”?).

Fiecare dintre aceste două spații narrative pereche are propriile lui personaje. Spațiul Fictiv are personaje fictive

(Heracle Pontor, Ponsica, Diagoras și profesorii de la Academie, efebii Euniu și Antis, văduva Etis și copiii săi, Tramah și Elea, Crantor, Menecm, Yasintra etc.) și reale (care pătrund în ficțiune, precum Platon, Speusip etc.), dar care participa toate la întâmplările romanului de deasupra. Iar Spațiul Erudit, devenit fictiv, are personaje fictive, în raport cu Somoza, dar reale, în raport cu Filotext: Traducătorul, editorul Montalo, Elio, Helena, Aristide etc. Fiecare dintre cele două spații găzduiește câte un roman polițist: în cel de deasupra este căutat un criminal în serie, presupus „autor” al mai multor crime similare: în cel de dedesubt, este căutat „autorul” romanului de deasupra. Iar personajele fictive și reale din roman și din notele de subsol se întîlnesc *tocmai* pe linia-cumpănă care este, de fapt, chiar *cumpăna pariului* pus de fiecare dintre cei doi Filotext. În plus, în romanul de deasupra avansează nu paralel, ci *suprapuse*, (a) acțiunea polițistă, al cărui agent este Heracle Pontor („pandant” al agathachristianului Hercule Poirot?), (b) acțiunea eidetică, al cărui agent este „eroul” Hercule, și (c) acțiunea subliminală a celorlalte idei eidetice, prin a căror succesiune se realizează deducțiile freudi-anului¹⁰ detectiv.

Somoza nu se mulțumește cu această primă dedublare: scriitorul Filotext, care se va dovedi a fi tatăl Traducătorului și al Editorului Montalo, deci o persoană aproximativ din aceeași generație (ca să rămînem în nota

1° Merită, de altfel, o mențiune specială „visele” detectivului, splendide ficțiuni freudiene ale fostului psihiatru Somoza, prin care acesta își depășește experiența borgestană, dar care nu sunt mai puțin livrești decît prima. *iS*

rs

discuției noastre) cu Borges, născut aproximativ o dată cu secolul XX, și al cărui roman îl citim „deasupra liniei” se dedublează la rîndul său în Filotext-Scriitor Real și Filotext din Chersones-Scriitor fictiv, contemporan și prieten cu Platon-Filosof fictiv, o ipostază a lui Platon-Filosof real, personaj istoric. Dedublîndu-se, Filotext își găsește, așa cum am arătat, un loc în propriul său roman (care nu este nici realist, nici polițist, ci *istoric*, căci este scris dintr-o perspectivă contemporană, ceea ce explică și inadvertența numelui său propriu, indiciu important însă în romanul polițist. Metafizica-ficțiune pusă în mișcare de Somoza, scriitor poate tot atît de livresc ca și Borges, chiar dacă, așa cum era de așteptat, de sorginte borgestană, ne pune în fața unui serios, deși nu excesiv de profund, cunoscător al lui Platon. Faptele literare prezentate de Somoza nu sînt de sorginte realistă, ci se nasc din ingenioasa elaborare a materiei filo-soficio-livresc într-o *alegorie* populată de arhetipuri, care vin din și se duc spre **filosofic**, ceea ce le transformă în *camuflare a filosofici* în ficțiune, în cadrul acestei ficțiuni, literatura este percepută ca: (a) expresie a irealității lumii și a relativității faptului literar; (b) fapt real adăugat lumii, ca o realitate în plus a lumii noastre. Soluția pe care Somoza o propune este ieșirea din realitatea iluzorie și abordarea destinului în plan abstract. Din această încercare rezultă obligația la re-citire, pentru a pătrunde *detaliul-cheie*, ceea ce exprimă *distanțarea* Autorului de viață și *apropierea sa* mai mare de filosofic decît de literatură.

O modalitate literară pe care, cu siguranță, ar fi apreciat-o scriitorul român care a „văzut idei”, maestru și el al romanului „de sub linie” din *Patul lui Procust*, Cărnii Petrescu.

Să revenim însă la „cumpăna” efectivă, „desenată” a romanului, deja menționată linie de demarcație dintre roman și notele de subsol. „Subsol” care, nu ar fi putut să nu observe Mircea Eliade, este un „infern” modern, de aceeași

»9

sorginte cu multe dintre situațiile și personajele sale, care întruchipează neașteptate mituri încă nerevelate, încălcată, traversată, „violată” chiar, deci, departe de a fi de netrecut, aceasta linie de demarcație îngăduie să fie trasgresată ori de câte ori autorul, naratorul, editorul și traducătorul au nevoie sau doresc să se mute sau să mute pe alții dintr-un spațiu într-altul, sau numai să comunice cu cei din spațiul pereche celui în care își fac ei veacul, în jurul liniei, nimic din toate acestea nu este nou în filosofic, literatură și intertextualitate.

Atunci de ce, oare, a avut succes acest roman al lui Somoza? Răspunsul nu este greu de dat, chiar dacă, poate, nu ne va măguli prea tare: pentru că (adevărată operă de popularizare) cartea lui Jost Carlos Somoza oferă chiar și celui mai modest cititor „iluzia fericirii”, aceea că nu în-tîmpină nici o dificultate în a-l înțelege pe Platon. Dar nu numai aceasta, deoarece romanul este și o colegială pledoarie pentru abnegația și devotamentul anonim al traducătorului:

„Am cunoscut, acum cîtăva vreme, un bărbat mediocru. Era fiul unui scriitor nu mai puțin mediocru decît el. Bărbatul acesta visa să fie scriitor la fel cu tatăl său, dar Muzele nu-l binecuvîntaseră cu un talent pe măsură. Astfel, a învățat alte limbi și s-a consacrat Tălmăcirii textelor: a fost meseria căreia i-a putut afla cele mai multe asemănări cu cea a tatălui său. Într-o zi, acestui bărbat i-au dat un papirus vechi și i-au cerut să îl tălmăcească. S-a pus pe treabă și a muncit zi și noapte cu mare rîvnă. Era o scriere literară în proză, o povestire întru totul obișnuită, dar bărbatul, poate datorită neputinței de a scrie ceva inventat, a vrut să creadă că ea ascundea o cheie. Și astfel a început să lupte: Unde se afla secretul? Acolo unde spuneau personajele? în descrieri? în lăuntru vorbelor? în imaginile evocate?”

Ca cititoare și traducătoare a romanului lui Jose Carlos Somoza, vă invit să răspundeți la aceste întrebări după ce îl veți parcurge pe oricare din multele sale registre. Sau măcar pe acela unde Hercule Poirot și-a creat (tot după modelul borgestan) un precursor, pe Heracle Pontor.

În fine, înainte de a încheia, ne facem datoria de a arăta că însuși Romanul pare să se dedubleze, încă de la început chiar, așa cum implicit am observat, referindu-ne la spațiile sale „de sus” și „de jos”, în Romanul polițist despre Grecia

lui Platon (al lui Filotext) și Romanul polițist despre Roman (al Traducătorului), în pofida acestor aparente dedublări, avem cu singuranță de-a face cu un singur Roman, unitar și cu o substanță narativă indivizibilă, în fapt, aceasta migrează parțial și succesiv dintr-o parte într-alta a liniei de demarcație, astfel încât, deși suma ei rămîne constantă, Romanul „de sus” și Romanul „de jos” sînt, succesiv și alternativ, mai importante sau nu, mai pline sau mai goale de substanță.

Există o gradație precisă în această evoluție. La început, după canon, Romanul polițist „de sus” captează tot interesul autorului. Pe măsură ce înaintează însă, iar misterul începe să se lumineze, interesul, nu numai al cititorului, ci și al autorului însuși, pentru intriga polițistă de pe ulicioarele Atenei antice pălește în ritm aproape imperceptibil și se concentrează asupra celei din „înfernul” Traducătorului. Notele acestuia cresc nu numai în frecvență și dimensiuni, ci și în intensitate narativă, în sinceritate, în exasperare. Acest *crescendo* se realizează pe seama și din însăși substanța Romanului „de sus”. La nivelul *Peșterii ideilor*, „nimic nu se pierde, totul se transformă”: substanța frece numai din Romanul „de sus” în Romanul „de jos”.

Deși întîmplările sînt de multe ori *patetice*, în acest joc al gradațiilor (poate cel mai interesant din text), autorul

20

rămîne *distant* și rece, obiectiv aproape (oricum mai obiectiv decît personajul său, Traducătorul), uimitor de *exterior* tramei/tramelor narrative, și mai borgesian ca oricînd. De ce nu ne cucerește pînă la capăt? Oare numai pentru că sîntem conștienți în fiecare moment că se joacă? În definitiv, și Borges se juca. Numai că, în jocul său, la care participau doar el, noaptea și cărțile, Borges chiar „trăia și se lăsa trăit”. Dar, dacă „noaptea”, neîndoielnic nu este imprescindibilă unui joc similar, din jocul lui Somoza lipsesc, din păcate, „cărțile”. Nu ca material livresc, ci ca partener. Și e păcat! Dar, cu siguranță, Somoza nu și-a spus ultimul cuvînt și nu acesta este ultimul său roman.

Ileana Scipione

„Nu încapă nici o îndoială, ca atare, că există o pricină temeinică împotriva celui ce cutează să scrie ceva în asemenea privința, o pricină despre care, deși înainte vreme am mai invocat-o în repetate rînduri, cred că este momentul nimerit să vorbesc și de data aceasta.

Pentru fiecare dintre premisele pe temeiul cărora se ajunge în chip necesar la cunoașterea unui lucru sînt în joc trei condiții, a patra este cunoașterea însăși (iar a cincea se cuvine să fie socotit chiar lucrul ce urmează să fie cunoscut, în împrejurarea că el există cu adevărat). Anume, prima este numele, a doua este definiția, a treia este imaginea ...”

PLATON, *Scrisoarea a VH-a*

22

Hoitul zăcea întins pe brancarda firavă din lemn de mesteacăn. Dacă torsul și pîntecele erau un talmeș-balmeș de rămășițe nerușinate și flori închegate din sîngele care, țîșnind, se amestecase cu noroiul uscat, capul și brațele se înfățișau ceva mai bine. Un oștean dăduse la o parte mantalele care îl acopereau, pentru ca Așchii să îl poată cerceta, iar curioșii se apropiaseră, la început cu sficiune și apoi în număr mai mare, făcînd roată în jurul acelor lugubre rămășițe pămîntești. Frigul zbîrlise pielea de azur a Noptii, iar Boreas¹ sufla, vînturind pletele de aur ale torțelor, tivurile sumbre ale hlamidelor și panașele stufoase care împodobeau coifurile oștenilor. Tăcerea căsca bine ochii: toate privirile urmăreau stăruitor cercetarea pe care, la lumina unei lămpi pe care sclavul i-o ținea cît mai aproape, ferind-o cu mîna de bătaia vîntului, Așchii o împlinea cu strășnicie, îndepărtînd cu gesturi de moașă buzele rănilor sau cufundîndu-și degetele în găurile lor înfricoșătoare, cu atenția delicată cu care cititorul își petrece degetul arătător

Lipsește primele cinci rînduri. În ediția textului original pe care l-a îngrijit, Montalo afirma ca, în acest loc, papirusul a fost sfîșiat. Îmi încep, deci, tălmăcirea *Peșterii ideilor* cu primele cuvinte din textul lui Montalo, singurul de care dispunem (n.tr.).

[Notele din paratekst sînt semnalate cu asterisc, în subsolul paginii, cele ale traducătoarei în limba români sînt semnalate cu cifre și grupate la sfîrșitul cărții (n.red.).]

25

peste inscripțiile unui papirus. Vorbea numai Candal cel Bătrîn: răcnise în mijlocul drumului, cînd oștenii apăruseră purtînd cadavrul, și deșteptase din somn întreaga vecinătate, dar tot mai stăruia în el ceva ca un ecou al vacarmului pe care îl stîrnise; frigul nu părea a-i face vreun rău, cu toate că era aproape despuiat; șchiopătînd de piciorul stîng, ce țira beteagă o singură și peste poate de neagră unghie de satir, dădea ocol șlehtei iscoditoare și, urlînd, își întindea trestiiile brațelor izbitor de subțiri în încercarea de a se sprijini de ceilalți:

- E-un zeu! Priviți-l! Așa se pogoară zeii din Olimp. Nu-l atingeți! Ce v-am zis eu? E-un zeu! Jură, Calimah! Jura, Euforb!

Pletele lungi și albe, ce țîșneau în neștire din țeasta lui țuguiață, prelungindu-i parcă nebunia, filfliau în bătaia vîntului, acoperindu-i chipul pe jumătate. Dar nimeni nu-i dădea prea mare atenție: oamenii dădeau să privească mai cu-rînd la mort decît la nebun.

Căpitanul străjii de pe ziduri ieșise din casa cea mai apropiată întovărășit de doi ostași, iar acum își mai potrivea o dată coiful cu plete lungi: găsea nimerit să-și arate numeroșilor pierde-vară însemnele militare. I-a privit pe toți cei de față

prin sumbra-i vizieră și, dînd cu ochii de Candal, a arătat spre el cu nepăsarea cu care ar fi alungat o muscă plicticoasă.

- Fă-l să tacă, pe Zeus, a vorbit el, fără a se adresa în chip special nici unuia dintre oșteni.

Unul dintre aceștia s-a apropiat de bătrîn, a săltat lancea de jos și i-a împuns, cu o singură lovitură de-a latul, papirusul zbîrcit al burdihanului. Rămas cu vorba-n vînt, Candal a tras aer în piept și, fără zgomot, s-a îndoit de mijloc, precum pletele bătute de vînt. Apoi s-a lăsat la pămînt, zbătîndu-se și gemînd. Curioșii cască-gură au primit cu recunoștință neașteptata tăcere.

- Ce-ai de spus, fizicianule?

2(5

Medicul Așchii nu s-a grăbit să dea vreun răspuns; nici măcar nu a ridicat privirea spre căpitan. Nu-i plăcea să i se spună „fizicianule”, și cu atît mai puțin pe tonul acela care insinua că, în afara vorbitorului, toți cei din jur erau demni de dispreț. Așchii nu era războinic, dar era urmașul unor aristocrați de viță veche, iar educația sa fusese deosebit de rafinată; cunoștea bine *Aforismele*², puneă în practică toate poruncile *Jurămîntului*³ și consacrase timp îndelungat studiilor pe insula Kos⁴, însușindu-și arta sacră a Asclepiea-zilor, discipolii și moștenitorii lui Hipocrat. Nu era, deci, omul pe care un căpitan al străjii de pe ziduri să îl poată umili cu una, cu două. Dar se simțea ofuscat: oștenii îl deșteptaseră din somn la ora îndoielnică a zorilor ascunși, poruncindu-i să cerceteze în mijlocul drumului cadavru tînărului adus cu targa de pe măgura Licabetului, în vederea elaborării, fără nici o îndoială, a cine știe cărui soi de dare de seamă; dar prea bine știa cu toții că el, Așchii, era medic nu pentru morți, ci pentru vii, și era de părere că o astfel de îndatorire îi defăima profesiunea. Și-a ridicat mîi-nile de pe trupul ciopîrțit, trăgînd după ele un șuvoi de u-mori sîngerînde; sclavul s-a repezit să le curețe cu o bucată de pînză umezită în apă lustrală⁵. Și-a dres de două ori glasul înainte de a deschide gura. Apoi a grăit:

- Lupii. A fost, probabil, atacat de o haită hămesită. Mușcăături și lovituri cu laba. Lipsește inima. I-au smuls-o.

Caverna fluidurilor calde este goală în parte.

Zvonul, cu pletele-i lungi, s-a petrecut pe buzele celor ce căscau gura.

- Ai auzit, Hemodor, i-a șoptit un curios altuia. Lupii.

- Ar trebui făcut ceva în sensul acesta, a reluat interlocutorul său. Vom vorbi despre aceasta la Adunare⁶.

- Mama sa a fost deja înștiințată, a anunțat căpitanul, punînd astfel capăt, cu voce fermă, oricărui alt comentariu. Nu am dorit să îi dau amănunte; știe doar că fiul ei a pierit. Și nu îi va vedea trupul pînă cînd nu va sosi, aici Damin din

27

g

Clazobion: fiind acum singurul bărbat din familie, el va hotărî ce este de făcut, a stăruit căpitanul cu voce de stentor, obșnuită cu uzanțele ascultării, cu picioarele crăcănate și pumnii înfipti în poalele tunicii. Părea că se adresează oștenilor, deși era vădit că se bucura de atenția prostimii curioase: în ceea ce ne privește, am încheiat! S-a întors spre ceata civililor și a adăugat: Hai, cetățeni, la casele voastre! Aici nu mai rămîne nimic de văzut! Încercați să dormiți, a mai rămas un petec de noapte!

Precum fiece fir de păr din pletele bogate, răzvrătite de vîntul capricios, își alege altă cale de a flutura, la fel s-a risipit și norodul cel prost; unii au plecat singuri, în tăcere, alții împreună, vorbind de înpăimîntătoarea întîmplare:

- E adevărat, Hemodor, că Licabetul e plin ochi de lupi. Am auzit spunîndu-se că au atacat mai mulți țărani.

- Și acum, pe bietul efeb! Trebuie să vorbim despre lucrul acesta în Adunare.

Dar, cînd curioșii au luat-o din loc, un bărbat mic de stat, deosebit de gras, nu s-a dat dus. Stătea la picioarele hoitului, privindu-l liniștit cu ochii întredeschiși, iar pe chipul său rotofei, deși frumos, nu se desena nici'un gînd. Părea că doarme de-a-n picioarele: bărbații care plecau îi dădeau ocol, treceau pe lingă el fără să îi arunce vreo privire, de parcă ar fi fost o coloană sau un bolovan. Un oștean s-a apropiat de el și l-a tras de manta⁷:

- Mergi acasă, cetățene. Ai auzit doar ce a rostit căpitanul. Bărbatul abia de și-a dat seama că despre el era vorba: a privit statornic în același loc, în timp ce degetele-i rotofeie dezmiardau marginea bărbii argintii bine tăiate.

Socotindu-se ca era surd, oșteanul i-a dat un brînci ușor și a ridicat vocea: Ei, cu tine vorbesc! Nu ai auzit ce a glăsuțit căpitanul? Mergi acasă!

- Iartă-mă, s-a rugat bărbatul pe un ton care oricum arăta că spusele oșteanului îl preocupau în cea mai mică măsură. Mă duc.

- La ce te uiți?

2&

Bărbatul a clipit de două ori, și-a luat privirile de pe hoitul pe care alt oștean tocmai îl acoperea cu o manta și a lămurit:

- La nimic. Mă gîndeam.

- Mai bine te-ai socoti întins în pat⁸.

- Ai dreptate, a acceptat bărbatul. Părea că tocmai se trezise dintr-un vis neobișnuit de scurt. A privit în jur și s-a îndepărtat cu pași înceți.

Plecaser deja întreaga gloată de pierde-vară și Așchii, care vorbea cu căpitanul străzii, părea chiar mai mult decât hotărât să dispară în graba mare, de cum i-ar fi îngăduit-o militarul. Chiar și bătrînul Candal, care încă mai gemea cutremurat de durere, se îndepărta în patru labe, zădărit de picioarele pe care i le trăgeau oștenii, în căutarea unei vîgăuni sumbre, unde să își petreacă noaptea, împărțind culcușul cu propria nebunie; vîntul îi însuflețea coama de păr lung și alb, iar ea i se încrețea pe spate, înălțîndu-se doar după o clipită în neorînduiala unui cumulus din plete de nea, pană alb întărit în văzduh. Pe cer, urmînd liniile precise ale Partenonului, noroasa coamă a Noptii, tivită cu argint, se destrăma leneș precum pieptănătura domoală a unei codane*.

Dar grăsanul, pe care oșteanul părea a-l fi trezit din somn, nu și-a croit, precum ceilalți, drum prin pletele străzilor ce formau complicata mahala dinăuntru, ci codin-du-se, de parcă s-ar fi îndoit de două ori, a dat ocol piațetei cu pas liniștit, îndreptîndu-se spre casa din care cu cîteva momente mai înainte ieșise căpitanul străzii și din care veneau acum (cu claritate) bocete lugubre. Locuința trăda, chiar în penumbra sleită de puteri a nopții, prezența unei familii cu oarece vază materială: era mare, cu două caturi,

9

* Atrage atenția abuzul de metafore legate de „plete” sau „coame”, răspîndite ici-colo încă de la începutul scriiturii: este cu puțință ca ele să semnaleze prezența unei „eideze”, dar acest lucru nu este încă sigur. Montalo nu pare să fi remarcat ceva, căci în notele sale nu menționează nimic despre acest lucru (n.tr.).

29

și avea în față o grădină⁹ întinsă și un zid nu prea înalt. Poarta mare de la intrare, la care se ajungea urcînd cîteva trepte, avea două canaturi și era flancată de două coloane dorice. Ușile erau deschise. Așezat pe trepte, sub lumina unei torțe agățate pe perete, stătea un băiat.

Cînd bărbatul s-a apropiat, un bătrîn și-a făcut apariția, hurducîndu-se printre uși: purta tunică de culoare cenușie a sclavilor și, la început, dat fiind felul în care se mișca, bărbatul l-a crezut beat sau lovit de dambla; abia apoi a deslușit că plîngea neobișnuit de tare. Bătrînul nu i-a aruncat nici măcar o privire cînd a trecut pe lîngă el; acoperindu-și chipul cu mîinile murdare, a apucat-o orbește pe cărarea ce ducea în grădină, îndreptîndu-se spre statuia lui Hermes protectorul, în timp ce bîguia vorbe nelegate între ele, printre care se putea auzi din cînd în cînd cîte un: „Stăpîna mea!” sau un „Oh, nefericire!”. Bărbatul nu luă aminte la el și merse spre băiatul care îl privea fără sfială, încă așezat pe scară, cu micuțele-i brațe puse cruciș pe picioare.

- Slujești în casa aceasta? l-a iscodit, arătîndu-i discul ruginit al unui obol.

- Da, dar aș putea-o face tot atît de bine și în casa ta.

Pe bărbat l-a uimit vioiciunea cu care a răspuns și limpezimea provocatoare a vocii lui. Nu credea că băiatul să aibă mai mult de zece ani. Își legase fruntea cu o fișe de pînză ce izbutea cu mare greutate să pună stavilă dezordinii șuvițelor de păr blond sau aproape blond, de culoarea mierii, deși cu greu i se putea desluși cu precizie culoarea pletelor la lumina torței. Chipul lui, mic și palid, dezmințea orice obîrșie lidiană sau feniciană și ducea cu gîndul la una nordică, poate tracă; iar obrazul își strîngea inteligența din scurta încruntă-tură a frunții și din surîsul asimetric. Nu purta decât tunică de culoare cenușie a sclavilor, dar, deși avea brațele și picioarele goale, nu părea că suferă de frig. A prins obolul cu îndemînare și l-a ascuns între pliurile tunicii¹⁰. Apoi a rămas așezat, legănîndu-și picioarele desculțe.

30

- Acum am trebuință de un singur serviciu, a pretins bărbatul: Să mă anunți stăpînei tale.

- Stăpîna mea nu primește pe nimeni. Un oștean mare, care este căpitanul străzii, a vizitat-o mai înainte și i-a spus

î

că fiul ei a murit. Acuma zbiară, își smulge părul și îi invocă pe zei, pentru a-i blestema.

De parcă vorbele-i ar fi avut trebuință de vreo dovadă, dintr-o dată, din străfundurile casei a răzbit corul unui bocet fără sfîrșit.

- Acestea sînt sclavele ei, a vorbit băiatul fără să se cîlîntească.

- Ascultă, a răspuns omul, l-am cunoscut pe bărbatul stăpînei tale.

- Era un trădător, i-a tăiat vorba băiatul. A murit cu multă vreme în urmă, condamnat la moarte.

- Da, a murit pentru că a fost condamnat la moarte. Dar stăpîna ta mă cunoaște bine și, pentru că tot sînt aici, mi-ar plăcea să îi dau dovezi de părere de rău, a mărturisit și a mai scos din tunică un obol, care a trecut în mîna celui alt cu aceeași iuțelă ca și primul. Du-te și spune-i că a venit să o vadă Heracle Pontor. Dacă nu voiește să mă vadă, plec. Dar du-te și spune-i.

- Mă duc, dar, dacă nu te primește, trebuie să îți dau obolii înapoi?

- Nu, sînt ai tăi. Dar, dacă mă primește, îți mai dau unul.

- Pe Apollo, că bine mai știi să negustorești! s-a învoit băiatul, ridicându-se dintr-un salt și dispărînd în bezna de dincolo de prag.

Pe cerul nopții, coama înfoiată a norilor abia de și-a prefăcut forma cîtă vreme a așteptat Heracle răspuns, în sfîrșit, parul de miere¹¹ al băiatului s-a nters din beznă.

- Dă-mi și al treilea obol, a cerut surîzînd.

În casă, coridoarele comunicau între ele prin arcade de piatră ce păreau niște gîtlejuri mari și deschise și formau un hățîș întortocheat de neguri. Băiatul a stat locului în mijlocul coridorului sumbru, sprijinind într-un inel torța cu

31

care luminase drumul: inelul se afla destul de sus și, pentru că nu ceruse ajutor, micul sclav s-a ridicat pe vîrfurile picioarelor, încercînd să ajungă pînă la el. Herakles a luat torța și a trecut-o cu grijă prin inelul de fier.

- Mulțumesc, a rostit băiatul, încă nu sînt destul de mare.

- În curînd vei fi.

Prin pereți se cerneau invocații, gemete și ecouri ale durerii, venind din guri nevăzute, de parcă locuitorii casei ar fi bocit cu toții deodată. Băiatul, căruia Herakles nu îi putea desluși chipul, căci mergea în fața lui, mititel și fără apărare, ca oia spre fîlcile larg căscate ale unui animal negru și enorm, s-a arătat dintr-o dată impresionat și el:

- Toți îi iubeam pe tînărul stăpîn, a recunoscut, fără să se întoarcă și fără să contenească din mers. Era tare bun, a spus bărbatul și a scos apoi un scurt gîfîit sau un suspin, sau a tras aer pe nas. Herakles s-a întrebat o clipă dacă nu cumva plîngea. Punea să fim biciuiți numai cînd o făceam cu adevărat lată, și nici pe bătrînul Ifimah, nici pe mine nu ne-a pedepsit niciodată. L-ai văzut pe sclavul care ieșea din casă la sosirea ta?

- Nu prea bine.

- Acela e Ifimah. A fost pedagogul tînărului nostru stăpîn, și vestea i-a picat tare prost, a lămurit băiatul și a adăugat, coborînd glasul: Ifimah e un om bun, deși cam nătîng. Eu mă am bine cu el, dar eu mă am bine cu toți.

- Nu-i de mirare. Intrară într-o încăpere.

- Trebuie să aștepți aici. Stăpîna va veni neîntîrziat.

Încăperea, rotundă și fără ferestre, nu prea mare, luminată de strălucirea inegală a unor modeste opaițe puse pe console mici de piatră, era împodobită cu amfore largi la gură. Se mai aflau acolo și două paturi vechi, care nu prea îmbiau trupurile la mas. Cînd s-a văzut singur, pe Herakles au început să îl copleșească întunecimea ca de peșteră, nesfîrșitele suspine și chiar aerul închis ce plutea peste toate ca suflarea unei guri bolnave. S-a gîndit că toată casa era în

32

armonie cu moartea, de parcă înlăuntrul ei s-ar fi celebrat fără răgaz lungi funeralii zilnice. „A ce miroase, oare?” s-a întrebat. A bocet de muiere, încăperea gemea de mirosul reavăn al muierilor triste.

- Herakles Pontor, tu ești?

O umbră se desena în pragul dincolo de care se aflau odăile dinăuntru. Lumina slabă a opaițelor nu îngăduia să i se vadă chipul, cu excepția, printr-o ciudată întîmplare, a buzelor. Astfel încît primul lucru pe care Herakles l-a văzut din Etis a fost gura ce, deschizîndu-se pentru a da naștere vorbelor, a lăsat oarecum vederii un fus negru ca găvanul gol al unui ochi, ce a părut să îl ținuiască de la distanță precum ochii figurilor pictate.

- E mult de cînd n-ai mai trecut pragul umilei mele locuințe, a rostit gura fără să aștepte vreun răspuns. Fii binevenit! încă-ți mai țin minte vocea. Și chipul. Dar uitarea vine degrabă, chiar dacă ne vedem cu regularitate.

- Nu ne vedem cu regularitate, a destăinuit Herakles.

- E adevărat: locuința ta e foarte aproape de a mea, dar tu ești bărbat, iar eu femeie. Eu îmi țin rangul de *dôspoina*, singuratică stăpînă a casei, iar tu, pe cel de bărbat care stă la taclale în agora¹² și-și dă cu presupusul în Adunare.

Amîndoi ne îndeplinim îndatoririle de atenieni.

Gura s-a închis și buzele șterse s-au țuguat, formînd o linie rotunjită, neînchipuit de subțire, aproape nevăzută. Un surîs? Lui Herakles îi venea greu să creadă, în dosul umbrei aruncate de Etis, însoțind-o, și-au făcut apariția două sclave; amîndouă plîngeau sau suspinau, sau pur și simplu scoteau un singur sunet întretăiat, de parcă ar fi cîntat la oboi.

„Trebuie să îi suport cruzimea”, s-a socotit, „pentru că abia și-a pierdut singurul urmaș de parte bărbătească.”

- Primește, te rog, dovada părerilor mele de rău, a grăit.

- Desigur.

- Și ajutorul meu. La orice ai avea trebuință.

A știut pe loc că nu ar fi trebuit să adauge acele vorbe: cu ele trecuse dincolo de limitele ospetiei, voind parcă să

33

f-

'§•

facă mai scurtă nesfîrșita depărtare și să închidă în două, trei vorbe toți anii de tăcere. Gura i s-a căscat precum un

animal mic, dar primejdios, făcut covrig sau adormit, ce dintr-o data ar fi zărit prada.

- Ți-ai plătit astfel prietenia cu Meragru, a reluat ea sec. Nu trebuie să mai spui nimic.

- Nu e vorba de prietenia mea cu Meragru. Dar consider că este o îndatorire.

- Oh, o îndatorire. Gura a desenat (acuma, da) un vag suris: O îndatorire sacră, desigur. Vorbești ca întotdeauna, Herakles Pontor!

Ea a făcut un pas înainte: lumina i-a arătat piramida nasului, pomeții (de curînd brăzdați de zbîrcituri) și tăciunii negri ai ochilor. Nu era chiar atît de îmbătrînită pe cît se aștepta Herakles: mai păstra încă (așa a crezut) marca artistului ce-o crease. Din peplul de culoare întunecată, o mulțime de *colpos*¹³ îi atîna pe piept în unde domoale; mîna stingă dispărea sub mantilă; cu dreapta își strîngea veș-mîntul. Pe aceasta din urmă, Herakles i-a ghicit bătrînețea, de parcă anii i-ar fi alunecat pe brațe, înnegrindu-le spre degete. Doar acolo, pe noduri și în diforma lor așezare, Etis era bătrînă.

- Îți mulțumesc pentru această îndatorire, și în vocea ei șoptită s-a întrezărit, pentru prima oară, o oarecare sinceritate profundă, ce l-a cutremurat: Cum de ai aflat atît de repede?

- A fost mare tevatura în drum, cînd au adus trupul. Toți vecinii s-au deșteptat din somn.

S-a auzit un strigăt. Apoi altul. Pentru o clipă, Herakles a crezut că acestea își deschideau drum chiar din gura lui Etis, dar aceasta era închisă: părea că geme întru viscere și că tot trupu-i subțire se cutremură, vuind de sunetul ce ieșea din gîtlej.

Dar atunci strigătul a pătruns în odaie, îndoliat, urletul a îmbrîncit sclavele, a fugit pe vine de la un perete la altul și s-a prăbușit, vuind asurzitor într-un colț, zvîrcolindu-se de parcă ar fi căzut pradă bolii sacre, în sfîrșit, s-a înfioat într-un bocet nemărginit.

34

- Pentru Elea a fost mult mai rău, a mărturisit Etis, scu-zîndu-se, de parcă ar fi vrut să ceară iertare lui Herakles pentru purtarea fiicei sale. Tramah nu îi era doar frate; era pentru ea și *kyrios*, tutore legal, singurul bărbat pe care ea l-a cunoscut și l-a iubit.

Întorcîndu-se spre fata care, rezemată într-un colț întunecat, cu picioarele strînse de parcă ar fi vrut să ocupe cel mai mic loc cu putință sau ar fi vrut să fie înghițită de umbrele ca pînza neagră de păianjen, își acoperise fața cu amîndouă mîinile, cu ochii holbați și gura căscată peste măsură (liniile ei erau doar trei cercuri ce-i brăzdau tot chipul), scuturată de nestăpînite suspine, Etis a poruncit:

- Ajunge, Elea. Știi că nu trebuie să părăsești gineceul, cu atît mai puțin în starea asta. Pentru că nu e demn de o femeie educată să își arate astfel durerea în fața unui oaspete, întoarce-te în odaia ta! Dar, cînd bocetul fetei a prins putere, Etis a strigat, ridicînd mîna: Să nu mai spun încă o dată!

- Îngăduie, stăpînă, s-a rugat una dintre sclave, grăbin-du-se să îngenuncheze lîngă Elea și să-i șoptească unele vorbe gingașe, pe care Herakles nu a izbutit să le audă. Nu peste mult timp, suspinele ei s-au prefăcut în bînguieli neînțelese.

Cînd Herakles a privit-o din nou, și-a dat seama că și

Etis îl privea.

- Ce s-a întîmplat? a iscodit Etis. Căpitanul străjii mi-a povestit doar că un păstor l-a găsit mort nu departe de Licabet.

- Medicul Așchii spune că au fost lupii.

- De mulți lupi ar fi trebuință ca să îi vină de hac fiului meu!

„Și nu de puțini pentru a-ți veni ție de hac, oh, nobilă femeie”, și-a spus el.

- Au fost mulți, fără nici o îndoială, a consimțit.

Etis a început apoi să vorbească cu ciudată gingășie, fără a i se adresa lui Herakles, de parcă ar fi înălțat rugăciuni de una singură. Pe chipul ei palid și colțuros, cozile zbîrciturilor roșietice sîngerau din nou.

35

*#...<

- A plecat acum două zile. M-am despărțit de el ca de atîtea alte ori, fără nici o grijă, căci era deja bărbat și știa să își poarte de grijă. „O să vînez întreaga zi, mamă”, mi-a zis. „Pentru tine o să-mi umplu tolba cu prepelițe și sturzi. O să pun capcane cu mreje pentru iepuri.” Se gîndea să vină înapoi chiar în noaptea aceea. Nu a venit. Mă gîndeam să i-o reproșez la întoarcere, dar...

A deschis gura brusc, ca pentru a spune o vorbă mare. A rămas astfel o vreme, cu fîlcile încordate în tăcere*, cu neagra elipsă a gîtlejului nemișcată. Atunci le-a închis cu gingășie, murmurînd:

- Dar acum nu pot înfrunta Moartea certînd-o, pentru că nu s-ar întoarce cu chipul fiului meu pentru a-mi cere iertare.

Băiețelul meu iubit!

„La ea, o gingășie ușoară este mai cumplită decît mugetul eroului Stentof”, și-a spus Herakles, uimit.

- Uneori, zeii sînt nedrepți, a recunoscut, în loc de simplu comentariu, dar și pentru că, în fond, asta-i era și credința.

- Nu-i pomeni, Herakles. Oh, nu-i pomeni pe zei! Gura lui Etis tremura de furie. Ei, *zeii*, și-au înfipt colții în trupul fiului meu și au zîmbit cînd i-au smuls și hăpăit inima, trăgînd cu încîntare în piept molcoma mireasmă a sîngelui său! Oh, nu-i pomeni

pe zei în fața mea!

Lui Herakles i s-a părut că Etis încerca în van să-și mol-comească glasul, care acum scotea mugete pronunțate, făcând să amuțească totul în juru-i. Slavele au întors capul pentru a o privi; însăși Elea amuțise și-și asculta mama cu reverența cuvenită morții:

— Zeus, fiul lui Cronos, a doborât ultimul stejar încă verde al casei noastre! Blestemul să cadă asupra zeilor și a castei lor nemuritoare! A înălțat mâinile desfăcute, într-un gest de temut, nemijlocit, aproape precis. Apoi, coborînd lin brațele o

* Metaforele și imaginile legate de „guri” și „trasături”, ca și de „strigate” și „bocete” ocupa (așa cum cititorul atent a putut deja să observe) întreaga parte a doua a acestui capitol. Mi se pare clar că ne aflăm în fața unei scrieri eidetice (n.tr.). 36

dată cu tonul urltelor, a adăugat cu neașteptat dispreț: Cea mai mare laudă pe care o pot aștepta zeii este tăcerea noastră! Și vorba „tăcere”, s-a spart într-un vaiet întreit. Sunetul s-a prăvălit în urechile lui Herakles și l-a întovărășit pe cînd ieșea din casa cuprinsă de jale: treimea strigătului ritual al sclavelor și al Eleei, gurile căscate, schimonosite, unite în beregata sfîșiată în trei note distincte, ascuțite și asurzitoare, ce scuipa din ea, în trei direcții, funebrul muget al gîtlejului*.

Este surprinzător faptul că, în erudita ediție a originalului, Montalo nici măcar nu face referire la pronunțata eideză pe care o dezvăluie scriitura, cel puțin de-a lungul acestui capitol întîi în întregime. Cu toate acestea, este cu putință și ca el să nu cunoască un atît de curios mijloc literar, în chip de exemplu pentru cititorul curios, dar și pentru a da seama cu sinceritate de cum am ajuns să descopăr imaginea ascunsă în acest capitol (un tîlmăcitor trebuie să fie sincer în notele sale, deoarece minciuna este privilegiul scriitorului), voi relata scurta convorbire pe care am avut-o ieri cu prietena mea, Elena, pe care o consider o colegă doctă și plină de experiență. Venise vorba despre acest subiect și i-am comentat entuziasmat că *Peștera ideilor*, scrierea pe care am început să o tîlmăcesc, este o scriere eidetică. A rămas nemișcată, observîndu-mă, ținînd de codiță cu mîna stîngă una dintre cireșele luate din farfuria de Ungă ea.

- O scriere cum? a întrebat.

- Eideză, i-am explicat, este o tehnică literară inventată de scriitorii greci din Antichitate pentru a transmite prin scrierile lor chei sau mesaje secrete. Constă din repetarea unor metafore sau cuvinte care, descoperite de cititorul perspicace, trebuie să îi pună la dispoziție o idee sau o imagine independentă de textul original. Arginus din Corint, de pildă, a ascuns o descriere completă a unei tinere pe care o iubea în eideză dintr-un lung poem care, în aparență, era dedicat florilor de cîmp. Și Epaf din Macedonia...

- Ce interesant, a suris, plictisită. Și se poate și ce ascunde anonimul text al *Peșterii ideilor*!

— Asta voi ști de-abia cînd îl voi fi tradus în întregime, în primul capitol, cuvintele cele mai repetate sînt „plete”, „coame” și „guri” sau „gîtle-juri” care „strigă” sau „mugesc”, dar...

- „Coame” și „gîtlejuri care mugesc”? m-a întrerupt ea cu simplitate. Poate că este vorba de un leu, nu?

Și a mîncat cireășă.

întotdeauna am unt capacitatea aceasta a femeilor de a ajunge la adevăr fără a se consuma, luînd-o pe scurtătura cea mai dreaptă. De data aceasta cu am fost cel care a rămas nemișcat, observînd-o cu ochii larg deschiși.

- Un leu, desigur, am murmurat.

37

- Ceea ce nu înțeleg, a continuat Elena fără să dea nici o importanță chestiunii, este de ce considera autorul atît de secretă ideea de leu, incit să o ascundă într-o... cum ai zis?

- O eideză. Asta vom ști cînd voi fi sfîrșit tîlmăcirea: o scriere eidetica este înțeleasă numai cînd este citită de la cap la coadă, și în timp ce vorbeam, mă gîndeam: „Un leu, desigur. Cum de nu-mi trecuse mai înainte prin minte?”

- Bine. Elena a pus capăt conversației, și-a întins picioarele lungi, pe care pînă atunci le ținuse urcate pe un scaun, a pus farfuria cu cireșe pe masă și s-a ridicat: Atunci continuă să tîlmăcești, și-o să-mi mai povestești tu.

- Este surprinzător că Montalo nu a notat nimic pe manuscrisul original, am observat.

- Pai, scrie-i o scrisoare, a sugerat. O să pici bine și o să te umpli de merite.

Și, deși pe loc m-am prefăcut că nu aș fi fost de acord (ca să nu observe că îmi rezolvase toate problemele dintr-o mișcare), tocmai asta am făcut (n.tr.).

Slavele au pregătit de înmormîntare trupul lui Tramah, fiul văduvei Etis, după tradiție: au curățat oroarea sfîșie-turilor cu unsori făcute din *lekit*[^]; degete agere au alunecat pe pielea rănită, întinzînd miresme și parfumuri; l-au învelit într-un giulgiu gingaș și i-au pus veșminte curate; i-au lăsat fața descoperită și i-au legat falcile cu bentițe și fese zdravene, punînd astfel stavilă înfiorătorului căscat al morții; sub moliciunea limbii i-au pus obolul cu care să plătească serviciile luntrașului Charon. Apoi au împodobit cu mirt și iasomii o năsalie de ceremonie^{^5} pe care au pus cadavrul, cu picioarele îndreptate spre ușă, pentru a-l veghea întreaga zi; se afla în grija cenușie a unui mic Hermes protector. La intrarea în grădină, un *ardanion*, amforă cu apă lustrală¹⁶, aducea tragedia la cunoștința tuturor și îi ajuta pe oaspeți să se curețe de contactul cu neștiutul. Bocitoarele angajate și-au început cîntecele sinuoase încă din crucea zilei, cînd s-au întezit dovezile de părere de rău. După-amiaza, un șir șerpuit de oameni se întindea în lungul aleii din grădina; în tăcere, sub frigul reavăn al arborilor, fiecare aștepta să îi vină rîndul pentru a intra înăuntru, să treacă prin fața mortului și să ofere dovezi de părere de rău membrilor familiei.

* „Textura este onctuoasă; degetele lunecă pe fața hirtiei de parcă ar fi unse cu ulei; o oarecare fragilitate de solz de pește se simte în zona centrală”, afirmă Montalo cu privire la bucățile de papirus ale manuscrisului de la începutul capitolului al doilea. Oare pentru fabricarea lor s-au folosit frunze luate de la diferite plante? (n.tr.)

39

*<?••.

Damin, din *demul*¹¹ Clazobion, unchiul lui Tramah, a făcut oficiile de gazdă; avea ceva stare, cîteva corăbii și niște mine de argint în Laurion, iar prezența lui a atras mulți oaspeți. Dar cei veniți în amintirea lui Meragru, tatăl lui Tramah (condamnat și executat ca trădător al democrației cu mulți ani în urmă), sau din respect pentru văduva Etis, ce moștenise dezonoarea soțului, n-au fost prea mulți.

Herakles Pontor a ajuns pe la scăpătat, căci hotărîse să participe și la *ecforă*, praznicul funebru, care avea loc întot-

deauna noaptea¹⁸. A intrat cu ceremonioasă încetineală în vestibulul întunecos (reavăn și rece, cu aerul uleios din pricina aromei emanate de unguente), a dat ocol cadavrului, urmînd pașii șerpuitului șir al vizitatorilor, și i-a îmbrățișat în tăcere pe Damin și Etis, care l-a primit învăluită într-un peplu negru și o mantilă cu glugă mare. Nu au vorbit deloc, îmbrățișarea lor a fost una oarecare, în toată această vreme a putut zări chipuri de persoane știute și neștiute: se aflau acolo nobilul Praxinous și fiul său, preafrumosul Antis, despre care se spunea că ar fi fost unul dintre cei mai buni prieteni ai lui Tramah; a mai remarcat doi neguțatori de vază, Isifen și Efialte, care fără îndoială că veniseră pentru Damin, și prezența stăruitor uimitoare a lui Menecm, sculp-torul-poet, îmbrăcat cu obișnuita-i delăsare, și care și-a omorît timpul încălcînd protocolul și șușotindu-i lui Etis cîteva vorbe, în sfîrșit, la ieșire, în reveneala înfrigurată a grădinii, i s-a părut că deslușește trupul bine legat al filosofului Platon, care aștepta printre persoanele ce încă nu intraseră, și a dedus că venise în amintirea vechii prietenii ce-l legase de Meragru.

Cortegiul funebru s-a îndreptat spre cimitir pe Calea Panateneelor; părea un animal uriaș și șerpuit: capul îl forma defunctul, purtat în necurmat du-te-vino de patru sclavi, și urmat de rudele directe, Damin, Etis și Elea, cufundați în tăcerea durerii, de tinerii oboiști cu tunici negre, ce așteptau începerea ritualului pentru a se pune pe cîntat, și de peplurile albe ale celor patru bocitoare. Trupul

îl formau prietenii și cunoscuții familiei, care înaintau pe două rînduri.

Cortegiul a ieșit din Cetate pe Poarta Dipylon¹⁹ și a luat-o pe Calea Sacră, departe de luminile locuințelor, prin ceața reavănă și rece a nopții. Lespezile Cerameicosului²⁰ au vibrat unduos sub strălucirea torțelor: peste tot se iveau chipuri de zei și de eroi, învăluite în rouă nopții, ca un suav ulei, inscripții făcute pe stele înalte, împodobite cu siluete ondulate și urne cu contururi grave, pe care se cățara iedera. Sclavii au pus cu grijă cadavrul pe rugul funerar. Oboiștii au trimis în văzduh șerpuitele note ale instrumentelor; precum dănuitoare, bocitoare și-au sfișiat veșmintele, în vreme ce, nepăsătoare, dădeau glas unui cînt șovăielnic. S-a dat începere libațiilor în cinstea zeilor morții²¹. Cei de față s-au risipit pentru a privi ritualul: Herakles s-a dus în apropierea uriașei statui a eroului Perseu; capul tăiat al Meduzei, pe care eroul îl apucase de viperele pletelor, era la înălțimea chipului său și părea că îl privește cu ochi goi. Cînd cînte-cele au luat sfîrșit, s-au pronunțat ultimele vorbe și capetele aurite ale celor patru torțe s-au plecat spre marginile rugului: Focul cu multe capete s-a înălțat, chircindu-se, și mulțimea limbilor lui s-a unduit prin aerul rece și reavăn al Nopții*.

Bărbatul a bătut de mai multe ori în poarta. Cum nu i-a răspuns nimeni, a bătut din nou. Pe negrul cer atenian, norii cu multe capete au dat să se vînzolească.

În sfîrșit, poarta s-a deschis și un trup alb, fără chip, învăluit într-un giulgiu negru și lung, s-a ivit din dosul ei. Buimac și aproape înspăimîntat, bărbatul a șovăit înainte de a glăsu:

- Aș dori să vorbesc cu Herakles Pontor, căruia i se spune Dezlegătorul de Enigme.

* „Rece” și „reavăn”, ca și o oarecare mișcare „ondulată” sau „șerpuită”, cu toate variantele ei, par să domine eideza din acest capitol. Precis că ar putea fi vorba de o imagine a mării (ceva foarte propriu grecilor). Dar oare ce este atît de repetată calitate de „onctuos”? Să-i dăm înainte (n.tr.).

4'

&

Trupul a lunecat tăcut înapoi în umbră, iar bărbatul, încă șovăitor, a intrat în casă. Afară, vacarmul tunetelor a stăruit în neștire.

Așezat la masa din micuța-i odaie, Herakles Pontor își contenise lectura și urmărea fără prea mare luare-aminte fisura mare și șerpuită ce cobora din tavan pînă la jumătatea peretelui din fața sa, cînd brusc ușa s-a deschis ușor și în prag și-a făcut apariția Ponsica.

- Un oaspete, a limpezit Herakles gesturile armonioase și ondulate pe care le făceau prelungile mîini cu degete agere ale sclavei mascate. Un bărbat. Vrea să mă vadă (mîinile se vînzoleau împreună; cele zece burice ale degetelor vorbeau în văzduh). Da, spune-i să se înfățișeze.

Bărbatul era înalt și slab. Purta o manta umilă de lînă, impregnată cu solzii onctuoși ai revenelii de seară. Pe capul bine făcut, chelia îi lucea, iar barba albă era tăiată cu îngrijire. Privirile îi erau senine, dar zbîrciturile din jurul ochilor îi puneau în evidență vîrsta și osteneala. Cînd Ponsica a ieșit, învăluită în tăcerea-i dintotdeauna, nou-venitul, care o urmărise cu neostoită atenție, i s-a adresat lui Herakles:

- Oare pe drept cuvînt ți-a mers vestea? — în definitiv, cum mi-a mers vestea?

- Se spune că Dezlegătorii de Enigme pot decifra chipurile oamenilor și fețele lucrurilor la fel cum pot citi scrierile de pe papirusuri. Și se mai spune că ei cunosc limbajul aparențelor și știu să îl tîlmăcească. Oare de aceea își ascunde sclava ta obrazul în dosul unei măști fără chip?

Herakles, care se ridicase pentru a-și lua un blid și un *crat6r* cu vin, a surîs ușurel și a recunoscut:

- Pe Zeus, n-o să dezmint tocmai eu, dar sclava își acoperă chipul pentru liniștea mea mai curînd decît pentru a sa: încă pe cînd era în leagăn, au răpit-o niște bandiți lidieni care, de beți ce erau, într-o noapte i-au ars fața și i-au smuls limba. Poți să te servești cu fructe, de vrei. După cît se pare, unul dintre nelegiuîți s-a îndurat de ea, sau a întrezărit puțința vreunui negoț, și a adoptat-o. Apoi a vîndut-o ca I sclavă bună la treburile casei. Eu am cumpărat-o acum doi

ani din piață, îmi place, pentru că e tăcută precum pisica și vrednică precum câinele, dar nu-mi aduc nici o plăcere liniile obrazului ei.

- Pricep, s-a învoit bărbatul, îți este milă de ea.

- Oh, nu, nicidecum, a răspuns Herakles. Dar liniile chipului ei îmi distrag atenția. Ochii mei nu prea se lasă amăgiți de larga cuprindere a lucrurilor pe care le văd: înainte de sosirea ta priveam îngândurat, de pildă, la șerpuirea acelei interesante fisuri din perete: la obîrșia, fâgașul și afluenții săi. Ei bine, obrazul roabei mele este un nod spiralat și nesfârșit de fisuri, o enigmă stăruitoare în fața privirilor mele nesătule, astfel încît am hotărît să îl ascund, obligînd-o să poarte o mască fără chip. îmi place să mă înconjur cu lucruri necomplicate: dreptunghiul unei mese, cercurile copacilor, geometriile simple. Munca mea constă tocmai din contrariul, căci descrirez lucruri complicate. Dar întinde-te pe pat, rogu-te. în castronul acela sînt poame proaspete, mai ales smochine dulci. Pe mine mă pasionează smochinele, pe tine nu? îți pot oferi și o cupă cu vin curat²².

Bărbatul, care ascultase vorbele molcome ale lui Herakles din ce în ce mai uimit, s-a lungit pe îndelete în pat. Umbra capului său chel, proiectată de lumina micuțului opaiț cu ulei de pe masă, se înălța ca o sferă fără de cusur. Umbra capului lui Herakles, un trunchi de con gros, purtînd în creștet o urmă de păr argintiu, ajungea pînă-n tavan.

- îți mulțumesc. Pentru moment, accept patul, s-a învoit bărbatul.

Herakles a ridicat din umeri, a dat la o parte de pe masă unele papirusuri, a tras blidul mai aproape, s-a așezat și a luat o smochină.

- Cu ce te pot ajuta? L-a iscodit apoi binevoitor.

Un tunet strident a mugea în depărtare. După un răgaz, bărbatul a adăugat:

45

\\A -^

S

O W

j

A U

l

- Drept să-ți spun, habar *nu* am. Se spune că dezlegi mistere. Am venit să-ți ofer unul.

- Arată-mi-l, a răspuns Herakles. -Ce?

- Arată-mi misterul. Eu dezleg numai enigmele pe care le pot privi. E un text? Un obiect?

Bărbatul și-a reluat aerul mirat (fruntea încrețită, buzele întredeschise), în timp ce Herakles rupea dintr-o frumoasă mușcătură măciulia smochinei*.

- Nu, nici unul din ele, a spus cu blîndețe. Misterul pe care am venit să ți-l ofer a existat, dar nu mai este. O amintire. Sau ideea unei amintiri.

- Și cum ai vrea să rezolv așa ceva? a surîs Herakles. Eu tîlmăcesc doar ceea ce ochii mei pot citi. Nu merg dincolo de vorbe.

- întotdeauna există idei dincolo de vorbe, l-a respins bărbatul, privindu-l în ochi de parcă l-ar fi înfruntat. Și numai ele sînt importante**. Umbra sferei a coborît, iar bărbatul și-a lăsat privirile în jos. Cel puțin, noi credem în existența independentă a Ideilor. Dar să-ți spun cine sînt: Diagoras, din *demul* Medonte; predau filosofia și geometria la școala din grădinile lui Akademos²³. Știi care, cele numite „Academia”. Școala pe care o diriguiește Platon.

- Am auzit vorbindu-se de Academie și îl cunosc întru cîtva pe Platon²⁴, a recunoscut Herakles, clătînd din cap aprobator. Deși trebuie să admit că în ultima vreme nu îl văd prea des.

* Tîlmăcesc literal „măciulia smochinei”, deși nu știu prea bine la ce se referă autorul anonim: este cu puțință să fie vorba despre partea mai groasă și cărnoasă, dar la fel de bine poate fi vorba de zona mai apropiată de tulpină. Ei bine, poate că expresia este doar un mijloc literar folosit pentru a întări un cuvînt („cap”) care pare să cistige din ce în ce mai mult teren în calitate de nou cuvînt (n.tr).

** Indiferent de scopul lor în cadrul ficțiunii și al dialogului, aceste ultime expresii („Există idei dincolo de cuvinte”, „Și ele sînt singurul lucru important”) mi se par a fi, în același timp, un mesaj al autorului pentru a sublinia prezența eidezei. Ca întotdeauna, Montalo nu pare să fi observat nimic (n.tr.).

- Nu e de mirare, a răspuns Diagoras. cu scrierea unei noi cărți din *Dialogul despre guvernarea ideală*. Dar nu despre el am venit să-ți vorbesc, ci despre unul dintre discipolii mei, Tramah, fiul văduvei Etis; efebul pe care acum cîteva zile l-au ucis lupii. Știi despre cine vorbesc, nu?

Pe obrazul cărnos al lui Herakles, pe jumătate luminat de opaiț, nu se citea nimic. „I-auzi, Tramah era elev la Academia”, și-a spus. „De aceea a venit Platon să îi ofere lui Etis dovezile sale de părere de rău.” A clătînat din nou din cap, aprobîndu-l, și a mărturisit:

- îi cunosc familia, dar nu știam că Tramah era elev la Academie.

- Era, a replicat Diagoras. Și chiar unul bun. Unindu-și buricele degetelor groase, Herakles a zis:

- Iar misterul pe care ai venit să mi-l oferi are legătură cu Tramah...

- ... în chip nemijlocit, a aprobat filosoful. Herakles a rămas pe gânduri încă un minut. Apoi a făcut un gest vag cu mâna:

- Bine. Povestește-mi-l cât poți de bine, și mai vedem noi. Privirea lui Diagoras din Medonte s-a rătăcit pe linia țuguiată a flăcării ce se înălța piramidal din fitilul opaițului, în timp ce vocea lui înșira vorbele una după alta:

- Eram mentorul său principal și mă mîndream cu el. Tramah avea toate nobilele calități pe care Platon nădăduiește să le aibă cei ce năzuiesc să ajungă paznici înțelepți ai cetății: era chipeș cum pot fi doar cei binecuvîntați de zei; știa să dialogheze cu inteligență; întrebările lui erau întotdeauna nimerite; purtarea sa, pilduitoare; spiritul îi vibra în armonie cu muzica, iar trupul zvelt i se modelase prin practicarea gimnasticii²⁵. Se apropia de majorat²⁶ și ardea de nerăbdare să aducă servicii militare Atenei. Deși mă întrista gândul că în curînd urma să părăsească Academia, deoarece îl apreciam, inima mea se bucura știind că sufletu-i învățase tot ceea ce îi puteam preda și era cu asupra de măsură

pregătit pentru cunoașterea vieții. Diagoras și-a curmat^o vorba. Privirea îi stăruia pe molcomul filfiit al flăcăruii, o Apoi i-a dat înainte cu glas ostenit: Dar, cu vreo lună în^w urmă, am început să simt că se petrecea ceva ciudat. Părea neliniștit. Nu se mai concentra asupra studiului: mai degrabă rjj se ținea departe de tovarășii săi, sprijinindu-se de peretele aflat cel mai departe de tablă, nepăsător în fața pădurii de brațe ce se înălțau ca niște capete cu gîturi lungi, atunci cînd puneam vreo întrebare, de parcă înțelepciunea l-ar fi lăsat nepăsător. La început, n-am vrut să dau prea mare însemnătate unei asemenea purtări: știi doar că, la vîrsta aceasta, problemele, care sînt multe, vin lin și se duc repede. Dar nepăsarea lui a stăruit. Adeseori nici nu venea la lecții, nici nu dădea prin sala de gimnastică. Unii dintre tovarășii lui deslușiseră și ei schimbarea, dar nu știau care îi era pricina. Să fi fost, oare, bolnav? Am hotărît să îi vorbesc între patru ochi. Chiar dacă încă mai credeam că problema lui era lipsită de însemnătate, poate legată de vreo iubire. Pricepi? La vîrsta asta-i ceva obișnuit.

Herakles s-a mirat deslușind că pe obrazul lui Diagoras înfloriseră bujori ca de efeb. L-a văzut cum își înghițea saliva, înainte de a stăru:

— într-o după-amiază, în răgazul dintre cursuri, l-am găsit stînd singur în grădină, lingă statuia Sfinxului. Băiatul stătea ciudat de liniștit printre copaci. Părea să admire capul de piatră al femeii cu trup de leu și aripi de vultur, dar statomica-i nemișcare, atît de asemănătoare cu cea a statuii, te făcea să crezi că mințile îi erau duse departe, foarte departe. Bărbatul l-a surprins în picioare, cu brațele lipite de trup, cu capul oarecum aplecat și cu călcîiele lipite. În amurg, aerul era rece, dar băiatul purta numai o tunică ușoară, scurtă precum un *chiton*²⁷ spartan, ce flutura în bătaia vîntului și-i lăsa goale brațele și coapsele albe. Buclele castanii și le legase cu o panglică. Purta frumoase sandale de piele. Intrigat, bărbatul s-a apropiat. Doar atunci l-a zărit băiatul și s-a întors spre el.

l t-

- Ah, maestre Diagoras, aici erați.

l IA A dat să plece, dar bărbatul i-a cerut:

' _^

- Așteaptă, Tramah. Tocmai voiam să stau de vorbă cu tine între patru ochi.

Băiatul s-a oprit din mers, întorcîndu-se cu spatele (avea omoplații albi și goi), iar apoi s-a întors liniștit. Bărbatul, care încerca să pară afectuos, a deslușit că membrele lui delicate erau țepene, a surîs pentru a-l liniști și a rostit:

- Nu ești prea dezbrăcat? E cam frig pentru veșmintele tale subțiri.

- Nu simt frigul, maestre Diagoras.

Bărbatul a dezmiardat iubitor linia ondulată a mușchilor de pe brațul stîng al elevului.

- Sigur? Ți-a înghețat pielea, bietul de tine, mi se pare că tremuri.

S-a apropiat și mai mult, cu încrederea pe care i-o dădea dragostea pentru el și, cu un gest delicat, o mișcare aproape maternă a degetelor, i-a dat la o parte buclele castanii încolăcite pe frunte. S-a mai minunat o dată de frumusețea chipului fără cusur, de splendoarea ochilor de culoarea mierii, ce-l priveau clipind ușor. A spus:

- Ascultă, fiule, tovarășii tăi și cu mine am deslușit că ți se întîmplă ceva. În ultima vreme te-ai schimbat.

- Nu, maestre, eu ...

- Ascultă, a insistat bărbatul cu gingășie, dezmiertând obrazul oval și neted al băiatului și apucându-l de bărbie cu delicatețea cu care prinzi între degete un pocal de aur curat. Ești cel mai bun elev al meu, iar un maestru își cunoaște nemaipomenit de bine cel mai bun elev. De aproape o lună, nimic nu mai pare a-ți deștepta interesul și nu mai iei parte la disputele pedagogice. Așteaptă, nu-mi curma vorba. Te-ai rupt de colegi, Tramah. Sigur se petrece ceva cu tine, fiule. Spune-mi numai despre ce este vorba, și jur în fața zeilor ca voi încerca să îți întind o mână de ajutor, căci am destulă putere. Dacă vrei, nu va ști nimeni de asta. Ai cuvîntul meu. Dar încrede-te în mine...

47

iii N

l Si

» O

t

« U

H

Ă

Ochii căprui, pe care băiatul îi căscase cît cepele, erau ațintiți asupra bărbatului. Poate că erau prea holbați. O vreme peste toate s-au lăsat tăcerea și liniștea. Atunci, băiatul și-a mișcat lin buzele roșii, revene și reci, de parcă era să vor-

- Euniu, unul dintre cei mai buni prieteni ai săi. Celălalt era Antis, fiul lui Praxinous.

- Erau și ei elevi la Academie?

-Da.

- Bine. Mergi mai departe, rogu-te.

pr.-rrr^Kîr= ~3SEczris

imense pupile negre. Bărbatul a zărit ceva bizar în ochii lui și ^{perete} ^{o rep} ^P ^P onctuoasa sup
i-a privit copleșit de atîtea gînduri, încît abia de și-a dat seama că, păstrindu-și trupul țeapăn și buzele strînse, băiatul se
trăgea înapoi, în vreme ce îl țintuia cu privirea.

Iar bărbatul a rămas nemișcat încă multă vreme după ce băiatul a fugit.

- Era mort de spaimă, a recunoscut Diagoras după o adîncă tăcere.

Herakles a luat o altă smochină din castron. Un tunet s-a zbătut în depărtare ca vibrația sinuoasă a unui crotal.

- De unde știi? Ți-a mărturisit el?

- Nu. Ți-am povestit mai devreme că a fugit înainte de a mai putea eu să spun vreo vorbă, atît eram de zăpăcit. Dar, deși nu am puterea ta de a citi chipurile oamenilor, am deslușit de nenumărate ori spaima și cred că știu să o recunosc. Cea a lui Tramah era oroarea cea mai înspăimîntătoare pe care am văzut-o vreodată, întreaga lui privire gema de spaimă. Și, aflînd lucrul acesta, nu am știut cum să mă port. A fost ca și cum... ca și cum spaima din ochii lui m-ar fi împietrit. Cînd am privit în jur, de mult era dus. Și de atunci nu l-am mai văzut. A doua zi, unul dintre prietenii lui mi-a istorisit că Tramah plecase la vînătoare. Faptul m-a surprins întru cîtva, deoarece starea lui de spirit din ajun nu mi s-a părut cea mai nimerită pentru a se putea bucura de acel exercițiu, dar...

-, Cine ți-a spus că plecase la vînătoare? l-a iscodit Herakles, apucînd măciulia unei alte smochine dintre multele poame ce se îțeau la marginea blidului.

S -

și a recunoscut:

- Chiar în ziua aceea am vrut să stau de vorbă cu Antis și Euniu. l-am găsit la sala de gimnastică.

Mîini se ridică șerpuiind, jucîndu-se cu ploaia de solzi nesfîrșit de mici; risete se ridică de peste tot, comentarii jucăușe se întretaie cu zgomotul apei, pleoape strînse, capete înălțate; un ghiont și ecoul hohotelor pornește din nou. Văzute de sus, te duc cu gîndul la o floare formată din trupuri de efebi sau la un singur trup cu mai multe capete; brațe ca petalele ondulate; aburul mîngîie goliciunea onctuoasă și cu multe fețe; o limbă reavănă de apă se strecoară prin gura unei *gargole*; mișcări, gesturi șerpuite ale florii de came. Brusc, cu răsuflarea încărcată, aburul ne încețoșează vederea*.

Negurile se destramă din nou: întrezărim o încăpere

mică (un vestiar, dacă e să judeci după mulțimea de tunici

și mantii atîrnate pe pereții spoiți cu var) și cîteva trupuri de

efebi mai mult sau mai puțin dezgolate; unul stă întins cu fața în jos pe un pat, fără urmă de veșminte pe el, pe când două miini brune îl străbat lacom și lin totodată, frământându-i mușchii, încăperea răsună de râsete: după duș, efebii fac glume. Fluieratul aburului din oalele unde fierbe apa slăbește și aproape se stinge. Perdeaua de la intrare se dă la o parte și râsetele gurilor fără număr continesc. Un bărbat

* Acest bizar paragraf pare că descrie în mod poetic dușul pe care îl fac efebii în sala de gimnastica și conține, în sinteza, dar bine îmbinate, aproape toate elementele eidetice din al doilea capitol: printre ele, „umed”, „șap” și „șerpuitor”. Se observa, de asemenea, repetarea lui „mult” și „solzi”, care au apărut și anterior. Imaginea „florii de came” mi se pare a fi o simplă metafora ne-eidetica (n.tt).

49

*#...<.

înalț și uscățiv, cu chelia lucitoare și barba bine tăiată, îi salută pe băieți, care se grăbesc să îi dea binețe. Bărbatul o vorbește; efebii îl ascultă cu luare-aminte, încercând să nu-și contenească treaba; cu toții se îmbracă sau despoaie necur-mat, frecându-și trupurile bine făcute cu ștergere lungi, sau y dezmiardându-și mușchii ondulați cu unsori grase.

•4) Bărbatul vorbește mai ales pentru doi dintre ei: unul, cu părul negru și des, și cu bujori nelipsiți în obraji, s-a aplecat pentru a-și lega sandala; celălalt este efebul despuiat căruia i se face masaj și al cărui chip, acum deslușim, este peste poate de chipeș.

Încăperea răspîndește căldură precum trupurile. Prin fața ochilor ne șerpuiește un vârtej de ceață, și vedenia se șterge.

- I-am cercetat cu privire la Tramah, a lămurit Dia-goras. La început nu au priceput prea bine ce așteptam eu de la ei, dar amîndoi au căzut de acord că prietenul lor era altul, deși nu înțelegeau pricina. Atunci Lisil, alt elev care, din întâmplare, era pe acolo, mi-a dezvăluit ceva de necrezut: se pare că, de cîteva luni, Tramah se întîlnea în secret cu o hetairă⁸ din Pireu, pe numele său Yasintra. „Poate că ea l-a făcut să se schimbe, maestre”, a adăugat cu șiretenie. Foarte sfioși, Antis și Euniu au confirmat existența acelei legături. Am rămas uimit și îndurerat, dar în același timp m-am simțit neobișnuit de ușurat: faptul că elevul meu îmi ascunsese înjositoarele vizite pe care le făcea unei tîrfe din port era îngrijorător, desigur, ținînd seama de nobila educație primită, dar, dacă chestiunea se reducea doar la acest lucru, am socotit că nu era nimic de temut. Mi-am propus să-i vorbesc din nou, într-o împrejurare mai favorabilă, și să discut cu el în chip rațional despre devierea aceea a spiritului său.

Diagoras și-a curmat vorba pentru o clipă. Herakles

Pontor aprinsese o lampă proptită de perete, iar umbrele capetelor se înmulțiseră: trunchiurile de con ale lui Herakles se mișcau, gemene, pe zidul de chirpici, iar sferele lui

50

fî g

Diagoras, gînditoare și liniștite, erau tulburate doar de asimetria dintre pletele albe ce-i curgeau pe ceafă și barba frumos rotunjită. Cînd și-a reluat istorisirea, glasul lui Diagoras a părut atins de o neașteptată afonie:

- Dar chiar atunci, în noaptea aceea, în zori, străjile de pe ziduri mi-au bătut la poartă. Un păstor de capre îi găsise trupul în pădure, lingă Licabet, și le dăduse de veste. Iar cînd l-au identificat, deoarece se știa că în casa lui nu erau bărbați care să primească vestea și că unchiul său, Damin, nu se afla în Cetate, străjile m-au chemat pe mine.

A mai urmat un răgaz. S-au făcut auzite furtuna din depărtare și dulcea descăpăținare a unei noi smochine. Chipul lui Diagoras era încordat, de parcă fiecă vorbă i-ar fi cerut de-acum o mare efortare. A dat pe față:

- Oricît ți s-ar părea de ciudat, m-am simțit vinovat. Dacă i-aș fi cîștigat încrederea în acea după-amiază, dacă l-aș fi făcut să-mi spună ce era cu el, poate că nu s-ar fi dus să vîneze și ar mai fi încă în viață. Diagoras și-a ridicat privirile spre durduliul său interlocutor care, cu chipul liniștit, îl asculta afundat în scaun, de parcă ar fi fost gata să se lase în voia somnului: Pot să îți mărturisesc că am trăit două zile înspăimîntătoare cu gîndul că Tramah și-a aranjat fatidica partidă de vînătoare pentru a fugi de mine și de neghiobia mea. Astfel încît astăzi după-amiază m-am ho-tărit: vreau să aflu ce se petrecea cu el, ce îl teroriza atît de tare și cit i-ar fi putut fi de folos ajutorul meu. De aceea am venit la tine. În Atena se spune că pentru a cunoaște viitorul ai trebuință de oracolul de la Delfi, dar că pentru a cunoaște trecutul ajunge să îl angajezi pe Dezlegătorul de Enigme. - Dar e absurd! a strigat pe neașteptate Herakles. Reacția lui bruscă aproape că l-a speriat pe Diagoras: s-a ridicat grăbit în picioare, trăgînd după sine toate umbrele capului, și a început să străbată de la un capăt la altul odaia umedă și rece, în timp ce degetele-i groase mîngîiau una dintre onctuoasele smochin⁹COfeiElttas¹⁰Jn mînă. A stăruit apoi pe același ton orajî¹¹at: ^tV

"T(üJlO ^l

- Eu nu descifrez trecutul, dacă nu îl pot vedea: un text, un obiect sau un chip sînt lucruri pe care le pot *vedea*, dar tu îmi vorbești de amintiri, de impresii, de... păreri! Cum să mă las eu condus de ele? Spui că, de vreo lună, discipolul tău

părea „neliniștit”. A ridicat brațul pe neașteptate și apoi a mers înainte: o clipă numai înainte de a intra în această odaie, ai fi putut spune că și eu eram „neliniștit”, pe când priveam la fisura aceea! Apoi spui că i-ai citit spaima în priviri. Spaima! Dar te întreb: spaima era, oare, scrisă în privirile lui cu caractere ionice? Frica este un cuvânt gravat în liniile frunții? Sau este un desen asemănător fisurii acesteia din perete? O mie de emoții diferite pot da naștere aceleiași priviri pe care tu o atribui spaimii!

Diagoras a replicat întru cîțva stîmjenit:

— Eu știu ce am văzut. Tramah era înspăimîntat.

- Tu știi ceea ce *ai crezut* că vedeai, a pus lucrurile la punct Herakles. A ști adevărul este unul și același lucru cu a ști cit adevăr putem ști.

— Socrate, maestrul lui Platon, afirma ceva asemănător, a admis Diagoras. Spunea că știa numai că nu știa nimic și, de fapt, toți sîntem de acord cu acest punct de vedere. Dar și gîndul nostru are ochi și cu ei putem vedea lucruri pe care ochii noștri de came nu le văd.

— Ah, da? Herakles și-a curmat brusc vorba: Ei bine, spune-mi ce vezi aici.

Ridică repede mîna, apropiind-o de chipul lui Diagoras: din degetele sale groase ieșea un soi de măciulie verde și onctuoasă.

- O smochină, a recunoscut Diagoras, după un moment de stupoare.

- O smochină ca toate celelalte?

- Da. Nu pare stricăta. Are culoarea potrivită. Este o smochină normală și obișnuită.

- Ah, asta și este diferența dintre noi! a strigat triumfător Herakles. Eu văd aceeași smochină și *consider că* pare o smochină normală și obișnuită. Pot chiar să ajung să consider că

52

este *foarte probabil* să fie vorba despre o smochină normală și obișnuită, dar mă opresc aici. Dacă vreau să știu mai mult, trebuie să o desfac, așa cum am făcut cu aceasta în timp ce vorbeai.

A despărțit cu gingășie cele două jumătăți de smochină pe care le ținuse împreunate: dintr-o singură mișcare șer-puită, o mulțime de mici măciulii s-au înălțat furioase din viscerele-i negre, zbătîndu-se și scoțînd un fluierat greu de auzit.

Diagoras s-a strîmbat scîrbit. Iar Herakles a adăugat:

- Și, cînd o desfac, eu nu mă mir ca tine, dacă adevărul nu e cel pe care îl nădăjduiam! A închis smochina la loc și a pus-o pe masă. Apoi, dintr-o dată, cu un ton mult mai liniștit, asemenea celui de care se slujise la începutul întrevederii, Dezlegătorul i-a dat înainte: Eu le aleg singur din prăvălia pe care un metec²⁹ o ține în agora: este un om bun și aproape niciodată nu mă înșală, te încredințez, căci știe prea bine că sînt expert în materie de smochine. Dar uneori natura îți mai joacă și cîte un renghii.

Obrazul lui Diagoras s-a înroșit din nou. A iscodit:

- Accepți propunerea mea sau înclini să vorbești despre smochine?

- înțelege-mă, nu pot accepta așa. Apucînd crafer-ul, Dezlegătorul și-a turnat într-unul dintre pocale vin gros și curat: Ar însemna să mă trădez chiar pe mine. în definitiv, ce mi-ai istorisit? Numai bănuieli, și nici măcar ale mele, ci ale tale. A dat din cap: Nu e cu puțință. Vrei puțin vin?

- Nu, nu vreau vin, a ripostat Diagoras, care se ridicase deja, drept ca o trestie. Obrajii roșii îi ardeau. Nu vreau să-ți mai răpesc vremea, înțeleg că am greșit oprindu-mă la tine. Iartă-mă. Tu ți-ai făcut datoria respingîndu-mi oferta, iar eu mi-am făcut-o pe a mea, prezentîndu-ți-o. Seara bună.

- Așteaptă, a vorbit Herakles cu prefăcută nepăsare, de parcă Diagoras ar fi uitat ceva la plecare. Am arătat că nu mă pot ocupa de treaba ta, dar dacă ai voi să mă plătești *chiar* pentru munca mea, ți-aș accepta paralele.

- Asta ce glumă mai este?

>

53

8

Ochii holbați ai lui Herakles aruncau grămezi de scîn-tei batjocoritoare, de parcă într-adevăr tot ceea ce zisese pînă în momentul acela, nu ar fi fost decît o glumă uriașă. A lămurit:

- în noaptea cînd oștenii au adus trupul lui Tramah, un bătrîn nebun, pe numele său Candal, i-a pus pe jar pe toți vecinii de primprejur. Ca și ei, am ieșit să văd ce se petrecea și i-am putut vedea hoitul. Un medic, Așchii, îl cerceta, dar neghiobul nu poate vedea mai departe de barba lui. Cu toate acestea, eu am văzut *ceva* ce mi-a părut curios. Nu m-am mai gîndit la lucrul acela, dar cele ce-mi ceri mi-l readuc în minte. Și-a netezit barba, gîndindu-se. Și, de parcă s-ar fi

hotărit pe neașteptate, a strigat: Da, consimt să dezleg taina discipolului tău, Diagoras, dar nu pentru ceea ce (*u ai crezut* ca el vedea când ai vorbit cu el, ci pentru ceea ce *eu am văzut* privindu-i cadavrul!

Nici una dintre multele întrebări ivite în mintea lui Diagoras nu a primit vreun răspuns cît de neînsemnat din partea Dezlegătorului, care s-a mulțumit să adauge:

- Să nu vorbim de smochină înainte de a o desface. Prefer să nu-ți mai spun nimic acum, deoarece mă pot înșela. Dar ai încredere în mine, Diagoras: dacă dezleg enigma *mea*, este probabil ca și a ta să fie lămurită. Și, dacă vrei, acum îți voi vorbi despre onorariul meu.

S-au confruntat cu multele aspecte ale chestiunii economice și au ajuns la bună înțelegere. Atunci, Herakles a dezvăluit că avea să-și înceapă cercetarea în ziua următoare: avea să meargă la Pireu și să încerce să o găsească pe hetaira³⁰ cu care era încurcat Tramah.

- Pot veni cu tine? i-a retezat vorba Diagoras. Și, deoarece Dezlegătorul îl privea uimit, a adăugat: Știu bine că nu este de trebuință, dar *nu'-ar plăcea*. Vreau să dau o mină de ajutor, în chipul acesta aș ști că încă îi mai pot fi de folos lui Tramah. Promit să mă supun poruncilor tale.

Herakles Pontor a ridicat din umeri și a replicat surizînd:

54

- Bine, dat fiind că paralele sînt ale tale, Diagoras, presupun că ai tot dreptul din lume de a fi angajat.

Și, în minutul acela, mulțimea de șerpi încolăciți sub picioarele lui și-au săltat capetele solzoase, scuipîndu-și afară limbile unsuroase, pline de furie*.

S t

£

* Cu siguranța ca aceste rînduri de sfîrșit l-au surprins pe cititor la fel ca și pe mine! Trebuie, desigur, exclusă posibilitatea unei metafore complicate, dar nici nu putem cădea într-un realism exacerbat, crezînd ca „o mulțime de șerpi încolăciți” își aveau cuibul în podeaua odăii lui Herakles și că tot dialogul dintre Diagoras și Dezlegătorul de Enigme s-a desfășurat, ca atare, într-un „loc plin de reptile, care se tirăse cu rece încetineală pe brațele sau picioarele protagoniștilor, în timp ce, netulburați, aceștia continuă să trîncănească”, așa cum își dă cu părerea și Montalo, aceasta ar însemna să depășim măsura (explicația acestui ilustru expert în literatura greacă este absurdă: „De ce nu ar exista șerpi în odaie, dacă ața vrea *autorun*” spune el. „Căci autorul are ultimul cuvînt în tîmplările din lumea scrierii sale, nu noi”). Cititorul nu are de ce să își facă griji: fraza despre șerpi este pură fantezie. Desigur că și cele de mai înainte sînt la fel, căci avem de-a face cu o operă de ficțiune, dar, să ne înțelegem bine, această frază este o fantezie pe care cititorul nu *trebuie să o creadă*, deoarece celelalte, și ele fictive în egală măsură, trebuie să fie crezute, cel puțin atît timp cît durează lectura, pentru ca povestirea să aibă un sens. În realitate, singurul țel al acestei absurde întîmplări de sfîrșit este, după mine, acela de a întări eideza: autorul are pretenția ca noi să știm ce imagine se ascunde în acest capitol. Chiar și așa, modalitatea trădează: cititorul nu trebuie să cadă în greșeala de a se gîndi la ce este *mai ușor*! Chiar în dimineața aceasta, cînd tălmăcirea mea încă nu ajunsese aici, am descoperit pe neașteptate, împreună cu Elena, nu numai imaginea eideică precisa, ci și, sau cel puțin așa cred, cheia întregii cărți. Fără să mai pierdem vremea, i-am vorbit despre acest lucru lui Elio, șeful nostru.

- „Umed și rece”, „onctuoșitate”, mișcări „șerpuitoare” și „șerpuite”. Poate că este vorba despre un șarpe, nu? a sugerat Elena. Primul capitol, leu. Al doilea capitol, șarpe.

- Dar „cap”? am obiectat. De ce atîtea „capete multiplicat”? mi-a trimis înapoi întrebarea Elio, ridicînd din umeri.

- Elena și eu credem că am descoperit de ce, i-am explicat, arătîndu-i statueta pe care o adusesem acasă. Vezi? Aceasta este Hidra, monstru legendar cu multe capete de șarpe care, de cum erau tăiate, se reproduceau. De aici și stăruitoarea descriere a „decapitării” smochinelor.

- Dar mai este ceva, a intervenit Elena: înfrîngerea Hidrei din Lerna este a doua dintre Muncile duse la îndeplinire de către Hercules, eroul a numeroase legende grecești.

- Și ce-i cu asta? a întrebă Elio.

- Peștera *ideilor*, am intervenit cu entuziasm, are douăsprezece capite și, conform tradiției, tot douăsprezece au fost și Muncile lui Hercules, al cărui nume grecesc este Herakles. Protagonistul acestei scrieri se numește chiar Herakles.

55

S

Și uite, prima dintre Muncile lui Hercules sau Herakles a fost omorirea Leului din Nemea, iar ideea ascunsă în primul capitol este tot un leu.

- Iar în cel de-al doilea, Hidra, a conchis Elio în graba. Totul concorda, deci. Cel puțin, pentru moment.

- Pentru moment? mă iritase pu(în acel apendice. La ce te referi?

- Sunt de acord cu concluziile voastre, a explicat Elio, surizînd liniștit, dar cărțile eideice sînt înșelătoare: nu uitați ca se lucrează cu obiecte întru totul imaginare, nici măcar cu vorbe, ci cu... idei. Cu imagini alambicate. Cum putem fi siguri de cheia ultimă pe care o avea autorul în minte?

— Foarte simplu, am replicat Totul e să demonstrăm că teoria noastră este autentică. A treia muncă a constat, după majoritatea tradițiilor, în capturarea Mistrețului de pe Muntele Erimant: dacă imaginea ascunsă în cel de-al treilea capitol se aseamănă unui mistreț, teoria noastră va mai beneficia de încă o dovadă...

-... Și așa pînă la sfîrșit, a zis Elena, foarte liniștită.

— Am o obiecție, a răspuns Elio, scărpinîndu-și chelia: în epoca în care a fost scrisă această carte, Muncile lui Hercules nu erau nici un secret. De ce sa se fi folosit eideza pentru a le ascunde?

S-a lăsat tăcerea.

- Obiecția este bună, a admis Elena. Dar să presupunem ca autorul a elaborat o eideza a eidezei și că Muncile lui Hercules ascund, la rîndul lor, o altă imagine...

-... Și așa la infinit? a întrerupt-o Elio. În acest caz, nu am mai putea cunoaște ideea originală. Trebuie să ne oprim undeva. Din acest punct de vedere, Elena, orice lucru scris poate trimite cititorul la o imagine care, la rîndul *ei*, poate trimite la alta, și la alta... Așa nu s-ar mai putea citi!

Amîndoi s-au întors spre mine, așteptînd să îmi audă părerea. Am recunoscut că nici eu nu înțelegeam:

- Editorul textului original este Montalo, am arătat, dar este de neînțeles de ce nu pare a fi observat nimic. I-am trimis o scrisoare. Poate să ne fie utilă părerea lui.

- Montalo spui? și-a arcuit Elio sprîncelele. Haida-de, mă tem că ți-ai pierdut timpul. Poate că nu știai, dar s-a aflat pretutindeni. Montalo a murit anul trecut. Nici tu nu știai asta. Elena?

- Nu, a recunoscut Elena, aruncîndu-mi o privire plină de compătimire. Ia te uită ce întîmplare!

- Ba bine că nu, a încuviințat Elio, întorcîndu-se spre mine. Și, cum singura ediție a originalului era a sa și unica tălmăcire a acestuia este pînă acum a ta, se poate că descoperirea cheii ultimei a *Peșterii ideilor* depinde numai de tine.

- Grozavă responsabilitate, a glumit Elena.

N-am știut ce să mai spun. Și încă mă mai gîndesc la lucrul acesta (n.tr.).

Ar fi, se pare, nimerit să curmăm pentru o vreme cursul vioi al acestei istorii, pentru a spune fie și în treacăt cîteva vorbe despre eroii săi de frunte: Herakles, fiul lui Frinic, din *demul* Pontor, și Diagoras, fiul lui Campsac, din *eternul* Medonte. Cine credeau ei că erau? Cine credeau ceilalți că erau ei?

Despre Herakles, vom spune că... **

în ceea ce îl privește pe Diagoras... ***

Și, după ce cititorul a aflat aceste amănunte cu privire la viața protagoniștilor noștri, reluăm povestirea fără a mai pierde vremea, istorisind cele întîmplate în cetatea portului

* „Grabă, neglijență. Vorbele curg în neorînduială, pe făgașul unei caligrafii uneori de neînțeles, ca și cum copistul nu ar fi avut vreme să încheie capitolul”, scrie Montalo despre textul original, în ce mă privește, stau cu ochii în patru pentru a „prinde” Mistrețul meu printre fraze, încep tălmăcirea celui de-al treilea capitol (n.tr.).

„Urmează cinci rînduri indescifrabile”, asigură Montalo. După cit se pare, în punctul acesta caligrafia este dezastruoasă. Se ghicesc, cu mare greutate (tot după Montalo), patru cuvinte din tot paragraful: „enigmă”, „trăia”, „soție” și „gras”. Editorul textului original adaugă, nu fără oarece ironie: „Cititorul va trebui să încerce a reconstrui datele biografice ale lui Herakles plecînd de la aceste patru vorbe, ceea ce pare, în același timp, și foarte ușor și foarte greu” (n.tr.).

*** Tot indescifrabile sînt și cele trei rînduri pe care autorul anonim te consacră personajului Diagoras. Montalo a fost cu greu în stare să deslușească trei cuvinte: „trăia” (cu particula interogativă inclusă), „spirit” și „pasiune” (rut).

57

Pireu, unde Herakles și Diagoras au .sosit în căutarea hetairei Yasintra.

Au căutat-o pe ulicioarele înguste pe unde hălăduiau grăbite mirosurile marii; prin hăurile sumbre ale ușilor deschise; ici-colo, printre măruntele cete de muieri tăcute, ce surideau la apropierea lor, apoi deodată se făceau serioase, cînd li se puneau întrebări; în sus și în jos, pe povîmișurile și costișele ce se vărsau în ocean; pe la colțurile străzilor unde o umbră, femeie³¹ sau bărbat, pîndea în tăcere. Au iscodit despre ea pe bătrînele ce încă își mai boiau obrazurile, ale căror chipuri șterse de bronz, tencuite cu ceru/ă, păreau vechi precum casele; au lăsat oboli în mîini tremurînde și crăpate precum papirusurile; au ascultat clinchetele pe care brățările daurite le scoteau cînd mîinile li se ridicau pentru a arăta o direcție sau un nume: întrebă pe Kopsias, Melita știe, poate în casa Taliei, și Anfitrite o caută, Eo a trăit mai mult în mahalaua aceasta, Clite le cunoaște mai bine, eu nu sînt Talia, ci Merope. Și în vremea aceasta, ochii, sub pleoapele grele de sulimanuri, mereu abia deschiși, mereu vioi și jucăuși pe tronurile genelor lor negre, împodobite cu șofran, fildeș sau aur roșu, ochi de muier, mereu ageri, de parcă numai în privirile unei astfel de femei ar fi liberi, de parcă ar domni numai în dosul irisului negru, priviri care sclipeau de batjocură?, patimă?, ură?, în timp ce buzele mute, liniile aspre și răspunsurile scurte le ascundeau gîndurile; numai ochii fulgerau pătrunzători, teribili.

Seara se sflrșea fără nici un răgaz deasupra celor doi bărbați, în sfîrșit, frecîndu-și în grabă brațele pe sub manta, Diagoras s-a hotărît să vorbească:

- în curînd se lasă noaptea. Ziua a trecut foarte repede. Și încă nu am găsit-o. Le-am iscodit pe vreo douăzeci dintre ele, cel puțin, și am primit doar lămuriri neclare. Cred că încearcă să o ascundă sau să ne ducă de nas.

Au mers înainte pe străduța îngustă și povîrnită. Dincolo de acoperișuri, apusul de purpură lăsa să se ghicească unde se sflrșea marea. Norodul și însuflețirea portului Pireu rămîneau

în urmă, ca și locurile cele mai bătute de cei mereu în căutare de plăceri și petreceri: se aflau acum în mahalaua unde trăiau *ele*, un codru cu cărări de piatră și copaci din chirpici, unde soarele scăpata înainte de vreme, iar Noaptea se înstăpînea de timpuriu; o singurătate locuită, tainică, plină cu ochi nevăzuți. - Cel puțin e vesel să stau de vorbă cu tine, s-a destăinuit Diagoras fără să se mai obosească să își ascundă nemulțumirea, îi părea că vorbea singur de multă vreme; tovarășul lui se mulțumea să meargă, să bombăne și, din cînd în cînd, să se arate la înălțimea uneia dintre smochinele din desaga pe care

o purta.

- Mă incintă ușurința cu care dialoghezi, pe Zeus! a strigat și s-a oprit, întorcînd capul, dar numai ecoul pașilor săi îl urma. Ulicioarele astea înțesate de gunoaie și duhori sînt respingătoare. Oare unde este cetatea „bine construită” de care amintesc cu toții cînd vorbesc de Pireu? Acesta să fie oare vestitul plan „geometric” al străzilor, pe care, după cum se spune, l-ar fi întocmit chiar Hippodamos din Milet³²? Pe Hera, că nici măcar nu văd vreun *astinom*, inspector al mahalalelor³³, vreun sclav sau vreun oștean, ca la Atena! De parcă n-am fi printre greci, ci printre barbari. Pe lingă asta, adu-mec primejdia la fel ca mireasma mării. Desigur că, mulțumită conversației tale însuflețite, mă simt mai liniștit. Discuția cu tine mă alină, mă face să uit pe unde calc.

- Nu mă plătești ca să vorbesc, Diagoras, a replicat He-rakles cu cea mai mare nepăsare.

- Ofrandă voi aduce lui Apollo, căci îți aud glasul! l-a luat în rîs filosoful. Nici Pygmalion nu s-a uimit mai tare cînd i-a vorbit Galatea! Chiar mîine am să sacrific o căpriță în onoarea...

- Dar taci odată, i-a tăiat vorba grăbit Dezlegătorul. Asta e casa de care vorbeau.

Un zid cenușiu, acoperit cu crăpături, se înălța chinuit pe-o parte a străzii; în fața golului porții, stătea o ceată de umbre în conclav.

- Vrei să spui că asta e a șaptea, a protestat Diagoras: în van am iscodit despre ea la cele șase de mai înainte.

59

- Păi, ținînd seama ae experiența ta din cei _____, nu cred să-ți vină greu acum să pui cîteva întrebări și acestor muieri.

Cînd Diagoras s-a apropiat, șalurile sumbre ce le acopereau obrazurile s-au făcut pe loc priviri și surisuri.

- Iertat să ne fie, dar prietenul meu și cu mine o căutăm pe dănțuitoarea numită Yasintra. Ne-au povestit că...

Precum creanga ruptă pe care vînătorul calcă din greșeală sperie prada, ce fuge în graba mare din luminiș pentru a găsi adăpost în desiș, tot astfel vorbele lui Diagoras au stimit neașteptata purtare a cetei: una dintre fete s-a îndepărtat fugind în goana mare pe uliță în jos, pe cînd celelalte au zbughit-o în goana mare în casa.

- Așteaptă! a strigat Diagoras la umbra ce gonea. Aia să fie Yasintra? te-a iscodit pe muieri. Stați, pe Zeus, vrem doar...!

Poarta s-a închis în mare graba. Ulița era de-acuma pustie. Herakles a mers înainte fără grabă, iar Diagoras l-a urmat scrișnind din dinți. O clipă mai tîrziu, a grăit:

- Și acum? Ce s-ar crede că vom face? De ce mai mergem? S-a mistuit A șters-o. Crezi că o putem ajunge din urmă mergînd așa? Herakles a bombănit și a scos liniștit o altă smochină din desagă, în culmea exasperării, filosoful și-a curmat firul vorbei și i-a spus cu vioiciune: Ascultă o dată pentru totdeauna! Am căutat-o pe această hetairă întreaga zi pe străduțele din port și din oraș, în cele mai rău famate lupanare, în mahalale de sus și de jos, ici-colo, în graba mare, încrezîndu-ne în vorbele calpe ale unor suflete de rînd, ale unor spirite necioplite, ale codoașelor spurcate, ale muierilor afurisite. Și acum cînd, se pare, Zeus ne îngăduise să o vedem, iată, se pierde din nou! Și tu îi dai înainte fără grabă, ca un ciine satisfăcut, în timp ce ...!

-Liniștește-te, Diagoras. Vrei o smochină? Așa vei prinde puteri pentru... 60

-Lasă-_____

mai mergem! Socotesc că ar trebui să muierile acelea care au zbughit-o în casă și...

- Nu, noi o căutăm pe femeia care a fugit, a spus molcom Dezlegătorul.

- Și de ce nu alergăm după ea?

- Pentru că sîntem foarte osteniți. Cel puțin, eu sînt. Tu nu?

- Așa e, s-a învoit Diagoras din ce în ce mai necăjit, dar atunci de ce mai mergem?

Fără să se oprească, Herakles și-a îngăduit să tacă, în timp ce mesteca, apoi a recunoscut:

- Uneori, cui pe cui se scoate, osteneala trece cu osteneală. Astfel, după multă oboseală, nu mai obosim.

Diagoras l-a văzut coborînd pe îndelete strada, tot mai departe și, scrișnind din dinți, i s-a alăturat:

- Și mai îndrăznești să zici că nu-ți place filosofia! a țipat găfîind.

Au mers un timp în tăcerea Noptii din preajmă. Ulița pe care o zbughise femeia se întindea neînteruptă printre două rînduri de case paraginile. Cît de curînd, bezna avea să fie fără cusur, și nici măcar cocioabele nu aveau să se mai poată desluși.

- Ulicioarele aslea sînt vechi și întunecoase, s-a plîns Diagoras, și doar zeița Atena știe unde s-a băgat muieria aia! E tînără și ageră, cred că ar fi în stare să fugă fără răgaz pînă ar ieși din Atica.

Și chiar și-a închipuit-o gonind în streășină codrilor din preajmă, lăsîndu-și în mocirlă urma tălpilor desculțe, sub

strălucirea lunii, albă precum un crin în mîinile unei fete, fără să îi pese de întuneric (căci, fără îndoială, cunoștea drumul), săltînd peste crini, pe cînd sunetul pașilor i se pierdea hat, în depărtare, cu ochi de căprioară larg deschiși și tresăltînd ori de cîte ori trăgea aer în piept. Poate că avea să se despoaie de veșminte, pentru a fugi mai iute, iar albeața de crin a nudului său avea să fulgere desîșul ca un trăsnet neîngrădit de copaci,

61

S

/

&

8

1 u

cu părul bogat abia încurcîndu-se în coroana crengilor fine ca firul ierbii sau ca degetele fetelor, iute, cu trupul gol și palid precum o floare de fildeș pe care o tînără ar ține-o în mîini în timp ce fuge*.

Ajunseseră la o răscruce. Dincolo de ea, ulița mergea înainte printr-o trecere îngustă, plină ochi de pietre; o altă ulicioară cotea la stingă; la dreapta, între două case înalte, o punte mică adăpostea un tunel îngust, al cărui capăt se pierdea printre umbre.

- Și acum, lui Diagoras îi e cu bănat, trebuie să alegem drumul dînd cu zarul?

A simțit o apăsare pe braț și, ascultător, s-a lăsat dus în tăcere și degrabă spre colțul străzii celei mai apropiate de tunel.

- Vom adăsta aici, a șoptit Herakles.

- Și femeia?

- Uneori așteptarea este un soi de urmărire.

— Poate crezi că se va duce de unde a venit?

— Desigur. Herakles a mai luat o smochină: Toți fac la fel întotdeauna. Și vorbește mai încet: prada se poate speria.

Au adăstat. Luna a lăsat la vedere cornul ei alb. O pală de vînt neobișnuit de grăbită a înviorat liniștea nopții. Cei doi bărbați s-au înfofolit mai strîns în mantale; Diagoras și-a reprimat un tremur, în pofida faptului că prezența mării potolea căldura, făcînd-o mai puțin neplăcută decît în Cetate.

- Vine cineva, a șoptit Diagoras.

- Unele lacune din text (din pricina vorbelor scrise „în grabă”, care devin „îninteligibile”, după Montalo) îngreunează înțelegerea acestui tainic paragraf. Eideza implicită pare să fie „iuteala”, așa precum se întîmplă încă de la începutul capitolului, dar la ea se adaugă imagini de cerbi, nu de mistreți: „ochi de căprioară”, „coroana crengilor”, ceea ce sugerează nu a treia, ci a patra Muncă a lui Hercules, urmărirea neobositei căprioare de pe Muntele Cerineia. Această specială schimbare a ordinii Muncilor nu mă surprinde, căci era obișnuită printre scriitorii din Antichitate. Dar atrage luarea-aminte noua eideză pe care scriitura o reliefează: o fată care (ine în mîini un crin. Ce legătura are asta cu urmărirea căprioarei? Este, oare, o reprezentare a purității zeiței Artemis, căreia îi era consacrat legendarul animal? În orice caz, nu cred că ar putea fi considerată, așa cum afirmă Montalo, „o licență poetică fără nici o semnificație reală” (n.tr.).

62

Părea că se aude ritmul domol al unor picioare desculțe de fată. Dar pînă la ei a ajuns, venind din strimtele ulicioare de dincolo de răscruce, nu o persoană, ci o floare: un crin zdrobit de mîinile abrașe ale brizei; petalele crinului au palmuit pietrele din apropierea ascunzătorii unde ședeau Herakles și Diagoras și, larg deschisă, floarea și-a urmat drumul grăbită prin văzduhul ce mirosea a spumă și a sare, pierzîndu-se în susul uliței, dusă de vînt ca de o fecioară strălucitoare, cu ochi de mare și plete de lună, ce ar fi purtat-o între degete în timp ce fugea.

- Nu era nimic. Numai vîntul, a lămurit Herakles*. Pentru o clipită, timpul a murit. Diagoras, pe care frigul începuse să-l răzbească, s-a trezit vorbind în șoapta cu umbra bine legată a Dezlegătorului, căruia nu-i mai putea vedea chipul:

- Niciodată nu mi-am închipuit că Tramah, vreau să spun, mă înțelegi, niciodată nu am crezut că... Puritatea era una din virtuțile³⁴ sale de seamă, sau cel puțin așa mi se părea. Asta era ultimul lucru pe care l-aș fi crezut despre el. Să se încurce cu o tufă ordinară! Și nici nu era încă bărbat! Nici măcar nu mi-a dat prin minte că avea poftă de efeb. Cînd Lisil mi-a istorisit...

- Taci, a poruncit deodată umbra lui Herakles. Ascultă, Se auzeau rîcîieli iuți între pietre. Chiar înainte de a-i auzi glasul, lui Diagoras i-a ajuns la urechi răsuflarea călduța a Dezlegătorului.

- Aruncă-te iute asupra ei. Apără-ți coapsele pe dinăuntru cu mîna, și nu-i pierde din ochi genunchii. Și încearcă să te liniștești. -Dar...

- Fă ce-ți spun sau iar ne scapă. Eu te urmez.

- Sigur e ceva! Protagonistii nu o pot vedea, desigur, dar aici este din nou „fata cu crinul”. Dar ce înseamnă asta? Recunosc că abrupta ei apariție m-a enervat întru cîtva: am ajuns să dau palme textului, așa cum se spune că ar fi făcut Penele cu statuia Atenei (*n.trj-om*: în realitate, este vorba de Zeus) chryselefantine („placată cu aur și fildeș”) pe care o făcuse Fidias, pentru a-i cere să vorbească: „Ce înseamnă? Ce vrei să spui?” Dar, desigur, hîttia

a rămas rece. Acum sînt mai liniștit (n.tr.).

63

„Ce vrea să spună cu *eu te urmez?*” s-a întrebat Diagoras nehotărit. Dar nu i-a mai rămas vreme și pentru alte întrebări. Iute, grăbită, tăcută, o siluetă s-a întins ca un preș în glodul din răscruce, sub dîra de lumină a lunii. Diagoras s-a aruncat pe ea cînd, chiar lîngă el, trupul i s-a nchegat pe nevăzute. O tufă de păr parfumat s-a răsucit năvălăș spre chipul lui și formele unor mușchi i s-au vînzolit între brațe. Diagoras a împins lucrul acela spre peretele opus.

-Pe Apolo, ajunge! a țipat, aruncîndu-se pe el. Nu-ți vom face nimic! Vrem doar să stăm de vorbă. Liniștește-te.

Lucrul s-a oprit, iar Diagoras s-a îndepărtat puțin. Nu-i putea desluși obrazul, căci și-l ținea acoperit cu mîinile; printre degetele lungi și subțiri ca tulpina crinului, sticlea o privire.

- Vrem doar să îți punem cîteva întrebări. Despre un efeb pe nume Tramah. îl cunoștea, nu?

I s-a năzărit că într-un sfîrșit ea îi va deschide poarta mîinilor, va da la o parte fesele subțiri și, mai liniștită, îi va arăta chipul. Atunci a simțit fulgerul din viscere. A văzut lumina, înainte de a-l încerca durerea: era orbitoare, fără cusur, și i-a inundat ochii precum apa umple în graba mare o oală de lut. Durerea a mai adăstat puțin, ghemuindu-i-se între picioare; atunci, furioasă, s-a scuturat de lene și i s-a suit la creier, ca un șuvoi de cristale. Iar el a căzut la pămînt tușind, și nici măcar nu a simțit cum s-a lovit cu genunchii de-o piatră.

A fost o opintea. Herakles Pontor s-a aruncat asupra prăzii. Nu a cruțat-o prea tare, precum ar fi făcut Diagoras: a apu-cat-o de brațele subțiri și a împins-o iute la perete; a auzit-o gemînd (un gîfîit de bărbat) și s-a slujit din nou de perete drept armă. Prada a ripostat, dar el și-a proptit în ea trupul rotofei, pentru a o împiedică să se slujească de genunchi. A văzut arunci că Diagoras se ridica cu greutate în picioare. Atunci i-a aruncat prăzii cîteva vorbe repezite:

- Nu-ți vom face nici un rău, de nu ne obligi. Și, de-l mai lovești pe tovarășul meu, nu-mi vei lăsa altă alegere. Diagoras s-a grăbit să-l ajute și Herakles a poruncit: Ține-o strînsă bine de data asta. Te-am prevenit să ai grijă la genunchii ei.

- Prietene, mărturisește adevărul. Diagoras sufla din greu la fiecare cuvînt: Nu vreau să-ți fac rău. M-ai priceput? Și, cu toate că prada aproba dînd din cap, Diagoras nu și-a slăbit w. strînsoarea din jurul brațelor ei: Vor fi doar cîteva întrebări.

Lupta s-a curmat brusc, la fel cum frigul se duce cînd mușchii se încordează pentru o cursă rapidă. Deodată, Diagoras a deslușit că prada se prefăcea fără zăbavă într-o femeie, Pentru prima oară i-a simțit apăsarea dură a țîțelor, subțirimea taliei, mirosul aparte, netezimea de piatră; a simțit cum îi creșteau buclele sumbre ale părului, i se înălțau brațele zvelte și i se lămureau liniile, în sfîrșit, i-a surprins chipul. Ciudat, dar primul lucru ce i-a trecut prin minte a fost că și-o închipuise (nu știa din ce pricină) neobișnuit de frumoasă. Dar nu era: buclele i se adunau într-o clăie dezordonată de par; avea ochii prea mari și prea deschiși la culoare, ca de animal, deși în bezna nu le putea desluși nuanța; sub pielea întinsă a pomeților slabi, i se întrezărea craniul. Descumpănit, s-a depărtat de ea, simțind neînterupt pulsul molcom al durerii în viscere. Iar vorbele i-au rămas învăluite în aburul suflării: -Tuești Yasintra? Gîfîiau amîndoi. Ea n-a răspuns.

- îl cunoștea pe Tramah. Venea la tine.

- Fii atent la genunchii ei, a auzit de la o nesfîrșită depărtare vocea lui Herakles.

Fata l-a privit într-o statornică tăcere.

- îți plătea vizitele? a iscodit fără să știe prea bine de ce.

- Sigur că mi le plătea, a recunoscut ea, și amîndoi bărbații s-au socotit că puțini efebi aveau o voce așa de virilă: era ca un ecou de oboi într-o peșteră. Riturile lui Bromion³¹ se plătesc cu peani³⁶; cele ale lui Cipris, cu oboli.

Fără să știe din ce pricină, Diagoras s-a simțit jignit: poate că ocară își avea obîrșia în faptul că fata nu se arăta speriată. Văzuse, oare, și ca buzele ei groase își băteau joc de el în beznă?

- Cînd l-ai cunoscut?

- La ultimele Leneene³⁷. Eu dănțuiam în procesiunea zeului. Tramah m-a văzut jucînd și mai apoi m-a căutat.

65

- Te-a căutat? s-a mirat Diagoras, neîncrezător. Dar nici nu era încă bărbat!

- Mă caută și mulți copii.

- Poate vorbești de-un altul.

- Tramah, efebul omorît de lupi, a replicat Yasintra. De el vorbesc.

- Cine ai crezut că sîntem? a intervenit nerăbdător He-rakles.

- Nu pricep.

Yasintra și-a întors spre el privirea umedă.

- De ce ai fugit de noi cînd am întrebat de tine? Nu ești dintre cele ce obișnuiesc să fugă de bărbați. Pe cine așteptai?

- Pe nimeni. Fug cînd mi se năzare.

- Yasintra, s-a destăinuit Diagoras, care părea să-și fi recăpătat liniștea, avem trebuință de ajutorul tău. Știm că se petrece ceva cu Tramah. îl frămînta ceva deosebit. Eu, noi am fost prietenii lui și dorim să aflăm ce se petrecea cu el. Legătura ta cu el nu mai are însemnătate. Vrem doar să știm dacă Tramah ți-a vorbit despre frămîntările lui.

A vrut să adauge: „Oh, te rog, ajută-mă. Pentru mine este mult mai important decît crezi”. I-ar fi putut cere ajutorul de

o sută de ori, căci se simțea nevolnic, fragil ca un crin în mâinile unei domnițe. Conștiința lui pierduse orice urmă de mândrie și se făcuse o fată cu ochi azurii și păr lucitor, care gemea: „Ajută-mă, rogu-te, ajută-mă”. Dar dorința aceea, ușoară precum atingerea unei fecioare cu petale de floare și, în același timp, arzătoare precum trupul puber și desfătător al aceleiași fete despuiate, n-a încăput în vorbe*.

—Tramah nu obișnuia să vorbească mult, a lămurit fata. Și nu părea îngrijorat.

— Ți-a cerut ajutorul în vreo împrejurare? a iscodit He-rakles.

- Nu. De ce-ar fi trebuit să o facă?

* Continua pronunțata eideză a „fetei cu crinul”, iar acum pare a i se adăuga ideea de „ajutor”, de patru ori repetată în acest paragraf! 66

- Când l-ai văzut ultima oară?

- La ultima lună nouă.

- Nu-ți vorbea niciodată despre cum o ducea?

- Cine stă de vorbă cu muieri de teapa noastră?

- Familia lui era de acord cu legătura voastră?

- Noi nu aveam nici o legătură: mă vizita din când în când, plătea și pleca.

- Dar poate că familiei nu îi era pe plac faptul că nobilul ei fiu se destrăbăla uneori.

- Nu știu. Nu familiei lui trebuia să îi fac eu pe plac.

- Așa că nici un membru al familiei lui nu te-a oprit să-l vezi?

- Nicidecum n-am vorbit cu vreunul dintre ei, a replicat tăios Yasintra.

- Dar poate că tatăl lui a aflat ceva despre ce era între voi, a insistat calm Herakles.

- El nu avea tată.

- E adevărat, a recunoscut Herakles. Vreau să spun mama lui.

- Nu o cunosc.

A urmat o scurtă tăcere. Diagoras l-a privit pe Dezlegător, căutând ajutor. Herakles a ridicat din umeri.

- Pot pleca? s-a interesat fata. Sînt ostenită.

Nu i-au răspuns, dar ea s-a desprins de perete și s-a îndepărtat. Trupul ei, învăluit într-un șal mare, negru, și o tunică, se mlădia cu frumoasa prudență a unui animal de pădure. Brățările de la mîini și de la picioare îi sunau nevăzute cînd pășea, în streășină noptii, s-a întors spre Diagoras:

- N-am vrut să te lovesc, a mărturisit.

Se întorceau în oraș în plină noapte, pe Zidurile Lungi³⁸.

- îmi pare rău că ți-a tras un genunchi, a rostit Herakles, oarecum iritat din pricina adîncii tăceri în care se cufundase filosoful după discuția cu hetaira. Te mai doare? Ei bine, nu se poate spune că nu ți-am atras luarea-aminte. Cunosc prea bine soiul acesta de hetaira dănuitoare. Sînt foarte agere și știu sa

67

ti

S

HA .8

1 u

se apere. Cînd a zbughit-o la fugă, am știut că, de ne luam de ea, o sa ne atace.

A dat să-și curme spusele, crezînd că Diagoras avea să zică ceva, dar tovarășul lui a pășit stăruitor înainte, cu privirea în pămînt și barba proțăpită în piept. Luminile Pireului rămăseseră de mult în urmă, și marele drum de piatră (nu prea umblat, dar foarte sigur și mai rapid decît calea obișnuită, după părerea lui Herakles), flancat de murii construiți de Temistocle și dărîmați de Lixandru, pentru a fi reconstruiți mai tîrziu, se întindea sumbru și tăcut sub noaptea de iarna, în depărtare, spre nord, palida strălucire a zidurilor Atenei se profila ca un vis.

- Diagoras, acuma tu ești cel care tace de multă vreme. Ți-a pierit cheful? Ei bine, parcă ziceai că vrei să dai o mîină de ajutor cercetării mele. Să știi că eu încep mereu la fel: pare că nu dispunem de nimic, dar apoi... Poate că ți s-a părut o pierdere de vreme să venim pînă la Pireu doar ca să stăm de vorbă cu o tîrfă? Eh, îți spun din experiență că nicidecum urmărirea unei urme nu este o pierdere de vreme, ci dimpotrivă: a vîna înseamnă a ști să adulmeci urmele, chiar dacă ele par că nu duc nicăieri. Apoi, să înfigi săgeata în spinarea cerbului este, spre deosebire de ceea ce cred majoritatea oamenilor, cel mai...

— Era un copil, a murmurat Diagoras pe neașteptate, de parcă ar fi răspuns unei întrebări puse de Herakles. Nu ajunsese nici măcar la vârsta efebiei. Avea privirea curată. Atena însăși îi șlefuisese sufletul.

- Nu-ți mai căuta vreo vina. La vârsta asta toți încercăm să ne eliberăm.

Diagoras și-a luat pentru întâia oară privirea de pe drumul întunecat, pentru a-i arunca o căutătură disprețuitoare Dezlegătorului:

—Nu pricepi. La Academie îi învățăm pe tineri să iubească înțelepciunea mai presus de orice și să refuze plăcerile primejdioase ce aduc doar un câștig neîntârziat și de scurtă durată. Tramah cunoștea virtutea, știa că este mult mai aducătoare de spor și de bine decât viciul. Oare cum a putut să treacă acest lucru cu vederea în practică? 6S

(A

g g. r

- Și zici că la Academie predați virtutea? a iscodit He-rakles, încercind pentru a nu știu cîta oară să distragă luarea-aminte a filosofului.

- Cu ajutorul muzicii și al bucuriei date de exercițiile fizice, O nouă tăcere. Herakles s-a scărpinat în cap:

- Ei bine, să spunem că lui Tramah i s-a părut mai însemnată bucuria dată de exercițiile fizice decât cea dată de muzica, a încercat el să comenteze, dar căutătura lui Diagoras i-a închis din nou gura.

- Neștiința sta la obârșia tuturor relelor. Cine ar alege ceea ce este mai rău, știind că este vorba de ceea ce este mai rău?

Dacă judecata te face să vezi, cu ajutorul învățăturii, că viciul este mai rău decât virtutea, că minciuna este mai rea decât adevărul, că plăcerea neîntârziată este mai rea decât cea durabilă, le-ai alege totuși pe acestea în chip conștient? Știi, de pilda, că focul arde. Ai pune, oare, mina pe pâlălaia primejdioasă cu de la tine vrere? Dar e absurd! Un an de vizite făcute acestei... muieri! O plăcere plătită! Nu-mi vine a crede! Tîrfa ne-a dus de nas. Te încredințez că. . . dar de ce rîzi?

- Iartă-mă, a grăit Herakles, mi-am adus aminte cum odată am văzut un bărbat care și-a băgat mîna în foc din proprie inițiativă: un vechi prieten din *demul* meu, Crantor din Pontor. El era de părere contrară: spunea că nu este de ajuns să judeci pentru a alege ceea ce este mai bun, deoarece omul se lasă condus de dorințele, și nu de ideile sale. într-o zi a avut chef să-și ardă mîna dreaptă, a băgat-o în foc și s-a fript.

Acestor vorbe le-a urmat o lungă tăcere. După o vreme,

Diagoras a glăsuț:

— Și tu ești de acord cu această părere?

- într-un fel, da. întotdeauna am crezut că prietenul meu era scrîntit.

- Și ce s-a ales de el?

- Nu știu. I s-a năzărit pe nepusă masă să plece din Atena și dus a fost. Nu s-a mai întors.

După o nouă tăcere, timp în care au înaintat pe calea

pietruită, Diagoras a vorbit:

69

- Ei bine, sînt multe soiuri de oameni, desigur, dar, oricît ar părea de absurd, toți alegem cele ce vom face după o rațională confruntare cu noi înșine. La proces, Socrate ar fi putut să se ferească de condamnare, dar a ales să bea cucută, pentru că știa în chip rațional că pentru el acesta era lucrul cel mai bun. Și chiar așa era, deoarece astfel se supunea legilor Atenei, pe care le apărase cu înverșunare de-a lungul întregii sale vieți. Platon și prietenii lui au încercat să-i schimbe părerea, dar el i-a convins chiar cu argumentele lor. Cînd se cunosc foloasele virtuții, niciodată nu se alege viciul. De aceea, eu cred că tîrfa ne-a dus de nas. în caz contrar, a adăugat, iar Herakles i-a simțit amărăciunea din glas, va trebui să presupun că Tramah *doar se prefăcea* că-și însușea învățăturile mele.

- Și despre hetairă ce crezi?

- O muiere ciudată și primejdioasă, s-a cutremurat Diago-ras. Ce chip și ce căutătură! Am privit-o drept în ochi și am văzut în ei lucruri oribile.

în închipuirea lui, ea era străină de el și făcea lucruri neprevăzute: dănuia pe înzăpezitele culmi ale Pamasului, de pildă, purtînd drept singur veșmînt o blană micuță, luată de la un cerb tînăr, trupul i se unduia de la sine, aproape fără vrere, ca o floare prinsă între degetele unei fete, învîrtindu-se cu primejdie pe buza lunecoaselor prăpăstii.

în închipuirea lui, ea își dădea foc pletelor, biciuind văzduhul cu coama-i primejdioasă; sau își dădea pe spate capul în flăcări, în timp ce oasele beregatei i se șteau dintre mușchii gîtului, precum o tulpină de crin; sau striga de parcă ar fi cerut ajutor, chemîndu-l pe Bromion cel cu picioare de cerb; sau intona în ore/fcasfa³⁹ de noapte un iute *peăn*⁴⁰, dansul

acela ritual pe care muierile îl joacă necurmat pe culmile munților în lunile de iarnă. Se știe că multe dintre ele mor de frig sau de oboseală fără ca nimeni să le poată opri; la fel cum se știe, deși nimeni nu a văzut asta, și că în astfel de dansuri, femeile țin în mâini tîritoare primejdioase, ale căror veninuri ucid pe loc, și cu care biciuiesc aerul după ce le înnoadă frumos 70

f

cozile, precum fetele împletesc, fără a li se da vreo mîna de ! ajutor, o coroană de crini albi; la fel cum se bănuiește, deși nimeni nu știe sigur nici asta, că în primejdioasele nopți ale tamburinelor iuți muierile sînt doar trupuri despuiate, ce lucesc acoperite de sînge în pălăiaia rugurilor și în mustul strugurilor, lăsînd, cu picioarele lor desculțe, urme grăbite și îndrăznețe pe neaua iernii, precum prada rănită de vîntor, fără a mai da ascultare strigătului de ajutor al înțelepciunii cu care, precum o fată cu trupul zvelt învăluit în alb veșmînt, cere în van să se pună capăt riturilor. „Ajută-mă”, invocă glăsciorul ei, dar în zadar, căci primejdia este, pentru dăntuitoare, ca un crin strălucit așezat pe celălalt mal al rîului: nici una nu ține piept ispitei de a înota degrabă, fără ca măcar să îi dea prin minte să ceară ajutor, pînă cînd mîinile-i nu ating floarea și nu o pot lua. „Atenție: primejdie”, strigă vocea, dar crinul este peste măsură de frumos și fata nu ia seama.

Toate trăiau doar în închipuirea lui, dar el le lua drept bune*.

- Ciudate lucruri se vîd în privirile altora, Diagoras! și-a rîs Herakles de el cu bună-credință. Nu mă îndoiesc că hetaira noastră dăntuiește din cînd în cînd la procesiunile Leneene, dar, ca să fiu sincer, nu-mi vine a crede că își unduiește trupul o dată cu menadele, atingînd adorarea lui Dionysos, la capătul unor rituri cu primejdie pe care, de încă mai există, nu le mai practică decît puține triburi de țărani traci în depărtarea pustiișilor munți ai Eladei. Tare mă tem că închipuirea ta are ochi mai ageri decît ai Lynxului.

- Ți-am povestit doar ce am putut admira cu ochii minții, a replicat Diagoras, căci doar ei pot să deslușească Ideea în sine. Nu te grăbi să-i disprețuiești, Herakles. Ți-am lămurit mai înainte că și noi sîntem adepții rațiunii, dar credem că deasupra ei mai există ceva, tocmai Ideea în sine, lumina în fața căreia

* Noua închipuire a lui Diagoras confirmă imaginile eidetice anterioare: „graba”, „căprioara”, „fata cu crinul” și „cererea de ajutor”. **Oare** ce pot însemna toate aceste lucruri? (n.tr.)

•7•

n N

1 £

M
O

1

u •s

toți, ființele și lucrurile care populăm lumea, nu sîntem decît palide umbre. Și, uneori, doar mitul, fabula, poezia sau visul ne pot ajuta să o descriem.

- Fie și așa, dar Ideile în sine nu mi se par a fi cu folos, Diagoras. Eu mă mișc doar unde pot verifica chiar cu ochii mei, și judeca chiar cu logica mea.

- Și ce ai văzut tu în fata asta?

- Prea puțin, a replicat Herakles cu modestie. Doar că ne ducea de nas.

Diagoras și-a curmat pe loc pașii grăbiți și s-a întors să îl privească pe Dezlegător, care a surîs lin și cu un aer oarecum vinovat, precum un ținc muștrat pentru o poză primejdioasă.

- I-am întins o cursă: i-am pomenit de tatăl lui Tramah. După cum știi, cu mulți ani în urmă, Meragru a fost condamnat la moarte, învinuit de a fi colaborat cu cei Treizeci*.

- Știu, a fost un proces trist ca și cel al amiralilor de la Arginusa, pentru că Meragru a plătit oalele sparte de mulți alții.

Diagoras a suspinat și s-a destăinuit: Cu mine, Tramah nu voia să vorbească despre tatăl său niciodată.

— Cu siguranță. Deși a dat în vileag că Tramah abia de vorbea cu ea, Yasintra știa foarte bine că tatăl lui murise dezonorat.

—Nu, știa doar că murise.

— Nicidecum! Ți-am mai explicat, Diagoras, că eu descifrez ceea ce pot vedea și *vad* ceea ce mi se spune la fel cum văd chiar acum torțele de la Poarta Cetății. Tot ce facem și spunem este un text ce poate fi citit și interpretat. Nu-ți amintești vorbele ei precise? N-a zis „Tatăl lui a murit”, ci: „JE1 nu avea tată”, în mod obișnuit, cu astfel de vorbe negăm existența

persoanei de care nu dorim să ne aducem aminte. Sînt chiar cele de care se slujește Tramah. Și mă întreb: dacă Tramah i-a vorbit acestei hetaire din Pireu despre tatăl său

Dictatură instaurată la Atena, sub supravegherea spartanilor, de către o grupare de treizeci de cetățeni, după sfîrșitul războiului pelopone-siac. Mulți atenieni au pierit din ordinul acestui guvern implacabil, pînă cînd o nouă răscoală a îngăduit revenirea la democrație (n.l.r). 72

ir

g

6^

(lucru pe care cu tine nu a voit să îl facă), ce alte lucruri i-o mai fi îndrugat, despre care tu nu știi nimic?

- Așadar, curtezana ne duce de nas.

- Eu așa cred.

- Așadar, și eu am rostit *adevărul* cînd am afirmat căne-a dus de *nas*, și-a întărit Diagoras vorbele în chip fățiș.

-Da, dar...

- Începi să crezi, Herakles, că ochii minții deslușesc și ei

Adevărul, chiar dacă pe alte căi?

- Regret că nu pot fi de acord, i-a limpezit Herakles, pentru că tu vorbeai despre legătura lui Tramah cu hetaira, iar eu cred că tocmai *acesta* este *singurul* lucru cu care ne-a dus de nas.

După ce a mai făcut doi pași în tăcere, Diagoras a vorbit

- Vorbele tale, oh, Dezlegătorule de Enigme, sînt săgeți iuți și primejdioase, ce mi s-au înfipt în piept. Aș fi jurat în fața zeilor că Tramah avea încredere absolută în mine.

- Oh, Diagoras, a clătinat Herakles din cap, trebuie să lași baltă nobila-ți concepție cu privire la ființele omenești, închis în Academie, predai matematica și muzica și îmi aduci aminte de acea tînără cu păr de aur și inimă de crin alb, pe cît de frumoasă, pe atît de credulă, care niciodată nu ieșise din gineceu și care, cunoscînd primul bărbat, a strigat: „Ajutor, ajutor, primejdie”.

- Nu te mai sature să îți rîzi de mine? a replicat filosoful cu amărăciune.

- Nu rîsul mi-l provocî, ci mila! Dar să ne întoarcem la ce ne interesează: mă mai nedumirește și de ce a fugit Yasintra cînd am iscodit despre ea.

- Nu cred să îi lipsească pricinile. Dar încă nu pricep cum de ai știut că se pitise în tunel.

- Dar unde să se fi dus, de nu acolo? Fugea de noi, dar știa că nicicînd nu am fi putut-o ajunge din urmă, pentru că ea e ageră și tînără, în timp ce noi sîntem bătrîni și greoi. Vorbesc mai ales de mine, a pretins, ridicînd cu repeziciune mîna grasă, pentru a preveni la timp replica lui Diagoras. Așa încît am dedus că nu urma să aibă trebuință să-și ducă goana mai departe și că avea să îi fie de ajuns să se ascundă. Și ce ascunzătoare era mai

73

bună decît bezna tunelului, atît de aproape de casa ei? Dar oare de ce a fugit? Mijlocul ei de trai îi cere tocmai să nu fugă de nici un bărbat.

-Probabil că avea pe conștiință mai mult de un delict. Ai să rîzi de mine, Dezlegătorule, dar nicicînd nu am văzut femeie mai ciudată, încă mă mai cutremur cînd îmi aduc aminte de căutătura ei. Dar asta ce-i?

Herakles a privit spre locul pe care i-l arăta tovarășul său. O procesiune de torțe hălăduia pe străduțele din apropierea Porții Cetății. Oamenii purtau tamburine și măști. Un oștean a stat pe loc, să vorbească cu ei.

-Au început Leneenele, a observat Herakles. Asta e data lor.

— Măi să fie, a dat Diagoras dezaprobator din cap, că grăbiți mai sînt să se veselească. Au trecut pe sub Poartă, după ce s-au arătat oștenilor, și au pătruns adine în Cetate. Iar Diagoras a iscodit: Și acum ce facem?

- Să ne odihnim, pe Zeus. Mă dor picioarele. Trupul meu e făcut astfel încît să se ducă de-a rostogolul precum sfera dintr-un loc în altul, nu să se sprijine pe picioare. Mîine vom vorbi cu Antis și Euniu. Adică, tu vei vorbi, iar eu voi asculta.

- Ce ar trebui să îi întreb?

- Să mă mai gîndesc. Dar ne vedem mîine, bunul meu Diagoras. O să-ți trimit răvaș printr-un sclav. Liniștește-te, odihnește-ți trupul și mintea. Și, ca nelineștea să nu-ți fure somnul dulce, amintește-ți că l-ai angajat pe cel mai bun Dezlegător de Enigme din întreaga Eladă*.

- În după-amiaza aceasta, în timpul unui răgaz dintre orele sale (preda limba greacă unui grup de treizeci de elevi), am putut vorbi cu Elena. Eram atît de nervos, încît am început să îi povestesc direct găselițele mele, fără alt preambul:

- În capitolul al treilea, pe lingă căprioară, apare o imagine nouă: o fată cu un crin în mină.

— Ce? și a deschis mari ochii azurii. I-am arătat tălmăcirea mea:

- Apare mai ales în trei vedenii pe care le are unul dintre protagoniști, un filosof platonician pe numele său Diagoras. Dar vorbește despre ea și celălalt protagonist, Herakles. Este o imagine eidetică foarte pronunțată, Elena. Fata cu crinul în mină cere ajutor și previne cu privire la existența unei primejdii.

74

6 J-

Montalo crede că e o metaforă poetică, dar eideza este foarte clară. Autorul ajunge chiar să o descrie: are păr de aur și ochi azurii ca ai marii, iar pe trupul zvult poartă veșminte de culoare albă. Fragmente din imaginea ei sînt răspindite în tot capitolul. Vezi? Aici se vorbește despre părul ei. Aici este descris „trupul zvult învăluit în alb veșmînt”.

- Un moment, m-a întrerupt Elena: „Trupul zvult învăluit în alb veșmînt” este, în acest paragraf, înțelepciunea. Este vorba de o metaforă poetică în stilul...

— Nu! și recunosc că vocea mea s-a ridicat cu cîteva tonuri mai sus decît aș fi dorit. Elena m-a privit uimită (șt ce rău îmi pare acum, cînd îmi aduc aminte!). Nu este o simplă metaforă, este o imagine eidetică!

— Cum de ești sigur?

M-am gîndit un moment. Teoria mea mi se părea atît de sigură, încît uitasem să caut argumente în sprijinul ei!

- Cuvîntul „jerin” este repetat pînă la sațietate, am subliniat, iar chipul fetei...

- Care chip? Tocmai ai afirmat că autorul vorbește numai despre ochii și părul ei. Ți-ai închipuit restul?

Am deschis gura pentru a replica, dar nu am știut ce să spun.

— Nu crezi că duci eideza prea departe? Elio ne-a prevenit în legături cu lucrul acesta, îți amintești? A subliniat că scrierile eidetice sînt înșelătoare, și are dreptate, începî brusc să crezi că toate imaginile acelea înseamnă ceva, pentru simplul fapt că se repetă, ceea ce este absurd: Homer descrie în chip minuțios felul în care se îmbracă mulți dintre eroii *Iliadei* sale, dar asta nu înseamnă că scrierea lui este, în eideza, un tratat despre costum.

- Aici, și am arătat tălmăcirea mea, se află imaginea unei fete care cere ajutor, Elena, și care vorbește despre o primejdie. Citește singură.

Zis și făcut. Mi-am mușcat unghiile așteptînd. Cînd a terminat de citit, mi-a aruncat din nou privirea ei compătimitoare.

- Ei bine, eu nu mă pricep la literatura eidetică la fel ca tine, știi asta, dar singura imagine ascunsă pe care reușesc să o găsesc în acest capitol este cea a „iuțelii”, care face aluzie la cea de-a patra Muncă a lui Hercules, Căprioara de pe Muntele Cerineia, care era un animal foarte iute. „Fata” și „crinul” sînt în chip clar metafore poetice care...

-Elena...

- Lasă-mă să vorbesc. Sînt metafore poetice circumscrise „închipuirilor”

lui Diagoras...

- Dar și Herakles vorbește despre ele.

- Dar numai în legătură cu Diagoras! Herakles îi spune, uite, aici, că, atunci cînd se gîndește la el, și-l închipuie ca pe „o tînnă cu părul de aur și sufletul de crin alb, pe cit de frumoasă, pe atît de credulă”. Vorbește despre Diagoras! Autorul folosește aceste metafore pentru a descrie spiritul ingenuu și gingaș al filosofului.

Nu mă convinsese:

- Și de ce tocmai un „crin”! am obiectat. De ce nu orice altă floare?

75

- Confunzi eideza cu redundantele, a suris Elena. Uneori, scriitorii repetă cuvinte în același paragraf, în acest caz, autorul nostru avea în minte „crin” și, ori de cîte ori se gîndea la o floare, scria același cuvînt. De ce faci mutra asta?

- Elena, sînt *sigurei* fata cu crinul este o imagine eidetică, dar nu pot să îți demonstrez acest lucru. Și e oribil.

-Cee oribil?

- Că tu ești de părere contrară, după ce ai citit *același* text. Este oribil că imaginile, ideile care formează cuvintele din cărți sînt atît de fragile. Eu *am văzut* o căprioară în timp ce citeam, și *am văzut* fi o fată cu un crin în mină, care strigă certînd ajutor. Tu vezi căprioara, dar nu fata. Dacă Elio ar citi asta, poate că numai crinul i-ar atrage luarea-aminte. Dar un altul, un cititor oarecare, ce ar vedea? Și Montato, ce a văzut Montato? Doar că acest capitol este scris în chip neîngrijit. Dar, am dat o lovitură peste hîrtii, într-un moment de pierdere fără egal a autocontrolului, *trebuie* să existe o idee *ultima*, care să nu depindă de părerea noastră, nu crezi? Cuvintele *trebuie* să formeze la sfîrșit o idee *concreta*, precisa.

- Vorbești ca un îndrăgostit. -Ce spui?

- Te-ai îndrăgostit de fata cu crinul? ochii Elenei clipeau batjocoritor. Amintește-ți că ea nici măcar nu este un personaj al scrierii: este o idee, pe care tu ai recreat-o cu ajutorul tălmăcirii.

Și, satisfăcută că îmi închisese gura, s-a dus la cursuri. S-a mai întors o singură dată, pentru a adăuga:

- Un sfat nu face obsesii.

Acum, noaptea, comod și liniștit așezat la masa mea de scris, gîndesc că Elena are dreptate: eu sîni, pur și simplu, *tălmăcitorul*. Cu siguranță, alt traducător ar elabora o versiune diferită, cu vorbe diferite, și ar evoca, desigur, alte imagini. De ce nu? Poate că rîvna mea de a merge pe urmele „fetei cu crinul” m-a determinat să o construiesc cu propriile mele cuvinte, căci un traducător este, într-un anume sens, și autor sau, mai curînd, o eideza a autorului. E distractiv să mă gîndesc la toate astea. Mereu prezent și mereu nevăzut.

Da, poale. Dar de ce sînt oare atît de *sigur* de faptul că fata cu crinul este *adevăratul* mesaj ascuns al acestui capitol, și că strigătul său de *ajutor* și avertismentul de *primejdie* sînt atît de importante? Voi cunoaște adevărul numai dacă voi continua să tălmăcesc.

Pentru azi, voi respecta sfatul lui Herakles Pontor, Dezlegătorul de Enigme: „Unîștește-te, iar neliniștea să nu-ți fure somnul cel dulce” (n.tr.).

Cetatea făcea pregătiri pentru Leneene, petrecerile date iama în onoarea lui Dionysos.

Drept podoabă, slujitorii *astinomilor* presăraseră sute de flori pe Calea Panateneelor, dar trecerea năvalnică a animalelor și a oamenilor făcuse din slugarnicul lor mozaic o pastă de petale îndurerate. Concursurile de cînt și dans în aer liber erau mai dinainte vestite pe tăblițele de marmură de pe Monumentul ridicat în onoarea Eroilor Eponimi⁴¹, cu toate că glasurile cîntăreților nu erau, în general, prea plăcute, iar salturile dansatorilor erau mai curînd neîndemînatice și furioase, încălcînd linia muzicală a oboaielor⁴². Cum arhonții⁴³ nu aveau nici un interes să nemulțumească norodul, petrecerile de pe ulițe, deși prost văzute, nu fuseseră oprite, efefii din *deme* se întreceau în reprezentații teatrale de cea

mai proastă calitate, iar corurile⁴⁴ se întruneau în orice piață, pentru a căsca gura la furtunoasele pantomime în care amatorii reprezentau mituri vechi. Teatrul lui Dionysos Eleuthereus⁴⁵ își deschidea din nou

* O noapte de odihnă pica nemăsurat de bine. Când m-am trezit, am înțeles-o mai bine pe Elena. Acum, la o nouă lectură a celui de-al treilea capitol, nu îmi mai este tot atât de clar faptul că „fata cu crinul” este o imagine eidetică. Poate ca propria mea fantezie de cititor m-a trădat, încep tălmăcirea celui de-al patrulea capitol, despre al cărui papirus Montalo afirmă: „Maltratat, foarte mototolit în unele locuri (călcăt în picioare de vreo bestie?). Este un miracol faptul ca textul a ajuns întreg pînă în zilele noastre”. Cum nu știu ce Muncă se ascunde în el, căci ordinea normală a fost schimbată, trebuie să am mare grijă de versiunea mea (n.tr.).

77

porțile pentru noi și consacrați autori, mai ales de comedii (marile tragedii se păstrau pentru Serbările Dionysiace⁴⁶), mustind de obscenități atât de brutale, încît veneau să asiste la ele aproape numai bărbați⁴⁷. Din zori pînă în seară, pretutindeni, dar mai ales în agora și în Cerameicosul Interior, se auzeau de-a valma: zgomote, strigăte, hohote de rîs, burdufuri cu vin și oameni.

Cum Cetatea se mîndrea că era liberală, pentru a se deosebi de noroadele barbare și chiar de alte cetăți grecești, chiar și sclavii aveau petreceri proprii, chiar dacă mult mai modeste și mai singuratic: mîncau și beau mai bine decît în restul anului, luau parte la dănuțului și, în casele cele mai nobile, li se îngăduia chiar să asiste din cînd în cînd la reprezentații teatrale, unde se puteau admira reciproc în chip de actori mascați care, făcînd pe sclavii, își rideau de gloată cu glume stîngace.

Dar la serbări prima religia, iar procesiunile înfățișau întotdeauna dublul chip, credincios și sălbatic, al lui Oionysos Bachus: preotesele arborau pe stradă brutale falusuri de lemn, iar dănuțurile îngînau neînfrinate delirul mistic al menadelor sau bacantelor (muieri nebune în care atenienii credeau cu toții, dar pe care nici unul dintre ei nu le văzuse), pe cînd măștile bărbaților ce le purtau pe brațe înfățișau, cu gesturi uneori foarte obscene, întreita întrupare a zeului (în Șarpe, Leu și Taur).

Înălțîndu-se deasupra nestăpînitei furtuni, Acropola, Orașul înalt, rămînea tăcută și pură*.

În zorii acelei zile însorite și reci, unei cete de artiști tebani neciopliți i se îngăduise să înveselească norodul în fața zidurilor de la Stoa Poikile⁴⁸. Unul, trecut chiar și de-a doua tinerețe, mînuia deodată mai multe cuțite care, din pricina greșelilor pe care le făcea adeseori, cădeau ricoșînd la pămînt, sunîndu-și cu putere metalul; altul, enorm și aproape despuat,

Acropole, unde se aflau marile temple ale Atenei, cea mai importanta zeiță a cetății, era rezervată îndeosebi pentru sărbătoarea Panateneelor, deși bănuiesc că răbdătorul cititor știe deja acest lucru. Atrag luarea-aminte ideile de „violentă” și „neîndemînare”: probabil că ele sînt primele imagini eidetice ale acestui capitol (n.tr.). 75

Înghița flăcările ce se înălțau din două torțe, scoțîndu-le cu brutalitate pe nări; ceilalți făceau muzică, suflînd în niște instrumente beoțiene aflate într-o stare groaznică. După prolog, și-au pus măștile, pentru a juca într-o farsă poetică despre Tezeu și Minotaur: acesta din urmă, interpretat de giganticul înghițitor de flăcări, mișca din cap de parcă ar fi împuns cu coarnele și amenința astfel, în glumă, gloata adunată în jurul coloanelor de la Stoa. Pe neașteptate, monstrul legendar a scos dintr-o desagă un coif rupt, punîndu-și-l provocator pe cap. Toți cei de față l-au recunoscut: era coiful unui hoplit^{*9} spartan. Atunci, bătrînul cu cuțitele, ce se dădea drept Tezeu, s-a aruncat asupra fiarei și a culcat-o la pămînt sub lovituri: era o simplă parodie, dar norodul i-a priceput fără greș înțelesul. Iar cînd cineva a scos strigătul: „Libertate pentru Teba!”, corul sălbatic al actorilor l-a repetat, iar bătrînul s-a înălțat triumfător asupra bestiei mascate. Pentru că s-a produs oarece dezordine în gloata din ce în ce mai neliniștită, actorii, temîndu-se de oșteni, au pus capăt pantomimei. Dar spiritele se încălziseră mai dinainte: unii au scandat lozinci împotriva Spartei și au prorocit neîntîrziata eliberare a Tebei, cetatea ce suferea de mulți ani jugul spartan, iar alții, bănuind că, după căderea Tebei, Pelopidas s-ar afla în exil la Atena, au invocat numele generalului, numîndu-l „Eliberatorul”. Furtunosul lor tumult venea atît din vechea ranchiună purtată Spartei, cît și din vesela dezordine cauzată de vin și serbări. Cîțiva oșteni au intervenit, dar, dîndu-și seama că nu se striga împotriva Atenei, ci a Spartei, au șovăit să restabilească ordinea.

În cursul năvalnicei debandade, un singur om a rămas nemișcat și nepăsător, străin chiar și de larma norodului: era înalt și uscățiv și purta o modestă manta de culoare cenușie peste tunică; din pricina chipului palid și a cheliei strălucitoare, părea mai curînd o statuie multicoloră din vestibulul de la Stoa. Al doilea bărbat, neobișnuit de gras și mic de stat, a cărui înfățișare era opusul celui dinții, și pe al cărui gît gros capul se țuguia spre creștet, s-a apropiat cu pași molcomi de primul. Cei doi bărbați s-au salutat scurt, de parcă s-ar fi așteptat să se

79

întâlnească, și, pe cînd gloata se împrăstia, iar strigătele, acum doar ordinare insulte, se domoleau, au luat-o la vale pe ulicioară, strecurîndu-se prihr-una din înguste ieșiri din agora. — Plebea furioasă îi insultă pe spartani în onoarea lui Dionysos, a constatat Diagoras cu dispreț, potrivindu-și cu stîngăcie mersul furtunos cu pașii greoi ai lui Herakles. Iau beția drept libertate și petrecerea drept politică. Ce ne pasă, în realitate, de soarta Tebei sau a oricărei alte cetăți, după ce am arătat că nu ne pasă nici de Atena noastră?

- Ne sîngereaza rana, Diagoras, a zis Herakles Pontor care, ca bun atenian, obișnuia să ia parte la furtunoasele dezbateri ale Adunării și era un modest iubitor al politicii, în realitate, dorința noastră ca Teba să se elibereze de sub jugul spartan

mărturisește că tare ne mai pasă de Atena. Am fost înfrinți, i-adevărat, dar nu iertăm nici un afront.

- Și cui s-a datorat înfrîngerea? Chiar absurdului nostru sistem democratic! Dacă ne-am fi lăsat conduși de cei mai buni, și nu de gloată, acum am avea un imperiu.

- Mai bine o mica adunare în care să strig, decît un imperiu în care să tac, a ripostat Herakles și, pe loc, pîrindu-i-se că fraza li ieșise bine, i-a pîrîut rău că nu avea un scrib la-ndemînă.

- Și de ce să taci? De-ai fi unul dintre cei mai buni, ai putea vorbi, iar de nu, de ce să nu încerci mai întîi să fii printre cei mai buni?

- Pentru că nu vreau să fiu printre cei mai buni, dar vreau să vorbesc.

— Dar nu e vorba de ce vrei sau nu vrei, Herakles, ci de bunăstarea Cetății. Cui i-ai lăsa cîrma unei corăbii, de pildă?

Majorității năierilor sau celui care ar stăpîni cel mai bine arta navigației?

- Celui din urmă, bineînțeles, s-a învoit Herakles, adăugînd după o pauză: Dar numai dacă mi s-ar da voie să vorbesc în timpul călătoriei.

- Să vorbești! Să vorbești! și-a vădit exasperarea Diagoras. La ce-ți slujește privilegiul de a vorbi, dacă abia faci uz de el?

So

- Uiți, probabil, că privilegiul de a vorbi constă, printre altele, din privilegiul de a tăcea cînd ai chef. Lasă-mă să-l pun în practică, Diagoras, și să punem aici capăt discuției, căci nu > îngădui pierderea de vreme și, deși nu prea știu ce înseamnă să-ți irosești timpul, a discuta despre politică cu un filosof mă r. duce cel mai bine cu gîndul la lucrul acesta. Mi-ai primit fără

(greutate răvașul?

- Da, și trebuie să-ți spun că în dimineața aceasta Antis și Euniu nu au ore la Academie, astfel că îi vom întîlni la gimnaziul de pe Colonos⁵⁰. Dar, pe Zeus, am crezut că o să vii mai devreme. Te aștept la Stoa de la deschiderea piețelor și e aproape crucea amiezii.

- E adevărat că m-am trezit o dată cu zorii, dar pînă. acum nu am avut vreme să vin la întîlnire: am făcut unele verificări.

- Pentru treaba mea? s-a însuflețit Diagoras.

- Nu, pentru a mea. Herakles a făcut popas în fața unei tarabe cu smochine dulci. Amintește-ți, Diagoras, că treaba este *a mea*, deși oboli sînt ai tăi. Eu nu cercetez obîrșia presupusei spaima a discipolului tău, ci enigma pe care cred că am deslușit-o pe cadavrul său. Cît ceri pe smochine?

Filosoful a pufnit nerăbdător, în timp ce Dezlegătorul își umplea mica desagă ce-i atîrna pe umăr, peste mantaua de in. Și-au reluat drumul pe ulicioara de costișă.

- Și ce ai aflat? îmi poți spune?

- Drept să fiu, nu prea multe, mărturisii Herakles. Una din tăblițele de pe Monumentul Eroilor Eponimi anunță că Adunarea a hotărît ieri să pună la cale pe Licabet o hăituială pentru exterminarea lupilor. Știi?

- Nu, dar nu mi se pare drept. E trist că pentru asta a fost trebuință de moartea lui Tramah.

Herakles a fost de acord:

- Am văzut și lista noilor oșteni. Se pare că Antis va fi chemat la oaste fără întîrziere.

- Așa e, a consimțit Diagoras. Tocmai a împlinit vîrsta efebiei. Dacă nu-i dăm zor, fără-ndoială că vor pleca de la gimnaziu înainte de sosirea noastră.

Si

«I Herakles a fost din nou de acord, dar pașii lui și-au păstrat ritmul cumpătat și greoi.

- Și nimeni nu l-a văzut pe Tramah cînd a plecat la vînătoare în dimineața aceea, a zis.

- De unde știi?

- Mi-au îngăduit să cercetez registrele Porților Acamea și File, ce dau spre Licabet. Să aducem un mic omagiu democrației, Diagoras! Pentru a le pune în discuția Adunării, adunăm datele cu atîta rîvnă, încît ne notăm chiar și numele și clasa celor ce intră și ies în fiecă zi din Cetate, transportînd tot soiul de lucruri. Facem liste lungi cu însemnări ca: „Menade, negustor metec, și patru sclavi. Burdufuri cu vin”. Credem că astfel controlăm mai bine comerțul. Mrejele pentru vînătoare și alte asemenea unelte sînt însemnate cu precizie. Dar numele lui Tramah nu e pe liste, iar în dimineața aceea nimeni n-a ieșit din Cetate cu mreje.

- Poate că nu le luase cu el, a sugerat Diagoras. Poate că doar a pretins că voia să vîneze păsări.

- Dar mamei sale i-a povestit că avea să pună capcane pentru iepuri. Cel puțin, așa mi-a zis ea. Și mă întreb: dacă voia să vîneze iepuri, nu ar fi trebuit să ia cu el un sclav care să stea de veghe lîngă capcane sau să hăituiască prada? De ce s-a dus singur?

- Și atunci, ce presupui? Că nu s-a dus să vîneze? Că a fost însoțit de cineva?

- La orele acestea ale dimineții eu nu obișnuiesc să presupun nimic.

Gimnaziul de pe Colonos avea o galerie mare la sud de agora. Cele două porți erau împodobite cu inscripții purtînd numele unor celebri atleți olimpici și cu mici statui ale lui Her-mes. Înăuntru, soarele se prăvălea cu furie înfocată asupra palestreii⁵¹, un dreptunghi de pămînt întru cîțva dislocat, fără acoperiș, consacrat luptelor⁵² pancratiaste. Un iz pronunțat de trupuri înghesuie și de unsori pentru masaj ținea loc de văzduh. Deși deschis, locul gemea de lume: efebi îmbrăcați sau despuiați; copii în plină ucenicie; *pedotribi*⁵³ cu mantale *Sa*

de culoare purpurie și bastoane înfurcate, ce-și instruiu elevii. Un tărăboi sălbatic împiedica orice schimb de cuvinte. Mai încolo, în dosul unui portic⁵⁴ de piatră, erau odăile dinăuntru, dușurile și sălile cu unsori și masaje.

Doi luptători se înfruntau chiar atunci în palestră: trupurile pe de-a-ntregul goale și strălucind de sudoare li se sprijineau unul de altul, de parcă s-ar fi împuns cu capetele; brațele fiecăruia își înnodau mușchii în jurul gâtului celuilalt; în pofida vacarmului iscat de mulțime, se puteau auzi vuind mugetele pe care le scoteau din pricina efortării îndelungi; din guri le curgeau, precum ciudate podoabe barbare, șuvoaie albe de salivă; lupta le era îndârjită, neîndurată, pe viață și pe moarte. Nici n-a intrat în incintă, că Diagoras a și tras de mantaua

lui Herakles Pontor:

- Uite-l! a rostit cu glas tare, arătând prin mulțime.

- Oh, pe Apolo, a murmurat Herakles. Diagoras i-a citit pe chip uimirea.

- Am întrecut măsura când ți-am vorbit de frumusețea lui

Antis?

- Nu frumusețea discipolului tău m-a uimit, ci bătrînul

care stă de vorbă cu el. îl cunosc.

Au hotărît să se vadă la vestiare. Herakles l-a oprit pe Diagoras, care se îndrepta deja furtunos spre Antis, și i-a dat un petic de papirus:

- Aici sînt întrebările pe care ai să i le pui. E nimerit să îi vorbești tu, căci asta mi-ar îngădui să-i pătrund mai bine răspunsurile.

În timp ce Diagoras citea, zarva nestăpînită a spectatorilor i-a făcut să privească spre palestră: unul dintre pancratiști izbise în chip sălbatic cu capul în obrazul adversarului. S-ar spune că zgomotul a răsunat în tot gimnaziul, ca un snop de trestii rupte deodată de furtunoasa copită a unui animal colosal. Luptătorul s-a împleticit și a dat să cadă, deși nu părea șocat, ci mai curînd uimit: nici măcar nu și-a dus mîinile la obrazul stîlcit (la început livid, apoi desfundat de izbitură, ca un zid distrus cu coarnele de un animal înnebunit), ci a dat înapoi cu ochii

S

ieșiți din orbite și ațîntiți asupra adversarului, de parcă acesta ar fi făcut o glumă neașteptată, pe cînd, sub pleoapele inferioare, bine proptita osatură a chipului i se prăbușea fără zgomot, iar un șuvoi gros de sînge i se scurgea de pe buze și din nări. Dar nu a căzut încă. Insultîndu-l, publicul îl ațîta să contraatace.

Diagoras și-a salutat discipolul și i-a înșirat niște vorbe la ureche, în timp ce ei se-ndreptau spre vestiare, bătrînul care stătuse de vorbă cu Antis, cu trupul vînat și zbîrcit ca o arsură uriașă, și-a holbat onixurile privirii, luînd cunoștință de prezența Dezlegătorului.

- Pe Zeus și pe Apolo din Delfi, tu aici, Herakles Pontor! a chițcăit cu o voce care părea să fi fost cu silnicie tîrșîită pe o suprafață aspră: Să aducem libații în onoarea lui Dionysos Bromion, căci Herakles Pontor, Dezlegătorul de Enigme, a hotărît să viziteze un gimnaziu!

- Din cînd în cînd, e de folos să faci exerciții, i-a acceptat Herakles cu plăcere îmbrățișarea furtunoasă: îl cunoștea pe bătrîn de multă vreme, căci împlinise multe îndatoriri la el acasă și îl trata ca pe un om liber. Te salut, oh, Eumarh, și mă bucur să văd că bătrînețea ta e la fel de tînără ca întotdeauna.

— Poți s-o mai spui o dată! a consimțit bătrînul, căruia nu-i era greu să acopere cu glasul-i mîniosul tumult al locului. Zeus îmi face neîncetat vîrsta mai mare și trupul mai mic. La tine, după cum văd, ele sînt direct crescătoare.

— Pentru moment, capul meu nu și-a schimbat dimensiunile. Pe cînd hohoteau împreună, Herakles s-a întors pentru a privi jur-împrejur. Dar unde-o fi tovarășul cu care am venit?

-Acolo, lîngă elevul meu. Eumarh a împuns spre mulțime cu un deget terminat într-o unghie lungă și corioată ca un corn.

- Elevul tău? Ești oare pedagogul lui Antis?

- Am fost. Și să mă ia Binefăcătoarele, de voi mai fi! Eumarh a făcut un gest *apotropaic*[^] cu mîinile, pentru a îndepărta ghinionul pe care îl atrăgea numele Eriniilor.

- Pari făcut foc pe el.

- Și nu ar trebui? Tocmai l-au chemat la oaste și, pe nepusă masă, încăpățînatul a hotărît că vrea să stea de strajă la

*4

r

î

l

templele din Atica, departe de Atena! Tatăl său, nobilul Pra- \\ " xinous, m-a rugat să-l fac să-și schimbe hotărîrea.
' _ ^

- Dar bine, Eumarh, un efeb trebuie să servească Cetatea acolo unde este mai mare trebuință de el.

- Oh, pe egida Atenei cea cu ochi de azur, Herakles, nu-ți râde de părul meu alb! a chițcăit Eumarh. încă îți mai pot străpunge pîntecele ca un burduf de vin cu capul meu bătătorit. Unde este mai mare trebuință de el? Pe Zeus, fiul lui Cronos, tatăl său este anul acesta prifan⁵⁶ al Adunării! Antis ar putea să-și aleagă cel mai ușor destin cu puțință!

- Dar cînd a luat elevul tău această hotărîre?

- Acum cîteva zile! Mă aflu aici tocmai pentru a-l convinge să se mai gîndească.

- Vremurile noastre, Eumarh, au adus alte gusturi. Cine ar mai servi Atenei la Atena? Tinerii caută noi încercări...

- De nu te-aș ști cum te știu, a insistat bătrînul, dînd din cap, aș gîndi: „Vorbește serios”.

își deschiseseră drum prin prostime și ajuseseră la intrarea în vestiare. Rîzînd, Herakles a mărturisit:

- Mi-ai readus veselia, Eumarh! Apoi, punînd un pumn de oboli în mîna crăpată a sclavului-pedagog, a adăugat:

Așteap-tă-mă chiar aici. Nu întîrzii. Aș vrea să-mi faci un mic serviciu.

- Voi adăsta cu răbdarea cu care Barcagiul de pe Styx așteaptă sosirea unui suflet nou, l-a încredințat Eumarh, bucuros de darul neașteptat.

Diagoras și Herakles au rămas în picioare în vestiarul acela micuț, în timp ce Antis s-a așezat pe măsuta joasă, încrucișîndu-și călcîiele.

Diagoras nu a vorbit pe loc: s-a bucurat mai întîi în tăcere de uimitoarea frumusețe a chipului fără cusur din fața lui, desenat cu economie de linii și tivit cu bucle blonde, aranjate într-o grațioasă pieptănătură la modă. Antis purta doar o hlamidă de culoare neagră, semn al proaspetei efebii, dar cu oarece lipsă de grijă sau neîndemînare, de parcă încă nu s-ar fi obișnuit cu ea; ici-colo, prin cutele dezordonat desfăcute ale veșmîntului

85

izbucnea cu dulce furie albeața fără pată a pielii. Picioarele desculțe, în mînios du-te-vino, dezmințeau prin gestul copilăros nou-nouțului lui majorat.

— Așteptîndu-l pe Euniu, noi doi vom sta puțin de vorbă, a lămurit Diagoras și, arătîndu-l pe Herakles, a adăugat: E prietenul meu. Poți vorbi cu toată încrederea în fața lui. Apoi, în timp ce Herakles și Antis se salutau cu o scurtă mișcare din cap, i-a dat înainte: îți amintești, Antis, de întrebările pe care ți le-am pus despre Tramah, și de cum mi-a vorbit Lisil despre hetaira dănuitoare care era încurcată cu el? Eu nu știam nimic de existența acelei muieri. Și am socotit că, poate, mai sînt și alte lucruri despre care nu știu nimic.

- Ce fel de lucruri, maestre?

- Oricare. Tot ce știi despre Tramah. Despre gusturile lui sau despre ce-i plăcea să facă după ce pleca de la Academie. Neliniștea ce i-am citit-o pe chip în ultimele zile mă îngrijorează întru cîta și aș vrea să aflu, pe orice cale, care era pricina ei, pentru a o împiedica să apară și la alți elevi.

- Nu prea avea el legături cu noi, maestre, a răspuns liniștit Antis. Dar, în ceea ce-i privește obiceiurile, vă pot încredința că erau cinstite.

- Nimeni nu se îndoiește, s-a grăbit Diagoras să spună. Cunoscoam prea bine mîndra noblețe a discipolilor mei, fiule. Cu atît mai mult m-au uimit spusele lui Lisil. Totuși, cu toții ați dat mărturie despre ele. Și, cum Euniu și cu tine erați cei mai buni prieteni ai lui, nu-mi vine să cred că nu mai știți și alte lucruri pe care, fie sfiala, fie bunătatea firii voastre, nu v-au îngăduit să mi le-mpărtășiți.

Un vacarm sălbatic, ca de lucruri sparte, a copleșit tăcerea: era vădit că lupta pancratiștilor se întetea. Pereții păreau că ticaie sub pașii unui animal colosal. Tocmai cînd s-a reinstaurat liniștea, Euniu și-a făcut apariția în vestiar.

Pe loc, Diagoras a făcut o comparație. Nu era pentru

întîia oară, căci îi plăcea să cerceteze amănuntele din care se compunea frumusețea discipolilor săi. Euniu, cu părul buclat de culoarea cărbunelui, era mai copil decît Antis, dar mai

S6

bărbat. Chipul îi părea un fruct sănătos și roșu, iar trupul bine legat, cu pielea ca spuma laptelui, se maturizase bărbătește. Cu toate că Antis, care era deja major, avea chipul mai delicat și mai șovăielnic, iar tenul îi era întins și rozaliu, fără urme de păr, Diagoras credea că nici măcar Ganimede, paharnicul zeilor, nu s-ar fi putut întrece cu frumusețea obrazului său, puțin răutăcios uneori, mai ales cînd surîdea, dar chipeș de te-apuca tremuratul, cînd băiatul își lua pe neașteptate un aer serios, așa cum obișnuia cînd asculta respectuos. Contrastele fizice se reflectau în firile lor, dar pe de-a-ndoaselea: Euniu era foarte sfios și copilăros, în timp ce Antis, cu aerul lui de fată frumușică, avea purtarea energică a celui născut să conducă.

- M-ai chemat, maestre? a susurat Euniu de cum a deschis ușa.

- Intră, rogu-te. Vreau să-ți vorbesc și ție.

Euniu a povestit, cu neașteptați bujori în obraji, ca *paidotrib-u* îl chemase pentru exerciții și că trebuia să se dezbrace și să plece neîntîrziat.

- Nu vom zăbovi, fiule, te încredințez, s-a învoit Diagoras. L-a lămurit repede despre ce era vorba și și-a reînnoit

rugămintea. Dar a urmat o altă întrerupere. Picioarele rozalii ale lui Antis și-au întetit ritmul balansului.

- Nu știm prea multe despre viața lui Tramah, maestre, a rostit în cele din urmă, la fel de dulce, deși fermitatea lui vi-guroasă și sficiunea lui îmbujorată erau în vădit contrast. Știam ce zvonuri umblau despre legătura lui cu tîrfa aceea, dar nu le prea credeam adevărate. Tramah era nobil și virtuos. „Știu”, a acceptat Diagoras, în timp ce Antis a stăruit: Aproape niciodată nu venea cu noi după cursurile de la Academie, căci avea de dus la îndeplinire îndatoriri religioase. Familia sa era credincioasă Misterelor Sacre¹⁵⁷...

- Pricep, a admis Diagoras, nedînd prea mare importanță vestii, căci multe familii nobile din Atena împărtășeau credința în Misterele din Eleusis. Dar eu vorbesc despre cei cu care se vedea. Nu știu, poate alți prieteni...

S7

Antis și Euniu s-au privit unul pe celălalt. Euniu începuse să-și scoată tunica:

- Nu știm, maestre.

- Nu știm.

Pe nepusă masă, întreg gimnaziul a părut lovit de cutremur. Pereții au răsunat gata să crape. Afară, prostimea urla acum însuflețită, încurajîndu-i pe luptători, ale căror mugete înnebunite se auzeau cu mare limpezime.

— încă ceva, fiii mei. Mă uimește că, deși era atît de neliniștit, lui Tramah i s-a năzărit să plece la vînătoare de unul sin-gur și în zorii zilei. Obișnuia să facă astfel de lucruri?

- Nu știu, maestre, a recunoscut Antis.

- Dar tu, Euniu, ce părere ai?

Unele obiecte din încăperea au căzut la podea, din pricina vibrațiilor mereu mai mari: hainele agățate de pereți, un mic opaiț cu ulei, fișele de înscriere pentru tragerea la sorți a întrecerilor.*

- Eu cred că da, a murmurat Euniu. Obrajii i se îmbujoraseră.

Pași grei, de patrupeze, se auzeau din ce în ce mai aproape.

O statueta a lui Poseidon s-a răsturnat pe consola de lîngă perete și a căzut la pămînt, făcîndu-se bucăți.

Ușa vestiarului a răsunat înspăimîntător.**

* Ce se întîmplă? Păi, autorul duce eideza pînă la ultimele ei consecințe! Absurdul vacarm la care s-a transformat încăierarea pancratiaș-tilor sugerează furiosul atac al unui animal colosal (ceea ce corespunde tuturor imaginilor cu atacuri „furioase” sau „furtunoase” care au apărut de-a lungul capitolului, ca și referirilor la „coame”): după părerea mea, este vorba de a șaptea Muncă a lui Hercules, îmblînzirea Taurului sălbatic și furios care pustia Creta (n.tr.).

** Mă grăbesc să îi explic cititorului ce se petrece: eideza a prins viață proprie, s-a transformat în imaginea pe care o reprezintă, în cazul acesta un taur înnebunit, și acum lovește în ușa vestiarului unde are loc dialogul. Dar sa se observe ca îndeletnicirea acestui „animal” este exclusiv eidetică și, ca atare, personajele nu pot să o perceapă, tot așa cum nu pot percepe, de pilda, adjectivele pe care autorul le-a folosit pentru a descrie gimnaziul.

SS

- Oh, bunul meu Euniu, îți amintești tu, oare, de astfel de IA situații? l-a iscodit Diagoras cu dulceață.

tr

- Da, maestre, de cel puțin două din ele.

g*

- Deci Tramah obișnuia să vîneze de unul singur? Vreau g să știu, fiule, dacă aceasta era sau nu o hotărîre normală pentru el, deși ceva îl neliniștea?

- Da, maestre.

O lovitură teribilă a încovoiat ușa. De afară se auzeau zgîrie-turi de copită, fornăituri, ecoul amplu al unei prezențe colosale.

Pe de-a-ntregul despuiat, dar cu pletele negre încinse cu o panglică fără cusur, Euniu își ungea liniștit mușchii cu o un-soare de culoare pămîntie.

După un răgaz, Diagoras și-a amintit de ultima întrebare

pe care trebuia să i-o pună:

- Euniu, fiule, mi-ai istorisit în ziua aceea că Tramah nu avea să vină la ore, pentru că plecase să vîneze, așa e?

Ușa a primit o nouă lovitură. Miriade de așchii au sărit pe mantaua lui Herakles Pontor. S-a auzit un muget turbat.

- De unde ai știut? Ți-a dezvăluit chiar el lucrul acesta? Apoi, după ce Euniu a făcut semn că da: Și cînd? Vreau să spun: am înțeles că a plecat în zorii zilei, dar cu o seară înainte stătuse de vorbă cu mine și nimic nu-mi sugerase că avea de gînd să plece la vînătoare. Ție cînd ți s-a destăinuit?

Euniu nu a răspuns pe loc. Micul os din mărul beregatei a lovit în gîtul lui bine strunjit.

- Chiar în noaptea aceea, cred, maestre.

- L-ai văzut chiar în noaptea aceea? Diagoras și-a arcuit sprîncenele. Obișnuia! să îl întîlnești nopțile?

Nu este vorba de nici o întîmplare supranaturală, ci, pur și simplu, de un mijloc literar folosit cu unicul țel de a atrăgea luarea-aminte asupra imaginii ascunse în acest capitol - amintim „șerpilor” de la sfîrșitul capitolului al doilea. Așa că îl rog din tot sufletul pe cititor să nu fie prea tare uimit, dacă dialogul dintre Diagoras și discipolii săi continuă de parcă nu s-ar întîmpla nimic, nepăsător în fața atacurilor zdravene la care este supusă încăperea (n.tr.).

Sg

*,**

- Nu. Mi se pare ca... a fost mai înainte.

- Pricep.

A urmat o nouă tăcere. Euniu, desculț și despuat, cu pielea înecată în unsoarea ce-i strălucea pe mușchi și pe umeri, și-a atârnat cu grija tunica în cârligul cu numele său. Pe consola de deasupra lui se aflau câteva obiecte personale: o pereche de sandale, *alabastron-i* plini vîrf cu unsori, răzuitoarea de bronz de care se sluzea după gimnastică și o colivie mică de lemn, în care se afla o pasăre și ea micuță; păsăruica și-a fluturat aripile cu furie.

-*Paidotrib*-! A mă așteaptă, maestre, a arătat atunci Euniu.

- Desigur, fiule, a surîs Diagoras. Și noi ne ducem. Vădit încurcat, efebul nud a aruncat cu coada ochiului o privire către Herakles și s-a scuzat din nou. A trecut printre cei doi bărbați, a deschis ușa care, aproape distrusă, și-a ieșit din țîțîni, și a părăsit încăperea*.

Diagoras s-a întors spre Herakles, așteptînd orice semn că puteau pleca, dar Dezlegătorul îl privea pe Antis surizînd:

- Spune-mi, Antis, de ce îți este atît de frică? -Frică?

Arătîndu-se nespus de vesel, Herakles a scos o smochină din desagă.

— Dacă nu, din ce pricină ai hotărît să îți satisfaci serviciul militar departe de Atena? Desigur, de-aș simți aceeași spaimă ca tine, și eu aș încerca să fug. Și aș face-o cu un pretext tot atît de ușor de crezut ca al tău, pentru ca, în loc de laș, să fiu crezut precis opusul acestuia.

Cum am mai lămurit, întîmplările eidetice, poarta distrusă, loviturile sălbatice, sînt exclusiv literare și, ca atare, le percepe doar cititorul. Cu toate acestea, Montalo reacționează ca și personajele: nu-și da seama de nimic. „Surprinzătoarea metafora a animalului *care mușțește*”, afirma el, „care pare că distruge literalmente realismul scenei și întrerupe în mai multe rânduri dialogul liniștit dintre Diagoras și discipolii săi [...] nu pare a avea alt (el decît satira: o critică mușcătoare, fără nici o îndoială, a luptelor sălbatice pe care pancratiștii le practicau în timpurile acelea”. Orice comentariu e de prisos! (n.tr.)

90

- Mă faceți laș?

- Nici vorbă. Nu te fac nici laș, nici curajos, pînă ce nu cunosc pricina precisă a spaimei tale. Curajul se distinge de lașitate doar prin obîrșia temerilor: poate că pricina stării tale să fie de o natură atît de înspăimîntătoare, încît orice minte sănătoasă ar alege fuga din Cetate cît mai repede cu putință.

- Eu nu fug de nimic, a replicat Antis, întărind vorbele, deși cu același ton dulce și respectuos. De mult doresc să stau de strajă la templele Atice.

- Dragul meu Antis, a rostit placid Herakles, îți îngădui frica, dar nu și minciuna. Să nu-ți treacă nici o clipă prin minte să aduci ofensă inteligenței mele. Ai luat această hotărîre acum cîteva zile și, ținînd seama de faptul că părintele tău i-a cerut vechiului tău pedagog să îți schimbe părerea, deși el în persoană ar fi putut să se îndeletnicească cu aceasta, nu ți se pare, oare, că hotărîrea ta l-a luat de-a dreptul prin surprindere, că e copleșit de ceea ce consideră a fi o izbitoare schimbare fără pricină și că, fără a ști căruia fapt să o atribuie, a recurs la singura persoană care, cu excepția familiei tale, crede că te cunoaște bine? Mă întreb, pe Zeus, căruia fapt i se datorează această brutală schimbare. Oare să fi avut vreo înrîurire moartea prietenului tău, Tramah? Și, fără nici o trecere, în timp ce își freca degetele cu care ținuse smochina, a adăugat: Oh, iartă-mă, dar oare unde m-aș putea spăla?

Pe de-a-ntregul străin de tăcerea ce-l înconjură, Herakles a luat o bucată de postav de lîngă consola lui Euniu.

- Poate că tatăl meu ți-a cerut și domniei tale ajutorul, pentru a mă convinge să îmi schimb gîndul?

Din molcomele vorbe ale efebului, Diagoras a priceput că respectul (asemenea unui animal înțărîcuit care de frică își lasă deoparte veșnica ascultare și-și lovește stăpînii cu violența) începea să se prefacă în furie:

- Oh, bunul meu Antis, nu te supăra, a bîguit, fulgedndu-l pe Herakles cu privirea. Prietenul meu a întrecut întru cîțva măsura. Nu trebuie să te neliniștești, căci ai atins vîrsta efebiei,

91

fiule, iar hotărîrilor tale, chiar și greșite, li se cuvine întotdeauna cel mai mare respect. Apoi s-a apropiat de Herakles și i-a murmurat încetișor: Vrei să ai bunăvoința de a veni cu mine?

S-au despărțit de Antis în graba mare. Au început să discute încă înainte de a ieși din clădire.

- Sînt paralele *mele*! a strigat Diagoras, nemulțumit. Ai uitat lucrul ăsta?

- Dar este munca mea, Diagoras. Nici tu să nu uiți lucrul acesta.

— Ce-rni pasa mie de munca ta? Poți să îmi lămurești de ce ai ridicat tonul? Diagoras era tot mai iritat; capul său chel se înroșise pe de-a-ntregul și ținea fruntea plecată de parcă s-ar fi pregătit să-l lovească pe Herakles: I-ai adus ocară lui Antis!

— Am tras o săgeată la voia întîmplării și am nimerit drept la țintă, a observat Dezlegătorul nesfîrșit de calm.

Diagoras l-a oprit, trăgîndu-l vehement de manta:

- Să-ți spun ceva. Puțin îmi pasă dacă pentru tine oamenii nu sînt decît papirusuri scrise, unde citești și rezolvi ghicitori complicate. Nu te plătesc ca să jignești, în numele meu, pe unul dintre cei mai buni discipoli ai mei, un efeb care poartă scris cuvîntul „Virtute” în fiecare dintre frumoasele linii ale chipului său. Nu sînt de acord cu metodele tale, Herakles Pontor!

- Mă tem că nici eu cu ale tale, Diagoras din Medonte. Părea că, în loc să îi iei la întrebări, compuneai ditirambi în onoarea băieților, și totul pentru că ți se par izbitor de chipeși. Cred că tu confunzi Frumusețea cu Adevărul.

- Frumusețea este o parte a Adevărului!

- Oh, a îndrugat Herakles, făcînd un gest cu mîna, pentru a arăta că nu voia să înceapă chiar atunci o conversație filosofică, dar Diagoras a tras din nou de mantaua lui.

- Ascultă-mă! Nu ești decît un mizerabil Dezlegător de Enigme. Te mărginești să vezi cele materiale, să le judeci și să tragi concluzii: asta s-a întîmplat așa sau altfel, dintr-o pricină sau dintr-alta. Dar nu ajungi, nici nu vei ajunge vreodată, la Adevărul în sine. Nu l-ai privit, nu te-ai săturat de imaginea lui

92

absolută. Arta ta constă numai în a găsi umbrele acestui Adevăr. Antis și Euniu nu sînt ființe fără cusur, cum nu era nici Tramah, dar eu cunosc adîncurile sufletelor lor și te pot încredința că în ele strălucește o parte deloc de disprețuit din Ideea de Virtute, iar această strălucire se îțește în privirile, în liniile frumoase și în trupurile lor armonioase. Nimic pe lumea asta, Herakles, nu poate străluci ca ele, fără a avea cel puțin ceva din daurita bogăție pe care o conferă numai Virtutea în sine. Și-a curmat vorba, parcă rușinat de avîntul propriilor lui vorbe; a clipit de mai multe ori din ochi și chipul i s-a îmbujorat pe de-a-ntregul; abia atunci, mai liniștit, a adăugat: Nu aduce ocară Adevărului cu inteligența ta, Herakles Pontor. Cineva și-a dres glasul undeva, în palestra părăduită și goală, acoperită cu moloz*: era Eumarh. Diagoras s-a depărtat de Herakles, îndreptîndu-se furtunos spre ieșire:

- Te aștept afară, a poruncit.

- Pe Zeus, Stăpînul Tunetelor, nicicînd n-am mai văzut discutînd astfel două persoane, cu excepția soților și a soțiilor între ei, a comentat Eumarh, cînd filosoful a plecat. Prin secera neagră a surîsului i se zărea îndărătnica stăruință a unui dinte, îndoit precum un corn mic.

- Și să nu te miri, Eumarh, dacă prietenul meu și cu mine vom sfîrși prin a ne căsători, a replicat Herakles, vesel. Sîntem atît de diferiți, încît mi se pare că nu ne unește decît iubirea. Amîndoi au tras, în același timp și cu mare plăcere, un hohot de ris, apoi Herakles a mai spus: Iar acum, Eumarh, de nu-ți este cu bănat, hai să facem o mică plimbare și să-ți povestesc din ce pricină te-am făcut să mă aștepți.

* Intesitatea eidezei din acest capitol afectează întru totul locul în care se desfășoară acțiunea: palestra a rămas „părăduită” și „acoperită cu moloz” după trecerea „animalului” literar, iar prostimea care o umplea cu vîrf și îndesat pare să fi dispărut. Nu am mai văzut o catastrofă eidetică de așa natură în întreaga mea viață de traducător. E vădit că anonimul autor al *Peșterii ideilor* este interesat ca imaginile ascunse să plutească în conștiința cititorilor săi, fără să și pese nici un moment dacă este afectat realismul tramei (n.tr.).

93

S-au plimbat prin gimnaziul acoperit de ruinele noilor stricăciuni: ici-colo se zăreau pereți fisurați de izbituri furioase, mobile făcute surcele, amestecate cu sulite și discuri, arene călcate în picioare de pași colosali, dale acoperite de tencuiala zidurilor, ce luase forma unor enorme flori de calcar de culoarea crinilor. Sub moloz, zăceau îngropate cioburile unui vas de lut spart: pe o spărtură apăreau desenate mîinile unei fete cu brațele ridicate și palmele îndreptate în sus, de parcă ar fi cerut ajutor sau ar fi încercat să atragă cuiva luarea-aminte asupra unei primejdii ce nu mai putea fi preîntîmpinată. Un nor pătat de praf se chircea în văzduh*.

- Ah, Eumarh, a iscodit Herakles, cînd au sfîrșit de vorbit, cum ți-aș putea mulțumi pentru această favoare?

- Plătindu-mi-o, a replicat bătrînul, și au început să rida din nou.

— Și încă ceva, bunul meu Eumarh. Am zărit pe consola lui Euniu, prietenul elevului tău, o colivie mică în care se afla o păsăruică. E o vrabie, darul obișnuit pe care iubitul îl face iubitei. Știi cine este amantul lui Euniu?

— Pe Phoebus-Apollo, nu știu nimic despre Euniu, Herakles, dar Antis are un dar identic și îți pot spune cine i l-a dat: Menecm, sculptorul-poet, care e nebun după el! Eumarh a tras de mantaua lui Herakles și a coborît vocea: Asta mi-a povestit-o Antis, acum cîtva timp, și m-a pus să jur pe zei că nu aveam să spun nimic nimănui.

* Autorului îi place să se joace cu cititorii săi. Aici se află, ascunsă, dar ușor de identificat, dovada că aveam dreptate: „fata cu crinul” este altă importanta imagine eidetică a scrierii! Nu știu ce înseamnă, dar ea este aici (prezența ei este clară: a se vedea apropierea cuvîntului „crini” alături de amănunțita descriere a gestului acestei „fete” pictate pe un ciob de vas îngropat sub moloz). Trebuie să recunosc că descoperirea m-a emoționat pînă la lacrimi. Mi-am întrerupt tălmăcirea și am plecat spre casa lui Elio. I-am comentat puțința de a accede la manuscrisul original al *Peșterii*. M-a sfătuit să vorbesc cu Hector, directorul editurii noastre. Sigur a observat ceva în privirile mele, pentru că m-a întrebat ce se petrece cu mine.

— O fată cere ajutor în text, i-am mărturisit.

- Și tu o vei salva? a fost replica lui batjocoritoare (n.tr.).

94

Herakles a meditat o vreme:

- Menecm, da. Pe acest artist năstrușnic l-am văzut întîia oară la funeraliile lui Tramah, unde îmi amintesc că prezenta lui m-a intrigat. Așadar, Menecm i-a dăruit lui Antis o vrăbiuță.

- Și lucrul acesta te miră? a chițcăit bătrînul cu vocea de răzătoare. Pe ochii de azur ai Atenei, acest chipeș Alcibiade are să primească de la mine un cuib întreg, cu toate că, din pricina condiției mele de sclav⁵⁸, la nimic nu mi-ar sluji să i-l dăruiesc!

- Bine, Eumarh, a zis Herakles, pîrind dintr-o dată mult mai fericit, acum trebuie să plec. Dar fă ce ți-am poruncit.

- Dacă mă vei plăti și de-acîi înainte ca pînă acuma, Herakles Pontor, porunca-ți va fi ca și cum ai spune soarelui: „Răsari în fiecare zi”.

Au făcut un ocol, pentru a nu face cale întoarsă prin agora, care la ora aceea a după-amiezei gema de lume, din pricina Leneenelor, dar chiar și așa înghesuiala jocurilor publice, obstacolele ridicate de farsele improvizate, labirintul petrecerilor și molcoma violență a celor de care se loveau, nu le-au îngăduit să înainteze. Pe drum nu au vorbit, cufundați cum erau fiecare în gîndurile lui. În cele din urmă, cînd au ajuns în mahalaua Scambonidai⁵⁹, unde locuia Herakles, acesta l-a îmbiat:

- Acceptă pentru o noapte să îmi fii oaspete, Diagoras. Sclava mea, Ponsica, nu gătește prea rău, iar o cină tihnită la sfîrșitul zilei este cel mai bun chip de a-ți reface puterile pentru ziua ce vine.

Filosoful s-a lăsat îmbiat. Cînd au intrat în sumbra grădină a casei lui Herakles, Diagoras s-a destăinuit:

- Voiam să îți cer iertare. Cred că, la gimnaziu, mi-aș fi putut arăta dezacordul în chip mult mai puțin vehement, îmi pare rău că te-am rănit cu injurii vane.

- Ești clientul meu și mă plătești, Diagoras, a replicat Herakles cu obișnuita sa liniște. Toate problemele pe care le am cu tine fac parte din afacere, în ceea ce privește rugămintea

95

de-a te ierta, o primesc ca pe un semn de prietenie. Dar nu era de trebuință.

Înaintînd prin grădină, Diagoras se gîdea: „Ce bărbat rece! Nimic nu pare a-i atinge sufletul. Oare cum ar putea ajunge să afle Adevărul un om căruia nu-i pasă de Frumusețe și pe care Pasiunea nu îl farmecă nici măcar din cînd în cînd?”

Și, tot înaintînd prin grădină, Herakles se gîdea și el: „încă nu am aflat cu precizie dacă bărbatul acesta e doar idealist sau și neghiob. Dar cum poate să se dea mare că a aflat Adevărul, dacă nu zărește nimic din tot ce se întîmplă în jurul lui?”*

Pe nepusă masă, o lovitură furioasă a deschis ușa casei și și-a făcut apariția silueta posomorită a Ponsicăi. Masca-i fără chip era ștearsă ca întotdeauna, dar brațele-i subțiri se mișcau cu un avînt neobișnuit în fața stăpînului.

- Ce se întîmplă? Un vizitator, a descifrat Herakles. Liniș-tește-te, știi că nu te pot citi bine, cînd ești nervoasă. Ia-o de la început. Auzind fornăitul neplăcut și lătrăturile foarte ascuțite ce veneau din bezna casei, a stăruit: Ce se întîmplă? Apoi, în timp ce Ponsica își mișca frenetic mîinile, a iscodit: Un oaspete? Mă vizitează un cîine? Ah, un bărbat cu un cîine. Dar, de ce i-ai îngăduit să intre în lipsa mea?

- Sclava ta nu are nici o vină, a mugit din casă o voce de stentor cu accent ciudat. Dar, dacă dorești să o pedepsești, spune-mi și mă duc.

- Ce voce, a murmurat Herakles. Pe Zeus și pe Atena, Purtătoarea Egidei!

Imens, bărbatul a pășit furtunos peste prag. Nu se putea ști dacă suridea, căci avea barba deasă. Un cățel mic, dar înspăimîntător și cu capul diform, și-a făcut apariția, lătrînd la picioarele lui.

M-am bucurat cînd am tradus acest pasaj, deoarece cred că am cite ceva din amîndoi protagoniștii. Și mă întreb: poate ajunge să descopere Adevărul o persoană ca mine, căreia îi *pasa* de Frumusețe și pe care, din cînd în cînd, Pasiunea o *farmecă*, dar care, în același timp, se chinuie pentru ca nimic din ceea ce se întîmplă în juru-i să nu treacă *neobservat*? (n.tr.)

96

- Poate că nu-mi recunoști chipul, Herakles, a vorbit bărbatul, dar presupun că nu mi-ai uitat mîna dreaptă, și a ridicat mîna cu palma deschisă: ceva mai sus de încheietură, pielea se chircea, găurită de un nod furios de cicatrici, la fel cu spinarea | g unui animal.

- Oh, pe zei, a susurat Herakles. Cei doi bărbați s-au salutat cu efuziune. Un minut mai tîrziu, Dezlegătorul s-a întors spre Diagoras, ce rămăsese cu gura căscată, și a grăit: Acesta este prietenul meu, Crantor, din *demul* Pontor. Ți-am mai vorbit despre el: e cel ce și-a băgat dreapta în flăcări.

Cîinele se numea Cerber. Cel puțin, așa îl striga bărbatul. Avea o frunte imensă, cu pliuri ondulate, ca de taur bătrîn, și o urîță adunătură de dinți în gura roză ce contrasta cu albul bolnăvicios al chipului. Și ochișori șireți și bestiali, de satrap persan. Iar trupul părea a fi un sclav mic, ce se tîra în urma stăpînului cefalic.

Capul bărbatului îi lua ochii, dar trupul lui înalt și bine legat era o coloana demnă de capitelul său. Totul la el părea peste măsură, de la maniere pînă la proporții. Fața îi era lata, cu fruntea liberă și nările mari, dar părul o acoperea aproape pe de-a-ntregul; mîinile, imense și arse de soare, erau străbătute de vene groase; torsul și pîntecele erau asemenea, nemăsurat de late; picioarele erau masive, aproape pătrate și, la ele, toate degetele păreau a avea aceeași lungime. Purta o manta de culoare cenușie, enormă și bălțată care, fără nici o îndoială, fusese tovarășa credincioasă a aventurilor lui, căci se lipea ca un tipar rigid de silueta lui.

Bărbatul și cîinele se asemănau într-un fel: se putea desluși la amîndoi aceeași pronunțată sclipire a privirii; mișcările amîndurora erau uimitoare, și nu era ușor să le prevezi scopul gesturilor, pe care păreau că nici ei înșiși nu-l cunoșteau; deși amîndoi aveau o mare poftă de mîncare și lăcomii ce se întregeau una pe cealaltă, căci ce refuza primul înghițea cu mînie al doilea, uneori bărbatul ridica de pe jos un os pe care cîinele

97

nu dovedise să îl roadă și, cu mușcăături scurte, desăvîrșea ceea ce javra începuse.

Și, în sfîrșit, amîndoi, bărbatul și cîinele, duhneau la fel.

întins pe unul dintre paturile din încăpere^ și ținînd strîns în mîinile imense și negre un ciorchine de struguri negri, bărbatul tocmai vorbea. Vocea îi era plină, adîncă, iar accentul profund străin.

- Ce să-ți spun, Herakles? Ce să-ți spun despre minunile pe care le-am cunoscut și pe care rațiunea mea ateniană nu le-ar fi acceptat niciodată, dar pe care ochii mei le-au văzut? Nu am răspunsuri la multele tale întrebări: nu-s o carte, deși dau pe-afară de istorii care de care mai ciudate. Am traversat India și Persia, Egiptul și regatele din sud, de dincolo de Nil. Am vizitat cavernele unde trăiesc oamenii-leu și am deprins limbajul abraș al șerpilor ce gîndesc. Am străbătut nisipul oceanelor ce se deschid și se închid la trecerea ta precum porțile. Am privit cum scorpionii negri își scriau semnele tainice în noroi. Am văzut cum magia poate aduce moartea, cum duhurile morților vorbesc prin mijlocirea rudelor, dar și nesfîrșitele forme în care *demonii* se arată vrăjitorilor, îți jur, Herakles, că dincolo de Atena se află o lume întreagă. Și nesfîrșită.

Bărbatul părea să urzească tăcerea din spusele sale precum păianjenul își țese pînza din firele ce-i ies din burtă. Cînd și-a curmat vorba, nimeni nu a zis nimic pe loc. Dar, o clipită după aceea, vraja s-a șters, iar buzele și pleoapele

ascultătorilor au prins viață.

- Mă bucur să aflu, Crantor, a cuvîntat atunci Herakles, că ai izbutit să-ți atingi primul țel. Cînd te-am îmbrățișat la Pireu, în urmă cu mulți ani, fără să știu cînd aveam să te revăd, te-am întrebat pentru a nu știu cîta oară care era pricina exilului voit. Și îmi amintesc că mi-ai răspuns, tot pentru a nu știu cîta oară: „Vreau să mă mir în fiecare zi”. Se pare că ai izbutit, și nu mă îndoiesc de lucrul acesta. Crantor a scos un mîrîit egal, fără îndoială, cu un suris aprobator, iar Herakles s-a întors spre Diagoras, care stătea tăcut și ascultător pe pat, sorbind din

9*

ultima cupă cu vin a cinei: Crantor și eu sîntem din același etern și ne cunoaștem de mici. Am mers la școală împreună și, deși eu am ajuns la efebie înaintea lui, în timpul războiului am luat parte împreună la unele misiuni. Apoi, cînd m-am căsătorit, Crantor, care era foarte gelos, a hotărît să ia calea drumeției. Ne-am despărțit pînă acum. Pe atunci, ne despărțeau numai dorințele. Și-a conținut vorba și ochii i-au sticlit de bucurie: Știi, Diagoras? În tinerețe, voiam să fiu ca tine, filosof.

Diagoras s-a arătat sincer surprins.

- Iar eu, poet, a dat pe față Crantor cu vocea-i sonoră, adresîndu-se și lui Diagoras.

- La urma urmelor, el a ajuns filosof... -... iar el, Dezlegător de Enigme!

Au rîs cu toții, și Crantor a hohotit murdar, respingător, lui Diagoras i s-a părut că aude un talmeș-balmeș de hohote străine, cumpărate de prin călătorii, în ceea ce-l privea, Diagoras surîdea politicoș, învăluită în propria tăcere, Ponsica a strîns de pe masă blidele goale și a mai turnat vin. În odaie, noaptea nu se pogorîse pe de-a-ntregul, iar lumina opaițelor cu ulei răzlețea chipurile celor trei bărbați, dînd amăgitoare impresie că pluteau în negura unei peșteri. Se auzea cum cele mestecate de Cerber trosneau stăruitor, iar prin ferestruici pătrundeau uneori furioasele strigăte fulgerate ale mulțimii ce străbătea ulicioarele.

Crantor nu a primit ospitalitatea lui Herakles: era în trecere prin Cetate, a spus el, căci își împlinea necurmat nesfîrșită călătorie a vieții; se ducea spre nord, mergea dincolo de Tracia, spre regatele barbare, căutîndu-i pe hiperboreeni; nu se gîndise să rămînă la Atena mai mult de cîteva zile; voia să petreacă la Leneene și să meargă la teatru (la „singurul teatru atenian bun: comediile”). I-a încredințat că găsise adăpost într-o casă de oaspeți, unde era îngăduit și Cerber.

Auzindu-și numele, clinele a lătrat oribil. Herakles, care, fără îndoială, băuse peste măsură, a arătat animalul și a observat:

99

- Pînă la urmă te-ai însurat, Crantor, tu, care mă criticaai mereu pentru că îmi luasem nevastă. Unde ți-ai cunoscut perechea asta frumușică?

Lui Diagoras era să îi rămînă vinul în gît. Dar binevoitoarea ripostă a celui despre care se vorbea i-a demonstrat ceea ce deja bănuia: că între acesta și Dezlegător curgea fluidul tainic și furtunos al unei strînse prietenii copilăroase, misterioase pentru ochii străinilor, căci nici anii de mari depărtări, nici ciudatele încercări prin care trecuseră nu izbutiseră să îi despartă pe de-a-ntregul. *Pe de-a-ntregul*, într-adevăr, pentru ca Diagoras, deși nu ar fi știut să spună cum, lucru ce i se întîmpla adesea, simțea că nici unul dintre cei doi nu se simțea la largul lui în prezența celuilalt, de parcă, pentru a-i putea înțelege și chiar suporta pe adulții care erau acum, s-ar fi văzut nevoiți să redevină în graba mare copiii ce fuseseră.

- Cerber a trăit alături de mine mult mai multă vreme decît crezi, s-a destăinuit Crantor, schimbînd tonul, dar cu o violență stăpînită, de parcă, în loc să vorbească ar fi încercat să-i gîn-gurească unui nou-născut. Am dat de el pe niște chei, și era tot atît de singur ca și mine. Am hotărît să ne unim destinele, a mai limpezit, privind spre colțisorul sumbru unde cîinele mesteca furios, și a adăugat, făcîndu-l pe Herakles să rida: E o soție buna, te încredințez. Latră mult, dar numai la străini.

Și zicînd acestea, a întins brațul peste pat, pentru a da o palmușă dezmiertătoare micii pete alburii. Animalul a scos un lătrat strident de nemulțumire. Oprindu-se, Crantor a dat să întrebe, adresîndu-se lui Herakles:

- Cît privește pe Hagesichora, soția ta. . .

— . . . A murit. Parcele i-au hărăzit o boală lungă. A urmat o tăcere. Discuția lîncezea. În sfîrșit, Diagoras și-a exprimat dorința de a pleca.

- Nu te duce din pricina mea, și Crantor și-a ridicat imensa mfoiă arsa. Cerber și cu mine plecăm în curînd. Și, aproape fără nici o trecere, a iscodit: Ești prieten cu Herakles?

- Mai curînd sînt clientul lui.

100

- Oh, ai o enigmă de rezolvat! Ești pe mîini bune, Diago- (A ras: Herakles este un mare Dezlegător, e limpede ca lumina zilei. A mai luat un pic în greutate de cînd l-am văzut ultima oară, dar te încredințez că nu și-a pierdut nici privirea pătrunzătoare, nici inteligența vie. Îți va dezlega enigma, ori-care ar fi aceasta, în cîteva zile.

- Pe zeii prieteniei, s-a văitat Herakles, în noaptea asta să nu vorbim de muncă.

- Deci, ești filosof? l-a iscodit Diagoras pe Crantor.

- Care atenian nu e? a replicat acesta, arcuindu-și sprîn-cenele negre.

- Dar nu greșești, bunul meu Diagoras, a admis Herakles. Crantor face filosofie, nu o gîndește. Își duce convingerile pînă la ultima consecință, căci nu-i place să creadă în ce nu poate face. Părint că se bucură, de parcă tocmai acela ar fi fost darul pe care-l admira mai mult la vechiu-i prieten, Herakles a adăugat: îmi amintesc una dintre spusurile tale, Crantor - „Eu gîndesc cu

mîinile".

- Ți-o amintești greșit, Herakles. Suna așa: „Și mîinile gîndesc". Dar am întins-o la tot trupul.

- Vrei să spui că gîndești și cu mâțele? a suris Diagoras. Vinul, așa cum se-nîmplă cu cei ce-l beau numai arareori, îl făcuse cinic.

- Și cu vezica, și cu mădularul, și cu plămîinii, și cu unghiile de la picioare, a înșirat Crantor, adăugind după un răgaz: După mine, Diagoras, și tu ești filosof.

- Sînt mentor al Academiei. Cunoști Academia?

- Desigur. Bunul nostru prieten Aristocles!

- E multă vreme de cînd îl strigăm după poreclă, Platon¹, a lămurit Diagoras, plăcut surprins să constate că Crantor cunoștea adevăratul nume al lui Platon.

- Știu, știu. Spune-i din partea mea că în Sicilia e pomenit adeseori.

- Ai fost în Sicilia?

101

— Aproape se poate spune că de acolo vin. Umblă zvonul că tiranul Dionis se dușmănește cu cumnatul său, Dion, numai din pricina învățăturilor tovarășului tău.

Pe Diagoras vestea l-a bucurat:

- Platon va fi încîntat să afle că voiajul pe care l-a făcut în Sicilia începe să dea roade. Dar te invit să îi spui singur aceste lucruri la Academie, Crantor. Vino să ne vezi cînd vei vrea, rogu-te. Dacă voiești, poți veni la cină: astfel, vei lua parte la dialogurile noastre filosofice.

Crantor își admira vesel cupa cu vin, de parcă ar fi găsit în ea ceva nemăsurat de hazos sau de ridicol.

-îți mulțumesc, Diagoras, a replicat, dar mă voi mai gîndi. E sigur că teoriile voastre nu mă seduc. Și, de parcă ar fi făcut o glumă neobișnuită, și-a ris în barbă.

— Dar ce te seduce? a iscodit Diagoras întru cîțva nelămurit, dar binevoitor.

-Viata.

- Viața? Crantor a consimțit, privindu-și fix pocalul și atunci Diagoras a cuvîntat: Viața nu este nici o teorie. Pentru a trăi e nevoie doar să fii viu.

- Nu: trebuie să înveți să trăiești.

Diagoras, care doar cu un moment mai înainte voise să plece, se simțea acum atras profesional de discuție. A împins capul înainte și, cu vîrfurile degetelor subțiri, și-a mîngîiat barba ateniană bine rotunjită.

- Spui lucruri ciudate, Crantor. Lămurește-mă, te rog, căci mă tem că ignor acest lucru: cum înveți, după părerea ta, să trăiești?

- Nu îți pot spune.

- Dar, de fapt, se pare că ai învățat lucrul acesta. Crantor a consimțit, iar Diagoras i-a dat înainte: Și cum poți învăța ceva ce apoi nu poți lămuri?

Pe neașteptate, Crantor și-a arătat dantura albă și imensă, pitită în labirintul părului:

702

- Atenieni, a mîrîit atît de încet, încît Diagoras nu a priceput nici bine, nici pe loc ce zicea; dar, pe măsură ce vorbea, ridica tonul puțin cîte puțin, de parcă, aflîndu-se departe, s-ar fi apropiat de interlocutorul său, pentru a-l lovi cu mînie. Oricît ai lipsi, ei sînt mereu aceiași dintotdeauna. Atenieni! Oh, patima voastră pentru jocurile de cuvinte, pentru sofisme, texte și dialoguri! Felul vostru de a învăța cu turul sprijinit de-o bancă, ascultînd, citind, descifrînd vorbe, inventînd argumente și contraargumente într-un dialog fără sfîrșit! Atenieni! Un neam de bărbați care gîndesc și ascultă muzică și alt neam, infîinit mai numeros, dar guvernat de primul, care se bucură și suferă fără ca măcar să știe să citească sau să scrie. S-a ridicat dintr-un salt și s-a îndreptat spre una dintre ferestrele deschise în perete, prin care se cernea nedeslușitul vuiet al petrecerilor leneene: Ascultă-l, Diagoras, asta este adevăratul popor atenian. Istoria lui nu va rămîne niciodată gravată pe stelele funerare, nici nu se va păstra scrisă pe papirusurile în care filosofi voștri își concep minunatele scrieri. Acest popor nici măcar nu vorbește: mugește, rage precum taurul înnebunit. S-a depărtat de fereastră, iar Diagoras a deslușit în mișcările lui ceva sălbatic, aproape neîndurător: Acest popor mînîncă, bea, se împerechează și se veselește, crezînd că-i adoră pe zei. Ascultă-i! Sînt aici, afară.

- Există multe soiuri de oameni, tot așa cum există multe soiuri de vin, Crantor, a observat Diagoras. Norodul despre care vorbești nu știe să judece bine. Cei care știu să judece aparțin unei categorii mai elevate și, prin forța lucrurilor, trebuie să îi conducă pe...

Lătratul lui Cerber a fost sălbatic, neașteptat. Chelălăind nestăpînit, a întărit urletele stăpînului.

- Să judeci! La ce servește să judeci? Ați judecat voi războiul cu Sparta? Ați judecat voi ambiția stăpînirii voastre?

Penele, Alcibiade, Cleon, bărbații care v-au dus la masacrul! Erau ei, oare, raționali? Și acum, în înfrîngere, ce vă rămîne? Să judecați gloria trecutului!

705

- Vorbești de parcă n-ai fi atenian! a protestat Diagoras.

- De vei pleca din Atena, și tu vei înceta să mai fii! Atenian nu poți să fii decât între zidurile acestei absurde cetăți! Primul lucru pe care îl afli când pleci de aici este că nu există doar un singur adevăr: fiecare are propriul adevăr. Și, mai încolo, deschizi ochii... și deslușești doar gaura neagră a haosului.

A tăcut Chiar și miniosul lătrat al lui Cerber a încetat. Diagoras s-a întors spre Herakles, de parcă acesta i-ar fi arătat că voia să intervină, dar Dezlegătorul părea cufundat în propriile gânduri, iar el a presupus că, apreciind convorbirea drept exclusiv „filosofică”, îi ceda lui toate replicile. Atunci și-a dres glasul și a ripostat:

— Știu ce vrei să spui, Crantor, dar greșești. Gaura ta neagră, în care vezi doar haosul, este numai neștiința ta. Crezi că nu există adevăruri absolute și statornice, dar te pot încredința că există, chiar de ți-e greu să le percepi, îți spun că fiecare om are *opinia* sa. Ai cunoscut mulți oameni foarte diferiți unul de celălalt, care se exprimă în limbaje distincte și își păstrează propria părere despre lucruri, dar ai tras concluzia greșită că nimic nu are aceeași valoare pentru toți. Se întâmplă, cu toate acestea, Crantor, că te poticnești în vorbe și definiții, în imaginile lucrurilor și ale ființelor. Și totuși, există idei și dincolo de vorbe.

- Tălmaciul, a dezvăluit Crantor, curmându-i vorba. -Ce?

- Există o credință foarte răspândită în unele locuri aflate la mare depărtare de Grecia, a spus el. Chipul enorm al lui Crantor, pe care opaițele îl luminau de jos în sus, părea o mască misterioasă: Conform acestei credințe, tot ce facem și tot ce spunem sînt cuvinte scrise în altă limbă și pe un imens papirus. Iar Cineva citește chiar acum acest papirus și descifrează faptele și gândurile noastre, aflînd chei ascunse în textul vieții noastre. Acest Cineva e numit Interpretul sau Tălmaciul. Cei ce cred în El gîndesc că viața noastră are un sens ultim, pe care noi înșine nu-l știm, dar pe care Tălmaciul îl poate afla încetul cu încetul, pe măsură ce ne *citește*. La

704

sfîrșit, textul se sfîrșește și noi murim, fără să știm mai mult ca înainte. Dar Tălmaciul, care ne-a citit, va cunoaște în final sensul ultim al existenței noastre*.

Herakles, care păstrase pînă atunci tăcerea, a ripostat:

- Și la ce le servește unora să creadă în acest stupid Tălmaci, dacă la sfîrșit mor la fel de neștiutori?

- Ei bine, dar unii cred că e cu putință să *vorbești* cu Tălmaciul. Crantor a surîs răutăcios: Se spune că ne putem adresa Lui, știind că ne ascultă, căci citește și tălmăcește toate vorbele noastre.

- Și cei care au o atare credință, ce îi spun oare acestui Tălmaci? a iscodit Diagoras, căruia convingerea aceea nu i se părea mai puțin ridicolă decât lui Herakles.

- Depinde, a lămurit Crantor. Unii îi înalță laude și îi cer lucruri, ca, de pilda, să le spună ce se va întâmpla în capitolele următoare. Alții îl sfidează, deoarece știu sau cred că știu, că Tălmaciul nu există în realitate.

- Și cum îl sfidează? a iscodit Diagoras.

- Strigă la el, a zis Crantor.

Și brusc a ridicat privirea spre tavanul mohorît al odăii. Părea să caute ceva. Te caută pe tine**.

- Ascultă, Tălmaciule! a strigat Crantor cu vocea lui sonoră. Tu, care ești atît de sigur că existi! Spune-mi cine sînt! Tălmăcește-mi limbajul și definește-mă! Te desfid să mă înțelegi! Tu, care crezi că sîntem doar cuvinte scrise în urmă cu mult timp! Tu, care crezi că istoria noastră ascunde o ultimă cheie! Judecă-mă, Tălmaciule! Spune-mi cine sînt, dacă, atunci cînd mă citești, ești în stare și să mă *descifrezi**. Și, redobîndindu-și calmul, l-a privit pe Diagoras și a surîs din

- Oricît am căutat prin cărțile mele, nu am putut găsi nici un indiciu cu privire la aceasta presupusa religie. Fără îndoială că este vorba de o fantezie a autorului (n.tr).

** Traducerea este literală, dar nu înțeleg foarte bine la cine se referă autorul cu acest neașteptat salt gramatical la persoana a doua (n.tr.).

105

nou: Asta i se strigă presupusului Tălmaci. Dar, desigur, el nu răspunde niciodată, pentru că nu exista. Iar, de există, e tot atît de neștiutor ca și noi.*

Ponsica a intrat, aducînd un *crater* plin ochi și a turnat din nou vin. Profitînd de tăcere, Crantor a vorbit:

- Mă duc să fac o plimbare. Aerul nopții îmi va face bine. Clinele alb și diform a plecat în urma lui. Un minut după aceea, Herakles a comentat:

— Nu îi da prea multă atenție, bunul meu Diagoras. A fost mereu neobișnuit de furtunos și de ciudat, iar timpul și încercările i-au întărit aceste daruri. Niciodată nu a avut răbdare să stea jos și să vorbească prea multă vreme; îl încurcau judecățile cuprinzătoare. Nu părea atenian, dar nici spartan, căci ura războiul și oștirea. Ți-am povestit oare că s-a retras să viețuiască singur într-o cocioabă pe care și-a construit-o cu propriile mîini în insula Eubea? Asta s-a petrecut cam pe cînd și-a băgat mina în foc. Dar nu se complăcea nici în rol de mizantrop. Nu știu ce-i place și ce nu, și n-am știut niciodată. Bănuiesc că nu-i place rolul pe care Zeus i l-a întredințat în Marea Operă, care e viața. Îți cer iertare pentru purtarea lui, Diagoras.

Filosoful nu a dat importanță chestiunii și s-a ridicat de plecare:

- Ce facem mîine? a iscodit.

- Oh, tu, nimic. Ești clientul meu și ai muncit deja destul.

- Aș dori să mai dau o mină de ajutor.

- Nu e de trebuință. Mîine voi face o mică cercetare de unul singur. De voi avea noutăți, te voi înștiința.

într-adevăr, nu știu pentru ce am devenit așa de nervos, în Homer, de pilda, se găsesc din abundență exemple de treceri neșteptate la persoana a doua. Asta trebuie să fie ceva asemănător. Dar e sigur că, în timp ce tălmăceam invectivele lui Crantor, mă simțeam oarecum tensionat. Am ajuns să cred că „Tălmăcitorul” poate fi un nou cuvânt eidetic, în cazul acesta, imaginea ultimă a acestui capitol ar fi mai complexă decât am presupus eu: minioasele lovituri ale unui „animal nevăzut”, corespondent al Taurului din Creta, „fata cu crinul” și, acum, „Tălmăcitorul”. Elena are dreptate: această scriere mă obsedează. Măine voi vorbi cu Hector (n.tr.).

106

- Ai aflat ceva ce mi-ai putea spune? I-a iscodit Diagoras din ușă.

- Totul merge bine, a recunoscut Dezlegătorul, scărpi-nîndu-se în cap. Am unele teorii ce nu mă vor lăsa să dorm liniștit în noaptea asta, dar...

- Da, i-a retezat vorba Diagoras. Să nu vorbim de smochină înainte de a o desface.

Și s-au despărțit prieteni.*

- Sînt din ce în ce mai neliniștit. Nu știu de ce, fiindcă munca mea nu m-a făcut nicicînd să mă simt astfel. Pe lângă asta, poate că toate sînt fantezii de-ale mele. Voi povesti scurta discuție pe care am avut-o în dimineața aceasta cu Hector, și cititorul va judeca.

-*Peștera ideilor*, a consimțit de cum am menționat lucrarea. Da, o scriere grecească clasică, textul unui autor anonim din Atena de după războiul pelo-ponesiatic. Eu i-ani cerut lui Elio să o includă în colecția noastră de tălmăciri.

- Da, știu. Eu o tălmăcesc, am spus.

- Și cu ce îți pot fi de folos?

I-am explicat S-a încruntat și mi-a pus aceeași întrebare ca Elio: de ce mă interesa să verific manuscrisul original. I-am explicat că scrierea este eidetică și că Montalo nu părea să fi observat acest lucru. S-a încruntat din nou:

- Dacă Montalo nu a observat lucrul acesta, înseamnă că nu *este* eidetică, a observat. Iartă-mă, nu vreau să fiu grosolan, dar Montalo era un adevărat expert în materie.

M-am înarmat cu răbdare pentru a-i spune:

- Eideza este foarte pronunțată, Hector. Ea modifică realismul în-tîmplărilor și chiar dialogurile și păreriile personajelor. Toate aceste lucruri trebuie să însemne ceva, nu? Vreau să descopăr cheia pe care autorul a ascuns-o în scriitură și am nevoie de original, pentru a mă asigura că tălmăcirea mea e corectă. Elio este de acord și m-a sfătuit să vorbesc cu tine.

A cedat rugămintelor mele într-un sflrșit (Hector este foarte încăpăținat), dar mi-a dat puține speranțe: textul îl avusese Montalo și, după moartea sa, toate manuscrisele lui fuseseră cedate altor biblioteci. Nu, nu avea prieteni intimi, nici rude. Trăise ca un eremit într-o casă izolată de la țară.

- El a dorit, a adăugat, tocmai să se depărteze de civilizația care i-a provocat moartea. Nu ți se pare?

-Ce?

- Oh, am crezut că știi. Elio nu ți-a spus nimic?

— Doar că a murit. Dar mi-am amintit atunci cuvintele lui Elio și că de moartea lui „se auzise peste tot”. Dar nu înțeleg de ce.

- Pentru că moartea lui a fost atroce, a replicat Hector. Mi-am înghițit saliva. Hector a continuat:

- Trupul i-a fost găsit în pădurea de lângă casa unde locuia. Era sflrțecat Mai-marii au declarat că, probabil, fusese atacat de o haită de lupi (n.tr.).

107

Herakles Pontor, Dezlegătorul de Enigme, putea zbura.

Plana deasupra negurii închise a peșterii, ușor ca vîzduhul, într-o tăcere fără cusur, de parcă trupul i-ar fi fost o foaie de pergament, în sflrșit, găsise ceea ce căutase. Primul lucru pe care l-a auzit au fost bătăile ei, greoaie ca ale vîslelor în ape clisoase; apoi a văzut-o, plutind, la fel ca el, în beznă. Era o inimă de om abia smulsă și care încă mai palpită: era strînsă între degetele unei miini precum pielea unui burduf cu vin; printre acestea, se scurgeau șuvoaie groase de sînge. Dar nu viscera crudă îl interesa în primul rînd, ci identitatea omului care o ținea atît de tare strînsă între degetele sale; brațul căruia îi aparținea mîna părea retezat cu eleganță chiar din umăr; ceva mai încolo, umbrele învăluiau totul. Herakles s-a apropiat de vedenie, curios să o cerceteze; i se părea absurd să creadă că un braț ar fi putut pluti singur în vîzduh. Atunci a deslușit ceva încă și mai ciudat: nu auzea decît bătăile acelei inimi.

însăpăimîntat, a lăsat privirea în jos și a dus miinile la piept. Dar acolo a dat numai de o gaură uriașă și goală. Așa a priceput că inima abia smulsă era chiar a lui. Și s-a trezit urlînd.

Dar cînd Ponsica a intrat alarmată în odaie, el se simțea deja mai bine și a putut-o liniști.*

* Azi-noapte, înainte de a începe să tălmăcesc toate acestea, am visat și eu, dar nu o inimă smulsa: l-am visat pe protagonist, pe Herakles Pontor, dormind pe un pat. Pe nepusă masă, Herakles s-a trezit uiiind, de parcă ar fi avut un coșmar. Atunci m-am trezit și eu și am urlat. Acum, cînd încep să tălmăcesc cel de-al cincilea capitol, coincidența cu scriitura mă cutremură.

108

Sclavul-copil s-a oprit locului, să pună torța în cîrligul metalic, și de data aceasta a izbutit să o facă dintr-un singur salt, înainte ca Herakles să îl poată ajuta.

- Nu te-ai întors prea repede, a observat, scuturîndu-și praful de pe miini, dar cîtă vreme mă vei plăti, nu-mi pasă dacă stau și te aștept aici pînă ajung la vîrsta efebiei.

- Dacă vei fi mereu la fel de isteț, o să ajungi la ea înaintea vîrstei, a replicat Herakles. Cum îi merge stăpînei?

- Ceva mai bine decît la plecarea ta. Dar nu bine de tot. Băiatul a făcut popas în mijlocul unui coridor sumbru, s-a apropiat de Dezlegător cu aer de taină și i-a șoptit: Ifimah, bătrînul sclav al casei, care mi-e prieten, spune că ea strigă în somn.

- Azi am avut și eu un vis foarte nimerit pentru strigăte, i-a mărturisit Herakles. Ciudat e însă că astfel de lucruri mi se întîmplă foarte rar.

- E semn de bătrînețe.

- Te pricepi și la ghicitul în vise?

- Nu, dar așa crede Ifimah.

Ajunseseră în încăperea de care Herakles își aducea aminte: cea în care se lua cina; dar acum era mai curată și mai luminată, opaștele ardeau în nișele din pereți, în dosul paturilor și amforelor, ca și pe coridoarele ce mergeau mai departe, învăluind

locul într-un soi de frumusețe daurită. Băiatul a iscodit:

- Nu vei lua parte la Leneene?
- Cum aş putea oare? Doar nu sînt poet.
- Eu așa mi-am închipuit. Dar atunci ce ești?
- Dezlegător de Enigme, a răspuns Herakles.
- Și asta ce mai e?

Herakles a rămas o vreme pe gînduri:

- Dacă mă gîndesc bine, ceva asemănător cu ceea ce face Ifimah, a admis, îmi dau cu presupusul cu privire la lucrurile misterioase.

Î

Montalo spune despre papirus: „Textură moale, foarte fină, ca și cum, la pregătirea definitivă a paginii, ar fi lipsit unele straturi de planta sau ca și cum materialul ar fi devenit, cu trecerea timpului, fragil, poros, fin ca aripa unui fluture sau a unei păsărele” (n.tr.).

709

Ochii băiatului au sclipit. A părut că dintr-o dată își amintise că nu era decît un sclav, căci, coborînd vocea, a anunțat:

- Stăpîna mea te va primi neîntîrziat.
- Îți mulțumesc.

Cînd băiatul s-a dus, Herakles și-a dat seama surîzînd că încă nu știa cum îl cheamă. A rămas privind praful gingaș și ușor, impregnat cu străluciri, ce învăluia în zbor flacăra opaițelor ca o pilitură de aur; a încercat să deslușească legea sau tiparul ce guverna goana nemaipomenit de ușoară a acelor nimicuri. Dar curînd a trebuit să-și ia ochii de la ele, deoarece știa că, însetată să descifreze imagini din ce în ce mai complicate, curiozitatea îi era în primejdia de a se pierde în nesfîrșita intimitate a lucrurilor.

Cînd a intrat în odaie, tivurile mantalei lui Etis păreau două aripi flînd într-un neașteptat curent de aer; chipul ei, încă palid și încercănat, era ceva mai îngrijit; privirea, care nu îi mai era la fel de posomorită, părea senină și ușoară.

Sclavele care o întovărășeau s-au închinat în fața lui Herakles.

- Primește onorurile noastre, Herakles Pontor. Îmi pare rău că ospitalitatea casei mele nu-ți poate fi plăcută: tristețea nu este un dar desfătător.

- Îți mulțumesc pentru ospitalitate, Etis, și nu doresc alta. Ea a arătat spre unul dintre paturi.
- Dar cel puțin îți pot oferi o cupă cu vin curat.
- Nu însă la aceste ore ale dimineții.

A văzut-o făcînd un gest, iar sclavele au ieșit în tăcere. S-au întins pe două paturi aflate față în față. În timp ce își tîcnea pliurile peplului, Etis a suris, spunînd:

- Nu te-ai schimbat, Herakles Pontor. Nu ți-ai pune în primejdie nici unul din gîndurile cele mai neînsemnate, bînd măcar o singură picătură de vin la aceste ore neobișnuite, nici chiar pentru a face libații zeilor.
- Nici tu nu te-ai schimbat, Etis: mă ispești statornic cu zeamă de struguri, pentru ca sufletul meu să se rupă de trup și să plutească liber prin ceruri. Dar trupul mi-e acum prea greu.

no

- În pofida acestui lucru, mintea ți-e din ce în ce mai ușoară, nu-i așa? Îți mărturisesc că și mie mi se întîmplă la fel. Mai am minte numai cît să fug de pereții aceștia. O lași să zboare pe a ta, Herakles? Eu nu mi-o pot închide; își desface aripile și îi spun: „Du-mă unde ți-e poftă”. Dar mă duce întotdeauna în același loc: în trecut. Desigur că tu nu pricepi această plăcere, nu, pentru că tu ești bărbat. Dar noi, femeile, trăim în trecut.

- Întreaga Atena trăiește în trecut, a replicat Herakles.

Așa ar spune și Meragru, a zîmbit încetișor și, în timp ce îi urmărea surîsul, Herakles i-a zărit privirea ciudată. Apoi a continuat: Oare ce s-a petrecut cu noi, Herakles? Ce ni s-a întîmplat? După un răgaz, el a lăsat ochii în jos și ea a spus: Meragru, tu, soția ta, Hagesichora, și eu. Oare ce s-a petrecut cu noi? Ne supuneam regulilor, legilor făcute de oameni care nu ne cunoșteau și cărora nu le păsa de noi. Legi pe care părinții noștri și părinții părinților noștri nu le încălcau. Legi cărora oamenii trebuie să li se supună, chiar dacă le pot pune în discuția Adunării. Femeilor nici măcar nu ni se îngăduie să pomenim de ele la Sărbătoarea Tesmoforiilor⁶², cînd ieșim din case și ne adunăm în agora: noi, muierile, trebuie să tăcem și să dăm ascultare chiar și greșelilor voastre. Știi că nu sînt decît o femeie ca toate celelalte, nu știu nici să scriu, nici să citesc. Nu am văzut nici alte ceruri, nici alte pămînturi, dar îmi place să gîndesc. Și știi ce mă socot? Că Atena e făcută din legi rîncede precum piatra vechilor temple. Acropole e rece ca cimitirul. Coloanele Partenonului sînt gratiile unei cuști: păsările nu pot zbura înăuntrul lor. Pace, da, avem pace. Dar cu ce preț? Ce am făcut cu viețile noastre, Herakles? Înainte era mai bine. Cel puțin, toți socoteam că lucrurile erau mai bune. Așa credeau părinții noștri.

- Dar greșeau, a spus Herakles. Înainte nu era mai bine ca acum. Și nici mult mai rău. Era, pur și simplu, război.

- Înainte mă iubeai, a replicat Etis în grabă, de parcă, nemișcată, ar fi răspuns unei întrebări.

Lui Herakles i s-a părut că-și ieșise din sine și că se privea așa cum stătea întins pe pat, foarte liniștit, cu chipul nepăsător,

m

respirind tacticos. Cu toate acestea, recunoștea că în trup i se petrecea ceva: brusc, mâinile sale se făcuseră reci și se acope-riseră de sudoare. Ea a adăugat:

- Și eu pe tine.

„De ce oare schimbă vorba? s-a întrebat el. Nu era în stare să poarte un dialog rațional, echilibrat, ca cele ale bărbaților? De ce, acum și dintr-o dată, dăduse pe față lucruri atât de intime?” Se întoarse neliniștit în pat.

-Iartă-mă, te rog, oh, Herakles, a continuat Etis. Consideră ca vorbele mele sînt suflarea unei femei singure. Cu toate astea, mă întreb: nu ți-a trecut nicicînd prin minte că totul ar fi putut să se petreacă și altfel? Nu, nu vreau să spun asta: știu că niciodată nu ai gîndit așa. Dar niciodată nu ai *simțit* așa?

Și acum mai venea și cu întrebarea asta absurdă! Își dădu seama că pierduse obiceiul de a sta de vorbă cu femeile. Chiar și cu ultimul său client, Diagoras, era cu puțință să dialoghezi la un oarecare nivel logic, în pofida văditei opoziții a firilor lor. Dar cu muierile? Ce urmărea cu întrebarea aceea? Poate că femeile își puteau aminti toate sentimentele pe care le încercaseră în trecut? Și, chiar admitînd că ar fi așa, ce însemnătate mai aveau toate acestea? Simțirile, sentimentele erau păsări în multe culori: plecau și veneau, trecătoare ca visul, și el știa asta. Dar ei, care era vădit că nu o știa, cum avea să i-o poată lămuri?

- Etis, a rostit, dregîndu-și vocea, cînd eram tineri, simțeam niște lucruri, astăzi însă simțim unele foarte diferite. Cine poate spune cu siguranță ce s-ar fi întîmplat într-o situație sau alta? Știu că Hagesichora a fost femeia pe care mi-au hărăzit-o părinții și, cu toate că nu mi-a dat nici un fiu, am fost fericit cu ea și am plîns cînd s-a dus. Meragru te-a ales pe tine...

...Iar eu l-am ales pe el, cînd tu ai ales-o pe Hagesichora, căci a fost bărbatul pe care mi l-au hărăzit părinții mei, a replicat Etis, retezîndu-i vorbele. Și eu am fost fericită cu el și am plîns cînd s-a dus. Iar acum, iată-ne aici fericiți cu măsura, fără să îndrăznim să vorbim de tot ceea ce am pierdut, de fiecare dintre prilejurile de care nu am profitat, de fiecare

112
umilință adusă instinctelor noastre, de fiecare injurie adusă dorințelor noastre, judecînd, închipuind pricini. Și-a curmat vorba și a clipit din ochi de cîteva ori, de parcă s-ar fi deșteptat dintr-un vis: Dar te rog din nou să îmi ierți aceste mici nebunii. S-a prăpădit ultimul bărbat din casa mea, și ce sîntem noi, femeile, fără bărbați? Tu ești primul care ne trece pragul după praznicul funerar.

„Deci, vorbește despre aceste lucruri din pricina durerii pe care o încearcă”, a gîndit Herakles, înțelegător. Și a hotărît să se arate binevoitor:

- Cum îi merge Eleei?

- încă se mai suportă pe sine. Dar suferă cînd se gîndește la crunta ei singurătate.

- Și Damin din Clazobion?

- E doar un neguțator. Nu va accepta să se căsătorească cu Elea înainte ca eu să mor. Legea însă îi îngăduie lucrul acesta. Acum, după ce i-a murit fratele, fiica mea e în chip legal *epi-cVera*⁶³ și trebuie să se căsătorească, pentru ca averea să nu treacă în miinile Statului. Damin are prerogativa de a o lua de soție, căci e unchiul ei pe linie paternă, dar nu mă prețuiește prea mult, cu atît mai puțin de la moartea lui Meragru încoace, și așteaptă, așa cum se spune că pîndesc păsările funebre moartea trupurilor, să mor. Nu-mi pasă, a pretins ea, fre-cîndu-și brațele. Cel puțin, voi fi sigură că această casă va face parte din moștenirea Eleei. De altfel, nu am de ales: îți imaginezi, cred, că fiica mea nu are mulți predeceși, căci familia ne este dezonorată.

După un scurt răgaz, Herakles i-a spus:

- Etis, am acceptat o mică însărcinare. Ea i-a aruncat o privire, iar el a stăruit, vorbind grăbit și politicoș: Nu îți pot destăinui numele clientului, dar te încredințez că e cinstit. În ceea ce privește însărcinarea, ea are întru cîțva legătură cu Tramah. Cred că a trebuit să o accept și să ți-o spun.

- Ai venit deci în calitate de Dezlegător de Enigme, a limpezit Etis, strîngînd din buze.

113

-Nu, am venit doar să-ți spun. Și, dacă așa vei vrea, nu te voi mai tulbura altă dată.

- Ce fel de mister poate avea legătură cu fiul meu? Viața lui nu avea taine pentru mine.

- Nu te neliniști, cercetarea nu se leagă de Tramah, deși se învîrtește în jurul său, i-a spus Herakles, respirînd din adîncul plămînilor. Dar mi-ar fi de mare ajutor dacă mi-ai răspunde la cîteva întrebări.

- Foarte bine, i-a răspuns Etis, dar tonul ei părea că întărește tocmai faptul că gîndea taman pe dos.

- Fiul tău ți s-a părut neliniștit în ultimele luni?

— Nu, era la fel ca întodeauna, a spus femeia, încrețindu-și fruntea, gînditoare. Nu mi s-a părut neliniștit în vreun fel aparte.

- Petreceai mult timp cu el?

- Nu, pentru că, deși mi-ar fi făcut plăcere, nu voiam să îl copleșesc. Era foarte simțitor în asemenea împrejurări, așa cum se spune că se petrece cu fiii pe linie bărbătească din casele conduse de femei. Nu îngăduia să ne băgăm în viața lui. Voia să zboare departe. După un răgaz, a mai povestit: Visa să împlinească vîrsta efebiei, pentru a putea pleca de aici. Și Hera știe că eu nu-l țineam sub control.

Herakles s-a învoit, închizînd repede ochii, cu un gest care părea să arate că era de acord cu tot ceea ce Etis ar fi istorisit, fără a mai fi fost de trebuință ca ea să îi spună. Apoi a adăugat:

- Știu că studia la Academie.

- Da, așa am dorit, nu numai pentru el, ci și în amintirea tatălui său. Știi, desigur, că Platon și Meragru erau prieteni într-o oarecare măsură. Și Tramah era un elev bun, după cum spuneau mentorii lui.

- Cum îți petrecea timpul liber?

- Îți voi răspunde că nu știu, dar, ca mamă, cred că știu, a glăsuțit Etis după o scurtă întrerupere: Orice ar fi făcut, Herakles, nu era prea mult diferit de ceea ce face orice băiat de vîrsta lui. Era deja bărbat, deși legea spune că nu. Și era stăpîn pe viața lui ca orice alt bărbat. Nu ne lăsa să ne băgăm nasul în treburile lui. „Mărginește-te să fii cea mai bună mamă din

Atena", îmi spunea. Și, pe cînd buzele ei palide au dat să schițeze un suris, a adăugat: Dar îți repet că nu avea taine față de mine: știam că învăța bine la Academie. Nu-mi păsa de mica lui intimitate: îi îngăduiam să zboare liber.

- Era foarte credincios?

- Oh, da, a suris Etis, răsucindu-se pe pat, Misterele Sacre. Nu îmi mai rămîne decît să merg la Eleusis. Nici nu știi, Herakles, ce forță îmi dă, ca biată văduvă ce mă aflu, să am ceva în care să cred în mod special. Privind-o, nimic nu s-a clintit pe obrazul lui, și atunci ea a adăugat: Dar nu ți-am răspuns la întrebare. Da, era credincios, în felul lui. Ne întovărășea la Eleusis, dacă asta înseamnă să fii credincios. Dar avea mai mare încredere în puterile, decît în credințele lui.

- Îi cunoști pe Antis și pe Euniu?

- Desigur. Sînt cei mai buni prieteni ai săi, colegi de Academie și vlăstare ale unor familii de vază. Ne întovărășeau uneori la Eleusis. Am cea mai bună părere despre ei: erau demni prieteni ai fiului meu.

- Spune-mi, Etis, Tramah obișnuia să meargă de unul singur la vînătoare?

- Uneori, îi plăcea să se arate pregătit pentru viață. A suris: Și, de fapt, chiar era.

- Iartă, te rog, dezordinea întrebărilor mele, dar ți-am istorisit deja că cercetarea nu îl are în centrul ei pe Tramah. Îl cunoști pe Menecm, sculptorul-poet?

Ochii lui Etis s-au închis pe jumătate. S-a proptit și mai bine pe pat, ca o pasăre care dădea să zboare, și a rostit, mușcîndu-și ușor buza:

- Menecm? Apoi, după o scurtă întrerupere, a adăugat: Cred că... Da, acum mi-l amintesc. Venea pe la noi pe cînd Meragru era încă în viață. Era un om ciudat, dar soțul meu avea prieteni ciudați, și nu o spun pentru tine.

Herakles i-a imitat surîsul fin. Apoi a iscodit:

- Nu l-ai mai revăzut? Apoi, după ce Etis i-a răspuns că nu, a adăugat: Știi dacă avea, într-un chip sau altul, vreo legătură cu Tramah?

115

- Nu, nu cred. De fapt, Tramah nu mi-a vorbit niciodată de el. Etis și-a încrețit fruntea, iar pe chipul ei s-a oglindit îngrijorarea: Herakles, ce se petrece? întrebările tale sînt atît de... Chiar dacă nu-mi poți destăinui ce cercetezi, spune-mi, cel puțin, dacă moartea fiului meu... Vreau să spun: e adevărat ca pe Tramah l-a atacat o haită de lupi? Așa ne-au povestit și așa a fost, e adevărat?

Fără ca vreo clipă să poată citi ceva pe obrazul ei, Herakles a grăit:

— Așa e. Moartea lui nu are nici o legătură cu toate acestea. Dar nu vreau să te mai plictisesc. M-ai ajutat și îți mulțumesc. Zeii să te ajute.

A plecat în graba mare. Avea muștrări de conștiință, căci trebuise să mintă o bună femeie.*

Se spune că în ziua aceea s-a petrecut ceva nemaiauzit: marea urnă a ofrandelor în onorea Atenei Nike a lăsat să îi scape, din lipsa de grijă a preoților, sutele de fluturi albi din pîntecele ei. Și, în zorii acelei zile, sub soarele strălucitor și tihnit al iernii ateniene, aripile lor tremurătoare, nemaivăzute de fragile și de luminoase, au invadat întreaga Cetate. Unii i-au văzut intrînd în sanctuarul preacurat al lui Artemis Brauronia⁶⁴ și căutînd să se ascundă lîngă marmura albă ca zăpada a zeiței; alții i-au surprins în văzduhul din jurul statuii Atenei

Iar eu nu am deloc, deoarece ieri i-am povestit Elenei coincidența care mă preocupă cel mai mult. „Dar cum poți avea atîta imaginație?”, a protestat. „Ce legătura poate fi între moartea lui Montalo și cea a unui personaj dintr-un text milenar? Oh, te rog! Ți-ai pierdut mințile? Lui Montalo i s-a întîmplat un fapt *real*, un accident. Iar ceea ce i s-a întîmplat personajului cărții pe care o talmăcești e pură ficțiune. Poate ca este vorba de un alt mijloc eidetic, de un simbol secret, ce știu eu!” Ca întotdeauna, Elena are dreptate. Copleșitoarea sa viziune practica asupra lucrurilor ar face praf cele mai inteligente cercetări ale lui Herakles Pontor care, oricît ar fi de fictiv, devine, zi după zi, eroul meu favorit, singura voce care da sens acestui haos, dar, ce vrei să îți spun, preauimit cititor dintr-o data mi s-a părut foarte important să aflu mai multe despre Montalo și despre solitarul său mod de viață. I-am scris deja o scrisoare lui Aristide, unul dintre academicienii care l-au cunoscut cel mai bine. Mi-a răspuns imediat: mă va primi la el. Și uneori mă întreb: încerc, oare, să îi imit pe Herakles Pontor cu *propria* investigație? (n.tr.)

116

Promacos⁶⁵, floricele ce-și fluturau în zbor petalele dalbe, neîngăduindu-le să se aștearnă pe pămînt. Fluturii, care se reproduceau în graba mare, au hăituit fără primejdie trupurile de piatră ale fetelor ce susțin, fără nici un ajutor, acoperișul Erechteionului⁶⁶; și-au pus ouăle în măslinul sacru, dăruit de Atena, Purtătoarea Egidei; au coborît, în splendoarea zborului, pe povîmîșurile Acropolei și, prefăcuți deja într-o oaste ușoară, au dat buzna cu supărătoare dulceață în viața cea de toate zilele. Nimeni n-a voit să le facă ceva, pentru că abia de erau ceva: doar lumină pîlpîindă, de parcă Zorii, clipind din foarte ușoare pleoape ale ochilor, ar fi lăsat să cadă în Cetate pudra strălucitorului lor suliman⁶⁷. Astfel încît, priviți de prostimea

uimită, s-au îndreptat prin impalpabilul eter, fără ca vreo piedică să li se ridice în cale, spre Templul lui Ares și spre Stoa lui Zeus, spre Tholos⁶⁸ și Helia⁶⁹, spre Theseion și Monumentul Eroilor, mereu scripitori, nestatornici și îndărătnici în străvezia lor libertate. După ce au sărutat frizele edificiilor publice ca niște copile căzătoare, au invadat copacii din grădini și au nins, în zigzag, pe gazonul și pietrele de la izvoare. Clinii îi lătrau în voie, așa cum fac uneori cu nălucile și vârtejurile de nisip; pisicile săltau pe pietre, pierzându-și nehotărâte drumul; boii și catirii își ridicau capetele greoaie pentru a-i privi, dar nu se întristau, căci ei nu puteau visa.

În sfârșit, fluturii s-au pus pe umeri și au dat să moară.* Când Herakles Pontor a intrat în grădina casei sale, a zărit în crucea zilei că un giulgiu preacurat din cadavre de fluturi

* Această invazie de fluturi albi (absurdă, căci nu exista mărturii istorice ca ar fi constituit o ofrandă pentru Atena *Nike*) este, mai curînd, o invazie eidetică: ideile de „zbor” și „aripi”, prezente încă de la începutul capitolului, alterează realitatea povestirii. Imaginea ultimă este, după părerea mea, aceea a Muncii cu Norul de Păsări de pe Stimfalos, unde lui Hercules i se poruncește să alunge miriadele de păsări care invadaseră lacul, iar el împlinește porunca, făcînd zgomot din niște chimvale de bronz. Ei bine, dar a observat cititorul, oare, prezența cu îndeminare ascunsă a „fetei cu crinul”? Cititorule, spune-mi, rogu-te, crezi că toate acestea sînt rodul închipuirii mele? Aici sînt „albele floricele” și „fetele” (cariatidele Erechteionului), dar și cuvintele fundamentale: „ajutor” („fără a avea nevoie de *ajutor*” și „primejdie” („au hăituit fără *primejdie*”), intim asociate cu această imagine! (n.tr.)

117

acoperea pămîntul. Dar ciocurile iuți ale pasărilor, ce-și aveau cuibul în comise sau pe înaltele ramuri ale pinilor, începuseră deja să îi ciugulească: pupeze, cucii, aușei, ciori-de-cîmp, gugustiuci, privighetori, ciori, sticleți, cu gîturile plecate asupra bunătaților, concentrați ca niște pictori, reîmprospătau verdele gazonului ușor. Spectacolul era bizar, dar lui Herakles nu i s-a părut nici de bun, nici de rău augur, pentru că, printre altele, nu credea în auguri.

Pe nepusă masă, în timp ce înainta pe cărarea din grădina, un filfiit zdravăn de aripi i-a atras luarea-aminte la dreapta sa, O umbră coroiată și mohorîtă s-a ivit de după arbori, sperind pasările.

- Ți-ai luat de-acuma obiceiul de a te ascunde pentru a lua lumea prin surprindere? a surîs Herakles.

- Pe fulgerele ascuțite ale lui Zeus, mă jur că nu, Herakles Pontor, a chițcăit glasul împovărat de ani al lui Eumarh, dar mă plătești să fiu discret și să spionez fără să fiu văzut, nu? Ei bine, mi-am însușit meseria.

Stîmite de zgomot, pasările și-au curmat banchetul și s-au înălțat în zbor: trupșoarele lor nespuse de agere au scăpărat în văzduh și s-au aruncat drept asupra pămîntului, iar cei doi bărbați au clipit din ochi orbiți de strălucirea soarelui la zenit în crucea amiezii*.

- Masca oribilă ce-ți este sclavă mi-a lămurit prin gesturi că nu erai acasă, a dezvoltat Eumarh, așa că am așteptat răbdător să sosești, pentru a-ți da seama că munca mea a dat oarecare roade.

- Ai făcut precum ți-am poruncit?

- La fel precum mîinile tale fac ceea ce le dictează gîndurile tale. Azi-noapte m-am prefăcut în umbra elevului meu; l-am urmat neobosit la o prudentă depărtare, la fel cum șoimărița însoțește primul zbor al puilor ei; am fost o pereche Pasările, ca și fluturii, sînt și ele eidetice în acest capitol și, de aceea, se transforma acum în raze de soare. Să observe cititorul ca întîmplarea nu Mie miraculoasă, nici magică, ci numai literară, precum schimbarea metricii Într-un poem (n.tr.).

nS

de ochi în urma lui, în timp ce, ocolind oamenii care hălăduiau pe ulicioare, el traversa Cetatea în tovărășia prietenului Euniu, cu care se întîlnise la căderea nopții lîngă Stoa lui Zeus. Nu se plimbau de plăcere, dacă pricepi ce vreau să spun: pașii lor ușori aveau un țel precis. Dar Tatăl, Fiul lui Cronos, ar fi putut să mă lege, ca pe Prometeu, de o stîncă și să poruncească unui păsăroi să-mi sfîșie zilnic ficatul cu ciocul lui negru, și eu tot nu mi-aș fi închipuit vreodată, Herakles, o țintă atît de ciudată! După cum te strîmbi, văd că istoria mea te neliniștește. Nu-ți face griji, acum termin: pentru că, în sfârșit, am aflat unde mergeau! Când ți-oi spune, te vei mira o dată cu mine.

Lumina soarelui și-a reluat tihnită picoteală deasupra ierbii din grădină. Apoi s-a pus pe o creangă și a scos cîteva tri-luri. O altă privighetoare s-a apropiat de pasăre*.

În sfârșit, Eumarh a încheiat ce avea de zis:

- Tu ai să îmi lămurești, oh, mare Dezlegător, ce înseamnă toate acestea.

Herakles a părut că se gîndește o vreme. Apoi s-a învoit:

- Bine, încă mai am trebuință de ajutorul tău, bunul meu Eumarh: mergi pe urmele pașilor lui Antis noapte de noapte și vino să îmi dai socoteală tot la două-trei zile. Dar, înainte de toate, zboară în graba mare la casa prietenului meu și du-i răvașul acesta.

- Herakles, îți foarte mulțumesc pentru cina în aer liber, a spus Crantor. Știai că nu mai pot suporta cu ușurință bezna caselor ateniene? Popoarele de la sud de Nil nu pot crede că în civilizata noastră Atena trăim închiși între ziduri de chirpici. După părerea lor, numai morții au trebuință de pereți. A mai luat încă o poamă din blid, a înfipt vîrful ascuțit al pumnalului între blănițele mesei, apoi, după un răgaz, a observat: Nu ești prea vorbăreț.

* Metamorfoza pasării în lumină se realizează aici în chip invers. Pentru cititorii care întîlnesc pentru prima oară o scriere eidetică, aceste expresii pot da naștere unei oarecare nelămuriri, dar, repet, nu este vorba de nici o minune, ci de pură filologie (n.tr.).

Dezlegătorul a părut că se trezește din somn. În liniștea perfectă a grădinii, o păsăruică a început să înșire un cîntec. O răpăială metalică ascuțită trăda prezența lui Cerber care, într-un colț, lîngea rămășițele din farfurie.

Mînceau în portic. Supunîndu-se dorinței mărturisite de Crantor, Ponsica, ajutată de oaspetele lor în persoană, scosese

afară din odaie o masă și două paturi. Deși era din ce în ce mai frig, căci carul de foc al Soarelui își încheia zborul, lăsând în urma o stelă, încovoiată de aur, ce se întindea netulburată pe fișia de cer de deasupra pinilor, încă te mai puteai bucura tihnit de apusul de soare. Cu toate acestea și în pofida faptului că prietenul său nu contenise să trănănească, povestind chiar foarte vesel mii de odiseice anecdote și îngăduindu-i și să îl asculte în tăcere, fără a trebui să intervină, Herakles sfârșise prin a se căi de îmbierea ce-i făcuse: amănuntele enigmei pe care aproape o dezlegase îi dădeau ghes. Urmărea neostoit întortocheata traiectorie a soarelui, căci nu voia să întîrzie la întîlnirea din noaptea aceea. Iar simțul său atenian al ospitalității l-a făcut să spună:

- Iartă-mă, Crantor, prietene, nu sînt un bun amfitrion. Mi-am lăsat gîndurile să își ia zborul spre alte depărtări.

- Oh, dar nu vreau să-ți întrerup meditația, Herakles. Presupun că are legătură nemijlocită cu munca.

- Ai dreptate. Dar acum îmi reneg purtarea atît de puțin ospitalieră. Hai, să ne punem gîndurile-n cui și să stăm la taclale.

- Îți merge bine? în meseria ta, vreau să spun. Crantor și-a trecut dosul palmei peste nas și a înghițit poama.

- Nu mă pot vaită. Sînt tratat mai bine decît colegii din Corint sau Argos, care dezleagă enigmelor oraculare de la Delfi pentru foarte puțini mușterii bogați. Aici sînt căutat în chestiuni diferite și grele: dezlegarea misterului dintr-un text egiptean, locul unde se află un obiect rătăcit sau identitatea unui fur. A fost o vreme cînd, la puțin timp după ce ai plecat, adică pe la sfîrșitul războiului, eram muritor de foame. Nu rîde, vorbesc serios. Și m-am nimerit să rezolv ghicitorile de la

720

Delfi. Dar acum, de cînd avem pace, noi, atenienii, nu găsim nimic mai bun de făcut decît să dezlegăm enigme, chiar inexistente: ne adunăm în agora, în grădinile Liceului⁷⁰, la Teatrul lui Dionysos Eleuthereus sau pur și simplu în uliță și, fără răgaz, ne punem întrebări unii altora. Iar cînd nimeni nu poate răspunde, chemăm Dezlegătorul.

- Iată că și tu, Herakles, ai ales modul de viață pe care îl doreai, a rîs Crantor din nou.

- Nu știu, Crantor, nu știu, a mărturisit Herakles, frecîndu-și brațele goale pe sub manta. Cred că modul acesta de viață m-a ales pe mine.

Parcă se molipsiseră de tăcerea Ponsicăi, care aducea o nouă garafă cu vin curat. Herakles a văzut că prietenul său (dar oare îi mai era Crantor prieten? Nu erau ei doar doi necunoscuți ce trănăneau despre vechile prietenii comune?) nu o pierdea din ochi pe sclavă. Ultimele raze ale soarelui se așezau curate pe dulcile rotunjimi ale măștii fără chip; printre simetricele deschideri ale mantalei negre tivite cu colțisori, care o acoperea din cap pînă în picioare, se șteau slabe, dar neobosite precum etichetele unei păsări, brațele ei de nea. Ponsica a pus ușurel garafa pe masă, s-a înclinat și s-a afundat în casă. Cerber a lătrat mînios din colțisorul lui.

- Eu nu pot, n-aș putea, a murmurat deodată Crantor. -Ce?

- Să port o mască pentru a-mi ascunde urîtenia. Și presupun că sclava ta n-ar purta-o nici ea, dacă n-ai obliga-o.

- Complicatele ei cicatrici îmi distrag atenția, l-a lămurit Herakles. Și a ridicat din umeri, adăugînd: La urma-urmelor și una peste alta, e roaba mea. Alții le pun să muncească despuiate. Eu am acoperit-o pe de-a-ntregul.

- Și trupul ei îți distrage atenția? a surîs Crantor, masîndu-și barba cu mina arsă.

- Nu, dar mă interesează doar să muncească și să tacă: am trebuință de amîndouă aceste lucruri, pentru a putea gîndi în tihnă.

121

S

I-

r

Pasărea nevăzută a scos un fluierat ascuțit, din trei note distincte. Crantor a întors capul spre casa.

-Ai văzut-o vreodată? Vreau să spun, despuiată.

- Cînd m-am interesat de ea în piața din Falero⁷¹, a istorisit Herakles, vînzătorul a dezbrăcat-o pe de-a-ntregul: credea că trupul ei compensa peste măsură stricăciunile chipului și că astfel avea să mă facă să cheltuiesc mai mult. Dar eu i-am zis: „îmbrac-o la loc. Vreau să știu doar dacă gătește bine și dacă poate duce, fără nici un ajutor, greul unei case nu prea mari”. Neguțătorul m-a încredințat că muncea cu spor, dar eu voiam să mi-o spună ea însăși. Cînd am văzut că nu-mi răspundea, am priceput că încercase să îmi ascundă că ea nu putea glăsuși. Aflat la mare ananghie, s-a grăbit să-mi lămurească pricina muțeniei muierii și mi-a povestit istoria bandiților lidieni. Apoi a adăugat: „Dar vorbește cu ajutorul unui alfabet de gesturi simple”. Atunci am cumpărat-o. Herakles a tăcut, a mai luat o dușcă de vin, apoi a spus:

A fost cea mai bună târguială din viața mea, te încredințez. Chiar și ea a ieșit în câștig: am dispus ca, la moartea mea, să fie dezrobită și, de fapt, i-am lăsat încă de pe acum o mare libertate; din când în când chiar, îmi cere să o învoiesc să plece la Eleusis, căci este credincioasă Misterelor Sacre, iar eu nu șovăi să o îngădui, a conchis surizător. Amîndoi viețuim fericiți.

- De unde știi? a iscodit Crantor. Ai întreat-o vreodată?

- N-am trebuință, a ripostat Herakles, privindu-l pe deasupra marginii rotunde a pocalului. Eu deduc.

Note muzicale acute s-au răspîndit prin văzduh. Crantor a închis ochii pe jumătate și, peste puțin timp, a obiectai:

-Tu deduci totul, își freca mustățile și barba cu mîna arsă, fără a-și curma vorba: Deduci tot timpul, Herakles. Lucrurile îți apar mascate și mute, dar tu deduci și deduci. Și-a clătinat capul, iar chipul i-a luat un aer bizar, de parcă ar fi admirat îndărătnicia deductivă a prietenului: Ești peste poate de atenian, Herakles. Cel puțin platonicienii, la fel cu mușteriu

tău

722

de data trecută, cred în adevărurile absolute și statornice pe care nu le pot vedea. Dar tu? Tu în ce crezi? în ceea ce deduci?

- Eu cred doar în ceea ce pot vedea, a spus Herakles cu multă simplitate. Deducția este o altă cale de a vedea lucrurile.

- îmi închipui cum ar arăta o lume plină de ființe ca tine. Crantor și-a înghițit vorba și a surîs, ca și cum într-a-devăr și-ar fi închipuit: Ce tristă ar fi!

- Ba ar fi tăcută și plină de spor, a replicat Herakles. Mai tristă ar fi o lume cu oameni platonicieni: ar umbla pe străzi de parcă le-ar viola, cu ochii închiși și cu gîndul la ceea ce nu se poate vedea.

Au rîs amîndoi, dar Crantor și-a curmat primul hohotele, pentru a conchide cu glas ciudat:

- Așa deci, cea mai bună soluție este o lume cu oameni ca mine.

- Ca tine? a ridicat Herakles din sprîncene în chip comic. La un moment dat, s-ar simți chemați să-și bage mîinile sau picioarele în flăcări sau să se dea cu capul de pereți. Toți ar fi mutilați. Și cine știe dacă unii n-ar fi mutilați de alții.

- Nu încape îndoială, a replicat Crantor în mare grabă. De fapt, așa se întîmplă în fiecare zi și în toate lumile. Peștele cu care m-ai omenit astăzi, de pildă, a fost schilodit de dinții noștri ascuțiți. Platonicienii cred în ceea ce nu văd, tu în ceea ce vezi. Dar, cînd vă ghiftuiți, cu toții mutilați cărnuri și pești. Sau smochine dulci. Fără să ia aminte la batjocură, Herakles a înghițit smochina pe care o dusesse la gură, iar Crantor i-a dat înainte: Și gîndiți și judecați, și considerați, și credeți. Dar Adevărul, unde e Adevărul? Un hohot enorm i-a cutremurat pieptul; mai multe păsări, ca niște frunze ascuțite, s-au desprins din coroanele pomilor. După un răgaz, pupilele întunecate ale lui Crantor l-au țintuit pe Herakles: Am văzut că privești neostoit cicatricile de pe mîna mea dreaptă. Și ele îți distrag atenția? Oh, Herakles, cît mă bucur de ceea ce am făcut în după-amiaza aceea, în Eubeea, cînd vorbeam tot despre așa ceva! Îți aduci aminte?

Stăteam amîndoi lîngă un rug mititel,

123

l

t

S-

în cocioaba mea. Și eu ți-am spus: „Dacă acum aș simți pornirea de a-mi arde mîna dreaptă și mi-aș *arde-o*, ți-aș demonstra ca exista lucruri ce nu pot fi judecate”. Iar tu ai replicat: „Nu, Crantor, pentru ca ar fi ușor să *judeci* că ai făcut-o pentru a-mi demonstra ca există lucruri ce nu pot fi judecate”. Și atunci am întins brațul și am băgat mîna în flăcări. A imitat mișcarea de demult, întinzînd brațul drept peste masă, apoi a adăugat: Iar tu, uimit, te-ai ridicat dintr-un salt și ai strigat: „Crantor, pe Zeus, ce faci?!” Și eu, fără să îmi trag mîna, am replicat: „De ce ești atît de uimit, Herakles? Nu cumva pentru că, în pofida judecății tale, eu *îmi ard minai* Nu cumva pentru că, în pofida tuturor lămuririlor logice pe care le oferă mintea ta cu privire la pricinile pentru care eu fac asta, sigur este, *realitatea* este, Herakles Pontor, *că. mă ard?*” Și a hohotit din toate puterile: La ce-ți slujește judecata, cînd vezi că Realitatea își arde mîinile?

- De fapt, Crantor, s-a mirat Herakles, coborîndu-și privirile spre pocal, există o enigma în fața căreia judecata mea nu servește la nimic. Cum este cu puțință să fim *prietanii*

Au rîs din nou, dar cu măsură, în clipa aceea, o păsăruică s-a așezat la unul din capetele mesei, fluturîndu-și aripile brune și fine. Crantor l-a privit în tăcere*.

- Privește pasărea aceasta, de pildă, i-a atras el luarea-a-minte. De ce s-a pus pe masă? De ce stă aici, cu noi?

- Un motiv trebuie să aibă ea, dar ar trebui să o întrebam.

- Vorbesc serios: din punctul tău de vedere, ai putea crede ca, în viețile noastre, păsăruica aceasta este mai importantă decât pare.

- Ce vrei să spui?

— Poate că, a spus Crantor pe un ton misterios, poate că face parte dintr-o cheie care ar lămuri prezența noastră în Marea Operă a lumii.

Prezența acestei pasări nu este nicidecum fortuită, cum trebuie deja să presupună cititorul: din contra, ea întărește, împreună cu fluturii și pasările eidetice din gradina, imaginea ascunsă a Pasărilor de pe lacul Stimfalos. La aceasta contribuie provocatoarea repetiție a cuvintelor „ascuțit”, „coroiat”, „acut”, care rezuma abil crupul în care apare ciocul acestor animale (n.tr.).

J24

- în asta crezi acum? a suris Herakles, deși nu era bine dispus.

- Nu, vorbesc numai din punctul tău de vedere. Știi deja: cel care caută mereu explicații e în primejdie să le inventeze.

- Nimeni nu ar inventa ceva atât de absurd, Crantor. Cine ar putea gândi că prezența păsăruicii face parte din - cum ai spus? - cheia ce lămurește totul?*

Crantor nu a răspuns: a întins mâna dreaptă cu o încetineală hipnotică; degetele, cu unghii ascuțite și coroiate, i s-au deschis în preajma păsăruicii; atunci, cu un singur gest scînteietor, au prins ființa aceea micuță.

- *Sînt* unii care cred, a spus. O să-ți povestesc o întîmplare. A tras capul micuț al pasării aproape de chipul său și l-a privit cu o expresie ciudată (nu aș putea spune dacă de tandrețe sau de curiozitate) în timp ce vorbea: Am cunoscut, acum cîtăva vreme, un bărbat mediocru. Era fiul unui scriitor nu mai puțin mediocru decât el. Bărbatul acesta visa să fie scriitor la fel ca tatăl său, dar Muzele nu-l binecuvîntaseră cu un talent pe măsură. Astfel, a învățat alte limbi și s-a consacrat tălmăcirii textelor: a fost meseria căreia i-a putut afla cele mai multe asemănări cu cea a tatălui său. Într-o zi, acestui bărbat i-au dat un papirus vechi și i-au cerut să îl tălmăcească. S-a pus pe treabă și a muncit zi și noapte cu mare rivnă. Era o scriere literară în proză, o povestire întru totul obișnuită, dar bărbatul, poate datorită neputinței de a scrie ceva inventat, *a vrut* să creadă că ea ascundea o cheie. Și astfel a început să lupte: Unde se afla secretul? Acolo unde spuneau personajele? în descrieri? înăuntrul vorbelor? în imaginile evocate? în fine, a crezut că a găsit cheia: „Oare această cheie nu mă duce la alta, și aceasta la rîndul său la alta, și aceasta la alta?” Precum miriadele de păsări ce nu pot fi prinse... Ochii lui Crantor s-au concentrat dintr-o dată, țintuind un punct aflat dincolo de Herakles.

g

* Un nou joc al autorului cu cititorii! Ignorînd adevărul, adică fiind simplii eroi ai unei scriituri ce ascunde o cheie secretă, protagoniștii își bat joc de prezența eidetică a pasării (n.tr.).

J25

Te priveau pe tine*.

- Și ce s-a întîmplat cu bărbatul acela?

- Și-a pierdut mințile. Sub haosul răvășit al bărbii, buzele lui Crantor s-au destins într-un suris coroiat și ascuțit: A fost cumplit - nici nu credea bine că a găsit cheia ultimă, cînd alta, pe de-a-ntregul diferită, îi cădea în mîini, și alta, și alta mereu... La sfîrșit, pe de-a-ntregul și întru totul nebun, nu a mai tălmăcit textul și a fugit acasă. A hălăduit prin pădure timp de mai multe zile ca o pasăre nevăzătoare. Într-un sfîrșit, l-au hăpăit** jivinele pădurii. Crantor și-a coborît privirea spre mărunta frenezie a ființei pe care o adăpostea în pumn și a suris din nou: De aceea, îi previn pe toți cei care caută cu sîrguință chei tainice - să aibă grijă să nu se trezească deodată că, încrezători în iuțea propriilor aripi, zboară orbește. Cu grijă, aproape cu gingășie, a apropiat unghia degetului său mic, ascuțită și clonțoasă, de capșorul ce i se șteia printre degete: agonia păsăruicii a fost mică și înspăimîntătoare, la fel cu zbieretele unui copil torturat sub pămînt. Herakles a mai băut molcom o gură de vin. Cînd a sfîrșit, Crantor a aruncat păsăruica pe masă, cu gestul unui jucător de *pettefa*⁷², care aruncă o fisă: Acesta este avertismentul meu, a arătat.

Păsăruica era încă vie, dar fremăta și piuia frenetic. A făcut două mici și neîndemînatice salturi pe piciorușe și și-a scuturat capul, aruncînd în dreapta și în stîngă chipeși fulgi roșcați.

* Tocmai am simțit o mica amețeală și a trebuit să mă opresc din lucru. Nu a fost nimic; pur și simplu o stupida coincidență. Fapt este că tatăl meu, răposat deja, era scriitor. Nu pot descrie ce am simțit în timp ce tălmăceam cuvintele acelui personaj, Crantor, scrise cu mii de ani în urmă pe un vechi papirus de către un autor necunoscut. „Vorbește de mine!”, m-am gândit vreme de un minut înnebunitor. Ajungînd la expresia „Te priveau”, un nou salt la persoana a doua, ca și în capitoul anterior, m-am depărtat de hirtie de parca era gata să mă ardă și a trebuit să mă opresc din tradus. Apoi, am recitat de mai multe ori pînă cînd, în sfîrșit, am observat că absurda mea spaimă se domolea. Acum pot continua (n.tr.).

** Ca pe Montalo? (n.tr.)

J26

Pofticios, Herakles a mai luat o smochină din castron.

De parcă s-ar fi gândit la ceva lipsit de însemnătate, cu ochii întredeschiși, Crantor privea cum capul păsăruicii făcea mișcări sîngerînde.

- Frumos apus, a observat Herakles puțin sastisit, scrufînd zările. Crantor s-a arătat de acord cu el.

Păsăruica și-a luat deodată zborul, la fel de brutal ca o piatră aruncată, și s-a izbit de unul din copacii din apropiere. A lăsat o urmă purpurie și a scos un chirăit. Atunci s-a înălțat, atingînd ramurile cele mai de jos. A căzut la pămînt și și-a reînnotat zborul, pentru a cădea din nou, trăgînd după ea o ghirlandă de sînge ce atîma din găvanele goale ale ochilor.

După mai multe salturi zadarnice, s-a rostogolit pe iarbă, pînă a rămas nemișcată, așteptîndu-și și dorindu-și moartea. Herakles a comentat, căscînd:

- Nu e prea frig, după cîte se vede.*

Pe nepusă masă, Crantor s-a ridicat de pe pat de parcă ar fi pus capăt discuției și a spus:

- Sfînxul îi hăpăia pe cei care nu răspundeau corect la întrebările sale. Dar știi ce era cel mai cumplit, Herakles? Că avea aripi, și într-o zi a zburat și a dispărut. De atunci, noi, bărbații, simțim ceva *mult, mult mai rău* decît să fim înghițiți de Sfînx: nu știm dacă răspunsurile pe care le dăm sînt bune. Și-a trecut mîna enormă prin barbă și a suris: îți mulțumesc, Herakles Pontor, pentru cină și pentru ospetie. Vom mai avea prilejul să ne vedem înainte ca eu să plec din Atena.

* Herakles nu observă că Crantor i-a scos ochii păsăruicii. Trebuie conchis, în consecință, că această brutală tortura a avut loc numai în plan eidetic, la fel ca atacurile „animalului” din capitolul anterior, sau șerpilor încolăciți de la sfîrșitul capitolului al doilea. Ei bine, este prima oară că un personaj al scrierii realizează un asemenea act, adică un act pur literar. Acest lucru continuă să mă intrige, căci legea cere ca actele literare să fie duse la îndeplinire numai de către autor, deoarece personajele trebuie și încerce, în fiecare moment, ca acțiunile lor să imite cît mai mult cu putință realitatea. Dar se pare că anonimului creator al lui Crantor nu-i pasa ca personajul lui nu este credibil (n.tr.).

127

1

- Sper ca da, a încuviințat Herakles. Bărbatul și cîinele s-au dus prin grădină.*

Diagoras a ajuns la locul convenit la căderea nopții și, așa cum își închipuise, a trebuit să adeste. A fost mulțumit, cu toate acestea, că Dezlegătorul nu alesese un loc tot atît de umblat ca cel dinainte: acesta de acum era un colț singuratic după cel unde făceau negoț metecii, în fața ulicioarelor ce pătrundeau adînc în mahalalele Collytos și Melita, la adăpost de privirile gloatei, a cărei scandaluoasă petrecere se putea auzi, nu atît de slab pe cît voia Diagoras în seara aceea, mai ales dinspre agora. Noaptea era rece și capricios de cețoasă, iar privirile nu o puteau străpunge; uneori, cîte un bețivan nelișiștea, pășind șontic-șontic, sumbra pace a străduțelor; dar se vedeau, ducîndu-se și venind, atît slujitori ai *astinomilor*, mereu doi cîte doi sau în cete, purtînd torțe și bîte, cît și mici patrule de oșteni, care se întorceau de la vreo slujbă religioasă unde făcuseră de strajă. Diagoras nu privea pe nimeni și nimeni nu-l privea. Totuși, s-a apropiat de el un bărbat; era mic de stat și purta o manta ponosită, ce-i servea și de glugă; prin drapajul ei s-a strecurat, înaintînd cu prudență, ca laba unui cocor, un braț numai piele și oase, cu palma întinsă:

- Pe Ares cel războinic, a scîrțîit vocea de corb, am servit vreme de douăzeci de ani în oștirea ateniană, am supraviețuit Siciliei și mi-am pierdut brațul sting. Dar ce a făcut patria

* Ce rost a avut înverșunarea aceasta eidetică împotriva păsăruicii, a cărei prezență, sa nu uităm, este și ea eidetica. Ce urmărește să comunice autorul? Este oare un „avertisment”, cum spune Crantor, dar al cui și pentru cine? Dacă Crantor face parte din acțiune, de acord; dar, dacă este doar un purtător de cuvînt al autorului, avertismentul ia aerul înspăimîntător al unui blestem: „Ai grijă, tălmăcitorule sau cititorule, nu dezvălui *secretul* conținut în aceste pagini, pentru că se poate petrece ceva neplăcut”. Poate ca Montalo a ajuns să îl descopere și...? Ce absurd! Opera aceasta a fost scrisă cu milenii în urmă. Ce soi de amenințare ar dura atîta timp? Am capul plin de pasări (eidetice). Răspunsul trebuie să fie mai simplu: Crantor este un personaj ca oricare altul, dar este *prost ticluit*. Crantor este o eroare a autorului. Poate că nici măcar nu are vreo legătură cu tema principală (n.tr.).

128

ateniană pentru mine? M-a zvîrlit în uliță, să caut oase roase, precum cîinii. Arată-mi mai multă îndurare decît guvernării, bunul meu cetățean! Diagoras a căutat cu demnitate cîțiva oboli în manta. Să trăiești la fel de mulți ani precum fiii zeilor! i-a urat cerșetorul mulțumit și s-a îndepărtat.

Aproape în același timp, Diagoras a auzit că îl striga cineva. Silueta rotofeie a Dezlegătorului de Enigme s-a înfățișat, sub lumina lunii, la capătul unei străduțe.

- Să mergem, a grăit Herakles.

Au mers în tăcere și au intrat în mahalaua Melita.

- Unde mă duci? a iscodit Diagoras.

- Vreau să-ți arăt ceva.

- Știi mai multe?

- Cred că știu totul.

Herakles vorbise cu zgîrcenia-i dintotdeauna, dar lui Diagoras i s-a părut că ghicește în glasul lui o tensiune a cărei obîrșie nu a știut ce înțeles avea. „Poate că mă așteaptă vești proaste”, s-a socotit.

- Spune-mi pur și simplu dacă Antis și Euniu au vreo legătură cu toate acestea.

- Așteaptă. Fără zăbavă mi-o vei spune tu singur.

Au mers înainte pe străduța întunecată a Fierarilor, unde se îngrămădeau atelierele breslei, închise la orele acelea ale nopții; au lăsat în urmă Băile Pidea și micul sanctuar al lui Hefaistos; au pătruns într-o ulicioară atît de îngustă, încît, pentru a-și putea face drum, un sclav, purtînd pe umeri o cobiliță cu două amfore, a trebuit să îi aștepte să iasă; au traversat Piațeta eroului Melamp și numai luna i-a îndrumat cînd au coborît pe drumul de costișă al străduței Staulelor și s-au înfundat în ceața deasă a uliței Tăbăcarilor. Diagoras, care nu izbutea să se deprindă cu drumețiile lor tăcute, a vorbit:

- Nădăjduiesc, pe Zeus, că nu e vorba de altă curtezană căreia să fie de trebuință să îi luăm urma.

- Nu. Sîntem pe-aproape. Un rînd de ruine se întindea de-a lungul străduței; zidurile priveau noaptea cu ochi goi: îi vezi pe bărbații cu tone de la poarta acelei case? a arătat

729

I

s S-

Herakles. Aici e. Acum, fă ce-ți spun. Cînd te vor întreba ce vrei, răspunde-le: „Am venit să văd reprezentația”, și aruncă-le cîțiva oboli. Te vor lăsa să treci. Eu te voi urma, procedînd asemenea.

- Dar ce vor să spună toate acestea?

- Ti-am mai spus că îmi vei explica tu mai apoi. Să mergem.

Herakles a ajuns primul; Diagoras i-a îngînat gesturile și vorbele, în posomoritul vestibul al hărăbaiei se deslușea pragul unei scări înguste de piatră; mai mulți bărbați coborau. Cu pași nesiguri, Diagoras l-a urmat pe Dezlegător și s-a cufundat în întuneric. Timp de o clipită, a putut vedea doar spatele bine legat al tovarășului său; treptele, foarte înalte, îi ocupau întreaga luare-aminte. Apoi a început să audă cîntece și cuvinte. Jos, ceața era alta, ca și cum ar fi ticluit-o un alt artist, iar pentru ea avea trebuință de alți ochi; cei ai lui Diagoras, nedeprinși cu ceața, au deslușit numai forme neclare. Aroma strașnică a vinului se împletea cu duhoarea trupurilor. S-au așezat pe gradenele din lemn.

- Privește, i-a poruncit Herakles.

În fundul sălii, un cor de măști recita versuri în jurul unui altar înălțat pe o scenă micuță; coreuții ridicau mîinile, arătîndu-și palmele. Prin găurile măștilor, ochii lor, deși de culoare închisă, păreau că veghează. Din pricina torțelor din colturi, nu se mai zărea nimic, dar Diagoras, închizînd ochii pe jumătate, a putut desluși o siluetă mascată, în dosul unei mese ticsite cu pergamente.

- Ce-i asta? a iscodit.

— O reprezentație teatrală, l-a lămurit Herakles.

- Asta știu. Vreau să spun ce...

Dezlegătorul i-a făcut semn să păstreze tăcerea. Corul își încheiase antistrofa și se așezase pe un rînd în fața publicului. Diagoras a început să simtă cum îl copleșea aerul de nerespirat; dar nu numai aerul îl neliniștea, ci și *rivna* grosolană a spectatorilor. Ei formau o ceată nu prea numeroasă (mai erau încă scaune goale), dar solidară: ridicau capetele, își legănau

trupurile în ritmul cîntecului și beau vin din niște mici burdufuri; așezat lîngă Diagoras, unul din ei gîfîia cu ochii ieșiți din orbite. Erarîraa în persoană.

Diagoras își amintea că îl zărise pentru întîia oară la reprezentațiile poetilor Eschil și Sofocle: asista în chip aproape religios, într-o tăcere tacită, inteligentă, ca a vorbelor scrise, și cu o oarecare... ce? Plăcere? Teamă? Beție? Nu-și putea da seama. I se părea, uneori, că ritul acela imens era cu mult mai vechi decît înțelegerea oamenilor. Nu era vorba chiar de teatru: era ceva anarhic și din vechime; nu erau versuri frumoase, pe care publicul cult să le poată traduce în imagini frumoase; discursul nu era aproape niciodată rațional: mamele păcătuiau cu fiii, aceștia își ucideau tații, soțiile își prindeau soții în cursa unor sîngeroase și încîlcite mreje, o crimă se plătea cu alta, răzbunarea era nesfîrșită, Furiile îi hărțuiau atît pe vinovați, cit și pe nevinovați, hoiturile nu se întorceau în țarină; peste toate se înstăpîniseră vaietele de durere ale unui cor neîndurat și o teroare apăsătoare, uriașă, plana ca asupra unui om părăsit în largul mării. Teatrul pîndea publicul ca ochiul de Ciclop din peșteră. Diagoras simțise întotdeauna o neliniște în fața acelor scrieri chinuite. Nu-l uimea deloc că îl dezgustaseră într-atît pe Platon! Unde se aflau, în spectacolele acelea, doctrinele morale, normele de conduită, fapta bună a poetului ce trebuie să educe norodul?

- Diagoras, a murmurat Herakles, privește-i pe cei doi coreuți din dreapta rîndului al doilea.

Unul dintre actori s-a apropiat de figura din dosul mesei. Din pricina coturnilor⁷³ înalți pe care îi purta și a complicatei măști ce-i ascundea obrazul, părea să fie Corifeul. A început un dialog esticomitic⁷⁴ cu personajul care stătea jos:

CORIFEUL: Hai, Tălmaciule, caută cheile, de există.

TĂLMACIUL: Le caut de multă vreme. Dar vorbele mă năucesc.

CORIFEUL: Așa, deci, crezi că stăruie în zadar?

TĂLMACIUL: Nu, căci cred că tot ce-i scris se poate descifra.

131

S t

î

CORIFEUL: Nu ți-e teamă să ajungi la sfârșit? TĂLMACIUL: De ce mi-ar fi? CORIFEUL: Pentru că e cu puțință să nu existe soluții de nici un soi.

TĂLMACIUL: Cît timp mă țin puterile, îi voi da înainte.

CORIFEUL: Oh, Tălmaciule, duci cu tine o piatră ce se va prăbuși din nou și de sus de tot!

TĂLMACIUL: Asta mi-e Soarta, în van m-aș revolta!

CORIFEUL: După cîte se pare, te îmboldește încrede-rea-ți oarbă.

TĂLMACIUL: Trebuie să fie ceva la adăpostul vorbelor! întotdeauna există un tîlc!

- îi recunoști? a iscodit Herakles.

- Oh, zei, a murmurat Diagoras.

CORIFEUL: Văd că în zadar mă chinui să îți schimb părerea.

TĂLMACIUL: Aici nu greșești: sînt legat de scaunele și papirusurile acestea.

S-au auzit sunete de chimvale. Corul a dat început unui *estashri*⁷⁵ ritmic:

CORUL: Tălmaciule, deplîng destinul ce-ți leagă ochii de vorbe, dîndu-ți de înțeles că vei sfîrși prin a găsi cheia din textul ce-l tălmăcești! De ce va fi poftit oare Atena cea cu ochi de bufnita să ne dăruiască .harul cunoașterii luminoase? Iată, nefericitule, că, deși încerci, precum Tantal, să obții neînsemnata răsplată a chinurilor tale, trecătoarele tîlcuri nu le poți prinde nici cu mîinile întinse, nici cu privirea atotștiutoare! Oh, ce supliciu!*

Diagoras n-a mai voit să privească. S-a ridicat și s-a îndreptat spre ieșire. Chimvalele au răsunat atît de abraj, încît sunetul s-a făcut lumina, și ochii au clipit cu toții. Corul a ridicat brațele:

Da, supliciu. Ne aflăm oare în fața unui mesaj al autorului adresat

posibililor săi tălmăcitori? Trebuie să ne gîndim ca taina *Peșterii ideilor*

este de așa natură încît anonimul său creator a dorit să se însănătoșească,

încercînd să descurajeze pe oricine ar avea pretenția să o descifreze? (n.tr.)

132

CORUL: Ai grijă, Tălmaciule, ai grijă! Ești urmărit! Ești urmărit!

- Diagoras, asteaptă-mă! a strigat Herakles Pontor. CORUL: Te pîndește primejdia! Te-am prevenit, Tălmaciule*!

În noaptea rece și sumbră, sub privirea atentă a lunii, Diagoras a tras de cîteva ori aer în piept. Dezlegătorul, care venea în urma lui, gîfîia, dar numai datorită efortului de a urca scara.

- I-ai recunoscut? a iscodit; Diagoras a consimțit. Purtau măști, dar ei erau. S-au întors pe aceleași străduțe singuratece. Herakles a iscodit din nou: Ei bine, ce înseamnă asta? De ce Antis și Euniu vin noaptea aici, învăluți în lungi tunici închise la culoare? Presupun că tu vei putea să mă lămurești.

- La Academie credem că teatrul este o artă mimetică vulgară, i-a mărturisit calm Diagoras: Nu îngăduim în chip special ca discipolii noștri să asiste și cu atît mai puțin să participe la reprezentații dramatice. Platon crede... ei bine, cu toții credem că majoritatea poezilor sînt prea puțin grijulii și dau tinerilor pilde rele, înfățișînd personaje în care, deși nobile, viermuiesc vicii abjecte. Adevăratul teatru nu este, pentru noi, un antrenament grosolan pentru a face plebea să rîdă sau să urle. în guvernarea ideală a lui Platon...

- Dar, după cîte văd, nu toți discipolii tăi gîndesc așa, i-a tăiat vorba Herakles.

Diagoras a închis ochii îndurerat:

- Antis și Euniu, a murmurat. Nici cînd n-aș fi crezut.

- Și Tramah, probabil, la fel. îmi pare rău.

- Dar ce soi de tragedie grotescă repetau? Și ce loc e acela? Nu cunosc nici un teatru acoperit în Cetate, cu excepția Odeonului⁷⁶.

* Ar avea haz și va avea, fără îndoială, dar aici, în casa mea, noaptea, aplecat asupra hîrtilor, m-am oprit din tradus cînd am ajuns la aceste cuvinte și am privit înapoi neliniștit. Desigur, e numai întuneric (cînd lucrez, eu obișnuiesc să țin aprinsă pe masa o lumină și nimic mai mult). Trebuie să atribui purtarea mea misteriosului farmec al literaturii, care la orele acestea ale nopții ajunge să tulbure mințile, cum ar spune Homer (n.tr.).

133

U

— Ah, Diagoras, Atena respiră, iar noi gîndim! a strigat Herakles suspinînd. Ochii noștri nu văd multe lucruri, dar și ele aparțin norodului: petreceri absurde, meserii de necrezut, îndeletniciri iraționale. Tu nu ieși niciodată din Academie, iar eu nu ies niciodată din creierul meu, ceea ce e unul și același lucru, dar Atena, dragul meu Diagoras, nu este *ideea* noastră de Atena.

- Acum ești de aceeași părere cu Crantor? Herakles a ridicat din umeri:

— Încerc să îți spun, Diagoras, că viața are locuri stranii, unde nici tu, nici eu n-am călcat niciodată. Sclavul care mi-a

dat de știre m-a încredințat că există în Cetate câteva teatre clandestine asemenea acestuia, în general, case vechi, cumpărate pe mai nimic de neguțători meteci, care apoi le închiriază poezilor. Cu paralele adunate, ei plătesc impozite mari. Desigur, arhonții nu îngăduie astfel de îndeletniciri, dar, așa cum tocmai ai văzut, nu publicul le lipsește. Teatrul este un negoț destul de bănos la Atena.

- Cît privește tragedia...

- Nu-i cunosc nici titlul, nici subiectul, dar îl cunosc pe autor. Tragedia a fost scrisă de Menecm, sculptorul-poet. L-ai văzut jucînd?

-Pe Menecm?

- Da, bărbatul care, așezat la masă, făcea pe Tălmaciul. Masca lui era mică și l-am putut recunoaște. Un om cu adevărat ciudat: are un atelier de sculptură în mahalaua Cera-meicos, unde își cîștigă existența lucrînd frize pentru casele nobililor atenieni, și scrie tragedii pe care niciodată nu le prezintă oficial, ci doar pentru o șleahță de „aleși”, poeți de două parale ca și el, în astfel de mici teatre de taină. Am făcut cercetări în mahalaua lui. După cît se pare, se slujește de atelier și pentru altele: noaptea dă petreceri nocturne în stil siracuzan și orgii care l-ar face să pălească pe Morih. Oaspeții lui de căpetenie sînt băietanii⁷⁷ ce-i servesc de modele pentru statui și de coreuți pentru piesele de teatru.

Diagoras s-a întors spre Herakles, spunînd:

134

- N-ai să îndrăznești să dai de înțeles că...

Herakles a ridicat din umeri și a suspinat de parcă astfel s-ar fi văzut obligat să îi dea o veste proastă, necăjindu-l:

- Vino, i-a poruncit. Să facem popas și să stăm de vorbă. Se aflau într-un loc degajat, lîngă o Stoa pe ai cărei pereți erau pictate figuri omenești. Artistul înlăturase toate liniile caracteristice, cu excepția ochilor deschiși și atenți, în depărtare, sub veghea lunii, pe stradă a lătrat un ciîne.

- Diagoras, a grăit Herakles încetișor, în pofida faptului că ne știm de puțin timp, cred că te cunosc un pic și bănuiesc că și tu pe mine. Cele ce-ți voi spune nu-ți vor plăcea, dar sînt purul adevăr, sau cel puțin o parte din el. Iar tu m-ai plătit ca să îl cunoști.

- Vorbește, a zis Diagoras. Te ascult.

- Tramah, Antis și Euniu au dus... și duc o viață, să spunem, întru cîtva risipită, a început Herakles pe un ton gingaș precum aripile unei păsăruici. Nu mă iscodi din ce pricină: nu cred ca, în calitate de mentor, ar trebui să te simți vinovat. Dar astea sînt faptele: Academia îi sfătuiește să nu accepte emoțiile vulgare ale plăcerii fizice și să nu ia parte la reprezentății teatrale, iar ei sînt încurcați cu hetairele și fac pe coreuții. A înălțat mîna iute, de parcă și-ar fi dat seama că Diagoras era pe punctul de a-l întrerupe: în teorie, asta nu e rău, Diagoras. Se poate chiar ca unii dintre colegii tăi mentori să știe de lucrul acesta și să îl îngăduie. La urma-urmelor, sînt tineri. Dar, în cazul lui Antis și al lui Euniu, și probabil în cel al lui Tramah, ei bine, să spunem că au cam întrecut măsura, încă nu știu cum l-au cunoscut pe Menecm, dar au devenit fervenți discipoli ai specialei sale „școli” serale. Sclavul pe care l-am angajat ca să îl urmărească pe Antis noapte de noapte mi-a dat în vileag faptul că, după ce au jucat în spectacolul pe care l-am văzut, Euniu și Antis au plecat cu Menecm la atelierul acestuia și au luat parte la o mică petrecere.

- O petrecere! Ochii lui Diagoras jucau atenți în orbite, de parcă ar fi vrut să cuprindă cu o singură privire întreg chipul Dezlegătorului: Ce petrecere?

'35

i-

Ochii bătrînului unnăreau holbați atelierul de sculptură... un bărbat matur... cîțiva efebi... rîdeau... strălucirile lămpilor... în timp de efebii așteptau... o mînă... o centură... Bătrînul și-a trecut limba peste buze... dezmiardarea... un tinere... mult mai chipeș... fără nici un soi de veșminte... vinul care se prelingea... Așa... a vorbit... Bătrînul... surprins... în timp ce sculptorul... apropiindu-se... pe îndelete, dulce... mai dulce... Ah... a gemut... în timp ce tinerii ceilalți... rotunjimi... Atunci... trîntiți cu toții... o postură stranie... picioare... exasperant... în penumbră... cu sudoare... A așteptat... l-a auzit murmurînd... „De necrezut”... s-a gîndit bătrînul.*

— E ridicol, a obiectat Diagoras cu voce răgușită. Atunci de ce nu pleacă din Academie?

- Nu știu, a ridicat Herakles din umeri. Poate că vor să gîndească diminețile ca bărbatii, și nopțile ca animalele. N-am nici cea mai vagă idee. Dar nu asta e cel mai grav. Cu siguranță că familiile lor nu știu nimic despre viața dublă pe care o duc. Văduva Etis, de pildă, este mulțumită de educația pe care Tramah o primea la Academie. Ca să nu mai vorbim de nobilul Praxinous, tatăl lui Antis, care este pritan al Adunării, sau de Trisip, tatăl lui Euniu, un vechi și glorios strateg⁷⁸. Ce s-ar petrece, mă întreb, dacă îndeletnicirea nocturnă a elevilor tăi ar ajunge să fie știută?

- Pentru Academie ar fi ceva oribil, a murmurat Diagoras.

- Da, dar pentru ei? Mai ales acum, cînd împlinesc vîrsta efebiei și primesc drepturi legale. Cum crezi că ar reacționa

nobilii lor părinți, care au dorit să le dea o educație în acord cu idealurile maestrului Platon? Eu cred că primii interesați ca

„Cea mai mare parte a acestui pasaj care, fără nici o îndoială, descria petrecerea lui Menecm și a efebilor, așa cum o vedea Eumarh, s-a pierdut. Cuvintele au fost scrise cu o cerneală mai solubilă și multe dintre ele s-au evaporat cu trecerea timpului. Spațiile goale apar ca niște crengi goale pe care se puneau mai înainte pasările cuvintelor”, comentează Montalo în legătură cu acest fragment deteriorat. Și se întreabă în continuare; „Oare cu vorbele ramase, cum va reconstrui fiecare cititor propria orgie?” (n.tr.)

136

nimic din toate acestea să nu se afle sînt elevii tăi, ca să nu mai vorbim chiar de Menecm. Și, ca și cum nu ar mai fi avut nimic de zis, Herakles și-a reluat pașii pe ulicioara singuratică; Diagoras l-a urmat în tăcere, urmărindu-i chipul; apoi Herakles a mai spus: Tot ce ți-am povestit pînă acum este foarte aproape de adevăr. Iar acum am să-ți arăt care este ipoteza mea, pe care

0 cred destul de cu puțință. După părerea mea, totul le mergea bine, pînă cînd Tramah a hotărît să îi dea de gol...

-Cum?

— E cu puțință ca el să fi avut muștrări de conștiință, cre-zînd că trăda legile Academiei, cine știe. Oricum ar fi, iată teoria mea: Tramah s-a hotărît să vorbească. Să povestească totul.

- N-ar fi fost atît de cumplit, s-a grăbit să arate Diagoras: Eu i-aș fi înțeles.

- Ține minte că nu cunoaștem *totul*, i-a retezat vorba Herakles. Nu știm prea bine ce fel de legătură aveau și au cu numitul Menecm. Herakles și-a curmat vorba, pentru ca tăcerea să îi fie îndeajuns de limpede.

- Vrei să-mi spui că... spaima lui în grădină...? a murmurat Diagoras.

- Da, poate. Pe chipul lui Herakles s-a citit însă că nu acesta era aspectul pe care îl credea cel mai de seamă; dar a spus: Totuși, trebuie să ții seama de faptul că eu nu am vrut niciodată să cercetez presupusa spaimă pe care afirmi că ai citit-o în ochii lui Tramah, ci...

- ... Ceva ce ai văzut la cadavrul său și nu ai vrut niciodată să-mi împărtășești, s-a neliniștit Diagoras.

- Asta era. Dar acum totul se leagă. Ți-am ascuns acest amănunt, Diagoras, pentru că urmările lui sînt atît de neplăcute, încît doream să stabilesc, în primul rînd, ipoteza care să-mi îngăduie să îl lămuiesc. Dar cred că a sosit vremea să ți-l dezvălui. Brusc, Herakles și-a dus o mîină la gură; lui Diagoras

l s-a părut, pentru un moment, că Dezlegătorul voia să și-o muște ca să nu vorbească, dar, după ce și-a mîngîiat bărbuța argintată, Herakles i-a mărturisit: La prima vedere, e foarte simplu. După cum știi, trupul lui Tramah era acoperit cu

137

S

t

S

mușcăture din plin, dar nu *pe de-a-ntregul*. Vreau să spun că brațele lui era aproape *nevătămate*. Și amănuntul acesta m-a surprins. Cînd sîntem atacați, mai întîi și mai întîi ridicăm brațele, iar ele primesc primele lovituri. Atunci, de ce o întreagă haită de lupi *îl atacă* pe bietul Tramah aproape fără să îi rănească brațele? Doar o singură pricină e cu puțință: lupii l-au întîlnit cînd Tramah era *cel puțin* fără cunoștință, și s-au înfruptat din el fără a se vedea nevoiți să îl înfrunte. Au mers chiar la sigur i-au smuls inima.

- Scutește-mă de amănunte, a replicat Diagoras. Nu pricep însă ce legătură au toate acestea cu... Dar brusc și-a curmat vorba; Dezlegătorul își înfipsea privirile într-ale lui, de parcă ochii lui Diagoras i-ar fi formulat gîndurile mai bine decît vorbele: Un moment - ai zis că lupii l-au găsit pe Tramah *cel puțin* leșinat...

- Tramah nu s-a dus deloc să vîneze, a stăruit Herakles nepăsător. Ipoteza mea este că s-a dus să dea totul pe față. Probabil că Menecm, și îmi place să cred că *a fost Menecm*, îi dăduse întîlnire în ziua aceea în streășină Cetății, pentru a ajunge la vreo înțelegere cu el. S-au sfădit și poate s-au bătut. Sau poate că Menecm plănuiise deja să îi închidă gura lui Tramah în cel mai urît chip cu puțință. Apoi, din întîm-plare, lupii au făcut să dispară probele. Ei bine, asta nu este decît o ipoteză.

- Desigur, pentru că Tramah putea, pur și simplu, să fi dormit cînd lupii au dat de el, a subliniat Diagoras.

- Un bărbat care doarme, a limpezit Herakles, negînd cu capul, se poate trezi și apăra. Nu, nu cred: rănile lui Tramah arată că/iu *s-a apărat*. Lupii au găsit un trup țeapăn.

— Dar poate că...

-... Și-a pierdut cunoștința din orice altă pricină, nu? Așa am crezut și eu la început, de aceea nu am vrut să îți împărtășesc bănuielile mele. Dar, dacă e așa, de ce, după moartea prietenului lor, au început Antis și Euniu să se teamă? Iar Antis s-a hotărît chiar să plece din Atena?

- Poate că se tem că vom afla de viața dublă pe care o duc.

- Uiți ultimul amănunt, a replicat de îndată Herakles, de parcă ar fi știut dinainte tot ce i-ar fi putut riposta Diagoras: Dacă le este atât de frică să nu se afle, de ce nu-și curmă îndeletnicirile? Nu neg că se tem să nu fie găsiți, dar cred că îi neliniștește *mult mai mult* Menecm. Ți-am mai povestit că am făcut cercetări cu privire la el. E un individ iute la mînie și abraj, cu o forță fizică neobișnuită, în pofida faptului că e slab. Poate că, știind de ce e-n stare, Antis și Euniu sînt speriați.

- Blestematul, a mormăit filosoful, închizînd ochii și strîngînd din buze. Se sufoca de mînie: Și ce propui? Să îl învinuim public?

- încă nu. Mai întîi vom afla ce vină are fiecare. Apoi va trebui să știm cu precizie ce s-a petrecut cu Tramah. Și, la sfîrșit... Chipul lui Herakles capătă o expresie ciudată: Cel mai important este să ajung să cred că neplăcuta senzație pe care o am în suflet de cînd am acceptat această însărcinare, cum că un ochi mare îmi urmărește gîndurile, este calpă.

- Ce senzație?

- Aceea ca, pentru prima dată în viața mea, a rostit molcom Herakles, după un răgaz și cu privirile duse în aerul nopții, sînt *întru totul* greșit.*

Era acolo, ochii lui o puteau zări în beznă. O căutase fără răgaz, urmărind-o atent, printre opacele spirale ale pietrei din peșteră. Era aceeași, nu încăpea nici o îndoială. Arecunoscut-o, ca și în alte împrejurări, după bătaie: o palpație surdă, de parcă pumnul învelit în piele al unui pugilist ar fi bufnit, la intervale regulate, chiar în interiorul capului său. Dar nu-i pasa. Era absurd, illogic, iar ochii minții lui refuzau să admită plutitoarea

if

*, „Ochi” și „urmărire” sînt cuvinte foarte des repetate în această ultimă parte și corespund versurilor pe care autorul le pune în gura Corului: „te urmăresc”. Eideza acestui capitol este deci dublă: pe de o parte, continuă Muncile lui Hercules cu imaginea Păsărilor de pe lacul Stimfalos; pe de alta, se vorbește despre un „tălmăcitor” și despre „ochii care urmăresc”. Oare ce pot însemna toate acestea? „Tălmăcitorul” trebuie să „urmărească” ceva? Sau cineva îl urmărește pe „tălmăcitor”? Aristide, eruditul prieten al lui Montalo, mă va primi mîine la el acasă (n.tr.).

139

prezența a brațului a cărui mînă strîngea yiscera cu putere. Trebuia să privească într-acolo, peste umăr. Dar de ce oare se înde-seau umbrele tocmai în locul acela? Neguri, dați-vă la o parte! Trebuia să afle ce corp și ce imagine se ascundeau în negreala aceea solidă. S-a apropiat și a întins mîna. Bătăile s-au întetit. Asurzit, s-a trezit brusc, dîndu-și seama, fără să-i vină să creadă, că zgomotele nu conteneau.

Cineva bătea cu putere în poarta casei sale.

-Ce?

Nu visa: bătaia era stăruitoare. Și-a căutat pe pipăite mantaua, grijuliu împăturită pe scaunul de lîngă pat. Prin ușoara crăpătură a ferestruicii de la odaia sa de dormit abia de se filtrau, urmărindu-l, privirile atente ale Zorilor. Cînd a ieșit pe coridor, un chip oval și numai ochi negri, s-a apropiat, plutind prin văzduh.

- Ponsica, deschide poarta! a dat poruncă.

La început, s-a temut ca neghiobul că ea nu avea să-i răspundă: „Pe Zeus, încă mai dorm: Ponsica nu poate vorbi”. Sclava a făcut gesturi nervoase cu mîna dreaptă; în stînga ținea un opaiț cu ulei.

- Ce? Teamă! Ți-e teamă? Nu fi proastă! Trebuie să deschidem poarta!

Bodogănind, a dat-o pe femeie la o parte cu un ghionț și s-a îndreptat spre vestibul. Loviturile s-au repetat. Nu era nici o lumină (și-a amintit că singura existentă era la ea), așa încît, cînd a deschis, visul înspăimîntător pe care îl avusese în urmă cu doar cîteva minute, atît de asemănător celui din noaptea dinainte, i-a atins memoria la fel cum o pînză pe păianjen dezmiardă ochii nepreveniți ai celui care, fără a fi cu ochii în patru la proprii pași, înaintează prin penumbra unei case vechi. Dar în prag nu-l aștepta o mînă care să țină strîns între degete o inimă palpitînd, ci silueta unui bărbat. Aproape în același moment, Ponsica a adus opaițul și i-a luminat chipul: vîrstă mijlocie, peni atenți și urduroși, manta cenușie, de sclav.

- Stăpînul meu, Diagorăs, m-a trimis cu un mesaj pentru Herakles Pontor, a rostit bărbatul, cu pronunțat accent beoțian.

140

- Eu sînt Herakles Pontor. Vorbește.

Șovăind, întru cîtva sfios în fața neliniștitoare prezențe a Ponsicăi, sclavul i-a dat ascultare:

- Mesajul este: „Vino cît poți de repede. A mai murit cineva”.*

Aici ia sfîrșit cel de-al cincelea capitol. Am terminat tălmăcirea lui, după ce am stat de vorbă cu profesorul Aristide. Acesta este un bonom cordial, cu gesturi largi și suris sobru. La fel cu personajul Ponsica din carte, mi se pare că vorbește cu mîinile mai curînd decît cu chipul, ale cărui expresii le supune unei discipline de fier. Poate că ochii lui sînt... era să spun „atenți” (eideza mi s-a infiltrat și în gînduri), poate că ochii lui sînt, vreau să spun, singurul amănunt mișcător și omenesc în maidanul paraginii al trăsăturilor lui grăsuțe și în bărbuța lui neagră și coroiată în stil oriental. M-a primit în încăpătorea cameră de primire a casei. „Fii binevenit”, mi-a urât, surizînd laconic, și a arătat spre unul dintre scaunele ce se aflau lîngă masă. Am început să îi vorbesc despre carte. Aristide nu cunoștea existența nici unei *Peșteri a ideilor*, scrisă de către un anonim la sfîrșitul războiului peloponesiac. Și tema i-a atras atenția. Dar a tranșat ambele chestiuni cu un gest vag, dîndu-mi de înțeles că, dacă Montalo se interesase de ea, însemna că aceasta „merita chinul”.

Cînd i-am pomenit de eideza, a arborat un aer concentrat:

- E curios, a replicat, dar Montalo și-a consacrat ultimii ani de viață studierii scrierilor eidetice: a tradus o mare parte din ele și a elaborat versiunea definitivă a mai multor originale. Aș spune chiar că eideza ajunsese să îl obsedeze. Și nu e de colo: cunosc colegi care și-au consacrat întreaga viață descoperirii cheii ultimei a unei scrieri eidetice. Te asigur că aceasta poate deveni cea mai rea otrăvă pe care o oferă literatura, mi-a spus, scărpinîndu-și o ureche. Să nu crezi că exagerez: eu, în persoană, nu m-am putut împiedica, pe cînd tălmăceam unele dintre ele, să nu visez imaginile pe care le descopeream. Și, uneori, faptul acesta îți joacă renghiuri neplăcute, îmi amintesc de un tratat de astronomie al lui Alceu din Keridon care repeta, în toate variantele ei, cuvîntul „roșu” împreună mai întotdeauna cu alte două: „ycap” și „femeie”. Ei bine, am început să visez o femeie

frumoasă, cu părul roșu. Am ajuns chiar să îi vizualizez chipul, care mă chinuia. A făcut o strîmbătură: în sfîrșit, am aflat din alt text, care mi-a căzut din înSmplare în mîini, că o veche amantă a autorului fusese condamnată la moarte la capătul unui proces nedrept: bietul om ascunsese într-o eideza imaginea decapitării ei. Îți poți imagina ce surpriză cumplită am avut. Năluca aceea frumoasă cu părul roșu s-a transformat pe nepusă masă într-un cap tăiat cu puțină vreme în urmă și din care țîșnea stîngă. A ridicat din sprincene și m-a privit de parcă m-ar fi îmbiat să îi împărtășesc dezamăgirea: Scrisul e lucru ciudat, prietene: după părerea mea, este prima, cea mai stranie și cea mai cumplită îndeletnicire a unui bărbat. Și a adăugat, revenind la surisul său laconic: Iar cititul este cea de-a doua.

- Dar, că veni vorba despre Montalo...

'4'

i

£ 1-

- Da, da. El a dus mult mai departe obsesia pentru eideză. Era de părere că scrierile eidetice puteau constitui dovada de netăgăduit a Teoriei Ideilor pe care a elaborat-o Plafon. Presupun că o cunoști.

- Desigur, am replicat. Toata lumea o cunoaște. Platon afirma ca ideile exista independent de gîndurile noastre. Spunea ca ele erau entități reale, chiar mai reale decît flintele și obiectele.

Nu a părut prea mulțumit de rezumatul pe care îl făcusem operei platoniciene, dar capul său mic și rotofei s-a mișcat consimțind:

- Da, a șovăit totuși: Montaio credea că faptul că o scriere eidetică oarecare evoca *tuturor* cititorilor *aceeași* idee ascunsă, adică faptul că toți simeni în stare să găsim *aceeași* cheie ultimă, este *dovada* că ideile au existența proprie. Oricît ni s-ar părea de copilăroasă, judecata lui nu o luase razna: dacă toata lumea este în stare să găsească o masă în această încăpere, *aceeași* masă, aceasta înseamnă că acea masă există. Mai mult, și acesta este lucrul care îl interesa în cel mai înalt grad pe Montaio, faptul că se produce acest consens printre cititori ar demonstra și că lumea este rațională și, ca atare, bună, frumoasă și dreaptă.

- Ultima afirmație n-am înțeles-o, am replicat.

- Este o urmare derivată din cele dinainte: dacă toți găsim *aceeași* idee într-o scriere eidetica, Ideile exista, iar, dacă Ideile exista, lumea este rațională, așa cum o concepeau Platon și majoritatea grecilor antici; iar o lume rațională, făcută pe măsura gîndurilor și idealurilor noastre, ce altceva este, dacă nu o lume bună, frumoasă și dreaptă?

- Ca atare, am murmurat uimit, pentru Montaio o scriere eidetică era aproape... cheia existenței.

- Cam așa ceva. Aristide a suspinat ușor și și-a admirat unghiulele frumușele de la degete: Nu-ti mai spun ca nu a dat niciodată de dovada pe care o căuta. Poate că aceasta frustrare a fost pricina cea mai importantă a bolii sale...

-Boală?

- Montaio a înnebunit, a afirmat, ridicînd cu ciudată ușurință dintr-o sprinceana. Ultimii ani de viață și i-a petrecut închis în casă. Toți știam că era bolnav și că nu primea vizite, așa că l-am lăsat să se stingă în pace. Și, într-o zi, i-au găsit trupul mîncat de fiare, în pădurea din împrejurimile casei sale. Desigur că hoinărise fără nici un țel, într-unul din accesele lui de nebunie, că la un moment dat a leșinat și... Vocea i s-a stins puțin cîte puțin, de parca astfel voia să sugereze (în mod eidetic?) tristul sfîrșit al prietenului sau. În sfîrșit, a conchis cu o singură sintagmă, la limita audibilității omenești: Ce moarte înfrîntătoare...

- Avea brațele nevătămate? I-am întrebat în chip stupid (n.tr.).

Era cadavrul unei fete: avea un vâl pe chip, un peplu care îi acoperea părul și o manta în jurul brațelor, fata era întinsă pe o parte pe nesfîrșitele figuri din moloz și, după așezarea picioarelor, dezgolate pînă la coapse și într-un fel nedemne de a fi privite chiar și în acele împrejurări, părea că moartea o surprinsese pe cînd fugea sau sărea cu peplul suflecat; mina stîngă o avea închisă, ca la jocurile în care copiii ascund lucruri, dar în dreapta ținea un pumnal cu tăișul lung de o palmă, care părea făurit din sînge. Era descultă, în rest, nu părea să existe vreun loc al zveltei sale alcătuirii, de la gît pînă la pulpe, pe care să nu-l fi înjosit rănilor: scurte, lungi, drepte, rotunde, triunghiulare, pătrate, adînci, superficiale, ușoare, sălbatic: devastaseră peplul pe de-a-ntregul; gurile sfișieturilor erau tivite cu sînge. Vedenia tristă nu îngăduia nici o șovăială: despuat, trupul urma să dezvăluie înspăimîntătoare mutilări ce se deslușeau neîndoielnic prin umflăturile groțesti ale veșmîntului, sub care umorile se strîngeau în murdare excrescențe, precum plantele acvatice întrevăzute dinspre suprafața unei ape cristaline. Nu părea că moartea-i ar fi putut face și alte surprize.

Dar, de fapt, *exista o* altă surpriză: pentru că, îndepăr-tîndu-i vâlul de pe chip, Herakles a lăsat liber vederii obrazul unui bărbat.

* „Murdar, rănit de corecturi și de pete, de expresii indescrifrabite sau degradate”, afirmă Montaio despre papirusul celui de-al șaselea capitol (n.tr.) '43

— Ah, te miri, Dezlegătorule! a chițcăit *astinom-u*, încîn-tat ca o muiere. Pe Zeus că nu te cenzurez! Nici mie nu mi-a venit să cred cînd mi-au povestit slujitorii! Și acum, dă-mi voie să-ți pun o întrebare: ce cauți aici? Individul acesta binevoitor, și a arătat spre bărbatul cu chelie, m-a încredințat că ai fi interesat să vezi hoitul. Dar nu pricep de ce. Nu e nimic de dezlegat, după părerea mea, cu excepția obscurii pricini care l-a împins pe acest efeb... S-a întors cu repezi-ciune spre omul cel chel: Cum spuneai că îl chema?

- Euniu, a biiguit Diagoras, de parcă ar fi vorbit în somn. -... Care l-a împins pe Euniu să se travestească în curtezană, să se îmbete și să își facă aceste răni de speriat. Ce cauți?

-Tra, la, la, tra, ba, a fredonat Herakles, ridicînd ușurel marginile peplului.

Cadavrul părea uimit de umilitoarea cercetare: privea cerul la apus cu singurul său ochi (celălalt, care îi fusese smuls și atîma de ceva subțire și viscos, privea spre adîncurile uneia dintre urechile sale); prin gura deschisă, îi atîma batjocoritor mușchiul limbii retezate în două.

- Aș putea ști oare la ce privești? a iscodit *astinom-ul* neliniștit, căci era dornic să-și ducă munca la bun sfîrșit. Era însărcinat să curețe excrementele și gunoaiele și să vegheze la soarta hoiturilor găsite, iar apariția celui cadavru în

zorii zilei și pe un maidan plin ochi cu moloz și gunoaie din mahalaua Cerameicosului Interior cădea în grija sa.

— De ce ești atât de sigur, *astinom-ule*., că Euniu și-a făcut singur toate rănilor? a iscodit Herakles, încercând să desfacă mina stingă a cadavrului.

- Nu-i de trebuință un Dezlegător pentru a o afla, a strigat *astinom-ule*, savurindu-și marea clipă. Obrazul său micuț și neted s-a murdărit de un zîmbet grotesc: I-ai mirosit veșmintele scîrboase? Duhnesc a vin! Și există *martori*, care l-au văzut cum se mutila singur cu acest pumnal.

- Martori? Herakles nu a părut uimit. Găsise un obiect (ceva micuț, în mina stingă a cadavrului) și îl pitise sub manta.

- Chiar foarte respectabili. Unul dintre ei, aici de față...

'44

Herakles a ridicat privirea.

Iar *astinom-ul* a arătat spre Diagoras.*

I-au prezentat dovezile lor de părere de rău lui Trisip, tatăl lui Euniu. Șirea se răspîndise în graba mare și, cînd au sosit, se adunase lume multă, mai ales rude și prieteni, căci Trisip era foarte respectat: ca strateg, oamenii își aminteau de faptele sale de arme din Sicilia și, ceva încă și mai de seamă, era printre pușinii care mai reveniseră acasă pentru a le povesti. Și, dacă cineva s-ar fi îndoit de toate acestea, povestea îi stătea scrisă în murdarele cicatrici din cimitirul obrazului, „ce se înnegrise la asediul Siracuzei”, după cum obișnuia să spună: mai ales cu una dintre ele se mîndrea mai mult decît cu toate onorurile ce-i fuseseră aduse în toată viața - o despicătură zdravănă, care, rod al loviturii date de o spadă siracuzană, îi străbătea pieziș chipul, de la tîmpla stingă la obrazul drept, infectîndu-i, pe cînd cobora, pupila umedă; înfățișarea lui, cu despicătura albă pe pielea arsă de soare și cu globul ochiului ca un albuș de ou, deși nu era prea plăcută privirii, era, în schimb, aducătoare de onoruri. Mulți tineri chipeși îl invidiau.

În casa lui Trisip era mare vînzoleală. Părea, cu toate acestea, că ziua nu era deosebită și că așa era mereu: cînd au sosit Diagoras și *astinom-ul* (Dezlegătorul rămasese în urma lor, deoarece, din cine știe ce pricină, nu voise să îi însoțească), doi sclavi încercau să iasă, ducînd cu ei uriașe coșuri cu gunoaie, rămase, poate, de la vreun banchet colosal, dintre acelea pe care militarul le dădea pentru mai-marii Cetății. Aproape că nu

g

„Frazele par a fi intenționat vulgaritatea. Proza și-a pierdut lirismul din capitolele anterioare: s-au profilat satira, batjocura goală din comedii, spiritul mușcător și respingător. Stilul este ca o rămășiță a originalului, un gunoi aruncat în capitolul acesta”, afirmă Montalo, iar eu îi împărtășesc întru totul părerea. Aș adăuga că imaginile „murdăriei” și „molozului” par a proroci că Munca tainică este cea din grajdurile lui Augias, unde eroul trebuie să curețe de balegă stăulele regelui Elidei. Este, mai mult sau mai puțin, ceea ce a trebuit să facă și Montalo: „Am curățat scriitura de frazele degradate și am șlefuit unele expresii; rezultatul nu strălucește, dar cel puțin este mai igienic” (n.tr.).

745

se puteau sluji de poartă, din pricina cetelor ce se înghesuiau în fața ei: oamenii întrebau, nu pricepeau, își dădeau cu părerea fără a ști despre ce era vorba, priveau și se văitau, iar din cînd în cînd strigătele rituale ale femeilor puneau capăt vorbăriei. În discuțiile însuflețite adunări era vorba despre ceva mai presus decît moartea: și, dar mai ales, de *duhoare*. Moartea lui Euniu *duhnea*, îmbrăcat ca o curtezană? Dar... Beat? Necugetat? Fiul cel mare al lui Trisip? Euniu, fiul strategului? Efebul de la Academie? Un pumnal? Dar... Era prea devreme încă pentru a propune teorii, lămuriri, enigme: ce-i interesa pe toți erau, pentru moment, faptele. Ele erau cam ca gunoiul de sub pat: nimeni nu știa cu precizie care fuseseră, dar toți le puteau simți duhoarea.

Așezat ca un patriarh pe un scaun din încăperea unde se lua cina, Trisip primea, înconjurat de rude și prieteni și fără a se interesa de la cine veneau dovezi de părere de rău: întindea o mînă sau pe amîndouă, înălța capul, mulțumea, se arăta descumpănit, nici trist, nici mînios, ci descumpănit (și asta îl făcea demn de milă), de parcă prezența numeroșilor oaspeți ar fi sfîrșit prin a-l nedumeri, și se pregătea să ridice glasul, pentru a improviza un discurs funebru. Emoția îi întunecase și mai mult chipul tuciuriu, de a cărui piele atîrna o barbă cenușie și ciufulită, ce întărea murdara albeață a cicatricii și-i dădea aerul ciudat al unui bărbat prost alcătuit, construit din bucățele disparate. În sfîrșit, a părut că își găsește vorbele nimerite și, după ce cu greu a încercat să impună tăcerea, a grăit:

- Vă aduc mulțumiri tuturor. De-aș avea brațele lui Bri-areu, mi-ar plăcea să mă slujesc de ele, ascultați-mă bine, pentru a vă strînge pe toți o dată la pieptu-mi. Cu bucurie mă conving acum că fiul meu era iubit. Dați-mi voie să vă închin cîteva vorbe de mulțumire*... Eu am crezut că îmi cunoșteam fiul, s-a destăinuît Trisip, cînd și-a încheiat discursul:

Arăta

* în acest loc din scriitura apare o lacuna. După Montalo: „S-au șters treizeci de rînduri întregi, datorita unei pete enorme, de culoare maro-în-chis, eliptică, neașteptată. Ce păcat! Discursul lui Trisip s-a pierdut pentru posteritate!”

146

respect Misterelor Sacre, cu toate că era singura persoană credincioasă din familie; și era considerat un bun elev al școlii lui Platon. Mentorul său, aici de față, poate da mărturie de aceasta.

- Așa era, a adevărit Diagoras, îmbujorîndu-se, cînd toate fețele s-au răsucit spre el.

Trisip și-a curmat vorba, pentru a trage aer pe nas și a-și pregăti încă un pic de salivă murdară: cînd vorbea, obișnuia să o scuipe cu calculată precizie printr-unul din colțurile buzelor, prin care din două părea mai slab, deși nu se putea ști cu

siguranță dacă nu-l schimba în răgăzurile pe care și le lua în cursul lungilor lui discursuri. Cum vorbea întotdeauna ca militar, niciodată nu aștepta vreun răspuns de la nimeni; de aceea, se lungea prea mult la vorbă, chiar când tratase deja tema peste măsură. Dar în momentul acela nici chiar cel mai mare adept al conciziei nu considera că tema fusese tratată peste măsură. Din contră, toți îi ascultau vorbele cu un interes aproape bolnăvicios:

- Spun unii că se îmbătase, că se îmbrăcase în femeie și se ciopârțise cu pumnalul. A scuipat câteva picături mici de salivă și a continuat: Fiul meu? Euniu al meu? Nu, el n-ar face niciodată ceva atât de... *împușit*. Vorbiți de altul, nu de Euniu al meu! Spun alții că-și pierduse mințile! Că și le pierduse într-o singură noapte, aducând astfel ocară templului sacru al trupului

Mă întorc la masa mea de scris după un incident curios: tocmai scriam nota aceasta, când am simțit o mișcare stranie în gradina casei mele. E timp frumos și lăsasem fereastra deschisă: îmi face plăcere, chiar dacă este seara, să deslușesc cu privirea rîndul de meri pitici care formează hotarul modestei mele proprietăți.

Cum vecinul cel mai apropiat se află la o aruncătură de băț de pomii aceia, nu sînt obișnuit să fiu deranjat, și cu atât mai puțin la primele ore ale zorilor. Ei bine, mă opriseam la cuvintele lui Montalo, când cu coada ochiului am zărit o umbră, o figură nelămurită ce se mișca între doi meri, de parca ar fi căutat locul cel mai nimerit din care să mă spioneze. Nici nu mai e nevoie să spun că m-am ridicat și n-am dus la fereastră; în clipa aceea, am văzut că cineva o lua la goană de la pomii din dreapta; în van i-am strigat să se oprească; nu știu cine era, abia de i-am întrezărit silueta. M-am întors la masa de lucru cu oarecare teamă, deoarece, cum locuiesc singur, sînt o bucățica buna pentru poftele furilor. Acum am închis fereastra, în fine, probabil că lucrurile acestea sînt lipsite de însemnătate, îmi continui traducerea, începînd cu rîndul care se poate citi: „Eu am crezut că îmi cunoșteam fiul” (n.tr.).

'47

sau virtuos. Pe Zeus și pe Atena Purtătoarea Egidei, lucrul acesta este fals sau, de nu, va trebui să cred că fiul meu era un necunoscut pentru propriul tată! Și încă ceva: toți sînteți pentru mine la fel de neștiuți precum căile zeilor! Dacă acest gunoi ar fi adevărat, chiar de acum aș crede că obrazurile, dovezile de durere și privirile voastre înțeleghătoare sînt tot atât de murdare precum un hoit împuștat, rămas neîngropat!

S-au auzit murmure. Judecînd după chipurile nepăsătoare, s-ar fi zis că aproape toată lumea îngăduia să fie considerată „hoit împuștat, rămas neîngropat”, dar că nimeni nu era dispus să-și schimbe nici cu o iotă părerea cu privire la cele întîmplate.

Existau martori demni de toată încrederea, Diago-ras, de pildă, care, deși cu rețineri, susțineau că îl văzuseră pe Euniu beat și nebun, purtînd un peplu și o manta de în, făcîndu-și răni mai mult sau mai puțin adînci pe tot trupul. Diagoras în persoană a precizat că întîlnirea lor fusese întîmplătoare: „Cînd l-am văzut, era noapte și mă întorceam acasă. La început, am crezut că era o tîrfa; atunci m-a salutat și l-am putut recunoaște. Dar mi-am dat seama că era beat sau nebun. Se zgîria cu pumnalul și se rănea, așa că pe moment nu mi-am dat seama de gravitatea situației. Iar cînd am vrut să pun mîna pe el, fugise. Se ducea spre Cerameicosul Interior. M-am grăbit să strig după ajutor. I-am întîlnit pe Ipsilon, Deolpo și Argelau, vechi elevi de-ai mei: și ei îl văzuseră pe Euniu. Apoi, în sfîrșit, i-am zărit pe oșteni, dar era deja prea tîrziu.” Cînd a ieșit din centrul atenției, Diagoras l-a căutat cu privirea pe Dezlegător. Dădea să se fofileze pe poartă, ocolind lumea. A luat-o la goană după el și a izbutit să îl ajungă din urmă în ulița, dar Herakles nu i-a dat nici o atenție.

- Așteaptă! Unde te duci? l-a tras Diagoras de manta.

- Angajează-ți alt Dezlegător, care să știe să asculte minciuni mai bine decît mine, Diagoras din Medonte, a replicat Herakles cu furie rece și aruncîndu-i o privire ce l-a făcut să dea înapoi. Voi considera că jumătate din paralele pe care mi le-ai plătit pînă acum sînt onorariul ce mi se cuvine: sclava mea îți va da restul oricînd vei voi. Bună ziua.

- Te rog, l-a implorat Diagoras, așteaptă! Eu...

Ochii reci și nemiloși l-au intimidat din nou. Diagoras nu îl mai văzuse niciodată atât de furios pe Dezlegător.

- Nu mă jignește atât înșelătoria, cît pretenția ta prostescă de a mă putea *înșela*. Consider că acest lucru este de neiertat, Diagoras!

- Nu am vrut să te înșel!

- Atunci să fie într-un ceas bun pentru maestrul Platon, căci te-a învățat deloc ușoara artă de a minți fără să vrei.

- Ești încă angajatul *meu*! s-a înfuriat Diagoras.

- Uîți din nou că e vorba de munca mea!

- Herakles, a hotărît Diagoras să coboare vocea, căci vedea că prea mulți curioși se adunaseră ca gunoaiile în jurul lor, Herakles, nu mă părăsi tocmai acum. După toate cele întîmplate, nu mă mai pot încrede în nimeni, în afară de tine!

- Mai spune o dată că l-ai văzut pe efebul acesta travestit în muierușcă, tăindu-și carnea felii în fața ochilor tăi, și jur pe peplul Atenei Poliade că nu vei mai avea știre de mine!

- Vino, te rog. Să căutăm un loc tihnit și să vorbim.

- Stranie formă de a-ți ajuta elevii, oh, mentorule! a stăruit Herakles. Crezi că îngrămădind bălgar peste adevăr ajuți cu ceva la aflarea lui?

- Nu pretind că îmi ajut elevii, ci Academia!

Capul sferic al lui Diagoras se îmbujorase pe de-a-ntregul; gîfîia și ochii i se umeziseră. Izbutise ceva ciudat: să strige fără să facă larmă, să-și coboare vocea pînă la a face din ea un urlet spre propriile străfunduri, de parcă ar fi vrut să îi aducă la cunoștință (numai) lui Herakles că strigase. Și, slujindu-se de aceeași vrajă a vocii, a adăugat:

- Academia trebuie să rămînă în afara tuturor acestor lucruri! Jură-mi-o!

- Nu obișnuiesc să jur pentru cei care mînuiesc minciuna cu atîta ușurință!

- Ascultă-mă bine, Herakles, aș fi în stare să fac moarte de om, a strigat Diagoras, ajuns pe culmea urletului său invers, a

șușotitului de stentor, aș fi în stare să ucid, pentru a fi de ajutor Academiei!

Herakles ar fi pufnit în ris, dacă nu ar fi fost atît de indignat; și-a spus că Diagoras inventase „șopterea”, forma de a-ți asurzi interlocutorul cu șoapte spasmodice. Chițcăiturile lui stinse i se păreau a fi ca ale unui copil care, temîndu-se ca tovarășul său să nu-i smulgă minunata jucărie a Academiei (cuvînt la care vocea îi amuțea aproape pe de-a-ntregul, astfel încît Herakles putea doar să i-o intuiască din mișcările buzelor), încearcă să împiedice acest lucru cu orice preț, dar abia la mijlocul lecției și fără ca profesorul să își dea seama.

- Aș face moarte de om! a repetat Diagoras. Și atunci, ce-i pentru mine o minciună față de un rău făcut Academiei?

Răul trebuie să lase locul binelui! Ce-i mai puțin de preț trebuie să se sacrifice pentru ce-i mai de preț!

- Sacrifică-te, deci, Diagoras, și spune-mi adevărul, a replicat Herakles cu mult calm și cu nu mai puțină ironie, pentru că te încredințez că, în ochii mei, nicicînd n-ai valorat mai puțin ca acum.

Treceau pe lingă Stoa Poikile. Era ora curățeniei, iar sclavii dănuiau îndepărtînd cu măturile de trestie gunoaiile din ziua trecută. Zgomotul acela gros și vulgar, precum trîncăneala babelor, dădea (Herakles nu știa prea bine de ce) un aer oarecum batjocoritor atitudinii pasionale și superioare a lui Diagoras care, mereu incapabil să dea lucrurilor un aer frivol, se arăta, atunci mai mult ca niciodată, grav pe măsura situației: lăsase capul în jos, vorbea ca un orator al Adunării, cu vorbele întretăiate de suspine.

- Eu, de fapt, nu l-am mai văzut pe Euniu de aseară, cînd l-am lăsat jucînd în piesa de teatru. Azi-dimineață, cu puțin înainte de ivirea zorilor, un sclav m-a trezit și mi-a zis că slujitorii asfa/jo/n-ilor i-au găsit cadavrul în molozul de pe un maidan din Cerameicosul Interior. Cînd mi-a dat unele amănunte, m-am îngrozit. Primul lucru care mi s-a năzărit a fost că: „Trebuie să apar onoarea Academiei”.

- E de preferat dezonoarea unei familii celei a unei instituții? a iscodit Herakles.

- Tu crezi că nu? Dacă instituția, ca în cazul nostru, are mai multe haruri decît familia, pentru a conduce și a instrui în chip nobil bărbații, oare familia trebuie să-i supraviețuiască?

- Și ce prejudicii ar aduce Academiei cunoașterea faptului că Euniu a fost, probabil, ucis?

- Dacă ai găsi ceva stricat într-una dintre aceste smochine, a arătat Diagoras spre cea pe care Herakles tocmai o ducea la gură, și nu ai ști cărei pricină i se datorează acest fapt, ai mai avea încredere în celelalte poame ale aceluiași smochin?

- Poate că nu. Lui Herakles i se părea că a pune întrebări platonicienilor consta în a răspunde la întrebările de căpetenie puse de ei.

- Dar, dacă ai găsi o smochină murdară pe jos, a insistat Diagoras, ai gîndi, oare, că este vinovat smochinul de murdăria ei?

- Desigur că nu.

- Ei bine, așa am judecat și eu. M-am socotit: „Dacă Euniu a fost singur răspunzător de moartea sa, Academiei nu i se va aduce nici o ocară; mai mult, norodul se va bucura că smochina bolnavă a fost luată de lingă cele sănătoase. Dar, dacă în spatele morții lui Euniu se află într-adevăr cineva, cum să ocolim haosul, panica, suspiciunea?” Și mai mult: gîndește-te la posibilitatea ca oricare dintre detractorii noștri (și avem destui) să facă întîmplător comparații cu moartea lui Tramah. Îți închipui ce s-ar petrece, dacă s-ar duce vestea că cineva ne omoară elevii?

- Uîți un amănunt neghiob, a surîs Herakles: Hotărîrea ta ajută ca asasinarea lui Euniu să rămînă nepedepsită.

- Nu! a urlat Diagoras, pentru întîia oară triumfător. Aici greșești. Mă gîndeam ca *ție* să *îți* spun adevărul. Astfel, tu îți duci necurmat și în taină la împlinire cercetările, fără nici o primejdie pentru Academie, și îl prinzi pe vinovat.

- Un plan măreț, l-a ironizat Dezlegătorul. Și spune-mi, Diagoras, cum ai făcut? Vreau să spun, tot tu i-ai pus și pumnalul în mînă?

- Nu, pe Zeus, nicicînd nu mi-ar fi dat prin minte să ating cadavrul! Îmbujorîndu-se, filosoful a revenit la atitudinea tristă și superioară: Cînd sclavul m-a dus la el, acolo, în jurul *asti-no/n*-ului, se adunaseră slujitorii lui. Le-am lămurit versiunea pe care o pregătisem pe drum și le-am citat numele unor discipoli mai vechi despre care știam că, la nevoie, aveau să confirme orice aș fi zis. Văzîndu-i pumnalul în mînă și simțîndu-i strașnica duhoare de vin, mi-am spus chiar că lămurirea pe care o ofeream era demnă de crezare. De fapt, de ce nu ar fi putut fi astfel, Herakles? *Astinom-u*!, care cercetase trupul, mi-a zis că toate rănile și le-ar fi putut face de mîna dreaptă. Nu avea tăieturi pe spate, de pildă, într-adevar, se pare că el în persoană a... Dar, simțînd deodată cum crește supărarea în privirea rece a Dezlegătorului, Diagoras a tăcut.

-Te rog, Diagoras, nu-mi face de ocară inteligența, citînd părerea unui mizerabil gunoier ca *astinom-ul*. Eu sînt Dezlegătorul de Enigme.

- Și ce te face să crezi că Euniu ar fi fost asasinat? Duhnea a vin, se travestise în femeie, își ținea pumnalul în mîna dreaptă și putea să își fi făcut singur toate rănile. Cunosco diferite împrejurări oribile legate de efectele vinului curat asupra spiritelor tinere. Chiar în zorii zilei de azi mi-a venit în minte un efeb din *demul* meu, care s-a îmbăt pentru întîia oară în timpul unor Leneene și s-a dat cu capul de un zid pînă a murit. Așa încît m-am gîndit...

- Ai început să gîndești prea mult, ca întotdeauna, i-a retezat nepăsător vorba Herakles, iar eu m-am mărginit să cercetez trupul: asta e marea diferență dintre un filosof și un Dezlegător.

- Și ce ai aflat pe trup?

- Veșmintul. Peplul cu care era acoperit era sfișiat de loviturile de cuțit.

- Da, și ce-i cu asta?

'52

- Rupturile nu aveau nici o legătură cu rănilor de *sub* ele. Pînă și un copil ar fi putut băga de seamă. Ei bine, poate că un copil nu, dar eu, da. Mi-a fost de ajuns o simplă cercetare, pentru a zări că, sub rupturile drepte ale pînzei, se afla o rană rotundă și că rupturi făcute de o înțepătură adîncă îi revenea pe piele o zgîrietură dreaptă și superficială. E limpede că cineva l-a *îmbrăcat* în femeie *după* ce a fost înjunghiat, desigur, nu înainte de a i se sfișia și murdări hainele cu sînge.

- De necrezut, s-a mirat sincer Diagoras.

- Totul e să știi să vezi lucrurile, a replicat Dezlegătorul cu nepăsare. Și, de parcă n-ar fi fost destul, asasinul a mai greșit cu ceva: lîngă hoit nu era sînge. Dacă Euniu și-ar fi făcut singur tăieturile acelea sălbătice, cel puțin molozul și gunoaiele din apropiere ar fi mustit de sînge. Dar pe moloz nu era sînge: gunoaiele erau curate, iertată fie-mi vorba.

Asta înseamnă că Euniu n-a fost înjunghiat *acolo*, ci aiurea, și după aceea a fost adus printre ruinele din Cerameicosul Interior.

- Oh, pe Zeus!

- Poate că această ultimă greșală a fost *hotărîtoare*. Herakles a închis gînditor ochii pe jumătate și și-a dezmierdat frumoasa barbă argintie, apoi a gîndit cu glas tare: în orice caz, încă nu pricep de ce l-au îmbrăcat pe Euniu în haine femeiești și i-au pus *asta* în mînă. A scos de sub manta un obiect pe care amîndoi l-au privit în tăcere.

- De ce crezi că a fost altcineva? a iscodit Diagoras. Poate că Euniu a luat asta înainte de...

- Din cadavrul lui Euniu, care era deja țeapăn, nu mai curgea sînge, a negat Herakles cu capul, lămurind nerăbdător, dacă Euniu ar fi ținut *asta* în mînă, cînd a murit, degetele lui contractate m-ar fi împiedicat să i-o iau atît de ușor cum am făcut-o. Nu, cineva l-a travestit în femeie și i-a pus asta între degete.

- Dar, pe zei sacrii, cu ce gînd?

- Nu știu. Și asta mă descumpănește. Este partea de text pe care încă n-am tradus-o, Diagoras. Deși te pot încredința cu modestie că nu sînt un prost tîlmăci. Pe nepusă masă, Herakles s-a întors pe jumătate, începînd să coboare scările de la

S

l

t

l-

Stoa. Dar, vezi, totul s-a spus! Să nu mai zăbovim! Trebuie să ducem la bun sfîrșit altă Muncă a lui Hercules!

-Unde mergem? a grăbit Diagoras pasul pentru a-l ajunge din urmă pe Herakles.

- Sa cunoaștem un individ foarte primejdios, care poate că ne va da o mînă de ajutor! Mergem la atelierul lui Menecm. Și, în timp ce se depărta, a ascuns din nou sub manta crinul alb și ofilit*

în noaptea neagră, o voce a întrebat:

- E cineva aici?*

în noaptea neagră, o voce a întrebat:

* Eu te-aș putea ajuta, Herakles, dar cum să-ți spun tot ceea ce știu? Cum să știi, oricît de deștept ai fi, că aceasta nu este o pistă *pentru tine*, ci *pentru mine*, pentru *cititorul* unei scrieri eidetice în care *tu în persoana*, ca personaj, *nu ești mai mult decît o alta pistă!* Prezenta ta, acum o știu, este și ea *eidetică*! Ești aici, pentru că autorul a hotărît să te pună aici, ca pe crinul pe care misteriosul asasin îl pune în mina victimei sale, pentru a-i oferi cititorului cu mai mare claritate ideea Muncilor lui Hercules, idee care este unul dintre firele conducătoare ale căiții. Astfel, Muncile lui Hercules, „fata cu crinul” (cu cererea de „ajutor” și înștiințarea „pericolului”) și „Tîlmăcitorul”, toți trei menționați în aceste ultime paragrafe, formează cele mai de seamă imagini eidetice pînă în acest moment. Ce pot însemna oare? (n.tr.)

** îmi întrerup tîlmăcirea, dar *continuu să scriu*: în felul acesta, orice s-ar întîmpla, voi lăsa o mărturie despre situația mea. în cîteva cuvinte: *cineva a intrat la mine în casa*. Relatez acum în Umplările prelabile (scriu foarte repede, poate dezordonat). E noapte, și mă pregăteam să încep tîlmăcirea ultimei părți a acestui capitol, cînd am auzit un zgomot ușor, dar ciudat, în singurătatea casei. Nu i-am dat mare însemnătate și am început să traduc: am scris două fraze și atunci am auzit niște zgomote în ritm egal, ca niște *pași*. Prima mea pornire a fost să cercetez vestibulul și bucătăria, căci zgomotele veneau dintr-acolo, dar apoi m-am gîndit că trebuia să notez tot ceea ce se petrecea, pentru că...

Alt zgomot!

Abia m-am întors din cercetarea pe care am făcut-o: nu era nimeni, și nici nu am observat ceva ieșit din comun. Nu cred să mi se fi furat ceva. Ușa

principală nu a fost forțată. Este adevărat că ușa de la bucătărie, care dă în curtea exterioară, era deschisă, dar poate că am lăsat-o așa chiar eu, nu țin minte. Sigur e că am cercetat toate colțișoarele. Am deslușit în întuneric (căci nu am vrut să îi ofer vizitatorului meu posibilitatea de a ști unde mă aflam, și nu am folosit nici o lumină) formele familiare ale mobilelor mele. Am fost în vestibul și în bucătărie, în bibliotecă și în dormitor. Am întrebat de mai multe ori:

'54

- E cineva aici?

Locul era întunecos și plin de praf; podeaua de pământ era acoperită de moloz, poate că și de gunoi, de lucruri care sunau și se lăsau călcate în picioare, de parcă ar fi fost pietre, și de lucruri care sunau și se lăsau călcate în picioare, de parcă ar fi fost rămășițe moi sau spongioase. Bezna n-avea cusur: nu se știa nici pe unde, nici spre ce se înainta. Incinta putea fi foarte mare sau foarte mică; poate că exista o altă ieșire pe lângă porticul de la intrare sau poate că nu.

- Herakles, așteaptă, a murmurat un glas. Nu te văd. Din această pricină, cel mai slab sunet producea o nepotolită spaimă.

Herakles?

- E cineva aici?

Apoi, mai liniștit, am aprins câteva lumini și am descoperit ceea ce povestesc: că totul pare să fi fost o falsă alarmă. Acum, așezat din nou la masa mea de scris, inima mi se liniștește încetul cu încetul. Mă gândesc: o simplă întâmplare. Dar mai gândesc: azi noapte, *cineva* mă spiona dinspre pomii din grădină, iar azi... Un fur? Nu cred, deși totul este cu puțință. Ei bine, un hoț se ocupă mai ales cu *furatul*, nu cu supravegherea victimelor sale. Poate ca pregătește o lovitură de maestru. Va da de o surpriză (rid cînd mă gândesc la asta): cu excepția câtorva manuscrise antice, nu am în casă nimic de valoare. La asta cred că mă asemăn cu Montalo. La asta și la multe alte lucruri.

Acum gîndul îmi zboară la Montalo. Am făcut noi cercetări în ultimele zile. în rezumat, se poate spune că singurătatea lui ieșită din comun nu era aut de ciudată: și mie mi se întâmplă la fel. Amîndoi am ales să trăim la țară, în case spațioase, înconjurate pe toate cele patru laturi de curți interioare și exterioare, la fel ca vechile locuințe ale bogătașilor greci din Olint sau Trecen. Și amîndoi ne-am consacrat pasiunii de a tălmăci scrierile pe care Elada ni le-a lăsat moștenire. Nu ne-am bucurat (dar nici nu am suferit) din iubirea vreunei femei, nu am avut copii, iar prietenii noștri (Aristide, de pildă, în cazul său; Elena, cu *vădite* diferențe, în al meu) au fost mai ales colegi de breaslă. Apar unele întrebări: ce a putut și *i se intimpla* lui Montalo în ultimii ani de viață? Aristide mi-a dezvăluit că era obsedat să demonstreze Teoria Ideilor, pe care o elaborase Platon, cu ajutorul unei scrieri eidetice. Oare *Peștera* conține cuvîntul pe care îl căuta și de aceea a înnebunit? Și de ce, dacă era expert în scrieri eidetice, nu observa în ediția sa că *Peștera* e una din ele?

Deși nu cunosc prea bine cauza, sînt din ce în ce mai sigur că răspunsul la aceste întrebări se *ascunde* în *text*. Trebuie să continuu să traduc.

Cer iertare cititorului pentru întrerupere, încep din nou fraza: „în noaptea neagră, o voce a întrebat” (n.tr.).

- Sînt aici. -Unde?

- Aici, Și de aceea a aflat că *într-adevar era cineva* acolo însemna aproape un urlat. Ce se petrece, Diagoras?

- Oh, ze! Am crezut pentru o clipă că... Dar e o statuie. Herakles s-a apropiat pe pipăite, a întins mîna și a atins ceva: dacă ar fi fost chipul unei ființe vii, degetele i-ar fi intrat drept în ochi. A pipăit pupilele, a recunoscut linia nasului, conturul ondulat al buzelor și cele două jumătăți din proeminența bărbiei. A surîs și a adevărit:

- Chiar așa, e o statuie. Dar trebuie să fie multe pe aici: sîntem în atelierul lui.

- Ai dreptate, a admis Diagoras. Și, pe deasupra, abia de le văd: de-abia acum mi se obișnuiesc ochii.

Era adevărat: pensula pupilelor începuse să traseze în viitoarea întunecimii siluete albe, schițe de figuri, ciorne nedeslușite. Herakles a tușit, căci praful îl lua cu asalt, și a dat la o parte cu sandala murdăria de sub picioare: zgomotul pe care l-a făcut părea scos de un cufăr plin vîrf cu mărgele de sticlă.

- Unde s-o fi băgat? a iscodit.

- De ce nu-l așteptăm în vestibul? a sugerat Diagoras, pe care îl osteneau penumbra nesfîrșită și molcoma succesiune a sculpturilor. Cred că va veni fără întîrziere.

- E *aici*, a admis Herakles. Dacă nu, de ce ar fi lăsat ușa deschisă?

- Locul e tare ciudat.

- E un atelier de artist, pur și simplu. E ciudat că ferestrele sînt închise. Hai!

Au mers înainte. Deja înaintau mai ușor: privirile li se așezau încetul cu încetul pe insule de marmură, pe busturi așezate pe înalte console de lemn, pe trupuri ce încă nu ieșiseră din piatră, pe dreptunghiurile unde aveau să se graveze frize. Locul unde se aflau era mereu mai ușor de deslușit: atelierul, destul de spațios, avea la un capăt o intrare, după un vestibul, iar la celălalt, ceva care păreau draperii grele sau perdele. Pe unul din pereți, o pînză de păianjen cu filamente de aur și pete 156 mici, dar strălucitoare, se perinda peste niște enorme obloane l\ de lemn închise. Sculpturile sau blocurile de piatră din care ir creșteau apăreau la întrevale regulate în tot locul, dominînd j>

gunoaiile artistice: rămășițe, așchii de piatră, pietricele de rîu, g gresie, unelte, moloz și bucăți sfîșiate de pînză. în fața draperiilor, se înălța un podium destul de mare din lemn, la care se ajungea urcînd două scări scurte, așezate pe cele două laturi. Pe podium se deslușea un munte de cearșafuri asediat de o groapă de moloz. Era frig între zidurile acelea și, oricît ar părea de ciudat, *mirosea* a piatră: aroma era nesperat de groasă și de murdară, de parcă ai fi mirosit pămîntul trăgînd aerul în piept atît de tare, încît să înghiți și praful ușor și picant.

- Menecm? a întrebat cu voce tare Herakles Pontor.

Zgomotul care a urmat, colosal, nepotrivit cu penumbra minerală, a omorît tăcerea. Cineva dăduse la o parte placa de lemn ce acoperea fereastra mare din apropierea podiumului, lăsînd-o să cadă la pămînt. Un crepuscul fulgurant și tăios ca blestemul unui zeu a traversat încăperea, fără ca ceva să îi poată sta în cale: praful îi dădea ocol, formînd nori de calcar provocatori.

- Atelierul meu este închis după-amiezele, a spus bărbatul. Fără îndoială că exista o ușă ascunsă în dosul draperiilor, căci nici Herakles, nici Diagoras nu îl zăriseră cînd sosise.

Era foarte slab și avea un aer de dezordine bolnăvicioasă. În părul lui ciufulit și cenușiu cărunțeala nu apucase să se întindă și

înfloreau în meșe albe, dar murdare; pe chipul palid se deslușeau petele unor cearcăne. Amănuntele înfățișării sale l-ar fi interesat cu toatele pe un artist: barba rară și prost înfioată, liniile neregulate ale mantalei, sandalele jerpelite. Mîinile, fibroase și negre, lăsaus, la vedere, ca și picioarele, eteroclite rămășițe de diverse obîrșii. Trupul îi era pe de-a-ntre-gul o mașinărie uzată. A tușit, apoi și-a netezit în zadar părul; a clipit din ochii sîngerii; le-a întors spatele oaspeților săi, ignorîndu-i, și s-a îndreptat spre o masă din apropierea podiumului, plină vîrf cu unelte, părăd, căci nu exista nici o cale să verifice, că se ocupa cu alegerea celor mai nimerite pentru

'57

munca lui. S-au auzit zgomote metalice precum notele scoase de chimvalele dezacordate.

- Știam, bunul meu Menecm, a admis Herakles cu blinda dulceață, și nu am venit să-ți cumpărăm statuile.

Menecm a întors capul și i-a aruncat lui Herakles o urmă de privire:

- Ce cauți aici, Dezlegătorule de Enigme¹?

- Am venit să stăm de vorbă cu un coleg, a replicat Herakles. Amîndoi sîntem artiști: tu cizelezi adevărul, eu îl aflu. Sculptorul nu și-a întrerupt treaba și, provocînd pe masă o forfotă neplăcută a obiectelor, a întreat:

- Cine te întovărășește?

— Eu sînt... a ridicat Diagoras glasul cu mare demnitate.

-...Un prieten, a adăugat Herakles. Mă poți crede și te încredințez de asta, că are mare legătură cu prezența mea aici, dar să nu mai pierdem vremea.

- Desigur, a consimțit Menecm, pentru că am de lucru. Am o comandă din partea unei familii de aristocrați din maha-laua Scambonidai, pe care trebuie să o dovedesc în mai puțin de o lună. Și multe alte lucruri. A tușit din nou: la fel ca vorbele, tușea îi era murdară și stricată.

Și-a părăsit brusc treaba de la masă, cu mișcări și ele bruște și nepotrivite, și a urcat pe una dintre scărițele podiumului. Herakles i-a răspuns cu cea mai mare bunăvoință:

- Am numai cîteva întrebări, Menecm, și, dacă mă ajuci, sfîrșim și mai repede. Vrem să știm dacă îți spun ceva numele lui Tramah, fiul lui Meragru, al lui Antis, fiul lui Praxinous, și al lui Euniu, fiul lui Trisip.

Menecm, care încerca să adune cearșafurile ce acopereau sculptura în partea de sus a podiumului, s-a oprit.

- De ce vrei să știi?

- Oh, Menecm: de răspunzi la întrebările mele cu alte întrebări, cum avem să le dovedim mai repede? S-o luăm pe rînd: acum răspunde tu la întrebările mele, și apoi voi răspunde eu la ale tale.

- Îi cunosc. *H/S*

- Pe ce căi?

- Cunosc mulți efebi din Cetate.

S-a oprit pentru a trage de un cearșaf ce nu se desprindea. Nu avea răbdare; făcea gesturi de luptător, obiectele păreau să-l sfideze. I-a acordat pinzei sortii două încercări ușoare, aproape prevenitoare. Apoi, a strîns din dinți, și-a proptit picioarele în podiumul de lemn și, mormăind murdar, a tras cu amîndouă mîinile de țesătură. Cearșaful s-a desprins cu zgomot, de parcă s-ar fi răsturnat niște gunoaie, vînturînd praful. Sculptura, în sfîrșit descoperită, era complicată: înfățișa un bărbat așezat la o masă plină cu vîrf de papirusuri. Baza, neterminată, închidea într-un ghioc castitatea informă a marmurei neatînsă încă de daltă. Din capul figurii, așezată cu dosul la Herakles și Diagoras, nu se putea zări decît creștetul, atît de concentrat părea să fie bărbatul aplecat asupra celor ce făcea.

- Vreunul dintre ei ți-a servit de model? I-a iscodit Herakles.

- Uneori, a venit laconic răspunsul.

- Cu toate acestea, nu cred că toate modelele sînt și actorii scrierilor tale.

Menecm se întorsese la masa cu unelte și pregătea niște dălți de diferite dimensiuni.

- Le las libertatea alegerii, l-a lămurit fără a-l privi pe Herakles. Uneori fac amîndouă lucrurile.

- Ca Euniu?

Brusc, sculptorul a întors capul: Diagoras s-a gîndit că îi plăcea să își chinuie mușchii la fel cum tatăl beat își maltratează fiii.

- Tocmai am aflat de Euniu, dacă asta vrei să spui, a recunoscut Menecm; privirile i se așezaseră ca două umbre pe Herakles. Nu am avut nimic de-a face cu gestul lui necugetat.

- Nimeni nu a spus contrariul. Herakles a ridicat mîinile deschise, de parcă Menecm l-ar fi amenințat. Cînd sculptorul s-a întors la uneltele lui, a amintit: Desigur știai că Tramah, Antis și Euniu jucau incognito în piesele tale de teatru.

Mentorii de la Academie nu le îngăduiau să facă teatru.

Umerii osoși ai lui Menecm s-au ridicat în același timp:

'39

|

S

I-

- Cred că mi s-a mai zis ceva asemănător. E cea mai mare neghiobie de care am auzit vreodată! Și, spunînd aceasta, din două salturi s-a suit din nou pe scara podiumului. Nimeni nu poate pune stavilă artei! a urlat, dînd nestăpînit cu dalta, aproape la nimereala, într-unul din colțurile mesei de marmură; în aer s-a prelins o ușoară dîră sonoră.

Diagoras a deschis gura pentru a replica, dar a părut că se gîndește mai bine și renunță. Atunci Herakles a întrebat:

- Și le era teamă să nu fie descoperiți?

Menecm a dat ocol statuii cu multă rivnă, de parcă ar fi căutat alt colț neascultător pe care să îl pedepsească, apoi a spus:

- Așa cred. Dar nu-mi păsa de viețile lor. Le-am oferit roluri de coreuți, asta-i tot. Ei au acceptat fără să cricnească, iar zeii știu că le-am mulțumit: tragediile mele, spre deosebire de statui, nu-mi aduc nici faimă, nici parale, ci numai plăcere, și nu e ușor să găsesc actori pentru ele.

- Cum i-ai cunoscut?

După un răgaz, Menecm a răspuns:

- La procesiunile spre Eleusis. Sînt credincios.

- Dar e adevărat că în relația ta cu ei nu te limitai numai la faptul că împărtășeați aceleași credințe religioase? Herakles străbătea încetișor atelierul, oprindu-se pentru a examina unele lucrări, cu interesul ponderat al unui Mecena aristocrat.

- Ce vrei să spui?

- Vreau să spun, oh, Menecm, că-i iubeai. Dezlegătorul a poposit în fața unui Hermes neterminat, cu caduceu, pălărie petasică și sandale înaripate: Mai ales pe Antis, după cîte vād. A arătat spre chipul zeului, al cărui surîs exprima o răutate plini de farmec: Și capul de Bachus, încoronat cu mlădițe de vie? Și bustul Atenei? Herakles îi dădea înainte, mergînd de la o figură la alta, gesticulînd ca un neguțator ce voia să le rotunjească prețul în sus. Aș spune că, printre zeii și zeițele din sacral Olimp, zăresc multe și frumoase chipuri ale lui Antis!

- Mulți îl iubesc pe Antis. Menecm și-a reluat cu furie munca.

160

- Iar tu îi aduci laude. Mă întreb cum te descurcai cu gelozia, îmi închipui că lui Tramah și Euniu nu le plăcea prea mult plecarea ta fățișă spre tovarășul lor...

Pentru o vreme, părea că printre notele scoase de daltă, Menecm gîflia din greu: dar cînd și-a întors fața, Herakles și Diagoras au deslușit că surîdea.

- Pe Zeus, crezi că le păsa prea mult de mine?

- Da, căci ajungeau să-ți fie modele și să joace în tragediile tale, încălcînd sacrele precepte pe care le primeau la Academie. Cred că te admirau, Menecm: pentru tine pozau despuiați sau travestiți în femei și, cînd munca se sfîrșea, golicionile sau veșmintele lor androgine erau numai pentru plăcerea ta, iar ei erau în primejdie să fie descoperiți și să își dezonoreze familiile.

Menecm a strigat, dar surisul i-a stăruit pe fața:

- Pe Atena! Crezi, cu adevărat, că sînt valoros și ca artist, și ca om, Herakles Pontor?

- Pentru spiritele tinere care, ca și sculpturile tale, nu sînt încă desăvîrșite, a replicat Herakles, orice pămînt este bun de prins rădăcini, Menecm din Caris. Și mai bun ca oricare altul este cel ce are din belșug bălîgar.

Menecm nu părea să-i dea ascultare: sculpta cu mare concentrare drapajele unui veșmînt de bărbat. (Cling! Cling!) Pe nepusă masă, a început să vorbească, dar ca și cum s-ar fi adresat marmurei. Vocea-i aspră și inegală murdărea ecourile reflectate de pereții atelierului:

- Sînt mentorul multor efebi, da. Crezi că tineretul nu are trebuință de mentori, Herakles? Oare... și se părea că profita de mînia mereu mai mare, pentru a întări puterea loviturii. (Cling!)... lumea pe care o vor moșteni e plăcută? Privește în jur! Arta noastră ateniană... Ce artă? Înainte, figurile musteau de forță: îi imitam pe egipteni, care au fost întotdeauna mult mai înțelepți! (Cling!) Dar acum, ce facem? Desenăm forme geometrice, siluete care urmează strict Canonul!

Ne-am pierdut spontaneitatea, forța, frumusețea! (Cling! Cling!) Spui că nu-mi sfîrșesc scrierile, și e adevărat. Dar știi de ce? Pentru că nu sînt în stare să creez nimic urmînd Canonul!

161

Î

Herakles a voit să-i curme avîntul, dar primele vorbe curate i s-au stins printre loviturile și strigătele noroioase ale lui Menecm.

- Și teatrul! Altădată, era o orgie la care luau parte chiar și zeii! Dar în ce s-a prefăcut o dată cu Euripide? Într-o dialect-

tică ieftină, pe gustul minților de vază ale Atenei! (Cling!) Un teatru unde sărbătorii sacre i-a luat locul meditația reflexivă! Euripide în persoană, deja în etate, a recunoscut lucrul acesta, la sfârșitul zilelor sale! Și-a lăsat treaba și s-a întors spre Herakles, surîzând: Și și-a schimbat pe de-a-ntregul părerea... Ca și cum doar ultima-i frază ar fi avut trebuință să fie urmată de o tăcere, a reînnotat cursul loviturilor cu o forță și mai mare decât înainte: Bătrînul Euripide a părăsit filosofia și s-a consacrat *teatrului* cu adevărat! (Cling!) Ți amintești de ultima lui piesă? Și a urlat cu mare satisfacție, de parcă ar fi fost vorba de o piatră prețioasă pe care ar fi aflat-o din întâmplare printre dărîmături:

Bacantele!

- Da! s-a impus o altă voce. *Bacantele!* Scrierea unui necugetat! Menecm s-a întors spre exaltatul Diagoras, ce părea că-și risipește strigătele, de parcă tăcerea pe care o păstrase i-ar fi cerut pînă atunci mari eforturi: Euripide și-a pierdut harurile cînd a îmbătrînit, așa cum ni se întîmplă tuturor, iar degradarea teatrului său a atins culmi de neînchipuit! Nobilele rădăcini ale spiritului său rațional care, ajuns la maturitate căuta cu rîvnă Adevărul filosofic, s-au stins cu vremea, iar ultima lui piesă de teatru a ajuns, ca și cele scrise de Eschil și Sofocle, o groapă cu gunoi ce duhnește urit, unde mișună bolile sufletului și curg șuvoaie de sînge nevinovat! Și, îmbujorat de dis-cursu-i furtunos, l-a sfidat pe Menecm cu privirea.

- Pot să știu cine-i neghiobul ăsta? a iscodit cu inocență sculptorul, după o scurtă tăcere.

- Iarta-mă, bunul meu Menecm, dar nu am venit aici ca să vorbim de Euripide și de teatrul său, a spus Herakles, punînd stavilă cu un singur gest furioasei replici a tovarășului său: Lasă-mă să vorbesc, Diagoras! în timp ce filosoful se

162

abținea cu mare greutate, a încercat marea cu degetul: Am vrea să te întrebăm...

Vacarmul unor ecouri i-a retezat avîntul: Menecm începuse să urle, străbătînd podiumul de la un capăt la altul. Din cînd în cînd, arăta cu ciocănelul spre unul dintre ei, de parcă ar fi vrut să le dea cu el în cap:

- Și filosofia? Amintiți-vă de Heraclit! „Fără discordie nimic nu există"! Așa credea filosoful Heraclit! Oare filosofia nu s-a schimbat și ea? înainte era o forță, o chemare! Acuma ce este? Spirit pur! înainte! Ce ne intriga? *Materia* lucrurilor Tales, Anaximadru, Empedocle! înainte ne gîndeam la materie! Și acum? La ce ne gîndim acum? Și-a deformat vocea grotescă, spunînd: La lumea Ideilor! Ideile există, desigur, dar viețuiesc altundeva, departe de noi! Sînt perfecte, pure, bune și necesare!

- Sînt! a sărit Diagoras, chițcîind. Sînt, iar tu ești imperfect, vulgar, canalie și...!

- Te rog, Diagoras, lasă-mă să vorbesc! a strigat Herakles.

- Nu trebuie să-i iubim pe efebi, oh, nu! și-a rîs de ei Menecm. Trebuie să iubim *ideea* de efeb! Să sărutăm gîndul unei buze, să dezmiardăm definiția unui mușchi! Și să nu facem statui, pe Zeus! Asta e o artă imitativă vulgară! Sa facem *ideile* statuiilor! Asta e filosofia pe care o vor moșteni tinerii! Aristofan făcea bine cînd o situa în *nori*!

Diagoras răsuflea greu, în cuhnea indignării:

- Cum poți să-ți dai cu părerea cu atîta nerușinare despre ceva ce nu cunoști?

- Diagoras! Vocea hotărîită a lui Herakles a provocat o surprinzătoare tăcere: Nu-ți dai seama că Menecm vrea să schimbe vorba? Lasă-mă odată să vorbesc! Și a continuat, cu un uimitor calm, adresîndu-se sculptorului: Menecm, am venit să ți punem întrebări despre morțile lui Tramah și Euniu.

A recunoscut lucrul acela aproape scuizîndu-se, de parcă și-ar fi cerut iertare că amintea o chestiune atît de vulgară în fața unui om pe care îl credea foarte de seamă. După o scurtă

163

v*

↑

tăcere, Menecm a scuipat pe podeaua podiumului, s-a frecat la nas și a spus:

- Pe Tramah l-au omorît lupii în timp ce vîna. în ceea ce îl privește pe Euniu, mi s-a istorisit că s-ar fi îmbătat, iar unghiile lui Dionysos i s-ar fi înfipt în creier, obligîndu-l să-și înfigă de mai multe ori pumnul în trup. Ce legătură am eu cu toate astea?

— Păi, amîndoi ți vizitau atelierul noaptea și împreună cu Antis luau parte la curioasele-ti petreceri, a replicat pe loc He-rakles. Toți trei te admirau și ți satisfăceau trebuințele amoroase, dar tu făceai favoruri numai unuia dintre ei. Probabil că s-au sfădit și s-au amenințat, căci petrecerile tale cu efebi nu se bucură de o prea bună reputație, și nici unul nu dorea să fie cunoscute public. Tramah nu s-a dus la vînătoare, dar, cînd a plecat din Atena, atelierul tău a rămas închis ziua întreagă și nimeni nu te-a zărit pe niciunde. Diagoras și-a înălțat sprîncenele și s-a întors spre Herakles, căci n-avea habar de lucrul acesta din urmă. Dar Dezlegătorul a povestit mai departe, recitînd parcă o cantică rituală: De fapt, Tramah a fost asasinat sau bătut pînă a rămas fără cunoștință și apoi a fost lăsat la cheremul lupilor. Aseară, Euniu și Antis au venit aici după reprezentația tragediei tale. Atelierul e cel mai aproape de locul unde l-au găsit în dimineața asta pe Euniu. Știu cu precizie că și Euniu a fost asasinat și că ucigașul lui a comis crima altundeva, și doar

apoi i-a dus trupul acolo. E de presupus că cele două locuri nu se află departe unul de celălalt, căci nimănui nu i s-ar năzări să traverseze Atena ducând un cadavru în spate. Și-a înghițit vorba și a deschis brațele aproape prietenos. După cum vezi, bunul meu Menecm, ai destule legături cu toate acestea.

Obrazul lui Menecm era de nepătruns. S-ar fi putut crede că surîdea, dar privirea îi era sumbră. Fără să spună nimic, s-a întors încetișor spre marmură, cu spatele la Herakles, și a dăltuit stăruitor, dînd ici-colo rare lovituri. Apoi a strigat cu ceva veselie în glas:

- Oh, judecata! Oh, ce minunată, ce aleasă-i judecata! Aris mărunț și sufocat. Sînt vinovat de un silogism! Mai ceva: de depărtarea dintre casa mea și a olarilor. Fără a-și lăsa baltă

treaba, și-a clătinat ușor capul și a rîs din nou, de parcă sculptura sau munca i se păreau demne de luat în rîs. În zilele noastre, așa construim noi, atenienii, adevărurile: vorbim de distanțe, facem socoteala simțirilor, judecăm faptele!

- Menecm, a susurat Herakles încetișor, dar artistul a vorbit mai departe.

- În anii ce vin, s-ar putea să se spună că Menecm a fost crezut vinovat din pricina unei chestiuni de lungime! Azi totul se supune unui Canon, așa cum de multe ori am arătat. Justiția e deja doar o chestiune de distanță.

- Menecm, a insistat Herakles pe același ton, cum ai aflat tu că trupul lui Euniu a fost găsit pe maidanul olarilor? Eu n-am zis asta.

Pe Diagoras l-a uimit ieșirea nestăpînită a sculptorului: se întorsese spre Herakles holbîndu-și ochii ca în fața unei Gala-tea rotofeie ce ar fi prins viață pe nepusă masă. Un moment, n-a mai zis nici o vorbă. Apoi, a strigat cu ce-i mai rămăsese din glas:

- Ți-ai pierdut mințile? Toată lumea vorbește numai de asta! Ce vrei să arăți?

- Nimic, s-a învoit Herakles, slujindu-se din nou de cel mai umil ton de scuză, nu-ți face griji: face parte din judecata mea cu privire la distanță. De parcă ar fi uitat ceva, și-a scărpinat capul conic și a adăugat: Ce nu pricep prea bine, bunul meu Menecm, este de ce, dintre judecățile mele, te-ai oprit la cea cu privire la distanță și nu la cea cu privire la posibilitatea ca *cineva sa îl fi ucis* pe Euniu, idee mult mai ciudată, pe Zeus, și despre care, fără îndoială, nimeni nu vorbește, dar pe care se pare că ai acceptat-o bucuros, de cum ți-am spus-o. Ai început prin a critica judecata mea cu privire la distanță, dar nu m-ai întrebat: „Herakles, cum de ești atît de sigur că Euniu a fost asasinat?” Ca să-ți spun drept, Menecm, eu nu pricep asta.

Diagoras n-a simțit nici un soi de îndurare pentru Menecm, deși pricepea că asprele deducții ale Dezlegătorului îl cufundau într-o nelămurire din ce în ce mai adîncă, în capcana

765

vorbelor frenetice, precum, conform mărturiilor date de călătorii cu care stătuse la taclale, lacurile ce viermuiesc de putreziciuni îi înghit cu mai mare iuțeală pe cei ce încearcă să se salveze, contorsionîndu-se și dînd din mîini. În tăcerea grea care a urmat, a vrut să adauge, în batjocură, un comentariu sec care să facă întru totul limpede victoria pe care o obținuseră împotriva acelei fiare. Și a rostit, surîzînd cinic:

- Chipeșă mai e sculptura la care lucrezi, Menecm. Pe cine înfățișează? Pentru o clipă, a crezut că nu avea să primească nici un răspuns. Dar a deslușit că Menecm surîdea, și asta a fost de ajuns pentru a se simți neliniștit.

- Se cheamă *Tălmăciul*. E un bărbat convins că dezleagă taina unui text scris în altă limba, dar care nu-și dă seama că vorbele duc doar la alte vorbe, gîndurile, la alte gînduri, și că la Adevăr nu se poate ajunge. Nu e oare chiar imaginea a ceea ce ni se întîmplă tuturor?

— E foarte curioasă. Diagoras nu pricepuse prea bine ce voise să spună sculptorul, dar cum nu dorea să-și piardă avantajul, a comentat: Ce veșmînt poartă? Nu pare grecesc. Menecm nu i-a răspuns, își privea opera și surîdea. Pot să o văd mai de aproape?

- Da, a consimțit Menecm.

Filosoful s-a apropiat de podium și a urcat pe una dintre scărițe. Pașii i-au răsunat pe lemnul murdar al podiumului. S-a apropiat de sculptură și a privit-o din profil.

Bărbatul de marmură, aplecat asupra mesei, ținea între arătător și degetul mare o pană subțire; era asediat de sulurile unor papirusuri. „Oare ce fel de veșmînt poartă?” s-a întrebat Diagoras. Un fel de manta foarte strînsă pe talie. Haine străine, desigur. I-a privit gîtul înclinat, ieșitura primelor vertebre (era bine făcut, trebuia să recunoască), meșele de păr dese de-o parte și de alta a capului, urechile cu lobi groși și murdari.

Încă nu îi putuse desluși fața: ținea capul mult prea aplecat în jos. Larindul său, Diagoras s-a aplecat și el puțin: a zărit părul tras în chip ostentativ pe tîmple, acolo unde apăruse

166
chelia timpurie. Și nu s-a putut împiedica să nu-i admire mîinile: vînoase, subțiri; cu dreapta ținea pana; la stingă, care se odihnea cu palma în jos, încercînd să țină întins pergamentul pe care scria, degetul mijlociu purta un inel gros, pe al cărui sigiul era gravat un cerc. Un papirus desfăcut se afla lîngă aceeași mînă: era, probabil, textul original. Bărbatul scria tălmăcirea pe pergament. Chiar și literele acesteia erau trasate cu preafrumoasă îndemînare! Intrigat, Diagoras a privit peste umărul figurii și a citit cuvintele pe care se presupunea că tocmai le „tălmăcise”. Nu a priceput ce puteau însemna. Spuneau:

Nu a priceput ce puteau însemna. Spuneau...

Dar încă nu văzuse obrazul figurii. A înclinat ceva mai mult capul și l-a pri...*

Dar încă nu văzuse obrazul figurii. A înclinat ceva mai mult capul și l-a privit.

9

•» fi i

* Nu pot continua tălmăcirea, îmi tremura mâinile. Mă întorc la lucru după două zile de tulburare, încă nu știu dacă voi continua sau nu, poate ca nu voi avea curajul. Dar am reușit, cel puțin, sa revin la masa de scris, sa mă așez și să îmi privesc hîrțile. Nu aș fi crezut cu puțința sa fac acest lucru ieri dimineața, cînd trîncăneam cu Elena. Chestia cu Elena a fost o pornire de moment, recunosc: ieri am rugat-o sa stea cu mine (nu mă simțeam în stare sa suport singurătatea nopții în casa mea) și, deși nu am vrut să îi povestesc atunci motivele ascunse ale cererii mele, probabil ca ea a simțit ceva în cuvintele mele, pentru că a acceptat pe loc. Am încercat sa nu vorbesc despre muncă. Am fost binevoitor, politicos și sfios. La fel m-am purtat și cînd am făcut dragoste. Am iubit-o cu tainica dorință ca și ea să mă iubească pe mine. I-am pipăit trupul pe sub cearșafuri, am tras în piept acru miros al plăcerii și i-am ascultat gemetele din ce în ce mai pronunțate, fără ca nimic din toate acestea sa mă ajute prea tare: căutam (cred ca făceam asta) sa simt în ea ceea ce ea simțea din mine. Voiam (doream) ca mâinile ei să mă cerceteze, să mă simtă, sa lovească în mine obstacolul, sa-mi dea formă în întineric. Dar nu, formă, nu. Voiam și mă simt ca un simplu material, o rămășiță solidă din ceva care era aici, ocupa un loc în spațiu, nu ca o silueta, ci ca o figura cu trasaturi și identitate. Nu voiam sa îmi vorbească, nu voiam sa ascult cuvinte (cu aSt mai puțin numele meu), nici vorbe goale care ar fi putut face aluzie la mine. Acum înțeleg în parte ce mi s-a întîmplat: totul se datorează, probabil, poverii de a tălmăci, acelei oribile senzații de porozitate, de parca existența mea mi s-ar fi revelat pe nepusă masă ca ceva mult mai fragil decît scrierea pe care o tălmăcesc și care se manifesta prin intermediul meu în partea superioara a acestor pagini. M-am gîndit ca aveam nevoie, de aceea, sa întăresc aceste note marginale, sa echilibrez într-un fel sau altul greutatea de Atlas a textului

167

superior. „Daci aș putea scrie”, m-am gîndit (nu pentru prima oară, dar, este adevărat, dorind acest lucru mai mult decît vreodată), „dacă aș putea crea ceva propriu”. Lucrarea mea cu Elena (trupul, pieptul ferm, mușchii dulci la pipăit, tinerețea ei) nu mi-a servit la mai nimic: poate numai ca sa mă recunosc (aveam neîntîrziată nevoie de trupul ei, ca de o oglindă în care să mă pot vedea fără a mă privi), dar reîntîlnirea aceea scurtă, acea *anagnorisis* cu mine însumi, m-a ajutat numai să pot dormi și, ca atare, să dispar din nou. În ziua următoare, pe cînd zorii își făceau apariția printre dealuri, stînd dezbrăcat și în picioare în fața ferestrei dormitorului meu, auzind mișcarea cearșafurilor în pat și vocea somnoroasă a tovarășei mele, goală și întinsă în pat, m-am hotărît să îi povestesc totul. Am vorbit calm, fără să îmi iau privirile de la pălălaia din ce în ce mai mare din zare:

- Sînt în text, Elena. Nu știu nici cum, nici de ce, dar sînt eu. Autorul mă descrie ca pe o statuie sculptata de unul dintre personaje, pe care o numește „tălmăcitorul”, care stă așezat la o masă și traduce, la fel ca mine. Totul corespunde: parul adîncit pe tîmple, locul cheliei, urechile fine cu lobi groși, minile subțiri și vinoase. Sînt eu. Nu am îndrăznit să continuu tălmăcirea: nu aș putea suporta să citesc descrierea propriului meu chip.

Ea a protestat. S-a ridicat în pat. Mi-a pus multe întrebări, s-a supărat. Eu, încă dezbrăcat, am ieșit din odaie, m-am dus în salon și am adus hîrti-ile traducerii pe care o întrerupsesem. I le-am dat. Era distractiv: amîndoi dezbrăcați, ea așezată, eu în picioare, transformați din nou în colegi de breaslă; ea încrunțindu-se ca o profesoară, în timp ce sinii, fremătători și rozalii, se înălțau ori de cîte ori trăgea aer în piept; eu, așteptînd în tăcere lingă fereastră, cu mădularul meu absurd mototolit de frig și de teamă.

- E ridicol, a replicat cînd a terminat de citit. E absolut ridicol. A protestat din nou. A țipat la mine. Mi-a reproșat că eram obsedat, că descrierea era foarte vagă, că putea fi a oricărei persoane. A adăugat: Și inelul statuii are gravat un cerc pe sigiliu. Un cerc! Nu o lebădă, ca al tău!

Acesta era amănuntul cel mai îngrozitor. Și ea își dăduse seama.
- în greacă, „cerc” este *kuklos*, iar „lebăda” este *kiiknos*, știi doar, am replicat calm. Diferă numai o literă. Dacă acest /, această *lambda*, este un *n*, o *ny*, atunci nu mai încapă nici o îndoială: eu sînt. Am privit inelul cu silueta lebedei de pe degetul mijlociu al minii stingi, un dar de la tatăl meu, de care nu mă despart niciodată.

- Dar textul spune *kuklos* și nu...

- Montalo previne într-una dintre notele sale că este un cuvînt greu de citit. El interpretează *kuklos*, dar arată că cea de-a patra literă se citește greu. Înțelegi. Elena? A patra literă! Tonul vocii mele era neutru, aproape nepăsător. Depind de simpla părere filologică a lui Montalo cu privire la o literă, pentru a ști dacă trebuie să înnebunesc...

- Dar este absurd! a ripostat cu exasperare. Ce faci aici, înăuntru? A lovit hîrțile. Opera aceasta a fost scrisă acum mii de ani! Cum? A dat la o parte cearșafurile care îi acopereau picioarele lungi. Și-a netezit părul roșcat. S-a dus, desculță și dezbrăcată, spre ușă. Vino! Vreau să citesc scrierea originală. Schimbase tonul: vorbea acum hotărîtă, cu fermitate.

îngrozit, am rugat-o să nu facă acest lucru.

- Hai să citim împreună textul lui Montalo, m-a întrerupt, stînd în

168

Erau niște trăsături.*

- Ce bărbat șiret! a observat Herakles pe cînd ieșeau din atelier. Frazele îi sînt neîncheiate ca și sculpturile, își ia un aer respingător, ca să ne facă să dăm înapoi, astupîndu-ne nasul, dar sînt sigur că în fața discipolilor știe să se arate încîntător.

- Crezi că el a...? a iscodit Diagoras.

- Să nu ne grăbim. Adevărul poate fi departe, dar are nesfîrșita răbdare de a ne aștepta. Pentru moment, mi-ar plăcea să pot vorbi din nou cu Antis.

- Dacă nu mă înșel, îl vom întîlni la Academie: în seara aceasta se dă o cină în onoarea unui oaspete al lui Platon, iar Antis va fi printre paharnici.

- Foarte bine, a surîs Herakles Pontor. Cred, Diagoras, ca a sosit clipa să-ți cunosc Academia.**

picioare lingi ușă. Puțin îmi pasa dacă apoi vei hotărî sa nu mai faci traducerea. Dar vreau să U scot nebulina asta din minte.

Ne-am dus în salon desculți și dezbrăcați, îmi amintesc ca am gîndit ceva absurd în timp ce o urmam: „Vrem să ne asigurăm ca sîntem ființe omenești, corpuri materiale, came, organe și nu cumva personaje sau cititori. O sa vedem. Vrem sa știm.” în salon era frig, dar pentru moment nu ne-a pasat de acest lucru. Elena a ajuns înaintea mea la masa de scris și s-a aplecat asupra hîrtitlor. Eu nu am putut sa mă apropiu: am așteptat în urma

ei, obser-vîndu-i spatele lucios și încovoiat, dulcea linie rotunjită a vertebrelor, trambulina catifelată a feselor. A urmat o pauză, îmi amintesc că m-am gîndit; „îmi citește chipul”. Apoi am auzit-o gemînd. Am închis ochii. Iar ea a spus:

- Oh! Am simțit-o cum se apropie și mă îmbrățișează. Duiosia ei m-a îngrozit. Apoi a repetat: Oh, oh! Nu am vrut să o întreb. Nu am vrut să știu. M-am prins cu toată puterea de trupul ei călduț. Atunci i-am auzit rîsul: suav, în urcare, izvorîndu-i din pîntece ca prezenta veselă a altei vieți: Oh, oh, oh, a pronunțat, fără să se oprească din rîs.

Apoi, mult mai tîrziu, am citit ceea ce ea citise, și am înțeles de ce ridea. Am hotărît să continuu traducerea. Reiau textul de la fraza: „Dar încă nu văzuse obrazul figurii” (n.tr.).

* Aici începe o lacună a textului. Montalo afirmă că cele cinci rinduri care urmează nu se pot citi (n.tr.).

** Am făcut o descoperire uimitoare! Dacă nu greșesc, și nu cred acest lucru, ciudatele enigme legate de această scriere ar începe să capete un sens, deși, desigur, nu mai puțin ciudat și, în ceea ce mă privește, mult mai neliniștitor. Descoperirea mea a fost, așa cum de atîtea ori se întîmplă, complet întîmplătoare: tocmai reveleam chiar în noaptea aceasta ultima parte a capitolului al șaselea din ediția lui Montalo, pe care încă nu îl terminasem de

169

tradus, cînd am observat că marginile filelor se lipeau între ele cu enervanta încăpăținare. (Mi se mai întîmplase așa ceva mai înainte, dar, pur și simplu, nu dădusem atenție acestui fapt.) Le-am cercetat îndeaproape: păreau normale, dar amestecul lichid care le unea era încă proaspăt. M-am încruntat, din ce în ce mai neliniștit. Am cercetat foaie după foaie tot capitolul al șaselea și m-am convins, fără nici o urmă de îndoială, că ultimele fuseseră adăugate recent la carte. Creierul meu era o furtună de ipoteze. Am revenit la text și am observat ca bucățile „noi” corespundeau amănunțitei descrierii a statuii lui Menecm. Inima a început să îmi bată cu toată puterea. Ce însemna nebunia aceea?

Mi-am amînal deducțiile și am terminat tîlmăcirea capitolului. Atunci, deodată, privind pe fereastră (era deja noapte) și văzînd în penumbră șirul de meri care împrejmuiesc grădina, mi-am amintit de bărbatul care părea să mă spioneze și care fugise cînd i-am observat prezența, și de bănuiala mea, din noaptea următoare, că cineva îmi intrase în casă. Fruntea îmi transpirase și omplele îmi tresăreau la intervale din ce în ce mai mici.

Deducția mi se pare din ce în ce mai clară: cineva a schimbat, pe propria mea masă de scris, foile din textul lui Montalo cu altele identice, și a făcut-o cu puțin timp în urmă. Este vorba oare de cineva care mă cunoaște, cel puțin în ceea ce privește aspectul meu fizic, și care a putut, de aceea, să adauge uimitoarele amănunte ale descrierii sculpturii? Ei bine, cine ar fi în stare să rupă filele unei scrieri originale și să le înlocuiască cu un text propriu, cu singurul scop de a-l chinui pe tîlmăcitor?

Este evident că, oricum ar fi, eu nu aș mai putea să dorm liniștit de-acum înainte. Nici să lucrez liniștit, căci oare cum aș putea ști a cui este scrierea pe care o tîlmăcesc? Și mai rău încă: voi reuși oare să avansez, din frază în frază, fără a mă opri să mă gîndesc că, poate, unele dintre ele sau toate, sînt mesaje nemijlocite ale misteriosului necunoscut către mine. Acum, că îndoiala s-a furișat în mine, cum aș putea să fiu sigur că alte paragrafe, din capitolele anterioare, nu au nici o legătură cu mine? Fantezia literaturii este atît de ambiguă, că nici măcar nu este nevoie să încălci regulile jocului: doar bănuiala că cineva le-ar fi putut strica transformă totul, dă întregii chestiuni o turnură cumplită. Să fim sinceri, cititorule: nu ai, uneori, înnebunitatea senzație că un text, de exemplu chiar acesta, pe care îl citești acum, ți se adresează personal? Și, cînd această senzație te domină, oare nu dai din cap, clipind, și nu gîndești: „Ce prostie! Mai bine să nu mă gîndesc la asta și să citesc în continuare”? Gîndește-te atunci care nu mi-a fost spaima cînd am fost absolut sigur că o parte din această carte se referă, fără nici o îndoială, la mine! Și bine spun: chiar „spaima”. Eram obișnuit să privesc întotdeauna textele de la distanță... și, deodată, mă descopăr inclus într-unul din ele!

Așa încît, trebuie să fac ceva. Pentru moment, îmi voi întrerupe lucrul, pînă cînd se va rezolva această chestiune. Dar voi încerca și să îl prind pe vizitatorul meu necunoscut... (n.tr.)

170

Drumul ce duce la școala de filosofie a Academiei este, mai întîi, abia o cărăruie neînsemnată ce se desface din Calea Sacră, imediat după Poarta Dipylon. Ajungînd acolo, călătorul nu zărește nimic deosebit: drumeagul se adîncește în crîm-pul de pini înalți și se chircește în timp ce se ascute ca un dinte, astfel încît pare că va ajunge la un frunziș de nepătruns, fără ca în realitate să fi sosit în vreun loc anume. Dar, după ce face primele cotituri peste întinderea mică, dar compactă, acoperită cu pietre și plante ale căror frunze stau încovoiate precum colții de elefant, călătorul zărește fațada albă a edificiului principal, o formă cubică de culoarea fildeşului, așezată cu mare grijă pe o mîgură pitică. Chiar după aceea, drumul se lărgește cu oarecare mîndrie. La intrare, își face apariția o galerie. Nu se știe sigur pe cine a vrut să înfățișeze sculptorul în cele două chipuri de culoarea fildeşului care, puse fiecare în cîte o nișă, îl întîmpină în simetrică tăcere pe călător unii spun că sînt Ceea-ce-este-Adevărat și Ceea-ce-este-Fals, alții că sînt Ceea-ce-este-Frumos și Ceea-ce-este-Bun, iar cei mai puțini, vreau să spun mai înțelepți, ca nu înfățișează pe nimeni, deoarece sînt simple podoabe (căci, în definitiv, ceva trebuia pus în nișele acelea), în mijloc apare inscripția: „Cine nu știe geometrie să nu treacă”, înconjurată de cîteva linii răsucite. Dincolo de intrare, se întind splendidele grădini ale lui Akademos, țesute din drumuri inelate. În mijlocul unei piațete, statuia unui erou pare să ceară din partea vizitatorului

171

cuvîntul respect: are mîna stîngă întinsă, degetul arătător îndreptat în jos, lancea în dreapta, privirea strînsă în găvanele unui coif cu coama hirsută, terminată în colțșori. Dumbrava e străjuită de marmoreana sobrietate a arhitecturii. Școala are, printre coloanele albe, spații deschise, cu tavane dințate și roșcate, pentru orele de vară, și o incintă închisă, ce servește de refugiu discipolilor și mentorilor, cînd frigul își arată dinții. Gimnaziul dispune de toate instalațiile trebuincioase, dar nu este la fel de mare ca Liceul. Casele cele mai modeste aparțin unora dintre maeștri și tot acolo lucrează și Platon.

Cînd au sosit Herakles și Diagoras, căderea serii dăduse frîu liber asprului vînt dinspre nord, ce pune în mișcare ramurile răsucite ale copacilor celor mai înalți. Nici n-au trecut bine de alba galerie, ca Dezlegătorul și-a putut da seama că starea de spirit și purtarea tovarășului său se schimbaseră pe de-a-ntregul. Ai fi zis că era un ciine de vînătoare ce adulmecă prada: înălța privirea și-și trecea destul de des limba peste buze; barba, de obicei discretă, i se zbîrlise; abia de dădea ascultare spuselor lui Herakles (deși, credincios obiceiului, acesta nu vorbea prea mult) și se mărginea să consimtă fără să-l privească și să murmure „Da” la un simplu comentariu sau să răspundă: „Așteaptă un moment” la întrebările lui. Herakles a intuit că dorea să-i arate că locul era cel mai fără de cusur din toate, și numai gîndul că ceva ar fi putut ieși prost îl înspăimînta întru totul.

Piațeta era goală și clădirea școlii părea părăsită, dar nimic nu l-a neliniștit pe Diagoras.

- Obişnuiesc să facă mici plimbări prin grădină înainte de cină, s-a destăinuit. Dar deodată Herakles a simţit că cineva îl trăgea vehement de manta, răsucindu-i-o. Uite-i că vin, a arătat filosoful spre întunericul din parc, subliniind cu adoraţie: şi uite-l şi pe Platon!

Pe cărări întortocheate, înainta un grup de bărbaţi. Purtau *himătioane*¹⁹ de culori închise, ce le acopereau ambii umeri, fără tunică şi fără *chiton* pe dedesubt. Păreau să fi deprins arta raţelor: se mişcau în şir, de la cel mai înalt, la cel mai scund. Taiăsuiău. Era minunat să îi vezi stînd la taclale şi mergînd în 772

şir în acelaşi timp. Herakles a bănuat că aveau un soi de cheie numerică pentru a şti cu precizie cui îi venea rîndul să spună ceva şi cui să răspundă. Nu-şi luau nicicînd vorba din gură: numărul doi tăcea, şi *tocmai atunci* replica numărul patru, iar numărul cinci părea să intuiască fără greş sfîrşitul vorbelor numărului patru şi intervenea pe loc. Rîdeau în cor. A presimţit şi ceva mai mult: cu toate că numărul unu, care era Platon, păstra tăcerea pe cînd vorbeau, toţi ceilalţi păreau să i se adreseze, deşi nu-l menţionau în chip explicit. Pentru a izbuti aşa ceva, tonul se ridica progresiv şi melodios de la vocea cea mai gravă, numărul doi, la cea mai ascutită, numărul şase care, pe lîngă că avea statura cea mai scundă, glăsuia chiţcăind pătrunzător, ca pentru a se încredinţa că numărul unu îl asculta. Dădeau cu toţii impresia unei lire mergătoare.

Ceata şerpuia prin grădină, apropiindu-se din ce în ce mai mult cu fiecare curbă. Ca o stranie coincidenţă, cîţiva efebi s-au repezit afară din gimnaziu, pe de-a-ntregul dezbrăcaţi sau purtînd numai nişte tunici scurte, dar şi-au curmat neîntîrziat talmeş-bal-meşul zgomotos, cînd au zărit şirul filosofilor. Cele două cete s-au întîlnit în piaţetă. Herakles s-a întrebat pe loc ce-ar zări un ipotetic observator din cen oare nu cumva chiar liniile efebilor şi filosofilor, ce se apropiiau pentru a converge şi a forma, cu linia dreaptă a gardului viu al grădinii, o literă fără de cusur (A)?

Diagoras i-a făcut semn să se apropie.

- Maestre Platon, a spus reverenţios şi şi-a deschis drum, alături de Herakles, pentru a ajunge la marele filosof. Maestre Platon, acesta e Herakles, din *demul* Pontor. Voia să cunoască şcoala, şi am socotit că nu ar fi rău să îl invit în seara aceasta.

- Mă îndoiesc să fi făcut rău, Diagoras, doar dacă Herakles are altă părere, a replicat Platon afabil, cu glas frumos şi grav, şi s-a întors spre Dezlegător, ridicînd mîna în semn de salut. Fii binevenit, Herakles Pontor.

- Îţi mulţumesc, Platon.

La fel ca mulţi alţii, Herakles trebuia să privească de jos în sus pentru a i se adresa lui Platon, care avea un trup enorm, întărit de umeri bine legaţi şi un tors zdravăn, din care părea

173

3 i

să izvorască torentul argintiu al vocii. Totuşi, ceva din felul lui de a fi îi făcea pe celebrul filosof să pară un copil închis într-o fortăreaţă: poate stăruitoarea-i atitudine de simpatică uimire, căci, atunci cînd cineva îi vorbea sau cînd el însuşi se adresa cuiva, sau pur şi simplu cînd medita, Platon obişnuia să-şi deschidă larg imenşii ochi cenuşii cu gene întoarse şi să-şi arcuiască sprîncenele pînă la o înălţime aproape comică sau, din contră, să le strîngă ca un satir într-o căutătură aspră. Asta îi dădea tocmai aerul unui om muşcat de fund fără a fi prevenit. Cei ce-l cunoşteau obişnuiau să afirme că uimirea nu-i era indeptăţită: cu cît părea mai mirat de ceva, cu atît mai puţin însemnătate acorda el acelui lucru.

Iar în faţa lui Herakles Pontor, expresia lui Platon a fost de enormă mirare.

Filosofii începuseră să intre în ordine în clădirea scolii. Elevii îşi aşteptau rîndul. Diagoras l-a reţinut pe Herakles pentru a-i spune:

- Nu-l văd pe Antis. Poate că încă mai e în gimnaziu. Şi deodată, aproape fără nici o trecere, a murmurat: Oh, Zeus! Dezlegătorul i-a urmărit privirea.

Un bărbat se apropia, venind de unul singur pe drumul dinspre intrare. Nu era mai puţin impunător decît Platon, dar, spre deosebire de acesta, părea a mai avea un oarece har sălbatic. Legăna între braţele enorme un căţel alb cu capul diform.

- Şi totuşi am hotărît să mă las îmbiat de tine, Diagoras, a glăsuat Crantor, surizător şi mucalit. Cred că vom avea parte de o asezătoare tare veselă*.

* în ultimele ore, mi-am recăpătat controlul asupra nervilor. Aceasta datorita, mai ales, faptului că mi-am distribuit în chip raţional pauzele printre paragrafe: întind picioarele şi fac scurte plimbări în jurul chiliei. Graţie acestor exerciţii, am reuşit să vizualizez mai bine lumea restrînsă în care mă aflu: un dreptunghi de patru paşi pe trei, cu un pat mare într-un colţ şi o masă cu un scaun lîngă peretele opus; pe masă, hîrţile cu care lucrez şi textul *Peşterii* lui Montalo. Mai am şi (oh, ce risipă de lux!) o gaura mică săpata în podea, pentru a-mi face nevoile. O uşa masivă de lemn cu intaritari de fier îmi refuză libertatea. Atît patul, cît şi uşa (ca să nu mai spunem de gaură) sînt vulgare. Masa şi scaunul par, cu toate acestea,

174

- Filotext îţi trimite salutări, maestre Platon, şi e preaplecatul tău slujitor, a grăit apoi Eudoxiu. A călătorit la fel de mult ca tine şi te încredinţez că are o conversaţie fără cusur.

- Precum carnea pe care am savurat-o azi, a replicat Policlet S-au auzit rîsete, dar ştiau cu toţii că, banale sau originale, comentariile ce fuseseră miezul serii trebuiau să lase locul, ca în orice *symposion*⁸⁰ ce se respectă, dezbaterilor

filosofice și rodnicului schimb de păreri între un capăt și celălalt al sălii. Nimeni nu dădea prea mare atenție prezenței tăcute, deși notorii, a Dezlegătorului de Enigme: cu toții considerau că, deși faimoasă, profesia lui era vulgară, în schimb, erau din ce în ce mai interesați de Filotext din Chersones, bătrinelul misterios, prieten cu mentorul Eudoxiu, căruia penumbra creată de puținele opaițe din sală îi ascundea chipul, și de filosoful Crantor, din *demul* Pontor, „prieten al mentorului Diagoras”, după cum spusese chiar el, de puțină vreme sosit la Atena, după o lungă călătorie despre care cu toții așteptau cu nerăbdare să le povestească. Acum, o dată cu neostoita muncă a limbilor, ce se răsuceau pentru a curăța între dinții ascuțiți rămășițele de carne (ce mai apoi aveau să se topească în sorbiturile de vin aromat, ce ațîță cerul gurii), sosise momentul pentru a fi satisfăcută curiozitatea pe care o inspirau cei doi oaspeți.

- Filotext e scriitor, a stăruit Eudoxiu, îți cunoaște și admiră *Dialogurile*. Și se pare că Apollo l-a dăruit cu harul oracular ce ni se arată numai la Delfi. Are viziuni. Ne încredințează că a văzut lumea viitorului și că, în unele chestiuni, ea se potrivește cu teoriile tale. De pildă, în ceea ce

mobile scumpe. Am, pe lângă toate acestea, multe materiale de scris. Toate sînt o momeală bună, care mă ține ocupat. Singura lumină pe care temnicerul meu mi-o permite este aceea a unei lămpi mizerabile și capricioase, puse pe masă și pe care tocmai o privesc. Așadar, oricît as încerca să rezist, sfîrșesc întotdeauna prin a mă așeza și a-mi continua tălmăcirea, printre altele pentru că nu vreau să înnebunesc. Știu că asta este tocmai ceea ce vrea Oricine ar fi. „Tradu!” mi-a ordonat prin ușă acum oare cît timp? Dar... Ah, aud un zgomot. Sigur este masa. în sfîrșit! (n.tr.)

175

privește egalitatea pe care o promovezi între munca bărbaților și a femeilor.

- Pe Zeus, Fiul lui Cronos, a intervenit din nou Policlet, prefăcîndu-se foarte speriat, Eudoxiu, îngăduie-mi să mai beau una sau mai multe cupe cu vin, înainte ca femeile să ajungă războinici!

Diagoras era singurul ce nu împărtășea cordialitatea tuturor, căci aștepta ca dintr-un moment într-altul să-l audă izbucnind pe Crantor. A vrut să-i spună asta în șoaptă lui Herakles, dar și-a dat seama că nici el nu se prea familiarizase cu locul: stătea nemîșcat pe pat, ținîndu-și cupa cu vin în durdulia-i mină stîngă, fără a se hotări nici să o lase pe masă, nici să o ducă la buze. Părea statuia culcată a unui tiran bătrîn și gras. Dar ochii lui cenușii erau vioi. La ce privea oare? Diagoras a priceput apoi că Dezlegătorul nu-l pierdea din ochi pe Antis, care era într-un statornic du-te-vino.

Efebul purta un *chiton* de culoare azurie, desfăcut răutăcios de-o parte și de alta a trupului; fusese numit paharnic de frunte și, după obicei, o coroană de iederă îi ținea ridicate buclele blonde, iar o *hypothymis* sau ghirlandă de flori îi atîrna pe umerii fildeșii. Tocmai îl servea pe Eudoxiu, avea să meargă la Harpocrat și apoi să treacă necurmat prin dreptul celorlalți meseni, urmînd strict ordinea lor.

- Și ce scrii, Filotext? l-a iscodit Platon.

— De toate, a replicat bătrînelul din umbră: poezie, tragedie, comedie, proză, epică și alte genuri foarte variate. Muzele au fost generoase cu mine și nu mi-au pus prea multe piedici în cale. Pe de altă parte, deși Eudoxiu a vorbit de așa-zisele mele „viziuni”, punîndu-mă chiar alături de oracolul din Delfi, trebuie să-ți lămuresc, Platon, că eu nu „văd”, ci inventez viitorul: îl scriu, dar pentru mine e la fel cu a-l inventa. Concep, din pura plăcere, lumi diferite de a noastră, și voci care vorbesc din alte vremi, trecute sau viitoare; iar cînd pun capăt creațiilor mele, le citesc și văd că unele sînt bune. Pe cele proaste, căci scriu și de-astea alte ori, le arunc la gunoi și încep

176

alte. Apoi, după scurtele hohote care i-au premiat ultima frază, a adăugat: E adevărat că Apollo mi-a îngăduit uneori să *deduc* ceea ce *poate* fi viitorul și astfel am avut impresia că bărbații și femeile vor sfîrși prin a practica aceleași meserii, așa cum arăți tu în *Dialoguri*. Dar nu cred că vor exista vreodată guverne minunate, nici guvernanți „dauriți” care să lucreze întru sporul Cetății.

- De ce? l-a întrebat Platon cu sinceră curiozitate. Acum e într-adevăr greu ca astfel de guverne să existe. Dar, într-un viitor îndepărtat, peste sute sau mii de ani, de ce nu?

- Pentru că, Platon, omul nici nu s-a schimbat, nici nu se va schimba vreodată, a spus Filotext. Oricît ar fi de dureros să recunoaștem, el nu se lasă condus de Idei nevăzute și fără de cusur, nici de judecăți logice, ci de chemări, de pofte iraționale.

Se ivise dintr-o dată controversa, își luau unii altora vorba din gură, dorind să intervină. Dar o voce care întărea în chip răsucit și înțepător vorbele s-a impus peste toate:

- Eu sînt de acord cu lucrul acesta. Fețele tuturor s-au întors spre Crantor.

- Ce vrei să spui, Crantor? l-a iscodit Speusip, unul dintre mentorii cei mai respectați, despre care toți presupuneau că avea să urmeze la conducerea Academiei după moartea lui Platon.

- Că eu sînt de acord cu lucrul acesta.

- Cu care? Cu ce a afirmat Filotext?

- Cu acesta.

Diagoras a închis ochii și a recitat o rugăciune mută:

- Așa, deci, crezi că oamenii nu se lasă conduși de prezența vădită a Ideilor, ci de chemări iraționale?

în loc să răspundă, Crantor a replicat:

- Cum îți plac nespuse de mult întrebările socratice, Speusip, o să-ți pun una. De-ar trebui să vobești despre arta

sculpturii, ai lua drept pildă o foarte chipeșă figură de efeb pictată pe o amforă sau chipul de lut, hidos și stricat, al unui

- în dilema ta, Crantor, a replicat Speusip fără a se mai osteni să-și ascundă scîrba pe care i-o trezea întrebarea, nu-mi lași altă alegere decît a figurii de lut, căci cealaltă nu e sculptură, ci pictura.

- Sa vorbim, atunci, de figurile de lut, a surîs Crantor, și nu de chipeșele picturi.

Ocupat să soarbă lacom din vin, zdravănu filosof părea întru totul străin de interesul ce trezise. La picioarele patului, Cerber, cîinele alb și diform, dădea socoteală, cu neobositele zomote produse de rosături, de rămășițele de la masa stăpînului.

- Nu am priceput prea bine ce ai vrut să spui, a răspuns Speusip.

—Nu am vrut să spun nimic.

Diagoras și-a muscat buza, pentru a nu se băga în vorbă: știa că, de vorbea, praful și pulberea se alegeau de armonia din *symposion* ca de o prăjiturică cu miere sub ascuțișul dinților.

- îmi închipui că Crantor vrea să spună că noi, ființele omenеști, sîntem numai figuri de lut, a intervenit mentorul

Harpocral

— Chiar crezi asta? a iscodit Speusip. Crantor a făcut un gest nelămurit.

- E curios, a observat Speusip, că ai călătorit atîția ani pînă hăt, departe, și încă mai stai închis în peștera ta. Presupun că ai auzit că noi avem un mit al peșterii, nu? Prizonierul care a trăit întreaga viață într-o peșteră, privind umbrele obiectelor și ale ființelor reale, povestește mitul acesta, devine liber dintr-o data, iese la lumina soarelui și își dă seama că pînă atunci văzuse doar simple siluete, iar realitatea este mult mai frumoasă și mai cuprinzătoare decît și-o imaginase. Oh, Crantor, mi-e milă de tine, căci încă mai ești prizonier și nu ai zărit luminoasa lume a Ideilor!*

* Și eu simt umbre în „chilia-peșteră” unde mă aflu: cuvintele grecești uni joacă în fața ochilor. Oare de cit timp nu am mai văzut lumina soarelui, care este a Binelui, de la care ne vine totul? Două zile? Trei? Dar, dincolo de acest frenetic dans al grafismelor, intuiesc „colții răsuciți” și pielea „de arici” și „aspra” a Ideii de Mistreț, legată de cea de a treia Muncă a lui Hercules, prinderea de viu a Mistrețului de pe Muntele Erimant. Și, chiar dacă vorba

178

Pe neașteptate, Crantor s-a ridicat cu iuțeala fulgerului, de parcă i s-ar fi făcut lehamite de ceva: de pildă, de atitudinea celorlalți comeseni sau de discuție. Mișcarea i-a fost atît de bruscă, încît Hipsipil, mentorul ce, prin formele-i rotofeie și unsuroase, se aseamăna cel mai mult cu Herakles Pontor, a sărit din somnul gros cu care se luptase încă de la începutul libațiilor, dînd să-și verse poculul cu vin peste murdarul Speusip. „Dar, apropo, și-a spus Diagoras în gînd, pe unde o fi Herakles Pontor?” Patul lui era gol, dar Diagoras nu văzuse cînd se sculase.

- Sînteți foarte buni de gură, a criticat Crantor, trăgîndu-se de barba-i neagră cu un surîs chinuit. A început să dea ocol cercului de meseni. Din cînd în cînd, clătina din cap și scotea cîte un hohot scurt de rîs, de parcă situația i s-ar fi părut nespuse de veselă. Apoi a spus: Spre deosebire de gustoasa came pe care mi-ati servit-o azi, vorbele vă sînt nesfîrșite. Eu am uitat arta oratoriei, căci am trăit pe meleaguri unde nu-mi făcea trebuință. Am cunoscut mulți filosofi pe care mai abitir îi convingea un simțămînt decît un discurs, și mulți alții, care nu puteau fi convinși, pentru că nu aveau nici o părere bună de arătat, de înțeles, de demonstrat sau de respins în cuvinte, și de aceea se mărgineau doar să împungă cu degetul spre cerul nopții, pentru a demonstra că nu-și pierduseră glasul, ci că dialogau precum stelele deasupra capetelor noastre. A dat tihnit și neostoit ocol mesei, dar vocea i s-a făcut mai sumbră: Vorbe. Vorbiți. Vorbesc. Citim. Descifrăm alfabetul. Și, în același timp, gura noastră mistică... Ne e foame, nu-i așa?*

„mistreț” nu este menționată nicăieri, eu văd totuși unul (și chiar cred că U aud: puf nituri le sale răgușite, praful gros ridicat de pașii făcuți de picioarele sale, enervantele scrijelituri lăsate pe crengi de copitele lui), ceea ce înseamnă că Ideea de Mistreț *exista*, este tot atît de reală ca și mine. Era, oare, Montalo interesat de scrierea aceasta, deoarece considera că demonstra definitiv teoria platonica a Ideilor? Dar Oricinearf? De ce s-o fi jucat mai îndi cu mine, adăugînd un text fals originalului, și apoi m-a răpit? Aș vrea să strig, dar cred că Ideea de Strigăt m-ar ajuta cel mult să mă derulez (n.tr.).

** Da. Și încă mare, Crantor. Te traduc în timp ce gust murdăriile pe care Oricine ar fi a catadicsit să mi le lase astăzi în strachină. Nu ți-e pofta să guști un pic? (n.tr.)

179

Stomacul primește hrană. Fornăim și bufnim. Ne înfigem caninii în halci de carne pline cu zgîrciuri. S-a oprit pe neașteptate și a spus, întărîndu-și bătaios vorbele: Ia te uită că am spus „colți” și „zgîrciuri”!* Nimeni nu a priceput prea bine cui se adresase Crantor. După un răgaz, și-a reînnotat mersul și vorba: Ne înfigem, repet, caninii în halci de carne pline cu zgîrciuri; mișcăm mîinile pentru a duce la gură poculul cu vin; pielea ni se zbirlește sub rafalele de vînt; mădularul ni se scoală la presimțirea frumuseții; iar uneori mațele ni se dovedesc leneșe, ceea ce-i o problemă, recunoașteți, nu?*

— Asta să i-o spui Iu' mutu! s-a simțit atins Hipsipil. Eu nu am defecat bine de la ultimele Tesmofo...

Indignați, unii mentori i-au cerut să-și țină gura. Și Crantor i-a dat înainte:

- Avem senzații. Senzații uneori cu neputință de definit. Dar câte vorbe în vînt! Și cum mai facem din ele imagini, idei, emoții, fapte! Oh, ce rîu torențial de vorbe mai e și lumea, și cum mai plutim pe el! Peștera aia, prețiosul vostru mit, nu e decît o seamă de cuvinte. Să vă spun una, și o să v-o spun în vorbe, dar apoi mă voi întoarce la tăcere: Tot ce-am gîndit și-om gîndi, tot ce știm și-om ști în viitor, absolut totul, alcătuiește o *scriitura* frumoasă, pe care o ticluim și-o citim împreună! Și, pe cînd ne chinuim să alcătuim și să dăm de tîlcul textului, trupul ce face?... Trupul cere lucruri, se ostenește, se usucă și într-un tîrziu se risipește. Se părea că și-ar fi uitat vorba. Chipul mare i s-a destins în surîsul unei măști de Aristofan. Oh, dar ce scriere interesantă! Ce veselă e și ce de vorbe mai sînt în ea! Nu-i așa?

* Cuvintele eidetice ale capitolului, da, îmi dădusem deja seama, îți mulțumesc, oricum, Crantor (n.tr.).

** Da, desigur. Ghicești totul, Crantor. De cînd mă aflu întemnițat în locul acesta, una dintre cele mai importante chestiuni care mă frămîntă este constipația (n.tr.).

ISO

Cînd Crantor și-a curmat vorbele, a urmat o tăcere apăsătoare*.

Cerber, care-și urmase stăpînul, a lătrat mînios la picioarele lui, zbîrlindu-și ciotul cozii și arătîndu-și dinții ascuțiri, de parcă ar fi vrut să-l întrebe ce mai avea de gînd să facă. Precum tatăl iubitor căruia, luîndu-se cu vorba alături de alți adulți, nu-i e cu bănat ca fiul cel mic trage de el, Crantor s-a aplecat, l-a lăsat să i se strecoare între mîinile enorme, și l-a dus ca pe o desagă mică și alburie, plină cu vîrf la un capăt și aproape goală la celălalt, spre pat. Din momentul acela, a părut că nu-l mai interesa ce se petrecea în jur, și s-a jucat numai cu cîinele.

- Crantor se slujește de vorbe numai ca să le critice, a observat Speusip. După cum vedeți, chiar el se dezmente vorbind.

- Mie mi s-a părut distractivă povestea cu scriitura în care ne-am aduna toate gîndurile, a comentat Filotext din umbră. S-ar putea face așa ceva?

Platon a tras un scurt hohot de rîs:

- Se vede bine că ești scriitor și nu filosof! Și eu am scris pe vremuri. De aceea deosebesc limpede un lucru de celălalt.

- Poate că sînt unul și același lucru, a replicat Filotext, eu inventez personaje și tu, adevăruri. Dar nu vreau să mă duc departe de subiect. Vorbeam de scriitura care ar trebui să ne reflecte chipul în care judecăm sau cunoaștem lucrurile și ființele. S-ar putea oare scrie așa ceva?

Calicie, un tînar geometru al cărui unic, dar notoriu defect era că se mișca în chip dizgrațios, de parcă mădulele i-ar fi fost rupte din încheieturi, și-a cerut atunci iertăciune, s-a ridicat și și-a împins oasele trupului mai în umbră.

Diagoras a

- Trebuie că am înnebunit. Am *stat de vorbă* cu un personaj! Mi s-a părut așa, deodată, că mi se adresa, și i-am *răspuns* cu aceste note. Poate ca totul este din pricină că stau de atîta vreme închis în chilia aceasta, făta sa vorbesc cu nimeni. Dar este adevărat și ca Crantor stă mereu la cumpăna dintre fictiv și real. Mai bine zis, la cumpăna dintre literar și neliterar. Crantor nu se îngrijește să fie credibil; el se complace chiar să facă public artificul verbal care îl înconjură, ca atunci cînd s-a referit la cuvintele eidetice (n.tr.).

181

remarcat lipsa lui Antis, paharnicul principal. Pe unde se va fi dus? Nici Herakles nu mai venise înapoi.

- Papirusul de care vorbești, Filotext, a obiectat Platon după un răgaz, nu poate fi scris.

-De ce?

- Pentru că e cu neputință, a replicat liniștit Platon,

- Explică-te, rogu-te, i-a cerut Filotext.

- A trecut destulă vreme de cînd, a limpezit lucrurile Platon, netezindu-și tihnit barba cenușie, mentorii acestei

Academii știm că sînt cinci trepte sau elemente ale cunoașterii oricărui obiect: numele obiectului, definiția, imaginea, discuția intelectuală și Obiectul în sine, care-i adevăratul scop al cunoașterii. Dar scriitura ajunge doar la primele două dintre ele: numele și definiția. Nefiind o imagine, cuvîntul scris nu poate ajunge pe a treia treaptă. Iar cuvîntul scris nu gîndește și nici nu poate accede la treapta discuției intelectuale. Și mai puțin, desigur, ar fi cu putință să ajungi cu el la ultima dintre toate, Ideea în sine. Astfel, nu ar putea exista o carte care să descrie modul în care cunoaștem noi lucrurile.

— De nu ți-e cu supărare, a cerut Filotext, după ce rămăsese o clipă gînditor, dă-mi pilda uneia din aceste trepte, să pot pricepe.

Speusip a intervenit pe loc, de parcă îndatorirea de a da pilde nu ar fi fost a lui Platon:

- E foarte simplu, Filotext. Prima treaptă e numele și ar putea fi oricare. De pildă: „scriere”, „casă”, „ceanclu”. A doua e definiția, nume despre care vorbesc sintagmele, în pilda „scriere”, definiția ar fi: „Scrierea e un papirus scris ce formează un text total”. E limpede că în literatură încap numai nume și definiții. A treia treaptă e imaginea, viziunea pe care fiecare și-o făurește în minte, atunci cînd se gîndește la ceva. De pildă, gîndindu-mă la o scriere, eu văd un papirus desfăcut pe masă. A patra treaptă, intelectul, e tocmai ceea ce facem acum: discutăm, slujindu-ne de inteligența noastră, despre orice, în pilda noastră, am vorbit despre scriere: despre obîrșia și țelul ei. A cincea și ultima treaptă e Ideea în

sine, adică adevăratul

obiect al cunoașterii, în pilda „scriere”, ea ar fi Scrierea în sine, scrierea ideală, superioară tuturor scrierilor lumii.

- De aceea credem că scriitura e ceva imperfect, Filotext, a lămurit Platon, și e de reținut că prin asta nu vrem să arătăm dispreț scriitorilor. S-au auzit risete discrete, și Platon a adăugat: în orice caz, cred că deja pricepi de ce o scriere cu astfel de caracteristici ar fi cu neputință de alcătuit.

Filotext părea gânditor. După un răgaz a întrebat cu un firicel de voce tremurător:

- Pariem pe ceva?

De data aceasta, au hohotit cu toții.

Diagoras, căruia discuția începea să i se pară stupidă, s-a răsucit neliniștit pe pat. Pe unde se vor fi băgat Herakles și Antis? în sfârșit, cu nemăsurată ușurare, a deslușit silueta peste măsură de grasă a Dezlegătorului, ce se întorcea din întunericul cuhniei. Chipul lui era, ca de obicei, lipsit de expresie. Ce se va fi întâmplat?

Herakles nici măcar nu a revenit pe pat. A mulțumit pentru cina oferită, dar a adăugat că anumite afaceri îl chemau neîntârziat la Atena. Mentorii și-au luat în grabă, dar cordial rămas-bun de la el, iar Diagoras l-a condus până la ieșire.

- Unde ai fost? l-a iscodit când a fost sigur că nu-i putea auzi nimeni.

- Cercetarea mea se apropie de sfârșit. Mai lipsește doar pasul final. Dar îl avem deja.

- Pe Menecm? Nervos, Diagoras și-a dat seama că încă mai ținea cupa cu vin în mână: Menecm e? Pot să îl învinuiesc public?

- încă nu. Miine se va hotărî totul.

- Și Antis?

- A plecat. Dar nu-ți face griji, în noaptea aceasta va fi păzit, a surîs Herakles. Acum trebuie să plec. Și liniștește-te, bunul meu Diagoras, mâine vei ști adevărul.*

Î

* Mi-am dat seama că încă nu am povestit cum am ajuns în chilie. Dacă este adevărat că notele acestea mă vor ajuta să nu înnebunesc, poate că ar fi bine să povestesc tot ceea ce îmi amintesc despre cele întâmplate, ca

IS3

și cum m-aș adresa unui viitor și improbabil cititor. Permite-mi, cititorule, aceasta nouă întrerupere. Știu că te interesează mult mai mult să continui lectura acestei scrieri decât să afli nenorocirile mele, dar amintește-ți că, oricât de marginal m-ai vedea aici, jos, îmi ești dator o oarecare atenție drept mulțumire pentru munca mea fructuoasă, fără de care nu te-ai putea bucura de această scriere ce îți place atât de mult. Așadar, citește-mă cu răbdare. Probabil că îți amintești că, în noaptea când am terminat de tradus capitolul anterior, mi-am propus să îl prind pe vizitatorul meu necunoscut, tainicul falsificator al textului la care lucrez, în acest scop, am stins luminile în toată casa și m-am prefăcut că mă culc, dar, în realitate, am rămas la pîndă în salon, ascuns după o ușa, așteptîndu-i „vizita”. Când eram deja sigur că în noaptea aceea nu avea să mai vină, am auzit un zgomot. M-am dus la ușa întredeschisă și am putut zări doar o umbră aruncîndu-se asupra mea. M-am trezit cu o durere groaznică de cap și încuiat între acești patru pereți, în ceea ce privește celula mea, am descris-o deja, iar cititorului interesat li fac trimitere la p notă anterioară. Pe masă se aflau textul lui Montalo și propria mea tălmăcire, care se oprește la capitolul a șaselea. Pe aceasta din urmă se afla o foaie separată pe care scria cu litere elegante: „NU TE INTERESEAZĂ CINE SÎNT. SPUNE-MI «ORICINEARFI», DAR, DACA EȘTI CU ADEVĂRAT DORNIC SĂ IEȘI DE AIQ, CONTINUĂ SĂ TRADUCI. CÎND VEI ÎNCHEIA, VEI FI LIBER”. Pînă acum, acesta este singurul contact cu anonimul meu răpitor. Adică, acesta și vocea lui asexuată, pe care o aud din cînd în cînd prin ușa celulei, ordonîndu-mi: „Tradu!” Asta și fac (n.tr.).

184

8

Adormisem cu capul pe masă (nu este întîia oară că mi se întîmplă asta de cînd mă aflu aici), dar m-am trezit neîntârziat la auzul zgomotului. M-am ridicat încet și greoi și mi-am pipăit obrazul drept, ce suportase întreaga greutate a capului culcat pe brațe. Mi-am clintit ușor mușchii feței. Mi-am șters o urmă slabă de salivă. Cînd am ridicat coatele, am tras după ele cîteva hîrtii pe care se afla sfîrșitul traducerii capitolului al șaptelea. M-am frecat la ochi și am privit în jur. nimic nu părea să se fi schimbat. Mă aflu în aceeași încăpere dreptunghiulară, așezat în fața mesei de scris, întemnițat în balta de lumină a lămpii. Mi-era foame, dar nici asta nu era ceva nou. Atunci am cercetat umbrele și am știut că, în realitate, *ceva* se schimbăse *totuși*.

În picioare în întuneric, Herakles Pontor mă privea cu ochi liniștiți și cenușii. Am murmurat:

- Ce faci aici?

- Te-ai băgat în cogeamite încurcătura, a observat. Vocea îi era așa cum mi-o imaginasem citindu-l. Dar la asta m-am gândit după aceea.

- Tu ești un personaj al scrierii, am protestat.

- Și aceasta *este* scriitura, a replicat Dezlegătorul de Enigme. E vădit că faci parte din ea. Dar ai trebuință de o mîină de ajutor și de aceea am venit. Să judecam: ai fost răpit pentru a o tălmăci, deși nimeni nu poate garanta că îți vei redobîndi libertatea cînd o vei sfîrși. Ei bine, nu uita că pe

temnicer îl interesează mult tălmăcirea. Trebuie doar să afli pricina. Este de mare însemnătate să afli de ce vrea el să tălmăcești *Peștera ideilor*. Cînd vei ști, vei putea face un troc: tu dorești să fii liber, el dorește *ceva*. Amîndoi puteți

dobîndi ce doriți, nu crezi?

- Bărbatul care m-a răpit nu vrea nimic! am gemut. E un nebun!

Herakles a clătinat din capul său puternic:

— Și ce dacă? Doar acum nu te preocupă pe ce treaptă de înțelepciune se află, ci care-i sînt interesele. De ce dorește ar/f de tare ca tu să tîlmăcești această scriere?

M-am gîndit o clipă:

- Pentru că în ea se află o taină.

După expresia de pe chipul său am ghicit că nu acesta era răspunsul pe care îl aștepta. Totuși a apreciat:

- Foarte bine! Acesta este un motiv evident. Orice întrebare clară trebuie să primească un răspuns limpede. *Pentru că incase afla o taină.* De aceea, de-ai putea afla despre *ce* taină e vorba, ai putea să îi propui un tîrg, nu? „Cunosc taina”, i-ai spune, „dar nu voi vorbi, dacă nu mă lași să ies de aici.” Nu-i rea ideea.

A pronunțat ultimele vorbe pe ton de încurajare, de parcă n-ar fi fost prea sigur că ideea era bună, dar ar fi vrut totuși să-mi dea speranțe.

- într-adevăr, am aflat ceva, am zis: Muncile lui Hercules, o fată cu un crin, care...

- Asta nu înseamnă nimic, mi-a luat vorba din gură, cu un gest de nerăbdare. Simple imagini! Pentru tine, pot fi Muncile lui Hercules sau o fată cu un crin, dar pentru alt cititor vor fi orice alt lucru, nu pricepi? Imaginile se schimbă, sînt imperfecte! Trebuie să găsești o idee ultimă, care să fie *aceeași* pentru toți cititorii! Trebuie să te întrebi: care e *cheia*! Trebuie să existe un sens ascuns!

Am bîguit unele vorbe stîngace. Herakles m-a privit cu rece curiozitate, apoi a întrebat:

- Bah, și de ce te vaiți? Nu e momentul să-ți pierzi curajul, ci să lucrezi! Caută ideea principală. Urmează-mi logica: doar mă cunoști și știi cum judec. Cercetează cuvintele! Trebuie să fie ceva! Ceva!

M-am aplecat asupra hîrtilor cu ochii încă umezi. Dar dintr-o dată mi s-a părut mult mai important să îl întreb cum izbutise să iasă din papirus și să vină în celulă. Mi-a retezat vorbele cu un gest autoritar:

- Sfirșit de capitol, a spus.*

*Am rezistat imperioasei tentații de a distruge acest fals capitol al optulea, pe care răpitorul meu l-a strecurat, fără îndoială, în lucrare. Dar jigodia nu a nimerit-o decît cu privire la plîns: în ultimul timp eu plîng mai mereu. Este una din modalitățile în care măsoar timpul. Daci Oricine ar crede că mă va înnebuni cu filele acestea intercalate, se înșala amarnic. Acum știu la ce îi folosesc: sînt mesaje, instrucțiuni, ordine, amenințări. Nici măcar nu se mai sinchisește să ascundă ca e un bastard. Senzația de a *mă citi* la persoana întii a fost amețitoare. Pentru a scăpa de ea, am încercat să mă gîndesc la lucrurile pe care le-aj *fi spus* cu adevărat. Nu cred să fi „gemut”, cum afirma scriitura. Bănuiesc că aș fi pus mult mai multe întrebări decît patetica lui creație, cu care încearcă să mă imite. Ei bine, în ceea ce privește plînsul a nimerit-o din plin. încep tîlmăcirea a ceea ce îmi imaginez că este adevăratul capitol al optulea (n.tr.).

187

Ultimele zile ale serbărilor Leneene îngreuiau ritmul normal al Cetății.

în dimineața însorită, nenumărate harabale negustorești se înșirau, împiedicînd trecerea prin Poarta Dipylon; dar înjurăturile și poruncile ce se auzeau nu dădeau bici mișcării. La Poarta Kreului, pașii erau și mai zăbavnici, iar întreaga învîrți-tură a unei roți de car putea dura chiar și un sfert de clepsidră. Sclavii, purtînd amfore, răvașe, legături de lemne sau saci cu grîu, se strigau unul pe altul pe străzi, cerînd să li se lase cale liberă. Oamenii se deșteptau la voia întîmplării, pe cînd Adunarea din teatrul Dionysos Eleuthereus se lungea. Cum nu veniseră toți *pățanii*, nu se putea trece la vot. Discursurile lîncezeau, iar norodul, nu prea numeros, dormita pe gradene. Sa dăm acum ascultare lui Xenocrat. Și atunci Xenocrat, stăpînul unor moșii de vază de dincolo de zidurile Cetății, își purta ținuta de paradă spre podiumul oratorilor și începea să recite pe îndelete ceva de care nimănui nu-i păsa. Preoții, ocupați cu pregătirea ultimelor procesiuni, renunțaseră la sacrificiile din temple. Capetele se plecau fără voie, pentru a citi noile anunțuri și ordonanțe de pe Monumentul Eroilor Eponimi. La Teba, spuneau, situația era neschimbată. Se aștepta întoarcerea din exil a lui Pelopida, generalul cadmeu⁸¹. Pe

* Merg foarte încet! Foarte încet! Foarte ÎNCET! Trebuie să traduc mai repede, dacă vreau să ies de aici (n.tr.).

iSS

Agésilau⁸², regele Spartei, îl renega aproape întreaga Eladă. Cetățeni, ajutorul nostru politic pentru Teba e crucial pentru stabilitatea... Dar, judecînd după chipul ostentat al celor ce citeau acele cuvinte, nimeni nu părea a crede că ar mai fi fost ceva „crucial” în acel moment.

Doi bărbați, care citeau absorbiți una dintre acele tăblițe, își adresau din cînd în cînd unele vorbe:

- Uite ce zice, Anfic, cică nu s-ar fi întregit încă patrula trimisă să omoare lupii de pe Licabet: mai au trebuință de voluntari.

- Sîntem mai înceți și mai greoi decît spartanii.

- Asta-i moleșeala păcii: nici măcar nu mai poftim să ne înrolăm pentru a dovedi toți lupii.

Alt bărbat privea la tăblițe cu același interes îndobitocit ca al celorlalți. Pe chipul său, lipit pe un cap chel și sferic, nu se putea citi nimic, de s-ar fi zis că mintea-i era greoaie sau că-i mergea cu încetinitorul. De fapt, abia de se odihniise la ceas de noapte. „A sosit vremea să îi fac o vizită Dezlegătorului”, și-a spus. A plecat de la Monument și pașii înceți l-au purtat spre mahalaua Scambonidai.

Oare ce se petrecea cu zorii? s-a întrebat Diagoras. De ce părea că în jur totul se țira cu încetineală*, greoi și micios? Carul soarelui se poticnise pe arătura cerului; vremea se asemana cu un hidromel din cel gros; era ca și cum zeițele Noptii, Aurora și Dimineața, ar fi refuzat să treacă și ar fi rămas liniștite împreună, unind bezna și lumina într-o înănmolire ce bătea în cenușiu. Diagoras se simțea greoi și confuz, dar îngrijorarea îi ținea trează energia, îngrijorarea era ca o greutate la stomac și se ițea în lipicioasa sudoare de pe mâini, îl ațita precum tăunul pe vite, obligându-l să meargă înainte fără să judece.

Calea pînă la casa lui Herakles Pontor i s-a părut nesfîrșită ca drumul Marathonului. Grădina amuțise: numai domoala

S

t

S

* Este eideza, neghiobule, eideza, EIDEZA. Eideza modifica totul, pă-trunde în tot, influențează totul: acum e ideea de „încetineala”, care ascunde în ochii tai alta idee.

189

cantilenă a unui cuc mai înfrumuseța tăcerea. A bătut cu toată puterea în poartă, a așteptat, a auzit pași și, cînd aceasta s-a deschis, a cerut:

- Vreau să îl văd pe Herakles Po...

Fata nu era Ponsica. Părul creț și ciufulit îi flutura liber pe pielea capului ascuțit. Nu era chipeșă, nici chiar frumoasă, dar era ciudată, misterioasă, provocatoare ca o hieroglifă pe-o piatră: ochi senini precum cuarțul, ce nu clipeau; buze groase; gît subțire. Peplul abia de se drapa în *colpos* peste bustul proeminent și... Pe Zeus, acum își amintea cine era fata!

- Intră, intră, Diagoras, l-a îmbiat Herakles Pontor, ițin-du-și capul de după umărul fetei. Așteptam pe altcineva, și...

- N-aș vrea să te supăr, dacă ești ocupat. Ochii lui Diagoras se plimbau de la Herakles la fată și înapoi, de parcă răspunsul l-ar fi așteptat de la amîndoi.

- Nu mă superi. Hai, intră. După un moment de greoaie tărăganeală, fata s-a dat în lături tăcută. Arătînd spre ea, Herakles a lămurit: Ai cunoscut-o deja pe Yasintra. Vino. Vom tăifăsuși mai bine pe pergola din livadă.

Diagoras a mers pe urma Dezlegătorului prin coridoarele monolite; *a simțit*, dar nu a voit să întoarcă privirea, că *ea* nu venea în urma lor, și a respirat ușurat. Afară, lumina zilei revenise orbitoare. Căldura nu era supărătoare. Printre meri, aplecată peste ghizdul unei fîntîni de piatră albă, Ponsica se chinuia să scoată apă cu o găleată grea; gemetele pe care le scotea sforțîndu-se răsunau ca niște ecouri slabe prin mască. Herakles l-a dus pe Diagoras pînă unde începea zidul galeriei și l-a îmbiat să ia loc. Dezlegătorul era mulțumit, chiar entuziasmat: își freca mîinile groase, surîdea, pomeții bucălați i se îmbujorau (îmbujorau!), iar privirea lui scilipea șiret, ui-mindu-l pe filosof.

- Ah, poate nu mă crezi, dar fata asta m-a ajutat mult! -Rate cred.

-Te rog, nu-i ceea ce-ți închipui, bunul meu Diagoras, a replicat Herakles, uimit de bănuielile lui Diagoras. Dă-mi voie *igo*

să-ți povestesc ce s-a întîmplat azi-noapte, cînd m-am întors acasă după ce, în chip satisfăcător, îmi dusesem munca la bun sfîrșit

Cu scilpitoarele-i sandale, zeița Selene străbătuse mai mult de jumătate din brazda cerească pe care o trăgea în fiecare noapte, cînd Herakles a ajuns acasă și și-a deschis drum prin întunericul familiar al grădinii, sub frunzișul des al pomilor care, argintat de efluviile reci ale lunii, se legăna în tăcere, fără a tulbura tihna nelămurită a înspăimîntatelor păsărele ce dormitau adunate în cuiburi pline* pe ramurile grele.

Atunci a văzut-o printre pomi: o umbră pe care luna o strunjise în relief. Și-a curmat vorba pe loc. Și-a arătat părerea de rău că nu obișnuia (căci în meseria ei nu era de trebuință) să poarte un pumnal pe sub manta.

Dar silueta nu se mișca: acel ceva piramidal și negru, era lat și pașnic la bază, iar pe vîrfurile rotunde îi înfloreau plete tivite cu un cenușiu strălucitor.

- Cine ești? a întrebat Herakles. -Eu.

O voce de tînăr, poate de efeb. Dar nuanțele... O mai auzise și altă dată, era sigur de asta. Silueta a făcut un pas înainte, spre el.

- Care „eu”? -Eu.

- Pe cine cauți?

- Pe tine.

- Vino mai aproape, să te văd. -Nu.

Nu se simțea la largul lui: i se părea că necunoscutului ba-i era, ba nu-i era teamă; că era primejdios și inofensiv totodată. S-a gândit pe loc că darurile contrarii erau tipice femeilor. Dar cine era? Privind cu coada ochiului, a înțeles că o

* Îmi pare rău, dar nu suport. Eideza s-a infiltrat și Sn descrieri, iar întâlnirea dintre Herakles și Yasintra este istorisită cu exasperanta tăgădare. Abuzînd de privilegiul meu de traducător, voi încerca să o condensez, pentru a înainta mai repede, mărginindu-mă să povestesc esențialul (n.tr).
ceată de torțe se apropia pe ulicioară; purtătorii lor cîntau cu voci distonante. Poate că erau supraviețuitorii vreuneia dintre ultimele procesiuni leneene, căci aceia se întorceau uneori acasă contagiați de cîntecele pe care le ascultasera sau intonasera în timpul ritualului, stimulați de dezordonata voință a vinului.

- Te cunosc de undeva?

- Da. Nu, a vorbit silueta.

Enigmaticul răspuns a fost, în chip paradoxal, cel care i-a revelat, într-un sfîrșit, identitatea:

- Yasintra?

Silueta nu a răspuns pe loc. Dar torțele se apropiau, fără să fi părut că se mișcaseră în toată această vreme. -Da.

- Ce vrei?

- Ajutor.

Herakles a hotărît să se apropie și piciorul său drept să facă un pas înainte. Cîntecul greierilor părea să se topească. Flăcările torțelor s-au mișcat cu lenea draperiilor grele trase de mîna tremurătoare a unui bătrîn. Piciorul stîng al lui Herakles a străbătut alt segment eleatic. Greierii și-au realuat cîntul. Flăcările torțelor și-au schimbat imperceptibil forma, ca norii. Herakles a ridicat piciorul drept. Greierii au amuțit. Nu mai existau sunete. Flăcările erau liniștite.

Piciorul se proptie în iarbă.. *

* Eu mă opresc aici. Restul acestui lung paragraf este o copleșitoare descriere a fiecăruia dintre pașii făcuți de Herakles pentru a se apropia de Yasintra: în pofida acestu lucru, Dezlegătorul nu ajunge, în mod paradoxal, la ea, ceea ce amintește de aporia lui Zenon din Elea, care spune că „Ahile nu va ajunge niciodată din urmă broasca țestoasă” (de aici sintagma „segment eleatic”). Toate acestea, repetarea frecventă a unor termeni ca „lent”, „greoi” și „neîndemînic”, și metaforele inspirate din lucrarea pămîntului, sugerează Munca cu Boii lui Gerion, vitele greoaie pe care Hercules trebuie să le ia de la monstrul cu trei trupuri ce poartă acest nume. „Pasul serpuit” este adeseori homeric, căci boii sînt, pentru autorul *Iliadei*, animale cu „pas serpuit”. Și, vorbind de greutate și lentoare, trebuie să notez aici că, în sfîrșit, am putut defeca în întregime, ceea ce m-a bine dispus. Poate că faptul că nu mai sînt constipat să fie un semn de bun augur, în ceea ce privește iuțea și faptul că îmi voi atinge scopurile (n.tr.).
792

Diagoras avea impresia că îl asculta pe Herakles de o bună bucată de vreme.

- I-am oferit ospitalitatea și i-am făgăduit o mînă de ajutor, a lămurit Herakles. Era speriată, căci abia o amenințaseră și nu știa la cine sa meargă: legile noastre nu arată bunăvoință femeilor din breasla ei, după cum știi.

- Dar cine a amenințat-o?

- Aceiași care o amenințaseră și înainte de a vorbi noi cu ea, căci de aia a fugit cînd ne-a văzut. Dar nu te speria, o să îți lămuresc totul. Cred că avem ceva timp, pentru că acum chestiunea e să așteptăm vești. Ah, ultimele clipe înainte de rezolvarea enigmei sînt o mare plăcere pentru mine! Vrei o cupă cu vin curat?

- De data asta, da, a murmurat Diagoras.

Cînd Ponsica a plecat, după ce a lăsat pe zidul galeriei o tavă grea cu două pocale și un *cratăr* cu vin curat, Herakles a poruncit:

- Ascultă-mă și nu-ți uita vorba, Diagoras, căci, de-mi distragi atenția, lămuririle vor întîrzia și mai mult. Și a început să vorbească, în timp ce se ducea și venea cu pași înceți și șerpuiți prin portic, îndreptîndu-se cînd spre pereți, cînd spre livada strălucitoare, de parcă ar fi făcut repetiții pentru un discurs hărăzit Adunării. Mîinile-i durdulii îi învăluiau vorbele în gesturi zăbavnice.* Tramah, Antis și Euniu fac cunoștință cu Menecm. Cînd? Unde? Nu se știe, dar nici nu are vreo însemnătate. Este însă sigur că Menecm le propune să-i fie modele pentru sculpturi și să apară în tragediile lui. Și, mai mult, se îndrăgostește de ei și-i invită să participe la petreceri licențioase, alături de alți efebi.** Cu

£

f-

* Explicația amănunțită pe care Herakles Pontor o da despre mister **este** o altă întărire a eidezei, căci Dezlegătorul, de obicei atît de rezervat, se lungește aici în nesfîrșite și bizare digresiuni, care înaintează cu încetineala boilor lui Gerion. Am hotărît să elaborez o versiune rezumată. Voi însemna, ori de cîte ori mi se va părea oportun, unele comentarii originale (n.tr.).

** „Ne putem imagina risetele lui nocturne”, spune Herakles, „subtilele și amplele lor mlădieri în fața zăbavnice dălți a lui Menecm, năzbîtiile flegmatice ale iubirii, trupurile lor nubile îmbujorate de torțe” (n.tr.).

193

toate acestea, e mai atent cu Antis decît cu ceilalți. Aceștia sînt geloși, iar Tramah îl amenință pe Menecm că va da totul pe față, dacă sculptorul nu-și împarte dragostea în chip mai echitabil.* Menecm se sperie și aranjează o întîlnire cu Tramah în pădure. Tramah se prefacă că pleacă la vînătoare, dar în realitate se duce la locul convenit și stă de vorbă cu

sculptorul. Acesta, fie în chip premeditat, fie la minie, îl lovește pînă îl lasă lat, mort sau fără cunoștință, și-i părăsește trupul acolo, să-l sfîșie fiarele pădurii. La auzul veștii, Antis și Euniu se sperie și, într-o noapte, îl înfruntă pe Menecm și-i cer lămuriri. Menecm își mărturisește crima cu sînge rece, poate pentru a-i amenința, iar Antis hotărăște să fugă din Atena sub pretextul recrutării. Euniu, care nu poate scăpa de sub înrîu-rirea lui Menecm, se sperie și vrea să îl dea de gol, dar sculptorul îl ucide și pe el. Antis asistă la toate. Atunci, Menecm înjunghie în chip sălbatic cadavrul lui Euniu, apoi îl stropște cu vin și îl îmbracă în haine femeiești, pentru a da de înțeles că a fost vorba de un acces necugetat al efebului beat.** Asta e tot.*** Tot ceea ce ți-am povestit, bunul meu Diagoras, am dedus pînă la întrevvedere cu Menecm. Eram aproape convins de vinovăția lui, dar cum să mă încredințez de ea? Atunci m-am gîndit la Antis: el era punctul slab al ramurii gata să se rupă la cea mai ușoară apăsare. Și mi-am făcut un plan simplu: la cina de la Academie, cînd toți pierdeați vremea făcînd

* „Și, după o sorbitura fermecată din vinul plăcerii, drojdia acră a discuțiilor”, spune Herakles (n.tr.).

** „Observa șiretenia lui Menecm!” îl previne Herakles. „Nu este artist în van: el știe că înfățișarea, aparența, întăresc și au mare efect. Qnd l-am văzut pe Euniu duhnind a vin și îmbrăcat femeiește, primul nostru gînd a fost: «Un tînăr care se îmbată și se traveștește astfel este în stare de orice». Iată capcana: deprinderile judecătii noastre morale neagă cu totul evidentele judecătii noastre raționale!” (n.tr.)

*** „Și crinul?” obiectează atunci Diagoras. Herakles se supără că este întrerupt, și afirmă: „Doar un detaliu poetic. Menecm este un artist”. Dar Herakles nu știe că, de fapt, crinul nu este un detaliu „poetic” și eidetic, și ca atare este inaccesibil judecătii sate în calitate de personaj. Crinul este o pistă pentru cititor, nu pentru Herakles. Continuu acum dialogul normal (n.tr.).

94

filosofic poetică, eu l-am spionat pe chipeșul paharnic. Cum știi, paharnicii îi servesc pe oaspeți după o ordine dinainte hotărîită. Cînd am fost sigur că Antis avea să se apropie de patul meu pentru a mă servi, am scos o bucătică de papirus din manta și i-am dat-o fără să spun nimic, dar cu un gest mai mult decît limpede. Pe ea scrisesem: „Știu totul despre moartea lui Euniu. Dacă vrei să nu vorbesc, nu te mai duce la următorul comesean: așteaptă un minut singur în cuhnie”. - Dar cum de erai atît de sigur că Antis fusese de față cînd murise Euniu?

Herakles a părut deodată foarte încîntat, de parcă ar fi fost chiar întrebarea pe care o aștepta. A strîns din ochi în timp ce surîdea și a mărturisit:

- Nu eram sigur! Mesajul era o momeală, dar Antis a mușcat din ea. Cînd am văzut că întîrzia să îl servească pe următorul comesean, tovarășul tău care se mișcă de parcă în loc de oase ar avea trestii de nu...

- Calicie, a consimțit Diagoras. Da, acum îmi amintesc că a lipsit un moment.

- Așa e. A venit la cuhnie, intrigat că Antis nu se ocupa de el. A fost gata să ne surprindă, dar, din fericire, sfinșiserăm deja de vorbit. Ei bine, așa cum îți spuneam, cînd am văzut că Antis nu se mai întorcea, m-am ridicat și m-am dus la cuhnie.

Herakles și-a frecat mîinile cu greoaie plăcere. A ridicat apoi din sprinceana cenușie:

- Ah, Diagoras! Ce ți-aș putea spune despre discipolul tău chipeș și isteț? Te încredințez că ne-ar putea da amîndurora lecții în numeroase chestiuni. Mă aștepta într-un colț, tre-murînd, cu ochii mari și strălucitori. Pe piept, ghirlanda de flori îi fremăta în ritmul gîfii. Mi-a făcut semn să-l urmez degrabă și m-a dus într-o cămară mică, unde am putut sta de vorbă între patru ochi. Primul lucru pe care mi l-a spus a fost: „Nu am făcut-o eu, mă jur pe Iarii sacrii ai casei! Nu eu l-am omorît pe Euniu! Ci el!” Am izbutit să-l fac să-mi povestească ce știa, dîndu-i de înțeles că eu știam dinainte totul, și de fapt chiar așa era, căci răspunsurile lui mi-au adevărat punct cu

punct teoriile. La sfinșit, m-a rugat, m-a implorat cu lacrimi în ochi, să nu spun nimic nimănui. Nu-i păsa de ce avea să se întîmple cu Menecm, dar nu voia să fie amestecat în toate acestea: trebuia să se gîndească la familie, la Academie, în fine, ar fi fost îngrozitor. I-am zis că nu știam pînă la ce punct îi puteam da ascultare în această chestiune. Atunci s-a apropiat de mine provocator și, gîfîind, lăsînd privirile în jos, mi-a vorbit în șoaptă. Cuvintele, propozițiile i s-au rîrit în chip deliberat. Mi-a promis favoruri multe, căci (mi-a dezvăluit) știa să fie binevoitor cu bărbații. I-am surîs calm și i-am cerut: „Antis, nu e nevoie să ajungem la asta”, în loc de orice alt răspuns, și-a smuls din două mișcări rapide fibulele *chitonului* și și-a lăsat veșmîntul să-i cadă la picioare. Am priceput fără zăbavă cum poate băiatul ăsta să dezlănțuie patimi și să-i facă pe cei mai plini de bun-simț să-și piardă mințile. I-am simțit respirația înmiresmată pe fața și m-am dat la o parte. I-am spus: „Antis, aici sînt două chestiuni foarte diferite: pe de o parte, frumusețea ta de necrezut; pe de alta, datoria mea de a face dreptate. Judecata ne impune să o admirăm pe prima și să o împlinim pe a doua, nu invers. Nu pune laolaltă, deci, frumusețea ta demnă de admirație cu împlinirea datoriei mele.” El nici nu a zis, nici nu a făcut nimic, doar m-a privit. Nu știu cît timp m-a privit astfel, sînd în picioare nemișcat și tăcut, purtînd doar coroana de iederă pe cap și ghirlanda de flori pe umeri. Lumina din cămară era foarte slabă, dar pe frumosul său chip i-am putut desluși batjocura. Cred că voia să se arate conștient de farmecul ce-l exercita asupra mea, în pofida faptului că-l respinsesem. Băiatul e un tiran cumplit pentru bărbați, și o știe. Atunci, amîndoi am auzit cum îl striga cineva: tovarășul tău. Antis s-a îmbrăcat liniștit, de parcă l-ar fi încîntat ideea de a fi surprins în postura aceea, și a ieșit din cămară. Eu m-am întors. Herakles a sorbit o gură de vin. Chipul i se îmbujorase ușor. Cel al lui Diagoras, din contră, era palid precum cuarțul. Dezlegătorul a făcut un gest nelămurit și a recunoscut: Nu ai de ce să te învinovățești. Fără îndoială, Menecm i-a corupt. 196

- Nu mi se pare condamnabil ca Antis să ți se dăruiască în felul acesta nici ție, nici măcar lui Menecm sau altui bărbat,

a replicat Diagoras, pe un ton oarecare. La urma urmelor, e oare ceva mai plăcut decât dragostea unui efeb? Cumplită nu e iubirea, cumplite sînt pricinile ei. A iubi pentru simpla plăcere fizică e detestabil; dar a iubi pentru a cumpăra tăcerea cuiva e la fel de detestabil. Ochii i s-au umezit. Vocea a început să se stingă precum soarele care apune și a adăugat: Adevăratul amant nici măcar nu are trebuință să atingă dragostea: pentru a se simți fericit și pentru ca sufletul lui să atingă înțelepciunea și perfecțiunea îi e de ajuns doar să o privească. Mi-e milă de Antis și de Menecm, pentru că ei nu cunosc frumusețea nepereche a adevăratei iubiri. A scos un suspin și a adăugat: Dar să nu mai vorbim de asta. Ce facem acum?

Herakles, care îl urmărise curios pe filosof, nu s-a grăbit să dea vreun răspuns:

- Precum spun jucătorii de *tabas*: „Chiar de acum, trebuie să dau zaruri bune”, îi avem pe vinovați, Diagoras, dar am greși dacă ne-am grăbi, căci oare cum vom ști dacă Antis ne-a destăinuit tot adevărul? Te încredințez că acest tinerel fennecator este tot atît de șiret ca Menecm în persoană, dacă nu chiar mai rău. Pe de altă parte, mai avem încă statornică trebuința de o mărturisire publică sau de o dovadă pentru a-l învinui direct pe Menecm sau chiar pe amîndoi. Dar am făcut un pas de seamă înainte: Antis e foarte speriat, și asta e întru folosul nostru. Ce va face? Fără nici o îndoială, ce e mai logic: își va îndemna prietenul să fugă. Dacă Menecm fuge din Cetate, la nimic nu ne mai slujește să-l învinuim public pe Antis. Și sînt sigur că Menecm în persoană preferă exilul condamnării la moarte.

- Dar, bine, atunci Menecm va scăpa!

- Nu, bunul meu Diagoras. Herakles a dat încetșor din cap, în timp ce surîdea cu șiretenie: Antis e urmărit. Din ordinul meu, Eumarh, vechiul lui pedagog, îi merge pe urme în fiecare noapte. Aseară, cînd am ieșit de la Academie, l-am căutat pe Eumarh și i-am dat porunci. Vom ști dacă Antis se duce la Menecm. Și, de e cu trebuință, voi pune alt sclav să-i păzească

197

atelierul. Menecm și Antis nu vor putea face nici cea mai mică mișcare fără ca noi să știm. Vreau să le lăsăm vreme să-și piardă curajul, să se simtă încercuiți. Dacă unul din ei doi hotărăște să-l învinuiască public pe celălalt, încercînd să se salveze, rezolvăm chestiunea în chipul cel mai comod. De nu... A ridicat în sus unul dintre groasele sale degete arătătoare, pentru a arăta cu gesturi încete spre pereții casei sale: Dacă nu se denunță, ne vom sluji de hetairă.

-DeYasintra?Cum?

- Curtezana, a lămurit Herakles, ridicînd și mai sus același deget arătător, pentru a-și sublinia vorbele, a fost cealaltă *mare greșeală* a lui Menecm! îndrăgostit de ea, Tramah îi povestise amănunțit despre legătura lui cu sculptorul, admitînd că îi inspira și iubire, și teamă. Chiar în zilele dinaintea morții, discipolul tău i-a mărturisit că era dispus la orice, chiar și să povestească familiei și mentorilor despre petrecerile nocturne, numai să se vadă scăpat de sub dăunătoarea înrîurire a lui Menecm. Dar a mai zis și că se temea de răzbunarea sculptorului care îl încredințase că, de vorbea, avea să-l *omoare*. Nu știm cum a aflat Menecm de existența Yasintrei, dar putem bănui că Tramah a dat-o de gol într-un moment de deznădejde. Sculptorul a înțeles imediat că ea ar putea fi o problemă și a trimis la Pireu doi sclavi să o amenințe, în caz că i s-ar fi năzărit să trîncănească. Dar, după ce am stat noi de vorbă cu el, Menecm a crezut că hetaira îl denunțase și, nervos, a ame-nințat-o din nou cu moartea. Atunci a aflat Yasintra cine-s eu, iar noaptea trecută a venit speriată să-mi ceară ajutorul.

- în consecință, ea e acum singura noastră dovadă.

- Așa e. Herakles s-a învoit, holbîndu-și ochii, de parcă Diagoras ar fi dezvăluit ceva neobișnuit de uimitor: Dacă cei doi șireți criminali, a continuat, nu vor să vorbească, îi vom învinui public în baza mărturiilor Yasintrei. Știu, desigur, că vorbele unei curtezane nu au nici o valoare în fața celor rostite de un cetățean liber, dar probabil că învinuirea le va dezlega limba fie lui Antis, fie chiar lui Menecm. Diagoras a clipit din ochi, îndreptîndu-și privirea spre livada ce strălucea sub soare.

Lingă fîntînă, păștea cu blinda indolență o uriașă vacă albă.* Foarte vioi, Herakles a continuat: Dintr-un moment într-altul Eumarh ne va aduce vești. Atunci vom ști ce își propun să facă șnapanii și vom lucra în consecință. A sorbit din nou din pocai și a savurat vinul cu tihnită satisfacție. Poate că nu s-a simțit bine intuind că Diagoras nu îi împărtășea optimismul, căci pe nepusă masă a schimbat tonul, pentru a spune: Ei bine, cum ți se pare? Dezlegătorul tău a rezolvat enigma!

- Nu, a negat Diagoras, admirînd atent livada de dincolo de pașnicul rumegat al vacii.

-Ce?

- Nu, Dezlegătorule, nu. Diagoras clătina din cap, arătînd spre livadă, de parcă s-ar fi adresat vacii: îmi amintesc bine; i-am citit în ochi. Tramah nu era doar neliniștit, ci și *însipai-mîntat*. Vrei să mă faci să cred că urma să-mi povestească jocurile lui licențioase cu Menecm, dar nu. Taina-i era mult mai înspăimîntătoare.

- Lui Tramah îi era teamă de Menecm! i-a spus Herakles, dînd din cap cu mișcări leneșe, de parcă și-ar fi adunat răbdarea pentru a-i vorbi unui copil mic: Credea că sculptorul avea să-l *omoare* dacă îl denunța. Asta era teama ce i-ai citit în priviri!

- Nu, a replicat Diagoras, cu un calm desăvîrșit, de parcă vinul și lînceda melodice l-ar fi adormit. Atunci, vorbind foarte

încet, ca și cum fiecare cuvînt ar fi aparținut altui limbaj și ar fi fost de trebuință să-l pronunțe cu grijă, pentru a putea fi tălmăcit, a adăugat: Tramah era *însămintat*. Dar teroarea lui era dincolo de orice înțelegere. Era Spaima în sine, Ideea de Spaimă: ceva ce judecata ta, Herakles, nici nu poate desluși, pentru că nu ai privit ca mine în ochii lui. Lui Tramah nu-i era teamă de ce i-ar fi putut face Menecm, ci de ceva mult mai înspăimîntător. Știu asta, a zis, adăugînd: Nu știu prea bine cum știu. Dar știu.

- încerci să-mi spui că explicația mea nu-i corectă? l-a întrebat Herakles disprețuitor.

f

î

l

* O întărire a eidezei, ca și în capitolele precedente, pentru a accentua imaginea Boilor lui Gerion (n.tr.).

'99
•V•

u •s

Ă

- Lămurirea pe care mi-ai oferit-o e rațională. Foarte rațională, Diagoras stăruia în admirația-i pentru livada în care rumega vaca, A tras adînc aer în piept: Dar nu cred să fie adevărată.

- E rațională, dar neadevărată? Ce idee ți-a mai trecut acum prin minte, Diagoras din Medonte?

- Nu știu. Logica mea spune: „Herakles are dreptate”, dar... Poate că prietenul tău, Crantor, ar ști să te lămurească mai bine decît mine. Aseară, la Academie, s-a vorbit mult de asta. E cu puțință ca Adevărul să nu poată fi judecat. Adică... Dacă ți-aș spune acum ceva absurd, ca de pildă: „In livada ta paște o vacă, Herakles”, m-ai crede nebun. Dar nu s-ar putea întîmpla ca, pentru altcineva decît noi doi, o astfel de afirmație să fie *adevărată*! Diagoras nu l-a lăsat pe Herakles să relice: Știu deja că nu-i *rațional* să spun că în livada ta e o vacă, pentru că nici nu este, nici nu poate fi. Dar de ce trebuie ca *adevărul* să fie *rațional*, Herakles? Nu e cu puțință să fie... adevăruri iraționale?*

- Asta v-a povestit Crantor ieri? Herakles își stăpînea cu greu furia. Pînă la urmă, filosofia o să îți ia mințile, Diagoras! Eu îți vorbesc de lucruri coerente și logice, iar tu... Enigma discipolului tău nu e o teorie filosofică: e un lanț de întîmplări raționale ce... Și-a curmat însă vorba, văzînd că Diagoras dădea din nou din cap, fără a-l privi, privind cu necurmată stăruință livada goală.^{1"1"}

- îmi amintesc de o spusă de-a ta, s-a confesat Diagoras: „Exista locuri ciudate pe lumea aceasta, pe care nici tu, nici eu nu le-am vizitat vreodată”. Așa e. Trăim într-o lume ciudată, Herakles. O lume în care nimic nu poate fi judecat, nici înțeles pe de-a-ntregul. O lume care uneori nu respectă legile logicii,

* E clar ca „vaca din livada”, la fel ca „animalul” din capitolul al patrulea sau „șerpii” din al doilea, este o prezenta exclusiv eidetica și, ca atare invizibilă pentru protagoniști. Dar autorul o folosește ca argument pentru a sprijini îndoilele lui Diagoras: într-adevăr, pentru *cititor*, afirmația este *adevărată*, îmi simt pulsul. Poate că de vina e oboseala (n.tr.).

** Odată împliniți funcția sa eidetică, imaginea vacii dispare chiar și pen-mi cititor, iar livada rămîne „goală”. Nu e magie, ci, pur și simplu, literatură (n.tr.).

200

ci pe cele ale visului sau ale literaturii. Socrate, care raționa într-un chip aparte, obișnuia să spună că un *daimon*, un spirit, îi inspira adevărurile cele mai profunde. Și Platon era de părere ca nebunia este, într-o oarecare măsură, o formă misterioasă de acces la cunoaștere. Asta mi se întîmpla mie acum: *dai-monul* sau nebunia mea, îmi spune că explicația ta e falsă.

- Explicația mea e logică!

- Dar falsă.

- Dacă explicația mea e falsă, atunci totul e fals!

- E cu puțință, a admis Diagoras amărît. Dar cine știe?

- Foarte bine, a mîrîit Herakles. Din partea mea, poți să te cufunzi încetul cu încetul în mlaștina pesimismului filosofic, Diagoras! Îți voi arăta că... Ah, lovituri în poartă. E, desigur, Eumarh. Rămii aici, admiră lumea Ideilor, dragă Diagoras! Îți voi aduce pe tavă capul lui Menecm, iar tu mă vei plăti pentru munca mea! Ponsica, deschide! Dar Ponsica deschisese deja și chiar atunci vizitatorul intra în galerie.

- Oh, Herakles Pontor, Dezlegător de Enigme, și tu, Diagoras din *demul* Medonte, i-a invocat Crantor. Atena e mișcată pînă în temelii și toți cetățenii cărora le-a mai rămas o rămășiță de voce cer în gura mare să fiți prezenți undeva anume. Surîzînd, a făcut un gest pentru a-l liniști pe Cerber, care i se vînzolea furibund în brațe. Apoi a adăugat, surîzînd

nerăbdător, ca și cum urma să dea o veste bună: S-a petrecut ceva oribil.

Impunătoare, demnă, figura lui Praxinous părea să reflecte lumina ce pătrundea în valuri groase pe ferestrele neoblonite ale atelierului. A dat la o parte cu un gest delicat pe unul din cei ce-l întovărășeau și, cu o nouă mișcare, a cerut ajutorul altuia. S-a pus în genunchi. A rămas astfel în toată veșnicia așteptării. Toți curioșii își imaginau chipul său în diferite ipostaze: tulburat, îndurerat, răzbunător, mînios. Dar Praxinous i-a dezamăgit, păstrîndu-și chipul liniștit. Pe față i se citeau amintiri aproape pe de-a-ntregul plăcute; sprîncenele negre și simetrice îi contrastau cu barba ca neaua. Nimic nu părea să

zor

?

l

î

arate că privea la trupul schilodit al fiului «au. Și încă ceva: a clipit, dar neobișnuit de rar; și-a ațintit privirea într-un punct dintre cele două cadavre, iar ochii au dat să i se prăbușească în bezna tihnită de sub gene, pînă cînd orbitele i s-au făcut ca două luni în descreștere. Apoi, pleoapele i s-au deschis din nou. Și asta a fost tot. S-a ridicat în picioare, ajutat de cei din jurul său, și a spus:

- Zeii te-au chemat la ei înaintea mea, fiule. Geloși pe frumusețea ta, au vrut să te aibă alături, făcîndu-te nemuritor. Un murmur de admirație i-a însoțit nobilele și virtuosele vorbe. Au mai sosit și alții: oșteni, și cineva ce părea să fie medic. Praxinous a ridicat privirea și Timpul, care-și curmase reverențios zborul, și-a reluat goana: „Cine o va fi făcut?" s-a întrebat. Vocea nu-i mai era la fel de sigură. Nu peste multă vreme, cînd nimeni nu avea să-l mai privească, poate că avea să plîngă. Dar emoția întîrzie să i se așeze pe obraz.

- în dimineața asta, vecinii au auzit strigăte în atelier, a povestit unul din bărbații ce-l întovărășeau, după un răgaz în care s-au consultat din priviri cine să vorbească primul, dar toți s-au socotit că era vorba de vreo nouă petrecere a celui Menecm.

- L-am văzut pe Menecm ieșind în goană de aici! a intervenit altul. Vocea și înfățișarea-i dezordonată contrastau cu respectabila demnitate a oamenilor lui Praxinous.

-Tu l-ai văzut? a iscodit Praxinous.

- Da! Și eu, și alții! Atunci i-am chemat pe slujitorii *astinom-ilar*. Bărbatul părea să aștepte o recompensă pentru spusele sale.

- Cine mi-l poate numi pe autorul faptei? a ridicat din nou glasul Praxinous, ignorîndu-l. Și a pronunțat „autorul" de parcă ar fi fost vorba de o faptă lipsită de pietate, demnă de hăituiala Furiilor, nelegiuită și de neconceput.

Toți cei de față au plecat privirile în pămînt. în atelier nu se auzea nici măcar bîzîitul muștei, deși vreo două-trei dintre ele se învîrteau în cercuri largi pe lîngă strălucirea ferestrelor deschise. Statuile, aproape toate neterminate, păreau să-l privească pe Praxinous cu țeapănă neîndurare. 202

Medicul, cu trupul slab și nearmonios, mult mai palid decît cadavrele pe care le cerceta, stătea în genunchi și întorcea capul de la un trap la celălalt; atîngea iute cînd pe bătrîn, cînd pe tînăr, de parcă ar fi vrut să-i compare, și-și mumura descoperirile cu perseverența încetineală a unui copil ce cîntă literele alfabetului înainte de examen. Un *astinom* aplecat alături de el îl asculta și consimțea respectuos.

Cadavrele stăteau față în față, întinse pe o parte pe podeaua atelierului, într-un maiestuos lac de sînge. Păreau doi dansatori pictați pe un vas: bătrînul purta o manta cenușie și zdrențăroasă și avea brațul drept îndoit, iar cel stîng întins deasupra capului. Tînărul, replica simetrică a poziției bătrînului, era pe de-a-ntre-gul despuiat, în rest, tînăr și bătrîn, sclav și bărbat liber, erau egali în oroarea lumească a rănilor: aveau ochii scoși, obrații desfigurați și pielea zdrențuită de tăieturi adînci; între picioare li se ițea aceeași scopire. Dar era o diferență: bătrînul strîngea, în mîna dreaptă crispată, globii a doi ochi.

- Sînt de culoare albastră, a declarat medicul, de parcă ar fi făcut un inventar. Și, spunînd acestea, a strănutat în chip absurd. Apoi a adăugat: Sînt ai tînărului.

- Slujitorul celor Unsprezece! a anunțat cineva, spărgînd tăcerea plină de oroare.

Dar, deși toate privirile au cercetat ceata de curioși ce se îngrămădea la intrarea în galerie, nimeni nu a putut afla cine era nou-sositul. Atunci, o voce brutală, sinceră în fiecare cuvînt, a atras fără zăbavă atenția:

- Oh, Praxinous, nobil între nobili!

Era Diagoras din Medonte. El și un bărbat gras și mic de stat sosiseră la atelier puțin înaintea lui Praxinous, întovărășiți de un bărbat enorm și cu aspect ciudat, ce purta în brațe un cățeluș. Grăsanul părea să fi disparat, dar de cîva timp

Diagoras atrăsese atenția asupra sa, căci toți îl văzuseră plingind amar, nemișcat, lângă cadavre. Cu toate acestea, acum se înfățișa energic și hotărât. Puterile păreau să i se fi concentrat precis asupra gâtului, fără îndoială pentru a oferi vorbelor

205

cuirasa trebuincioasă. Avea ochii roșii și chipul palid de moarte. S-a înfățișat:

— Sînt Diagoras din Medonte, mentorul lui Antis de la...

— Știu cine ești, i-a curmat Praxinous vorba cu asprime. Vorbește.

Diagoras și-a petrecut limba peste buzele nespuse de uscate și a tras aer în piept:

— Vreau să joc rolul sicofantului și să-l învinuiesc public pe sculptorul Menecm de aceste crime.

S-au auzit murmure leneșe. După liniștita bătălie, emoția învinsese pe chipul lui Praxinous: îmbujorat, ținea una dintre negrele-i sprincene ridicată în sus, trăgînd cu coada ochiului și a pleoapei; i se auzea respirația. A observat:

- Pari sigur de cele ce spui, Diagoras.

- Și sînt, nobile Praxinous.

O altă voce a strigat cu accent străin:

- Ce s-a întîmplat aici?

Era (nu putea fi altul), în sfîrșit, slujitorul celor Unsprezece, auxiliarul celor unsprezece judecători, mai-marii în materie de crime: un bărbătel îmbrăcat, după model barbar, în piei de animale. Un bici din piele de bou îi cuprindea talia. Avea o înfățișare amenințătoare, dar un chip de neghiob. Gîfîia din toate puterile, de parcă ar fi venit în fugă și, judecîndu-l după expresia feței, părea să se simtă dezamăgit de faptul că tot ce fusese mai interesant se întîmplase în lipsa lui. Cîțiva bărbați (dintre aceia care își fac apariția întotdeauna în astfel de împrejurări) s-au apropiat pentru a-i spune ce știau sau credeau că știu. Majoritatea rămăsese, cu toate acestea, în așteptarea vorbelor lui Praxinous:

- Și de ce crezi tu, Diagoras, că Menecm le-a făcut asta fiului meu și bătrînului său pedagog, Eumarh?

Diagoras și-a petrecut din nou limba peste buze:

- Chiar el ne-o va spune, nobile Praxinous, dacă este de trebuință, fie chiar și sub tortură. Dar nu te îndoi de vinovăția lui: ar fi ca și cum te-ai îndoi de lumina soarelui.

204

Numele lui Menecm s-a ivit pe toate buzele, pronunțat în feluri diferite și pe diferite tonuri. Chipul și înfățișarea i-au fost evocate de toți. Cineva a strigat, dar i s-a poruncit să tacănumai-decît. În sfîrșit, Praxinous a rupt tăcerea respectuoasă, spunînd:

- Căutați-l pe Menecm.

De parcă asta ar fi fost parola așteptată, Furia și-a săltat capetele și brațele. Unii cereau răzbunare; alții jurau pe zei. Unii, fără să-l fi știut pe Menecm nici măcar din vedere, cereau să fie supus la cele mai grele torturi; alții, care-l știau, clătinau din cap, își netezeau barba, și se socoteau: „Cine ar fi crezut una ca asta?!” Slujitorul celor Unsprezece părea singurul ce nu izbutea să priceapă cele întîmplate și iscodea cînd pe unii, cînd pe alții, despre ce vorbeau, cine era bătrînul schilodit ce zăcea lângă tînărul Antis, cine îl învinuise pe sculptorul Menecm, ce strigau cu toții, și cine, și ce.

- Unde-i Herakles? I-a iscodit Diagoras pe Crantor, trăgîndu-l de manta. Iar Haosul era cît lumea.

- Nu știu. Crantor a clătinat din umerii enormi: Acum o clipă adulmeca precum cîinii pe lângă cadavre. Dar acum...

Pentru Diagoras, în atelier erau două feluri de statui: unele se mișcau, altele abia-abia; le-a deosebit cu stîngăcie; a fost împins; a auzit că cineva îl chema din viitoarea vacarmului; mantaua lui însă îl trăgea în partea cealaltă; a întors capul: chipul unuia dintre oamenii lui Praxinous s-a apropiat de el dînd din buze.

- Trebuie să vorbești cu arhonte, dacă vrei să dai curs învinuirii.

- Da, voi vorbi, a hotărît Diagoras, fără să priceapă prea bine ce-i zicea bărbatul.

A trecut peste toate piedicile, s-a smuls din mulțime și și-a deschis drum spre ieșire. Afară, ziua era frumoasă. Sclavi și cetățeni stăteau ca de piatră în fața galeriei de la intrare, invidioși, se pare, pe sculpturile din lăuntru. Prezența prostimii era ca o dală de piatră pe pieptul lui Diagoras: a putut respira liber abia cînd s-a depărtat de clădire. Atunci s-a oprit din mers; a privit într-o parte și în alta. În sfîrșit, cu enormă

205

ușurare, a zărit în depărtare pașii șerpuiți și mersul greoi, încet și meditativ al Dezlegătorului. L-a strigat:

- Voiam să-ți mulțumesc, i-a făcut cunoscut cînd a ajuns lângă el. În vocea lui se deslușea o grabă ciudată; tonul era ca al căruțașului care, fără să strige, vrea să-și îndemne boii să meargă mai repede: Ți-ai făcut bine treaba. Nu mai am trebuință de tine. Îți voi plăti așa cum ne-am înțeles, chiar în după-amiaza aceasta. Și, de parcă n-ar fi putut suporta tăcerea, a adăugat: Totul era, la urma-urmelor, așa cum mi-ai spus. Ai avut dreptate, și eu am greșit.

Herakles bodogănea. Diagoras aproape că a trebuit să se plece pentru a auzi ce-i spunea, cu toate că vorbea foarte rar:

- De ce-o fi făcut neghiobul acela așa ceva? S-a lăsat purtat de teamă sau nebunie, e limpede. Dar două trupuri sfîrte-cate! E absurd!

Diagoras a replicat cu stranie și sălbatică bucurie:

- Chiar el ne va spune ce pricină l-au împins, bunul meu Herakles. Tortura îi va dezlega limba!

Au mers în tăcere pe străduța din plin bătută de soare. Herakles și-a scărpinat capul conic.

- Îmi pare rău, Diagoras. Am greșit în ceea ce-l privește pe Menecm. Eram sigur că avea să încerce să fugă, și nu...

- Nu mai are nici o însemnătate. Diagoras vorbea ca omul care se odihnește după ce și-a atins ținta, la capătul unui drum lung și anevoios prin meleaguri pustii. Eu m-am înșelat și abia acum pricep. Puneam onoarea Academiei înaintea vieții acestor bieți băieți. Nu mai are nici o însemnătate. Voi vorbi și voi învinui! Mă voi învinui și pe mine, ca mentor, pentru că... Și-a frecat țîmplele, cufundat parcă într-o complicată problemă de matematică. A insistat: Pentru că de ceea ce i-a obligat să caute tutela acestui criminal eu trebuie să răspund. Herakles a dat să-i curme spusele, dar s-a gândit mai bine și a așteptat. Eu trebuie să răspund, a repetat Diagoras, de parcă ar fi vrut să învețe pe dinafară acele vorbe. Trebuie să răspund! Menecm nu e decît un necugetat iute la mînie, dar eu... Ce-s eu? S-a întîmplat apoi ceva ciudat, deși la început nici unul

206

dintre ei nu a părut a-și da seama: au început să vorbească în același timp, ca și cum ar fi trîncănit fără să se asculte, făcînd frazele încet-încet, unul pasionat, celălalt rece: Eu sînt răspunzător, răspunzător cu adevărat...

- Menecm îl surprinde pe Eumarh, se sperie și...

- Pentru că, să vedem, ce înseamnă să fii maestru? Spune-mi! -... Eumarh îl amenință. Foarte bine. Atunci...

-... înseamnă să predai, și a preda e o îndatorire sacră! -... se luptă, iar Eumarh cade, desigur... -... a preda înseamnă să modelezi sufletele! -... Antis poate că vrea să îl apere pe Eumarh... -... Iar un bun mentor își cunoaște discipolii... -... de acord, dar atunci de ce să îi fi făcut fărîme în felul acesta?

-... dacă nu e așa, de ce să mai predai?

- Am greșit.

- Am greșit!

Au făcut popas. Pentru o clipă, s-au privit zăpăciți și tulburați, ca și cum fiecare ar fi fost cel de care celălalt avea trebuință cu cea mai mare grabă în momentul acela. Chipul lui Herakles părea că îmbătrînise. S-a învoit, pronunțînd fiecare vorbă cu o încetineală de necrezut:

- Diagoras, recunosc că în toată această chestiune m-am mișcat cu stîngăcia unei vaci. Gîndurile nu mi-au fost nicicînd așa de grele și de neîndemînatice ca pînă acum. Cel mai tare mă uimește că întîmplările au o oarecare logică, iar explicația mea e, în general, satisfăcătoare, dar sînt amănunte, foarte puține, de altfel, cu toate acestea... mi-ar plăcea să dispun de ceva timp pentru a mă gîndi. Nu îți voi cere parale pentru timpul pierdut în plus.

Diagoras s-a oprit și și-a pus amîndouă mîinile pe umerii robuști ai Dezlegătorului. Atunci, l-a privit drept în ochi și a rostit:

- Herakles, am ajuns la sfîrșit. A pus capăt vorbelor și a repetat pe îndelete, de parcă ar fi vorbit unui copil: Am ajuns la sfîrșit. A fost un drum lung și greu. Dar iată-ne aici. Acordă

207

↑

|

î

minții tale o clipă de tihnă, în ce mă privește, voi încerca să-mi liniștesc sufletul.

Deodată, Dezlegătorul s-a îndepărtat brusc de Diagoras și a mers cu pași necurmați pe povîrniș în sus. Atunci a părut să își amintească de ceva și s-a întors spre filosof.

- O să mă închid în casă să meditez, s-a destăinuit. Dacă voi avea vești, le vei primi.

Și, mai înainte ca Diagoras să îl poată împiedica, s-a strecurat prin mulțimea înceată și greoaie care cobora strada aceea, atrasă de tragedie.

Unii au crezut că se petrecuse prea repede. Dar majoritatea a fost de părere că totul s-a petrecut prea pe îndelete. Poate că a fost încetineala grabei, care apare atunci cînd lucrurile sînt dorite cu mare fervoare, dar asta n-a zis nimeni.

Cele întîmplate s-au petrecut înainte de a-și face apariția umbrele înserării, mult înainte ca neguțătorii meteci să-și închidă prăvăliile, iar preoții din temple să înalțe cuțitele pentru ultimele sacrificii: nimeni nu a măsurat vremea, dar toți au fost de părere că lucrul s-a petrecut chiar după crucea zilei, cînd soarele, greu de lumină, a început să scapete. Oștenii stăteau de strajă la Porți, dar nu s-a petrecut acolo. Nici pe hambarele în care unii s-au aventurat să intre, socotindu-se că aveau să-l găsească ghemuit și tremurînd într-un colț, ca un șobolan flămînd. În realitate, lucrul s-a petrecut în chip ordonat, pe una dintre populatele ulițe ale noilor olari.

Atunci, o întrebare trecea din gură în gură pe uliță, greoaie, dar neînduplecată, hotărâtă, dar înceată: L-ai văzut pe Menecm, sculptorul din Cerameicos? O întrebare făcea adepți, ca o religie mai mult decît fugară. Converteții se prefăceau în înflăcărații ei purtători. Unii rămîneau în drum: ei bănuiau , unde-ar putea găsi răspunsul. Un moment, nu am privit în casa aceasta! Așteptați să îl întrebăm pe bătrîn! Nu întîrzii, vreau să văd dacă teoria mea e bună! Alții, neîncrezători, nu se alăturau noii credințe, căci se gîndeau că întrebarea se putea pune mai bine astfel: L-ai văzut pe cel pe care nu l-ai văzut și nici nu-l zoS

vei vedea, căci, în timp ce eu te întreb, el e deja departe de aici? Ei clătinau încetișor din cap și surîdeau, spunîndu-și: Ești un neghiob, de crezi că Menecm va aștepta să... Cu toate acestea, întrebarea mergea înainte. Și chiar atunci, pasul ei șerpuit și năvalnic a ajuns la mărunta prăvălie a unui olar metec.

- Desigur că l-am văzut pe Menecm, a recunoscut unul dintre cei ce priveau distrați mărfurile.

Cel ce pusese întrebarea era gata să treacă mai departe, căci avea auzul obișnuit cu același răspuns dintotdeauna, dar a părut că se lovește de un zid nevăzut. S-a întors și a văzut un chip tăbăcit, cu brazde liniștite, cu barba neîngrijită și rara, cu cîteva smocuri de păr cenușiu.

- Spui că l-ai văzut pe Menecm? a iscodit neliniștit. Unde?

- Eu sînt Menecm, a răspuns bărbatul.

Se spune că surîdea. Nu, nu suridea. Suridea, Harpal, jur pe ochii bufniței Atenei! Iar eu pe negrul rîu Styx: nu suridea! Tu erai lîngă el? Tot așa de aproape ca de tine acum, și nu surîdea: se strîmba, dar nu suridea! Surîdea, și eu l-am văzut: cînd l-ați luat mai mulți de brațe, surîdea, jur pe...! Era o strimbătură, neghiobule: ca și cum ar fi făcut așa cu gura! Ți se pare că eu surîd acum? Mi se pare că ești un prost. Dar cum, pe zeul dreptății, cum era să suridă, știind ce-l aștepta? Și, dacă știe ce-l așteaptă, atunci de ce s-a predat, în loc să fugă din Cetate?

Întrebarea dăduse naștere mai multor copii, toți schilozi, în agonie, morți la căderea serii...

Dezlegătorul de Enigme stătea așezat în fața mesei de scris, cu o mină sprijinită pe brațul gras, și gîndea.*

S

I

S

ț.

* Aceasta este postura mea preferată. Tocmai am parăsit-o, pentru a-mi relua tălmăcirea. Cred că paralelismul este nimerit, pentru că în acest capitol totul pare să se întîmple în formă dubla: atît unora, cit și altora. Este vorba, fără îndoială, de o subtilă întărire a eidezei: boii înaintază împreună, prinși în același jug (n.tr.).

209

Yasintra a intrat în încăpere fără să facă zgomot, astfel încît, atunci cînd a ridicat privirea, a zărit-o în picioare în prag, unde umbrele îi conturau limpede imaginea. Purta un peplu lung, închis cu o fibulă pe umărul drept. Sînul stîng, abia prins într-un cap de pînza, era aproape gol*.

— Nu-ți uita treaba, nu vreau să te supăr, i-a cerut Yasintra cu voce de bărbat.

- Ce vrei? a întrebat Herakles, care nu părea supărat.** —Nu-ți conțeni treaba. Pare nemăsurat de importantă. Herakles nu știa dacă ea își bătea joc (era greu de știut, deoarece, după cum credea, toate femeile erau numai măști). A văzut-o mergînd pe îndelete, înaintînd cu ușurință prin noapte.

- Ce vrei? a repetat.***

Ea a dat din umeri. Neobișnuit de încet, aproape împotriva voinței sale, și-a apropiat trupul de al lui.

- Cum poți sta atîta timp aici, în beznă? a iscodit curioasă.

- Gîndesc, s-a destăinuit Herakles. Noaptea mă ajută să gîndesc.****

- Ți-ar plăcea să îți fac un masaj? a șopocăit ea. Herakles a privit-o fără să îi răspundă.***** Ea a întins mîinile spre el.

* Acum știu că individul care m-a închis aici este complet nebun. Tocmai mă apucasem să tălmăcesc acest paragraf, cînd am ridicat privirea și l-am văzut în fața mea, la fel ca Herakles pe Yasintra. Intrase în celula mea fără zgomot. Arăta ridicol: era învăluit într-o manta lungă de culoare neagră și purta o mască și o perucă de două parale. Masca imita chipul unei femei, dar tonul vocii și mîinile îi erau de bărbat bătrîn. Cuvintele și mișcările (acum, cînd continuu traducerea, îmi dau seama) erau *identice* cu cele ale Yasintrei în acest dialog (vorbea limba mea, dar tălmăcirea a fost exactă). De aceea, voi nota numai propriile mele răspunsuri după cele ale lui Herakles (n.tr.).

** - Cine ești? am întrebat (n.tr.).

*** Cred că aici nu am zis nimic (n.tr.).

**** - Pe întuneric? Nu vreau să stau pe întuneric! am exclamat. Tu m-ai închis aici! (n.tr.)

***** _ țin masaj? Ești nebun? (n.tr.)

270

- Lasă-mă, i-a cerut Herakles*.

- Vreau doar să îți fac un masaj, a susurat ea jucăuș. -Nu. Lasă-mă.**

Yasintra s-a oprit:

- Mi-ar plăcea să-ți aduc bucurie, a murmurat.

- De ce? a iscodit Herakles.***

- Îți sînt datoare un serviciu, a recunoscut ea. Vreau să ți-l plătesc.

- Nu este necesar.****

- Sînt tot atît de singură ca și tine. Dar te pot face fericit. Herakles a privit-o. Chipul ei nu avea nici o expresie:

- Dacă vrei să mă faci fericit, lasă-mă singur un moment, i-a cerut.*****

Ea a suspinat. A ridicat din nou din umeri:

- N-ai poftă să manînci nimic? Sau să bei? l-a iscodit.

- Nu vreau nimic*****.

Yasintra s-a întors pe jumătate și s-a proptit în prag: — Cheamă-mă dacă ai trebuință de ceva, i-a atras luarea-aminte.

- Așa voi face. Acuma du-te.*****

- Trebuie doar să mă chemi și voi veni. -Hai, du-te.*****

Ușa s-a închis. Odaia a rămas din nou în beznă.*****

* Dă-te la o parte! am strigat și m-am ridicat dintr-un singur salt (n.tr.) ** - Nu mă atinge! cred că am rostit în acest loc, nu sînt sigur (n.tr.). *** - Ești, ești complet nebun, m-am îngrozit (n.tr.). **** _ O favoare? Ce favoare? Să tîlmăcești această scriere? (n.tr.) ***** — Lasă-mă să ies de aici, și voi fi fericit! (n.tr.) ¹¹ - Da! Mi-e foame! Și sete! (n.tr.)

** - Așteaptă, te rog, nu pleca! m-am speriat dintr-o dată (n.tr.) *** —NU PLECA! (n.tr.)

*** - Nu! am strigat și am început să plîng. Acum, cînd mi-am recăpătat calmul, mă întreb: ce a urmărit oare să obțină răpitorul meu cu această pantomimi absurdă? Să îmi demonstreze că el cunoaște întreaga scriere? Să îmi dea de înțeles că știe în fiecare moment cum înaintează traducerea mea? De un lucru sînt sigur (Oh, zei ai grecilor, apărați-mă!), și acela este că am căzut în mîinile unui bătrîn *nebun!* (n.tr.)

277

9

Cum delictul ce i se imputa lui Menecm, fiul lui Lacus, din *demul* Caris, erau de sînge (de „carne”, după cum pretindeau unii), judecata s-a ținut pe Areopag, tribunalul de pe colina lui Ares, una dintre cele mai venerabile instituții ale Cetății. Pe marmurele sale fuseseră pe timpuri concepute fastuoasele hotărîri ale guvernului, dar, după reformele lui Solon și Clistene, puterea îi fusese restrînsă la cea a unei simple magistraturi menite să judece omoruri voluntare, pierderi de drepturi și ostracizări. Deci, nici un atenian nu se delecta privind gradenele albe, severele coloane și înaltul podium al arhonților, așezat în fața unei cățui mari și rotunde ca o farfurie, unde în onoarea Atenei făceau spume ierburi mirositoare, a căror aromă,, afirmau cunoscătorii, amintea ușor de cea a cărnii de om fripte. Uneori avea loc, cu toate acestea, un mic festin pe socoteala cîte unui acuzat celebru.

Judecata lui Menecm, fiul lui Lacus, din *demul* Caris, fusese așteptată cu mare interes, mai mult datorită nobleței victimelor și caracterului sordid al crimelor decît pentru el în persoană, căci Menecm nu trecea drept unul dintre urmașii lui Fidias și Praxiteles, ce-și câștigau existența vînzîndu-și operele, precum măcelarii, unor mecena aristocrați.

De cum și-a făcut heraldul anunțul strident, nu a mai rămas nici un loc liber pe istoricele gradene: din publicul flămînd nu lipseau metecii, atenienii aparținînd breslei sculptorilor și ceramiștilor, poeții, militarii, dar nici simpli cetățeni curioși.

212

Ochii s-au căscat cît cepele și s-au auzit murmure de aprobare cînd oștenii l-au prezentat pe acuzat, legat de mîini, cu prea puțină carne pe trup, dar bine legat și îndesat. Menecm, fiul lui Lacus din *demul* Caris, își sumețea torsul și ridica mult capul, împodobit cu smocuri de păr cenușiu, ca și cum nu urma să fie condamnat, ci să primească onoruri militare. A ascultat liniștit bogata listă a învinuirilor și, supunîndu-se legii, a păstrat tăcere cînd arhontezele orator i-a cerut să rectifice ceea ce ar fi considerat oportun în învinuirile ce i se aduceau. Vei vorbi, Menecm? Nimic: nici un da, nici un nu. Își învîrtoșa neînterupt pieptul cu îndărătnicul orgoliu al unui fazan. Avea să se declare nevinovat? Vinovat? Ascundea vreo teribilă taină, pe care avea de gînd să o mărturisească la sfîrșit?

S-au înfățișat rînd pe rînd martorii: vecinii lui au piperat preambulul, vorbind despre tinerii, mai mult vagabonzi sau sclavi, care treceau pe la atelierul lui sub pretextul de a-i poza ca modele pentru sculpturi. S-au discutat gusturile lui de noapte: țipetele picante, mormăielile pofticioase, mirosul dulce-acrișor al orgiilor, jumătatea de duzină zilnică de efebi despuiați și albi ca prăjiturilele cu frișcă. Multe stomacuri s-au împotrivit ascultînd astfel de declarații. Mai mulți poeți au afirmat după aceea că Menecm era un bun cetățean și un și mai bun autor, și că se chinuia plin de rîvnă să refacă rețeta teatrului atenian, dar cum erau tot atît de serbezi ca și cel căruia se străduiau să îi aducă laude, arhonții au trecut mărturiile lor cu vederea.

Apoi a venit rindul dughenei de măruntaie a crimelor, nu au fost uitate chenarele însîngerate, carnea ciopîrțită, delic-vescența viscerelor, cruditatea ieftină a trupurilor. A vorbit căpitanul străzii de pe ziduri, ce-l găsisse pe Tramah; și-au dat cu părerea *astinom-ii*, ce-i găsiseră pe Eunio și Antis; întrebările au pregătit o montură de rămășițe pămîntești; imaginația a închipuit un cadavru din ciozvirte de picioare, obraji, mîini, limbi, spinări și burdihane, în sfîrșit, în crucea zilei, sub încinsă dogoară a bidiviilor Soarelui, silueta întunecată a lui Diagoras, fiul lui Champsacus, din *demul* Medonte, a urcat scărița podiumului.

5>

i

nerăbdare ceea ce credeau că avea să fie mărturia cea mai de seamă a acuzării. Diagoras, fiul lui Champsacus, din *demul* Medonte, nu i-a dezamăgit: a dat răspunsuri ferme, a pronunțat cuvintele limpede și fără cusur, a istorisit faptele cinstit, le-a judecat prudent, cu ceva amărăciune la sfârșit și oarecare duritate într-un anume loc, dar mai mult mulțumitor. Vorbind, nu a privit spre gradene, unde stăteau Platon și câțiva dintre colegii săi, ci spre podiumul arhonților, cu toate că aceștia nu păreau să acorde nici cea mai mică atenție vorbelor lui, de parcă ar fi hotărit deja sentința, iar mărturia sa ar fi luat-o doar drept un simplu aperitiv.

La ora la care foamea începe să trezească neliniști în cărnuri, arhonte rege a hotărit că tribunalul dispunea deja de suficiente mărturii. Ochii săi azurii și senini s-au întors înspre învinuit cu politicoasa nepăsare a unui cal:

- Menecm, fiu al lui Lacus, din *demul* Caris, acest tribunal îți acordă, dacă dorești, dreptul de a te apăra.

Și deodată, solemnă jumătate de cerc a Areopagului, cu coloanele, marea și înmiresmata cătuie și podiumul, s-au strâns într-un singur punct, spre care s-au îndreptat privirile lacome ale norodului: chipul nelămurit al sculptorului, cărnurile sumbre, străbătute de brazdelele tăioase ale maturității, ochii cu podoaba genelor clipitoare și capul presărat cu păr cenușiu.

În tăcerea ce gemea de tulburare, ca cea a libației de dinaintea banchetului, Menecm, fiul lui Lacus, din *demul* Caris, a deschis încet gura și și-a trecut vârful limbii peste buzele nemaipomenit de uscate.

Și a surîs.*

Era gura unei femei: dinții ei, respirația ei arzătoare. El știa că gura putea mușca sau mânca, sau înghiți, dar în momentul acela nu acesta era lucrul cel mai de seamă, ci inima care palpita

* Și publicul l-a înghițit. Descrierea procesului lui Menecm are forma eidetica a unui festin al cărui principal fel de căpetenie este sculptorul. Nu știu încă la ce Munca se face aluzie, dar bănuiesc. E sigur însă ca, din pricina eidezei, îmi lasă gura apa (n.tr.).

2/4

sub strînsoarea mâinii neștiute. Nu îl nelinișteau cercetarea pe care o făceau pe îndelete buzele femeiei (căci era mai mult femele decît femeie), nici tihnitul drum al dinților pe pielea lui, căci, în parte (numai în parte), astfel de dezmiardări îi erau plăcute. Dar inima, carnea reavănă care palpita strînsă din plin între degete... Trebuia să vadă ce se afla dincolo, a cui era umbra groasă ce pîndea din conturul vedeniei. Pentru că brațul nu plutea în aer, iar el știa acum lucrul acesta: brațul era prelungirea unei figuri ce stătea trează, se perpelea și acoperea precum corpul lunii în nopțile lunare. Acum, aproape putea să distingă un pic din omul întreg... Un oștean îndepărtat porunceă sau spunea, sau limpezea ceva. Vocea i s-a părut familiară, dar nu îi putea desluși bine vorbele. Și erau foarte importante! îl mai supăra ceva: zborul îi producea o oarecare apăsare asupra pieptului; era nevoie să-și amintească această găselniță în vederea viitoarelor cercetări. O apăsare da, dar și un zaț de plăcere în locuri mai sensibile. Zborul era plăcut, în pofida gurii, a slabelor mușcăături, a destinderii cărnii.

S-a trezit; a văzut umbra care îl călărea și a dat-o cu asprime la o parte, lovind-o mînios cu brațele. Și-a amintit că, în anumite tradiții, coșmarul e un monstru cu cap de iapă și trup de femeie, care își sprijină nuditatea glutinoasă pe pieptul celui care doarme și îi susură vorbe amare înainte de a-l sflșia. A fost un talmeș-balmeș de pături și cărnuri învîrtoșate, de picioare împletite și gemete. Ce întuneric! Oh, ce întuneric!

- Nu, nu, stai liniștit.

- Ce? Cine?

- Liniștește-te. Era un vis.

- Hagesichora?

- Nu, nu.

Tremura. Și-a recunoscut trupul, culcat pe spate pe ceea ce era patul său, în ceea ce încă mai era (acum putea verifica) odaia sa de dormit. Totul era, deci, în ordine, cu excepția acelei bucăți de carne fierbinte și goală care se vînzolea lîngă el ca un strașnic și încordat armăsar. Astfel încît judecata i-a aprins

zis

9

.V-

un muc de luminare în cap și, căscînd cit îl ținea gura, a început o nouă zi, nu fără oarecare spaimă.

- Yasintra? a dedus el. -Da.

Herakles s-a ridicat încordându-și din greu mușchii pîn-te-celui, de parcă ar fi dovedit de mîncat, și s-a frecat la ochi.

- Ce faci aici?

Nu a primit nici un răspuns. A simțit-o cum se întoarce alături de el, caldă și reavănă, de parcă din camea-i ar fi izvorit zemuri fierbinți. Patul s-a lăsat în jos în cîteva locuri; a simțit mișcarea și s-a răsturnat. Imediat s-au auzit lovituri slabe și tropăitul fără greș al unor picioare desculțe pe podea.

- Unde te duci? a iscodit-o.

- Nu vrei să aprind lumina?

A auzit fișuitul cremenei frecate. „Uite că știe și unde las opaițul în fiecare noapte și unde poate găsi iască”, i-a trecut prin minte, scriindu-și gândul într-un locșor al copioasei biblioteci din mintea sa. Trupul ei s-a arătat ceva mai încolo, în fața ochilor lui, cu jumătate din piele unsă cu mierea luminii ce venea dinspre opaiț. Herakles a șovăit să-i definească starea drept „golicuine”, în realitate, nicicînd nu mai văzuse o femeie *afît* de dezbrăcată: fără sulimanuri, fără podoabe, fără scutul nici unei pieptănături, despuiată chiar și de gingașa, dar concreta, tunică a pudorii, întru totul goală. Crudă, i-a trecut prin minte, ca o simplă ciozvirtă de carne zvîrlită la podea.

- Iartă-mă, te implor, s-a rugat Yasintra. în vocea ei de băiețel, nu a putut simți nici cea mai ușoară neliniște că el ar fi putut să nu o ierte. Te-am auzit gemînd, din odaia mea. Părea că sufereai. Am vrut să te trezesc.

- A fost un vis, a mărturisit Herakles. Un coșmar, pe care îl am nu de prea multă vreme.

— Zeii obișnuiesc să ne vorbească prin mijlocirea viselor care se repetă,

- Eu nu cred în astfel de lucruri. E illogic. Visele nu au rațiune: le alcătuim vedeniile la-nîmplare.

Ea n-a mai zis nimic. 216

Lui Herakles i s-a năzărit să o cheme pe Ponsica, dar și-a amintit ca, în noaptea dinainte, sclava îi ceruse învoire să asiste la o adunare a fraților credincioși Misterelor Sacre ținută la Eleusis. Așadar, era singur în casă cu hetaira

- Vrei să te speli? l-a întrebat ea. Ți aduc un castron? -Nu.

- Cine este Hagesichora? a întrebat atunci Yasintra, aproape fără nici o trecere.

- Am pomenit acest nume în vis? a cercetat-o Herakles, după ce în prima clipită o privise fără să priceapă.

- Da. Și pe al unei oarecare Etis. Ai crezut că eu eram cînd una, cînd cealaltă.

— Hagesichora a fost soția mea, i-a dezvăluit Herakles. S-a îmbolnăvit și a murit demult. Nu am avut copii. S-a oprit puțin și a adăugat, pe același ton didactic, de parcă i-ar fi lămurit fetei o lecție plicticoasă: Etis e o veche prietenă. E curios că le-am pomenit pe amîndouă. Dar ți-am mai arătat că, după părerea mea, visele nu au nici o însemnătate.

A urmat alt răgaz. Opaițul o lumina pe față de jos în sus, travestindu-i golicuinea: o armură neagră și fremătîndă îi acoperea pieptul și pubisul; curelușe fine îi strîngeau buzele, sprîn-cenele și pleoaple. Pentru o vreme, Herakles a cercetat-o cu rîvnă, dornic să afle ce-i puteau ascunde formele, pe lîngă sînge și mușchi. Ce diferită era curtezana asta de plîngăcioasa de Hagesichora!

- Dacă nu mai vrei nimic, mă duc, a grăit Yasintra.

- Mai e mult pînă la răsăritul soarelui? a întrebat el.

- Nu. Noaptea e cenușie.

„Noaptea e cenușie” s-a gîndit Herakles. „O observație demnă de femeia asta.”

— Lasă atunci lumina aprinsă, i-a cerut.

- Bine. Zeii să te odihnească.

El și-a spus: „Jeri mi-a mărturisit: *îți datorez un serviciu*. Dar de ce are oare pretenția ca eu să accept acest soi de plată? Oare cu adevărat i-am simțit *gura* pe...? Sau poate că făcea parte din vis.”

217

I

t

I-

e-

-Yasintra.

-Ce este?

Nu a deslușit nici măcar cea mai ușoară urma de dorință sau de nădejde în glasul ei, și (oh, nemărginita mîndrie a bărbaților!) asta l-a durut. Și îl durea că l-a durut. Ea se opri, pur și simplu, și își răsucise capul, cu fața spre el, pentru a-i arăta privirea goală, în timp ce pronunța: „ce este”.

- Menecm a fost arestat pentru uciderea altui efeb. Azi îl judecă în Areopag. Nu mai ai de ce să te temi de el. Și a adăugat, după un scurt răgaz: Mi s-a părut că ai fi vrut să știi lucrul acesta

- Da, s-a învoit ea.

Și, când s-a închis în urma lui, ușa a scârțâit cu același zgomot: „Da”.

A rămas întreaga dimineață în pat. După-amiază s-a sculat, s-a îmbrăcat și, după ce a mâncat un întreg blid cu smochine dulci, s-a hotărât să iasă la plimbare. Nici măcar nu i-a păsat să afle dacă Yasintra mai era în odăița pentru oaspeți pe care i-o dăduse sau din contră, dacă plecase deja, fără a-și lua rămas-bun de la el: ușa era închisă și, oricum, lui Herakles nu îi păsa dacă o lăsa singură în casă, căci nu o credea, în realitate, nici hoată, nici rea. S-a îndreptat liniștit spre agora și, odată ajuns în piață, s-a întâlnit cu diferiți cunoscuți și necunoscuți. A preferat să le pună întrebări celor din urmă:

- Procesul contra sculptorului? a iscodit un individ cu pielea tuciurie și chipul de satir ce spionează nimfe.

- Dar, pe Zeus, nu știi? întreaga Cetate nu vorbește decât de asta!

Herakles a ridicat din umeri, de parcă și-ar fi cerut iertare pentru neștiință. Bărbatul a adăugat, arătându-și dinții enormi:

— A fost condamnat la chinurile infernului. S-a mărturisit vinovat.

- S-a mărturisit vinovat? a repetat Herakles.

- Așa este.

218

- De toate crimele?

- Da. Așa cum l-a învinuit nobilul Diagoras: de uciderea celor trei efebi și a bătrânului pedagog. Și s-a dat în vileag înaintea tuturor, surizând: „Sînt vinovat!” sau cam așa ceva. Oamenii erau uimiți de neobrăzarea lui, dar degeaba! Chipul faunesc s-a întunecat și mai mult, în timp ce bărbatul a adăugat: Pe Apollo, infernul nu e destul pentru mizerabilul ăsta! De data asta sînt de acord cu muierile!

- Și ce vor muierile?

- O delegație de soții ale pritanilor i-a cerut arhontelui ca Menecm să fie torturat înainte de a muri.

- Carne. Vor carne, a arătat bărbatul cu care stătuse de vorbă faunul, înainte ca Herakles să îi fi pus stavilă: bine făcut, cu umeri lați și mic de stat, ușor condimentat cu păr blond, pe cap și în barbă.*

Faunul a consimțit, arătându-și din nou dinții de cal:

- Eu le-aș face pe plac, măcar de data aceasta! Efebii aceia nevinovați! Nu ți se pare că...? a iscodit, întorcîndu-se spre Herakles, dar locul era gol.

Dezlegătorul se îndepărta, ocolind greoi lumea ce trîncănea în piață. Era năucit, aproape că avea amețeli, de parcă ar fi dormit îndelung și s-ar fi trezit într-o cetate necunoscută. Dar, în cursa grăbită a gândurilor, vizitiul creierului mai ținea încă frîiele bine strînse în mîini. Ce se întîmpla? Ceva începea să nu mai fie logic. Sau ceva nu fusese logic nicicînd, și abia acum greșeala devenea limpede.

S-a gîndit la Menecm. L-a văzut lovindu-l pe Tramah în pădure, părăsindu-l mort sau fără cunoștință, lăsîndu-l apoi la cheremul fiarelor de pradă. L-a văzut ucigîndu-l pe Euniu și,

5>

t» R-

* Repetatele metafore culinare, ca și cele legate de „cai”, descriu în chip eidetic Munca Iepelor regelui Diomede care, după cum se știe, se hrăneau cu came omenească și au sfîiți prin a-și minca propriul stăpin. Nu știu pînă la ce punct „delegația soțiilor de pritani”, care „doresc carne” este identificată cu iepule. Dar, dacă este așa, gluma ar fi batjocoritoare și lipsită de respect (n.tr.).

219

din prudență sau teamă, ciopîrțindu-l și travestindu-i trupul, pentru a acoperi crima. L-a văzut schilodindu-l pe Antis și, nemulțumit, omorîndu-l și pe sclavul Eumarh, pe care, cu siguranță, îl prinsese spionîndu-i. L-a văzut surizător la judecată, declarîndu-se vinovat de *toate* omuciderile: lată-mă, sînt eu, Menecm din Caris, și trebuie să vă spun că am făcut chiar și imposibilul, ca să nu mă prindeți, dar acum ce importanță mai are? Sînt vinovat. I-am ucis pe Tramah, Euniu, Antis și Eumarh, am fugit și apoi m-am predat. Condamnați-mă. Sînt vinovat.

Antis și Yasintra îl învinuiau pe Menecm. Dar Menecm în persoană îl osîndea pe Menecm la moarte! Își pierduse mințile, fără nici o îndoială. Cu toate acestea, de era așa, nu și le pierduse de prea multă vreme. Nu se purtase ca un necugetat cînd se păzise să îi dea înlînire lui Tramah în pădure, departe de Cetate. Nu se purtase ca un necugetat nici chiar cînd improvizase aparenta „sinucidere” a lui Euniu. În cele două cazuri, se purtase cu cea mai mare șiretenie, ca un adversar demn de inteligența unui Dezlegător, dar acum, acum părea că nu îi mai păsa de nimic! Oare de ce?

Ceva nu ținea în minuțioasa lui teorie. Și acest ceva era totul. Erau greșite mirificul edificiu al judecăților, structura deducțiilor lui, construcția armonioasă a cauzelor și efectelor. Greșise încă de la început, și ceea ce îl chinuia cel mai mult era siguranța că dedusese *bine*, că nu trecuse peste nici un amănunt de seamă, că cercetase toate faptele enigmei la un loc și pe fiecare în parte. Aici își avea originea neliniștea ce-l chinuia! Dacă judecase *bine*, atunci de ce greșise? Oare era sigur că, așa precum afirma clientul său, Diagoras, existau adevăruri *iraționale*

Acel ultim gînd l-a preocupat mult mai mult decât cele dinainte. Făcînd popas, și-a ridicat privirile spre culmea geometrică a

Acropolei, strălucitoare și albă sub lumina după-amiezei. A zărit minunea Partenonului, zvelta și precisă anatomie a mar-murelor, chipeșa precizie a formelor, tributuri aduse de un întreg popor legilor logicii. Era oare cu puțință să existe 220 adevăruri contrare acelei concise și definitive frumuseți? Adevăruri cu lumină proprie, neregulate, diforme, absurde? Adevăruri întunecate precum peșterile, bruște precum fulgerele, neîmblinzite precum caii sălbatici? Adevăruri pe care ochii nu le puteau pătrunde, care nu erau nici vorbe scrise, nici vedenii, dar erau cu neputință de priceput, de exprimat, de tradus, de simțit, poate mai mult decât în vis sau în nebunie? L-a cuprins o amețală rece; s-a clătinat în mijlocul pieței, cufundat într-o senzație ciudată și de necrezut, ca omul care află pe nepusă masă că nu mai pricepe limba locului. Pe parcursul unei clipe teribile, s-a simțit condamnat la exilul lăuntric. Atunci și-a pus din nou mâna pe friiele sufletului, sudoarea i s-a uscat pe piele, bătaile inimii i s-au domolit și întreaga sa integritate de grec a făcut cale întoarsă în tiparul ființei lui: era, din nou, Herakles Pontor, Dezlegătorul de Enigme.

I-a atras luarea-aminte tumultul din piață. Cîțiva bărbați strigau într-un glas, dar și-au stăpînit glasurile cînd unul dintre ei, urcat pe niște pietre, a proclamat:

- Dacă Adunarea nu-i ajută, atunci pe țărani îi va ajuta arhonte!

- Ce se întîmplă? I-a iscodit Herakles pe individul cel mai apropiat de el, un bătrîn în haine cenușii amestecate cu piei, care duhnea a cal și a cărui înfățișare neîngrijită era desăvîrsită de un ochi albicios și de absența neregulată a cîtorva dinți.

- Ce se întîmplă? I-a îngînat bătrînul. Păi se întîmplă ca, dacă nici arhonte nu-i apără pe țărani din Atica, nimeni nu îi va apăra!

- Cu siguranță că nu poporul atenian! a intervenit altul, cam de aceeași teapă cu primul, deși mai tînăr.

- Țărani uciși de lupi! a adăugat primul, ținîndu-l pe Herakles cu singurul lui ochi sănătos. Luna aceasta au fost patru! Și oștenii stau cu brațele-n sîn! Am venit în Cetate să vorbim cu arhonte și să-i cerem să ne apere!

221

\ t
l

- Unul din ei mi-era prieten, a povestit al treilea, slab și chinuit de rîie. îl chema Mopsis. Eu i-am găsit hoitul! Lupii i-au mincat inima!

Cei trei bărbați au strigat stăruitor la el, de parca pe He-rakles l-ar fi crezut vinovat de toate nenorocirile, dar el de mult nu li mai auzea.

Ceva, o idee foarte ușoară, începuse să ia ființă în el.

Și deodată, Adevărul a părut să i se arate în sfîrșit. Și l-a cuprins oroarea.*

Puțin înainte de căderea serii, Diagoras a hotărît să meargă la Academie. Deși cursurile erau suspendate, simțea nevoia să se refugieze în liniștea precisă a iubitei sale scoli, ca să-și adune pacea în suflet, dar și pentru că știa că, de ar fi rămas în Cetate, ar fi fost ținta multor întrebări și a nu puține comentarii fără rost, lucru pe care îl dorea cel mai puțin în momentul acela. De cum a pornit la drum, s-a bucurat că luase acea hotărîre, căci simplul fapt de a ieși din Atena i-a adus pe loc mulțumire. După-amiaza era splendidă, căldura se muia o dată cu apusul de iarnă, iar pasările îi dăruiau cîntece fără a-i cere să-și contenească mersul pentru a le asculta. Ajungînd în pădure, și-a umplut pieptul cu aer și, în pofida tuturor întîmplărilor, a izbutit să suiadă.

Nu-și putea lua gîndul de la cumplita încercare la care tocmai se văzuse supus. Norodul se arătase îndurător față de mărturia lui, dar ce aveau să spună Platon și tovarășii lui? Nu îi întrebaser, în realitate, abia de vorbise cu ei la sfîrșitul judecății:

* Adevărul? Și care este Adevărul? Oh, Herakles Pontor, Dez-legătorul de Enigme, arată-mi-t! Am orbit tot descifrîndu-ți gîndurile, tot încercînd să găsesc vreun adevăr, oricît de mic ar fi, și nu găsesc nimic altceva decât imagini eidetice, cai antropofagi, boi cu pași șerpuiti, o biată fată cu un crin, care a dispărut în urmă cu mai multe pagini, și un tălmaci care vine și se duce, de neînțeles și enigmatic precum nebunul care m-a înțuiat aici.

Herakles, tu, cel puțin ai descoperit ceva, dar eu... Ce am descoperit eu? De ce a murit Montalo? De ce m-au răpit? Ce taină închide în ea această scriere? Nu am aflat nimic! Nu fac decât să traduc, să plîng, să visez la libertate, să mă gîndesc la mîncare și... să am scaun. Desigur, de ieșit afară, ies bine. Și asta mă menține optimist (n.tr.).

222

plecase în grabă, fără ca măcar să îndrăznească să-i întrebe ceva din priviri. De ce ar fi făcut-o? în fond, știa dinainte ce gîn-deau. Își împlinise prost îndatoririle de maestru, îngăduise ca trei tineri armăsari să piardă friiele și să o ia razna. Și, de parcă asta n-ar fi fost de ajuns, mai angajase pe socoteala sa și un Dezlegător, ascunzînd gelos găselnițele pe care acesta le făcuse în cursul cercetării. Și, peste toate, mințise! îndrăznise să aducă grave atingeri onoarei unei familii, pentru a feri Academia. Oh, pe Zeus! Cum oare fuseseră cu puțință toate acestea? Ce i s-ar fi putut întîmpla, în realitate, dacă ar fi spus deschis că bietul Euniu se schilodise singur? Amintirea acelei arzătoare calomnii îi alunga liniștea.

Cînd a ajuns la galeria albă, cea cu nise duble și chipuri cunoscute, a făcut popas. „Cine nu știe geometrie să nu treacă”, suna legenda scrisă în piatră. „Cine nu iubește Adevărul să nu treacă”, s-a gîndit Diagoras, chinuit „Cine e-n stare să mintă în chip josnic și să facă rău celorlalți cu minciunile lui să nu treacă.” Ar îndrăzni oare să intre sau ar da înapoi? Era demn să treacă peste pragul acela? Un lichid călduț și umed a început să-i alunece pe obrazul îmbujorat. A închis ochii și a strîns mînios din dinți, precum calul ce mușcă friul din mîinile vizitiului. „Nu sînt demn”, s-a gîndit

Deodată s-a auzit strigat de cineva:

- Diagoras, aşteaptă!

Era Platon, care se apropia de galerie. Părea că venise în urma lui întregul drum. Directorul şcolii l-a ajuns cu paşi mari din urmă şi l-a luat pe după umeri cu unul dintre braţele lui zdravene. Au traversat împreună galeria şi au intrat în grădina. Printre măslini, o iapă neagră ca tăciunele şi două duzini de muşte de culoarea smaraldului îşi disputau câteva halci de carne respingătoare.*

* Eideza se întăreşte cu aceasta imagine absurdă: o iapă care mănâncă dintr-o ciozvirtă de carne putredă, şi încă în grădina Academiei! Am rfs atît de tare, încît am ajuns să mă sperii, iar teama m-a făcut să rid din nou. Am dat cu hîrţiile de pămînt, m-am apucat cu amindouă mîinile de pîntece şi am început să rid în hohote din ce în ce mai mari, în timp ce oglinda minţii mele îmi arunca înapoi imaginea unui bărbat matur, cu părul negru şi tras înapoi pe tîmple, care murea de ris în singurătatea unei încăperi zidite şi

223

e-

M
/ O V)

S

•a

(4
U

1

l-l

- S-a sfîrşit judecata? a întrebat Platon imediat.

- Erai în public, aşa că ştii că da, a insistat Diagoras, so-cotindu-se că-şi bătea joc de el.

- Nu vorbesc de Menecm, a lămurit Platon, rizînd încetişor, deşi faţă de trupu-i colosal hohotul i-a sunat anormal, ci de Diagoras. S-a sfîrşit?

- Cred că da, Platon, a zis Diagoras, înţelegînd şi lăudînd metafora perspicace. A încercat să suridă şi a reluat: Bănuiesc ca judecătorii înclină să-l condamne pe învinuit.

-Judecătorii nu trebuie să fie atît de neîndurători. Ai făcut ceea ce ai crezut că era corect, şi asta e tot ce poate dori să facă un bărbat înţelept.

- Dar am ascuns prea multă vreme ceea ce ştiam, şi Antis a plătit oalele sparte. Iar familia lui Euniu nu mă va ierta niciodată că am pătat cu calomnii *arete*, virtutea fiului ei.

- Diagoras, adeseori un rău aduce cu sine ceva bun, aducător de foloase şi beneficii, a lămurit Platon, închizîndu-şi ochii mari pe jumătate. Sînt convins că Menecm nu ar fi fost descoperit, dacă nu ar fi comis acea ultimă crimă oribilă. Pe de altă parte, Euniu şi familia sa şi-au recîştigat întreaga *arete* şi chiar mai mult încă, deoarece acum ştim că elevul nostru n-a fost vinovat, ci numai victimă. Şi-a curmat vorba, umflîndu-şi pieptul, de parcă ar fi vrut să strige. Admirînd cerul senin pe care apusul îl daurea, a adăugat: Cu toate astea, e bine să dai ascultare vaietelor sufletului, Diagoras, căci la urma urmelor ai ascuns adevăruri şi ai minţit Ambele fapte s-au dovedit a avea urmări binefăcătoare, dar nu trebuie să uităm că sînt rele în sine, în chip intrinsec.

aproape în întuneric. Imaginea aceea nu m-a făcut sa rid, ci sa *pling*: dar există capătul ciudat şi de pe urma, unde ambele emoţii se topesc una tnr-alta. O iapă antropofagă în Academia lui Platon! Nu e caraghios? Şi, desigur, nici Platon, nici Diagoras nu o *vid*! Această eideză are în ea ceva pervers şi sacrileg.

Montalo spune: „Prezenţa unui astfel de animal ne deconcentrează. Sursele istorice ale Academiei nu menţionează existenţa iepelor antropofage în grădini. Să fie oare o greşeala asemenea multor altora pe care le comite Herodot?” Herodot! Vă rog! Dar trebuie sa mă opresc din ris: se spune că nebunia începe cu hohote de ris (n.tr.).

224

- Ştiu, Platon. De aceea, nu mă mai consider nimerit pentru a căuta statornic Virtutea în acest loc sacru.

- Dimpotrivă, acum o poţi căuta mai bine decît oricare dintre noi, deoarece cunoşti noile drumuri ce duc la ea. Greşeala e o formă de înţelepciune, Diagoras. Hotărîrile greşite sînt maeştri serioşi ce ne dau lecţii cu privire la cele încă neluate. Este mai important să previi ce nu trebuie făcut decît să dai sfaturi cumpătate despre ce e corect. Şi cine poate învăţa cit mai bine ce nu trebuie făcut, dacă nu cel ce, după ce a făcut ceva, a gustat deja din amarele poame ale urmărilor?

Diagoras a făcut popas, trăgînd în piept aerul înmiresmai al grădinii. Se simţea mai liniştit, mai puţin vinovat, căci vorbele întemeietorului Academiei îi alinau rănilor dureroase precum alifiile. La doi paşi de el, iapa a părut că îi surîde cu dinţi negricios!, în timp ce se sfîrteca îmbucăturile ca un măcelar. Fără să ştie de ce, pe loc şi-a amintit surîsul înfiorător ce rotunjise buzele lui Menecm, cînd, la judecată, se declarase vinovat.* Atît din pură curiozitate, cit şi din dorinţa de a schimba vorba, a iscodit:

- Platon, ce îi poate face pe oameni să acţioneze ca Menecm? Ce ne coboară la nivelul animalelor?

Iapa a pufnit, în timp ce ataca ultimele halci sîngerînde.

- Pasiunile ne zăpăcesc, a arătat Platon, după ce s-a gîndit o clipă. Virtutea e o sfortare plăcută şi cu folos pe termen lung, dar

patimile sînt dorințe imediate: ne orbesc și nu ne mai lasă să judecăm. Cei care, precum Menecm, se lasă purtați de plăcerile de moment, nu pricep că virtutea e o plăcere mai durabilă și mai binefăcătoare. Răul este neștiință: pur și simplu neștiință. Dacă toți am cunoaște foloasele virtuții și am ști să judecăm la timp, nimeni n-ar alege răul în chip voit.

Iapa a pufnit din nou, aghezmuind cu sînge printre dinți. Părea să hohotească batjocoritor din botul roșiatic.

* Far* să știe de ce? Îmi vine din nou să rid! Este evident ca imaginile eidetice se infiltrează adeseori în conștiința lui Diagoras (în chip curios, niciodată în cea a lui Herakles, care nu vede decît ceea ce vîd ochii lui). „Surisul iepei” s-a transformat în amintirea surîsului lui Memecm (n.tr.).

225

î l

- Uneori cred, Platon, a comentat Diagoras gînditor, că răul își bate joc de noi. Uneori îmi pierd orice nădejde și sfîrșesc prin a crede că răutatea ne va înfrînge; că își va ride de rîvna noastră, că ne va aștepta la urma urmelor și va avea ultimul cuvînt.

Huiii! huiii! a nechezat iapa.

- Ce zgomot a fost ăsta? a întrebat Platon.

- Aici, a arătat Diagoras: o mierlă.

Huiii! huiii! a piuit mierla din nou și și-a luat zborul.*

Diagoras a mai schimbat cîteva vorbe cu Platon. Apoi s-au despărțit prietenește. Platon s-a îndreptat spre modesta lui locuință de lîngă gimnaziu, iar Diagoras spre clădirea școlii. Se simfea satisfăcut și neliniștit, ca întotdeauna cînd vorbea cu Platon. Ardea de nerăbdare să pună în practică tot ceea ce credea că pricepuse. Se gîndea că, în ziua următoare, viața avea să o ia de la început, încercarea avea să-l învețe să nu treacă cu vederea educația unui discipol, să nu țină gura închisă cînd trebuia să vorbească, să slujească de confident, da, dar și de maestru și sfătuitor. Tramah, Euniu și Antis fuseseră trei grave greșeli pe care nu avea să le mai comită!

Patrundînd în bezna rece a vestibulului, a auzit un zgomot venind din bibliotecă. S-a încruntat.

Biblioteca Academiei era o sală cu ferestre mari, unde se ajungea printr-un coridor scurt ce pornea din dreapta intrării principale, în momentul acela, lucru ciudat, ușa era deschisă, deși orele erau suspendate, iar elevii nu aveau obiceiul să dedice zilele de sărbătoare consultării papirusurilor. Poate că vreun mentor...

Cu multă încredere, s-a apropiat și și-a ițit capul din prag.

Prin ferestrele fără obloane pătrundea lumina banchetului dat de soarele la apus. Primele mese erau goale, următoarele de asemenea, dar în fund a zărit o masă înțesată cu papirusuri,

* Metamorfoza iepei eidetice în mierla reala (adică într-o mierlă ce aparține realității ficțiunii) întărește misteriosul mesaj al acestei scene: își rîde oare răul de filosofi? Trebuie să amintesc că mierla este de culoare neagră (n.tr.).

226

deși pe scaun nu stătea nimeni. Rafturile unde erau cu grijă păstrate textele filosofice (printre care cîteva copii ale *Dialogurilor* lui Platon), scrierile poetice și dramatice, nu păreau să fi fost atinse. „Un moment, cele din colțul sting...”

Acolo era un bărbat întors cu spatele. Stătea pe vine și căuta ceva în partea de jos, de aceea nu îl văzuse Diagoras mai dinainte. Pe neașteptate, bărbatul s-a ridicat în picioare, ținînd în mîini un papirus, iar Diagoras nu a avut nevoie să îi vadă chipul pentru a-l recunoaște.

- Herakles!

Dezlegătorul s-a întors pe jumătate cu neobișnuită agerime, ca un cal biciuit.

- Ah, tu erai, Diagoras! Cînd m-ai îmbiat să vin la Academie, am cunoscut doi sclavi care astăzi m-au ajutat să intru în bibliotecă. Nu te supăra pe ei, nici pe mine, desigur.

Filosoful s-a gîndit pe moment că era bolnav, atît îi era chipul de palid și de lipsit de sînge. -Dar ce...?

- Pe egida sacra a lui Zeus, i-a curmat spusele Herakles, tremurînd: Diagoras, înfruntăm un rău mare și ciudat; un rău care, la fel cu hăurile Pontului, pare a fi fără fund și, pe măsura ce ne adîncim în el, e din ce în ce mai negru. Ne-au înșelat! Vorbea foarte repede, fără a-și întrerupe treaba, așa cum se spune că le vorbesc vizitiiailor la curse: desfăcea papirusuri, le strîngea la loc, le pune din nou pe raft. Mîinile sale groase și vocea îi tremurau în același timp. A adăugat iritat: S-au slujit de noi, Diagoras, de tine și de mine, pentru a pune în scenă o farsă oribilă. O comedie lenecană cu sfîrșit tragic!

- Ce tot vorbești tu acolo?

- Vorbesc de Menecm și de moartea lui Tramah și de lupii de pe Licabet. Asta vorbesc!

- Dar ce vrei să spui? Oare Memecm nu e vinovat?

- Oh, nu, nu: e vinovat, mai vinovat chiar decît o dorință răufăcătoare! Dar, dar... Și-a înghițit vorba, ducîndu-și pumnul la gură. În noaptea asta trebuie să mă duc într-un loc. Mi-ar

227

plăcea să mă însoțești, dar te previn: ce, vom vedea acolo nu va fi prea plăcut!

- Am să merg cu tine, a replicat Diagoras, chiar de-ar trebui să trecem Styxul, dacă îți închipui că astfel vom afla unde își are obîrșia înșelătoria de care vorbești. Spune-mi doar, nu-i așa că e vorba de Menecm? Surîdea cînd și-a mărturisit greșeala. Și asta înseamnă, fără îndoială, că încearcă să scape!

—Nu, a răspuns Herakles. Menecm surîdea când și-a mărturisit greșeala, pentru că *nu* încearcă să scape. Și, în fața nelămuririi lui Diagoras, a adăugat: De aceea spun că am fost înșelați.*

- A venit purtînd o masca (de data aceasta, avea chipul unui bărbat surîzător). M-am ridicat de la masa de scris.

- Ai descoperit deja cheia ultima? Vocea îi suna înfundat, din pricina expresiei batjocoritoare a chipului său.

-Cine ești?

- Sînt întrebarea, a răspuns temnicerul meu. Și a repetat: Ai descoperit deja cheia ultima?

- Lasă-mă să ies de aici.

- Ond o vei descoperi. Ai descoperit deja cheia ultima?

- Nu! am exclamat, pierzînd pîntenii și friiele eidetice ale liniștii mele. Scrierea menționează în eideză Muncile lui Hercules, și o fata cu un crin, și un tălmăcitor, dar nu știu ce pot însemna toate acestea! Eu!

M-a întrerupt cu seriozitate batjocoritoare.

- Poate ca imaginile eidetice fac parte doar din cheie. Care este tema?

- Cercetarea unor asasinat, m-am bilbu! L. Protagonistul părea să îl fi găsit pe vinovat, dar acum, acum au apărut noi probleme, dar încă nu știu care sînt acestea.

Răpitorul meu a părut să rida încetișor. Spun „a părut”, pentru că masca lui era mirajul emoțiilor sale. Atunci a întrebant:

- Este cu puțință și să nu existe o cheie ultima, nu-i așa?

- Nu cred, am răspuns de îndată. -De ce?

- Pentru că, dacă nu ar exista o cheie ultima, eu nu aș fi închis aici.

- Oh, foarte bine, a părut că se distrează. Ca atare, eu sînt pentru tine o *dovada* a existenței unei chei ultime! Mai bine zis, dovada *cea mai importantă*. Am dat cu pumnul în masă. Am strigat:

- Ajunge! Tu cunoști scrierea! Chiar ai și schimbat-o: ai elaborat pagini false și le-ai amestecat printre cele originale! Stăpînești bine limba și stilul! De ce mai ai nevoie de mine?

Deși masca ridea în continuare, el a părut gînditor preț de un minut. Atunci a zis:

- Eu nu am schimbat deloc scrierea. Nu există pagini false. Dar tu ai mușcat dintr-o momeală eidetică.

225

— Ce vrei să spui?

- Păi, cînd într-o scriere apare o eideză foarte pronunțată, cum este cazul acestuia, imaginile ajung să U obsedeze pe cititor într-atît, încît O implică într-un fel sau altul în scriere. Nu putem să ne lăsam obsedați de un lucru fără să simțim, în același timp, că facem parte din acel lucru, în privirea amantei crezi că întrezărești iubirea pentru tine, iar în vorbele unei cărți eidetice crezi că îți descoperi prezenta.

Am răscolit, iritat, printre hîrtii.

- Și aici? i-am arătat o fila. Și cînd Herakles Pontor vorbește cu un presupus tălmăcitor răpit, în falsul capitol al optulea? Și aici am mușcat dintr-o momeală eidetică?

- Așa este, mi-a răspuns calm. De-a lungul scrierii, este menționat un Tălmăcitor căruia Crantor i se adresează, adeseori. Ia persoana a doua, și cu care Herakles vorbește în acest „fals” capitol. Dar asta nu înseamnă căa/ *fi iu!*

Nu am știut ce să-i răspund: logica lui era zdrobitoare. Și din nou i-am auzit risul încetișor prin mască.

- Ah, literatura! a exclamat. Să citești nu înseamnă să gindești de unul singur, prietene: să citești înseamnă să dialoghezi! Dar dialogul lecturii este platonice: interlocutorul tău este o Idee. Cu toate acestea, nu una imuabilă: dia-logînd cu ea, o modificei, și-o însușești, ajungi să crezi în existența ei independentă. Cărțile eidetice se folosesc de această caracteristică pentru a întinde curse abile, care pot să te înnebunească. Și a adăugat, după o scurtă tăcere: Asta i s-a întîmplat lui Montalo, predecesorul tău.

- Montalo? Frigul mi s-a cuibărit în trup: Montalo a fost aici?

A mai urmat o întrerupere. Atunci, masca a izbucnit într-un rîs mare și zgomotos, și a admis:

- Sigur că a fost Și încă mult mai multă vreme decît crezi tu! în realitate, la fel ca tine, eu am cunoscut această scriere datorită ediției lui. Dar eu *știam* că *Peștera* ascundea o cheie, așa că l-am închis și l-am obligat să o găsească. Numai că el nu a izbutit.

A rostit lucrul acesta de parcă „a nu izbuti” ar fi fost tocmai ceea ce aștepta el de la victimele lui. S-a întrerupt și surîsul măștii a părut să se întindă. A continuat:

- M-am săturat, iar cîinii mei și-au potolit foamea cu el. Apoi i-am aruncat hoitul în pădure. Mai-marii au crezut că îl mincaseră lupii. Apoi, după o nouă pauză, a adăugat: Dar nu te neliniști: mai e mult pînă cînd am să mă satur și de tine.

Teama mi s-a transformat în furie:

- Ești, ești oribil și neîndurător! M-am oprit, încercînd să găsesc cuvîntul nimerit: „Asasin?”, „Criminal?”, „Călău¹?”, în fine, deznădăjduit, înțelegînd că ura mea era intraductibilă, am exclamat: Nu are sens! Și am continuat, provocîndu-l: Crezi că mă înspăimîntî? Ție îți este frică și de aceea îți acoperi fața!

- Vrei să îmi dai masca la o parte? m-a întrerupt. A urmat o adîncă tăcere. Am negat:

-Nu. -De ce?

— Pentru că, dacă îți vîd chipul, știu că nicicînd nu voi ieși viu de aici. Am auzit din nou risul său încetișor.

229

- Așa că tu ai nevoie de masca mea, pentru *siguranța* ta, iar eu de prezența ta, pentru *a mea!* Ceea ce înseamnă ci nu ne putem despărți! S-a îndreptat spre ușa și a închis-o înainte ca eu să îl pot ajunge din urma. Vocea lui a ajuns la mine prin crăpăturile lemnului: Continuă să traduci. Și gindește-te: dacă există vreo cheie și tu o descoperi, vei ieși de aici. Dar, dacă nu există, nu vei mai ieși niciodată. Astfel încît tu ești primul interesat să existe una, nu? (n.tr.)

250

10"

- Vrei să îmi dai masca la o parte?

- Nu, căci n-aș mai ieși viu de aici.**

Locul era o gură întunecată, săpată în piatra. Friza și pragul propriu-zis, ușor rotunjite, simulau împreună niște buze de femeie colosale. În pofida acestui lucru, un sculptor anonim gravase pe prima o mustață androgină de marmură, împodobită cu siluete de masculi dezbrăcați și bătaioși. Era un templu mic, consacrat Afroditei, undeva, la nord de măgura Pnyx, dar cînd pătrundeai înăuntrul său, simțeau neîndoielnic că tocmai coborai într-o prăpastie adîncă, o

peșteră din regatul lui Hefaistos.

- în anumite nopți ale fiecărei luni, îi lămurise Herakles lui Diagoras înainte de a sosi, niște uși ascunse înăuntru se deschid spre unele galerii întortocheate ce străbat întregul povârniș al măgurii. La intrare stă de strajă un bărbat sau o femeie; poartă mască și manta de culoare închisă. Dar este important să i se răspundă corect la întrebare, căci pe cel ce nu

* „O pătrunzătoare aromă de femeie. Și, la pipăit, oh, tare și catifelat! Ceva cam ca dulceața unui sin de fată și tăria unui braț de atlet.” Aceasta este absurdă descriere pe care o face Montalo texturii papirusului în capitolul al zecelea (n.tr.).

** Aceasta parolă (vom ști imediat că este vorba despre o parolă) reproduce cu ciudată precizie un moment al convorbirii pe care am avut-o cu răpitorul meu, cu puține ore în urmă. Altă „momeală eidetică”? (n.tr.)

231

izbutește nu-l lasă să treacă. Din fericire, cunosc parola din astă-seară.

Treptele erau late. Coborîrea era ajutată, de asemenea, și de lumina torțelor puse la intervale regulate. Mirosul puternic de fum și mirodenii se întetea la fiecare treaptă. Se auzeau, schimonosite de ecouri, microasa întrebare a unui oboi, răspunsul viril al unui chimval și vocea unui rapsod de sex inefabil, în capul scării, după o cotitură, se afla o odăiță cu două ieșiri aparente: un îngust și negru tunel la stînga, niște draperii înfipite în piatră la dreapta. Aerul era aproape de nerespirat. Lîngă draperii, cineva stătea în picioare. Maska pe care o purta era o strîmbătură de spaimă. Purta un *chiton* micuț, aproape indecent, dar mare parte din goliciune îi era pictată de umbre, și nu se putea ști dacă era un tînăr izbitor de slab sau o fată cu sîinii mici. Văzîndu-i pe nou-veniți, s-a întors, a luat un obiect de pe o consolă lipită de perete și l-a arătat ca pe o ofrandă. A rostit, apoi, cu vocea nelămurită a adolescenței:

- Măștile voastre. Sacrul Dionysos Bromion. Sacrul Dionysos Bromion.

Lui Diagoras nu i-a prea rămas vreme pentru a admira ofranda. Semăna cu masca pe care o purtau coreuții din tragedii: un mîner în partea inferioară, ticluit din aceeași argilă ca și restul, și obrazul ce simula veselia sau nebunia. Nu și-a dat seama dacă era o mască de femeie sau de bărbat. Era însă destul de grea. A prins-o de mîner, a ridicat-o și a cercetat totul prin tainicele găuri ale ochilor. Respirînd, suflarea i-a tulburat privirea.

Ființa aceea (care le înmînase măștile și al cărui gen șovăia nehotărît, pentru Diagoras, la fiecare gest și la fiecare vorbă, într-un neliniștitor du-te-vino sexual) a dat la o parte draperiile, îngăduindu-le să treacă.

- Ai grijă. Altă treaptă, l-a prevenit Herakles.

Peștera era o hrubă tot atît de închisă ca și maternul prim sălaș al vieții. Pereții menstruau mărgele roșii, iar mirosul înțepător de fum și mirodenii le înfunda nasul. La capătul 252

celălalt, se înălța o scenă din lemn, nu prea mare, unde stăteau rapsodul și muzicanții. Prostimea se înghesuia într-o redută mizerabilă; umbrele tulburi își clătinau capetele și atingeau cu mîna liberă, ce nu sprijinea masca, umărul vecinului, în mijloc, pus pe un trepid, lucea un blid aurit. Herakles și Diagoras s-au așezat în ultimul rînd, așteptînd. Filosoful a presupus că printre zdrențele torțelor și în cenușa căuților mari ce atîrnau de tavan se aflau ierburi dătoare de culori, căci din ele izvorau pălălăi ciudate, de un roșu arzător, ca bujorii.

- Ce e asta? a iscodit. Alt teatru clandestin?

- Nu. Rituri, a răspuns Herakles din dosul măștii. Dar nu ale Misterelor Sacre, ci altele. Atena e plină ochi de ele. Deodată, în spațiul pe care privirile lui Diagoras îl întrezăreau prin găurile măștii, și-a făcut apariția o mînă: îi oferea un *crater* mic, plin cu un lichid de culoare închisă. Și-a întors masca, pînă cînd a zărit o altă în fața lui. Prin roșcata aerului nu izbutea să îi afle culoarea, dar avea un chip oribil, cu un nas lung de vrăjitoare bătrînă; pe margini i se scurgeau splendide suvițe de păr. Ființa, bărbat sau femeie, purta o tunică neînchipuit de ușoară, ca cele purtate de tîrfe la banchetele licențioase, unde jinduiesc să-i ațîțe pe oaspeți, dar, din nou, își ascundea sexul în anatomie cu o îndemănare de necrezut.

Diagoras a simțit că Herakles îi atingea cotul:

- Primește cele ce-ti oferă.

Atunci, Diagoras a luat crafr-ul și figura s-a topit la intrare, nu înainte însă de a arăta spre ceva asemănător fulgerului chiar prin natura sa, căci tunica îi era deschisă pe ambele laturi. Dar din nou, sîngerinda transparență a luminii nu le-a îngăduit să răspundă întru totul la întrebarea: Oare ce atîrna acolo? Un pîntece opintit? Niște sîni căzuți? Dezlegătorul luase alt *cratăr*.

- Cînd va sosi momentul, i-a lămurit, fă-te că bei asta, dar să nu-ți treacă cumva prin minte să o faci cu adevărat.

Muzica s-a încheiat pe neașteptate, iar norodul a început să se risipească în cete, de-a lungul pereților laterali, lăsînd o trecere în mijloc. S-au auzit tuse, hohote răgușite și rămășițe

233

de vorbe șoptite. Pe scenă nu se mai afla decît silueta roșiatică a rapsodului, căci instrumentiștii se retrăsese. Atunci, o duhoare fetida s-a înălțat ca un hoit înviat prin nigromantie, iar Diagoras a trebuit să își reprime dorința bruscă de a o lua la goana din beci și de a ieși pentru a trage vîrtos în bojoci aerul curat de afară: a simțit nelămurit că duhoarea aceea scîrboasă venea de la blid, mai precis de la cele ce stăteau grămadă în el. Fără nici o îndoială, cînd prostimea care îl

înconjura se dăduse în lături, putreziciunea începuse să-și răspîndească duhoarea fără a mai întâmpina piedici. Atunci, prin draperiile de la intrare și-a făcut apariția o turmă de figuri imposibile. Mai întâi s-a văzut că figurile erau într-un totu despuiate. Apoi, siluetele acelea din șleahță te duceau cu gîndul la niște femei. Mergeau în patru labe și purtau pe cap măști exotice. Sinii unora și ai altora dansau mai mult sau mai puțin lipsite de sfială. Trupurile unora și alte altora se supuneau mai mult sau mai puțin canoanelor de frumusețe ale efebilor. Unele din ele, tademînatică la mersul în patru labe, pășeau cu însuflețire și suplețe, altele erau rotofeie și extrem de neîndemînatică. Spinări și buci, părțile cele moi proeminente, diverse nuanțe ale frumuseții, ale vîrstei și ale prospețimii. Dar toate erau în pielea goală, mergeau în patru labe și scoteau grohăieli porcești ca niște harpii la vremea rutului. Publicul le întărită cu strigăte seci., „De unde-or fi ieșit?” s-a întrebat Diagoras. Și atunci și-a amintit de tunelul care se deschidea la stîngă, spre micuța încăpere de lingă vestibul.

Ansamblul figurilor urma o ordine crescătoare: una în cap, două în urma ei, și așa pînă la patru, numărul cel mai mare de trupuri pe care vestibulul îl îngăduia într-un singur rînd, astfel încît cireada neobișnuită părea, la început, un vîrf de lance viu. Ajuns la înălțimea trepidului, torentul despuiat s-a domolit, pentru a-i da ocol.

Primele au urcat pe scenă, aruncîndu-se vertiginos asupra rapsodului. Cum încă mai soseau dinspre intrare, ultimele au

trebuit să-și curme înaintarea, în vreme ce adăstau, se pipăiau una pe alta cu măștile, apăsîndu-le pe fundurile și coapsele înainte-mergătoarelor. De cum își atingeau țelul, se lăsau să cadă într-o hărmălaie totală, gîfîind, căci apa le speriasse de moarte, strîngîndu-se într-o albă colecție de trupuri neliniștite, o anatomie hodorogită de cărnuri pubere. Stupefiat, în culmea uimirii și a greței, Diagoras a simțit din nou că Herakles îi atinge cotul:

- Fă-te că bei!

A privit la norodul care îi stătea în preajmă: capetele se zvîrleau pe spate și zemuri sumbre le mînjeau tunicile. Și-a dat la o parte masca și a ridicat *crat6r-\\i*. Aroma lichidului nu se asemăna nici uneia pe care Diagoras să o fi simțit mai înainte: era un amestec de cerneală și mirodenii.

Coridorul începea să se golească din nou, dar scena trosnea sub greutatea trupurilor. Ce se întîmpla aici? Ce făceau? Muntele sonor și șovăitor al goliciunilor nu te lăsa să afli.

Atunci, ceva aruncat de pe scenă și-a făcut apariția, căzînd apoi lingă blid. Era brațul drept al rapsodului, ușor de recunoscut după zdreanță de pînză neagră desprinsă din tunica încă lipită de umăr. I-au primit apariția cu țipete de veselie. La fel și a brațului stîng, care a căzut la pămînt cu un zgomot de creangă uscată și a nimerit la picioarele lui Diagoras, cu mîna deschisă ca o floare cu cinci petale albe. Filosoful a scos un strigăt pe care, din fericire, nu l-a auzit nimeni. De parcă dezmembrarea ar fi fost semnalul convenit, norodul s-a repezit spre blidul din mijloc, cu vacarmul fetelor ce se zbunguiesc sub soare.*

- E o păpușă! a spus Herakles, în fața ororii paralizate a tovarășului său.

* „Fete” și „petale albe” mă fac să mă gîndesc încă o dată la imaginea fetei mele, a celei cu crinul: o vad fugind sub soarele puternic al Greciei, cu un crin în mîna, vesela și plina de încredere. Și totul, în acest oribil paragraf! Oh, blestemata carte eidetica! (n.tr.)

235

Un picior s-a lovit de un spectator, căzînd pe podea; celălalt, azvîrlit cu prea multă putere, a nimerit în peretele din față. Femeile se luptau acum să smulgă capul trunchiului schilodit al păpușii: unele trăgeau dintr-o parte, altele dintr-alta, unele cu gura, altele cu mîinile. Învîingătoarea s-a pus în mijlocul scenei și a înălțat trofeul în aer, hăulind, desfăcîndu-și în chip nerușinat picioarele și arătîndu-și mușchii de atlet, ce nu păreau a fi de fecioară atenienă, dar săltîndu-și insolent sinii. Luminile îi înroșeau coastele. S-a pus în patru labe pe podeaua de lemn, cu picioarele desculțe, invocînd năluci de praf. Tovarășele sale gîfîiau, mai liniștite, și o admirau cu respect.

Haosul domnea în rîndul publicului. Ce se petrecea? Se îngîrămădeau în jurul blidului. Diagoras s-a apropiat năuc din pricina învîlmășelii, în fața lui, un bătrîn își scutura părul alb și des, de parcă s-ar fi prăbușit în adorația dansului, țînînd ceva cu gura: părea bătut pînă ce îi plesniseră buzele, dar zdrențele de came ce-i curgeau pe la colțurile buzelor nu erau ale lui.

- Trebuie să ies, a gemut Diagoras.

Femeile începuseră să strige în cor, gata să își spargă plămîinii:

- *Ia, Ia, Bn>mion, evoh6, evohă!*

- Pe zeii prieteniei, Herakles, ce-i asta? Cu siguranță că asta nu e Atena!

Erau pe o ulicioară singuratică, înfrigurată și liniștită, așezați pe pămînt și sprijinindu-se de peretele unei case; găfuau, iar burdihanului lui Diagoras îi mergea ceva mai bine decît după neîndurătoarea boritură la care îl osîndise. Herakles a replicat posomorit:

- Mă tem că asta e mai mult Atena decît Academia ta, Diagoras. E un ritual dionisiac. Zeci de astfel de ritualuri au loc în fiecare lună în cetate și în împrejurimi, diferite în micile lor amănunte, dar asemănătoare în linii mari. Știam de existența

236

lor, desigur, dar pînă acum nu asistasem la nici unul. Și voiam să fac acest lucru.

- De ce?

Dezlegătorul și-a scărpinat preț de o clipă barba argintie.

- Spune legenda că trupul lui Dionysos a fost sfîrtecat de titani, precum cel al lui Orfeu de către femeile trace, iar Zeus i-a dat viața înapoi, începînd cu inima. Smulgerea și înapoierea inimii e unul dintre cele mai însemnate momente ale ritului dionysiac.

- Blidul..., a murmurat Diagoras.

-... avea în el bucăți putrezite de inimi smulse de la animale, a consimțit Herakles.

- Și femeile acelea?

- Femei și bărbați, sclavi și oameni liberi, atenieni și meteci, riturile nu fac nici o deosebire. Nebunia și desfrînarea îi înfrățesc pe oameni. Una din muierile acelea despuiate, pe care ai văzut-o mergînd în patru labe, ar fi putut să fie fiică de arhonte, iar alături de ea ar fi putut merge în patru labe o sclavă din Corint sau o tîrfă din Argos. E o nebunie, Diagoras: nu o putem lămuri cu argumente logice.

- Dar, a dat năucit din cap Diagoras, ce legătură au toate acestea cu...? Deodată, a făcut ochii cît cepele, urlînd: Inima smulsă! Tramah!

- Secta din noaptea aceasta e oarecum legală, a consimțit din nou Herakles, e cunoscută și îngăduită de arhonți, dar sînt și altele care, dată fiind natura riturilor, funcționează în clandestinitate. Tu ai pus în chip nimerit această chestiune la mine acasă, îți mai aduci aminte? Nu putem să ajungem la Adevăr pe calea rațiunii. Eu nu te-am crezut atunci, dar acum trebuie să admit că aveai dreptate: ceea ce am simțit azi la amiază în agora, ascultînd cum cîțiva țărani din Atica se văitau că tovarășii lor fuseseră atacați de lupi nu a fost urmarea logică a unui, să spunem, discurs rațional, ci ceva ce nici măcar nu pot lămuri. Poate un fulger al *daimonului* meu socratic sau intuiția, despre care se spune că este proprie femeilor. Cînd unul dintre

257

1

u

1

ei a pomenit de inima chinuită a prietenului său, mi-a trecut pur și simplu prin minte: „Era un ritual, și noi nici nu bănuiam”. Cum victimele acestor rituri sînt mai ales țărani, ele au trecut neobservate pînă acum. Dar sînt sigur că se petrec de multă vreme în Atica

Ostenit, Dezlegătorul s-a ridicat în picioare, iar Diagoras l-a imitat, în timp ce șoptea în acord cu neliniștea ce-l cuprindea:

- Așteaptă un moment: Euniu și Antis nu au murit așa! Ei, ei aveau inimile la locul lor!

- încă nu ai priceput? Euniu și Antis au fost omorîți pentru a ne induce în eroare. Erau interesați să acopere moartea lui Tramah. Cînd au aflat că ai angajat un Dezlegător de Enigme, pentru a face cercetări în legătură cu Tramah, s-au speriat în-tr-atît, încît au montat această înspăimîntătoare farsă,

Diagoras și-a trecut o mînă peste față, de parcă ar fi încercat să dea la o parte neîncrederea ce i se citea pe chip.

- Nu e cu putință. I-au înghițit inima lui Tramah? Cînd? înainte sau după lupi?

A conțenit, privindu-l pe Dezlegător care, la rîndul său, l-a privit cu nedeazămințită fermitate.

—*Nici nu au existat*, Diagoras. Asta încercau să acopere pe toate căile. Rupturile mușchilor și mușcăturile. *Nu au fost* lupii. Sînt secte care...

Umbra și zgomotul au venit unul după altul aproape deodată: umbra a fost doar un poligon neregulat, alungit, ce s-a desprins din colțul cel mai apropiat de ei și, proiectat de lumina lunii, s-a îndepărtat în graba mare. Zgomotul a fost la început un gîfuit, iar apoi niște pași grăbiți.

- Cine era? a iscodit Diagoras.

— Cineva ne urmărea! a strigat Herakles, reacționînd primul. Și-a împins trupul grăsan înainte, silindu-se să o ia la fugă. Diagoras l-a depășit în graba mare. Silueta, bărbat sau femeie, a părut să se ducă de-a rostogolul în josul uliței pînă

Z3&

s-a pierdut în beznă. Bufnind și gîfuit, Dezlegătorul a tăcut. Bah, e în zadar!

S-au întîlnit din nou. Obrajii lui Diagoras ardeau îmbujorați, iar buzele de față îi păreau pictate; și-a aranjat părul cu un gest delicat, și-a înălțat bustul ieșit în afară, pentru a trage aer în piept, și a vorbit cu dulcea voce a unei nimfe*:

- A șters-o. Oare cine o fi fost?

- Dacă era unul din ei, și chiar asta cred, a replicat Herakles cu gravitate, încă din dimineața aceasta viețile noastre nu mai fac

nici cît o ceapă degerată. Membrii acestei secte nu își fac nici cel mai mic scrupul și sînt teribil de șireți: ți-am arătat deja că nu au șovăit să se slujească de Antis și Euniu pentru a ne distra luarea-aminte. Cu siguranță, erau sectanți, ca și Tramah. Acum înțelegem totul: lui Antis nu îi era teamă de Menecm, ci de *noi*. Fără îndoială, superiorii l-au sfătuit să ceară să fie mutat dincolo de zidurile Atenei, ca să nu-l luăm la întrebări. Dar, cum cercetarea noastră a mers înainte, secta a hotărît să-l sacrifice și pe el, pentru a ne distra atenția de la Menecm. Îmi mai amintesc încă de privirea lui, dezbrăcat în cămară, noaptea trecută. Cum m-a mai dus de nas băiatul ăsta blestemat! În ceea ce-l privește pe Eumarh, nu cred să fi fost unul de-ai lor: poate că a fost de față la uciderea lui Antis și, vrînd să o împiedice, a fost asasinat și el.

- Dar atunci, Menecm...

* L-aș ruga pe cititor să nu tina seama de neașteptatul hermafroditism al lui Diagoras, căci este eidetic. De ambiguitatea sexuală care domină descrierea personajelor secundare din acest capitol se molipsește acum și unul dintre protagoniști. Lucru ce semnaleză prezenta noii Munci: Cîngătoarea Hipolitei, în care eroul trebuie să le înfrunte pe amazoane (fecioarele războinice sau femeile-bărbat), pentru a fura Cîngătoarea reginei Hipolita. Cu toate acestea, cred că autorul își permite o oarecare glumă batjocoritoare și veninoasă pe seama unuia dintre personajele cele mai „serioase” din întreaga scriere (să mi-l imaginez pe Diagoras în chipul acesta m-a făcut din nou să izbucnesc în ris). Acest grotesc simț al umorului nu diferă mult, după părerea mea, de cel al temnicerului mascat (n.l.r.).

259

f*

- Un sectant cu oarecare vază: a jucat foarte bine rolul vag al vinovatului, cînd l-am vizitat. Herakles s-a strîmbat. Și probabil că ți-a recrutat discipolii.

- Dar Menecm a fost condamnat la moarte! Va fi aruncat în hăul infernului!

- Știu, a consimțit lugubru Herakles, chiar asta *dorea*. Oh, nu îmi cere să-l înțeleg, Diagoras! Ar trebui să citești textele pe care le-am găsit în biblioteca ta. Membrii anumitor secte dionisiace năzuiesc să moară ciopîrțiți sau torturați; așteaptă nerăbdători sacrificiul, precum fecioarele așteaptă brațele soțului în noaptea nunții, îți amintești ce ți-am istorisit despre Tramah? Avea brațele tefere! Nu s-a apărât! Probabil că asta se citea în privirile lui în seara aceea: tu ai crezut că vezi spaima, dar era pură *plăcere*! Spaima era numai în *ochii tăi*, Diagoras!

- Nu! a strigat, aproape a urlat Diagoras. Plăcerea nu arată așa!

- Poate că *acest soi* de plăceri, da. Tu ce știi? Ai încercat vreodată ceva asemănător? Nu. Nu te schimonosi așa, nu te pot lămuri! De ce oare au mîncat cei ce au luat parte la ritul din noaptea asta cîozvîrte de viscere putrezite? Nu știu, Diagoras, și nu-mi cere să pricep! Poate că întreaga Cetate și-a pierdut mințile fără știrea noastră! Herakles a dat să tresară de spaimă în fața a ceea ce brusc a citit pe chipul tovarășului său: chinul grotesc al mușchilor de a contopi oroarea cu supărarea și rușinea. Dezlegătorul nu-l mai văzuse nicicînd astfel. Cînd a deschis gura, glasul i s-a potrivit foarte bine cu masca aceea.

- Herakles Pontor, vorbești despre un discipol al Academiei! Despre discipolii *mei*! Eu știam ce era în sufletele lor! Eu! Herakles, care de obicei izbutea să-și păstreze calmul, s-a simțit dintr-o dată stăpînit de furie.

- Ce însemnătate mai are acum blestemata ta de Academie! Și ce însemnătate a avut ea vreodată! Și-a îndulcit glasul, 240

deslușind privirea amară a filosofului. A stăruit, apoi, cu seni-nătatea-i obișnuită: Trebuie să recunoaștem că, pentru prostime, Academia ta e un loc foarte plicticos. Vin acolo, îți ascultă lecțiile și apoi, apoi se sfîșie unii pe alții. Asta-i tot.

„Va sfîrși prin a accepta”, s-a gîndit, mișcat de rictusul pe care l-a văzut, la lumina lunii, pe chipul slăbit al mentorului.

- Trebuie să existe o explicație. O cheie, a afirmat Diagoras, după un minut de supărătoare tăcere: Dacă-i adevărat ce afirmi, trebuie să existe o cheie ultimă, pe care nu am găsit-o încă.

- Poate există o cheie în textul ăsta ciudat, a admis Herakles, dar eu nu sînt tîlmăcitorul nimerit. E cu puțință să trebuiască să abordăm lucrurile de la distanță, pentru a le pricepe mai bine*, în orice caz, să lucrăm cu prudență. Dacă ne-au urmărit, și bănuiesc că așa s-a întîmplat, ei știu deja că i-am descoperit. Și asta le place cel mai puțin. Trebuie să ne mișcăm repede.

- În ce fel?

- Avem trebuință de o dovadă. Toți membrii cunoscuți ai sectei au murit sau sînt pe cale să moară: Tramah, Euniu, Antis, Menecm. Planul a fost foarte abil. Dar poate că avem vreo posibilitate... Dacă l-am putea sili pe Menecm să mărturisească!

- Eu aș putea încerca să vorbesc cu el, s-a oferit Diagoras.

- Bine, s-a învoit Herakles după ce s-a gîndit un moment, tu vorbești mîine cu Menecm. Eu îmi încerc norocul cu altcineva.

- Cu cine?

- Cu persoana care poate că e singura greșeală pe care au făcut-o! Ne vedem mîine, bunul meu Diagoras. Ai grija! Luna era pieptul unei femei; degetul unui nor se apropia de mamelonul ei. Luna era o vulvă; norul ascuțit voia să o

* De la distanță? De aici înainte? (n.tr.)

U

penetreze*. Herakles Pontor, pe de-a-ntregul străin de o îndeletnicire atît de celestă, a traversat grădina casei sale, ce zăcea sub paza Seleniei, fără a-i da vreo atenție, și a deschis ușa de la intrare. Hăul lugubru și tăcut al coridorului părea un ochi atent. Herakles a păzit posibilitatea ca, poate, sclava sa Pon-sica să își fi luat măsura de protecție de a lăsa o lampă de veghe chiar pe consola de lîngă prag, dar era clar că Ponsica nu păzise așa ceva în vedere**. Astfel încît s-a afundat în negurile casei, precum cuțitul în carne, și a închis ușa.

- Yasintra? a întreat. Dar nu a primit nici un răspuns.

A înjunghiat bezna cu ochii, dar în zadar. S-a îndreptat încetișor spre odăile dinăuntru. Părea să pășească pe vîrfuri de cuțit Pe întuneric, frigul casei îi trecea prin manta ca un cuțit.

— Yasintra? a întreat din nou.

-Aici, a auzit. Cuvîntul a înjunghiat tăcerea.***

S-a apropiat de odaia de dormit. Ea stătea cu spatele, în beznă. S-a întors spre el.

- Ce faci aici pe întuneric? a iscodit Herakles.

- Te așteptam.

* Sim de multă vreme închis. Pentru o vreme, mi s-a părut ca aceste doua fraze se puteau tălmăci într-o formă mai puțin grosolană: „Luna era un sin atins de degetul unui nor. Luna era o cavitare în care voia să se închidă norul cu contururi ascuțite”, sau cam așa ceva. În orice caz, ceva mult mai poetic decît versiunea pentru care am optat. Dar... Oh, Elena, cit de mult mă gîndesc la tine și cită nevoie am de tine! Am crezut întotdeauna că poftele trușesti erau simpli slujitori ai nobilei îndeletniciri spirituale, dar acum... Qt aş da pentru o tăvăleală bună! (O spun așa, fără ocoluri, pentru că, să fim sinceri: *cine va citi toate acestea?*) Oh, a tălmăci, a tălmăci: o neghioabă Muncă a lui Hercules, ordonată de un absurd Euristeu! Fie, deci! în aceasta redută întunecată, oare nu sînt stăpîn pe ceea ce scriu? în definitiv, aceasta e tălmăcirea mea, oricît de șocantă ar fi! (n.tr.).

** Ce mai este și asta? E evident că avem de-a face cu o neașteptată înflorire eidetică a cuvîntului „a păzi”! Dar ce înseamnă? Poate că cineva U „păzește” pe Herakles? (n.tr.)

*** Cuțite! Eideza crește brusc ca iedera veninoasă! Care este imaginea? „Pază”, „Cuțit”. Oh, Herakles, Herakles, ai grijă: ești în *pericol*! (n.tr.) 242

Yasintra se grăbise să aprindă opaițul de pe masă. În acest timp, *el* îi privise spatele. Strălucirea s-a născut, șovăielnică, în fata ei, și s-a întins venind prin dosul tavanului. Yasintra a mai zăbovit o vreme, fără să se întoarcă, și Herakles i-a privit stăruitor liniile zdravene ale spatelui: purta un peplu gingaș, lung pînă la picioare, legat cu cîte două fibule pe fiecare umăr. Veșmîntul îi era drapat pe spinare.

- Și sclava mea?

- încă nu s-a întors de la Eleusis, a povestit, conținînd să stea cu spatele.*

Atunci s-a întors. Era frumos boită: pleoapele erau alungite cu sulimanuri, pomeții erau ca neaua din pricina ceruzei și pata simetrică a buzelor era neobișnuit de roșie; sinii îi tresăltau liberi pe sub peplul albăstrui; o cingătoare din zale de aur îi strîngea linia deja destul de îngustă a pîntecelui; unghiile de la picioarele desculțe erau de două culori, ca ale femeilor egiptene. Cînd s-a întors, a împrăștiat în aer o ușoară rouă de parfum.

- De ce te-ai îmbrăcat astfel? a întreat-o Herakles.

- Am crezut că îți va plăcea, l-a ademenit, privindu-l atent în fiecare lob al urechiușelor ei, cerceii din metal aveau forma unei femeiuști, nudă și subțire ca un cuțit, privită din spate.**

Dezlegătorul nu a mai rostit nimic. Yasintra a rămas nemișcată, aureolată de lumina pe care opaițul o arunca din spatele ei; umbrele îi desenau pe trup o coloană răsucită, care i se întindea de la frunte pînă la locul de pe pubis unde se întîlneau drapajele peplului, înjumătățindu-i-l fără cusur. Apoi a grăit:

- Ți-am pregătit de mîncare.

- Nu vreau să mănînc.

- Și acum, „spate”! E un avertisment! Poate: *f'azește-ți spatele*, pentru ca există un *cuțit*. Oh, Herakles, Herakles! Cum te pot preveni? Cum? Nu te apropia de ea! (n.tr.)

** în acest paragraf, repetarea celor trei cuvinte eidetice întărește imaginea! Păzește-ți spatele, Herakles: ea are un cuțit! (n.tr.).

243

-Te culci?

- Da. Herakles s-a frecat la ochi. Sînt sleit.

Ea s-a îndreptat spre ușă. Brățările-i fără număr au zăngănit în mișcare. Herakles, care o privea, a chemat-o:

- Yasintra. Ea s-a oprit și s-a întors. Vreau să-ți vorbesc. Ea a consimțit în tăcere și s-a întors la el, nemișcată. Mi-ai istorisit că niște sclavi, care au pretins că i-ar fi trimis Menecm, te-au amenințat cu moartea. Ea a consimțit din nou, acum mai iute. I-ai mai văzut?

-Nu.

- Cum erau?

- Foarte înalți, a zis Yasintra, după ce a șovăit o clipită. Aveau accent atenian.

- Ce ți-au spus, cu precizie?

- Ce ți-am istorisit.

- Mai povestește-mi o dată.

Yasintra a clipit din gene. Ochii apoși, aproape străvezii, au ocolit privirea lui Herakles. Vîrfurile roz al limbii i-a răcorit

pe îndelete buzele roșii.

- Ziceau să nu vorbesc cu nimeni despre legătura mea cu Tramah, că altfel o să-mi pară rău. Și au jurat pe Styx și pe zei.

- Pricep. Herakles și-a dezmiardat barba argintie. A început un scurt du-te-vino prin fața Yasintrei: stînga, dreapta, stingă, dreapta.* Atunci, a murmurat, gîndind cu glas tare: Nu e nici o îndoială, sînt probabil tot membri ai... S-a întors brusc cu spatele la față.** Umbra Yasintrei, proiectată pe peretele din fața lui, a părut să crească. I-a venit pe neașteptate o idee și Herakles s-a întors spre curtezană. I s-a părut că se apropiase cu cîțiva pași, dar nu i-a dat nici o importanță. Un moment, îți amintești dacă aveau vreun semn după care puteau fi recunoscuți? Vreau să spun, tatuaje, brățări...

- Nu. Yasintra a încruntat din sprincene și a întors din nou privirea.

* Nu sta cu spatele la ea! (n.tr.) ** NU, FD BLESTEMAT! (n.tr.)

- Dar, desigur, nu erau adolescenți, ci adulți. De asta ești sigură...

- Ce se întîmplă, Herakles? I-a întrebat ea. Doar m-ai încredințat că Menecm nu-mi mai poate face nici un rău.

- Așa e, a liniștit-o el. Dar mi-ar plăcea să-i prind pe acești doi bărbați. Dacă i-ai vedea din nou, i-ai recunoaște?

- Cred că da.

- Bine. Herakles s-a simțit deodată ostentat. A privit spre imaginea atrăgătoare a patului și a suspinat. Acum mă voi odihni. Ziua a fost foarte complicată. Dacă poți, anunță-mă cînd se crapă de ziua.

- Așa voi face.

A concediat-o cu un gest nepăsător și și-a sprijinit spinarea voluminoasă de pat. Mîntea lui prevăzătoare a închis puțin cîte puțin ochii. Somnul și-a deschis drum ca un cuțit, despicîndu-i conștiința.*

Inima bătea sub strînsarea degetelor, în jurul sau erau umbre și se auzea o voce. Herakles a întors privirea spre oștean: chiar atunci vorbea. Ce spunea? Era important de știut! Oșteanul își mișca gura închisă într-o tremurătoare lagună cenușie, dar strașnicele zvîrcoliri ale viscerelor îl împiedicau pe Herakles să-i audă vorbele, îi deslușea totuși întreaga zestre: cîrmasă, fustanela, armura gambelor și coiful cu pană frumos. Pe nepusă masă, bătăile inimii s-au întetit: păreau pași ce se apropiau. Menecm, desigur, suridea în hăul tunelului, din care femei despuiate ieșeau în patru labe. Dar era important să-și amintească ceea ce tocmai uitase. Numai atunci... -Nu! a gemut.

- Era același vis? a întrebat umbra aplecată asupra lui. Dormitorul era încă slab luminat. Yasintra, sulemenita și îmbrăcată, stătea întinsă lîngă Herakles, urmărindu-l încordată.

- Da, a consimțit Herakles. Și-a trecut o mîna peste fruntea umedă. Ce faci aici?

- Nu a trecut pericolul: cele trei cuvinte persista, ca semne eidetice ale anunțului! (n.tr.)

-V •

-Te-am ascultat, la fel ca data trecută: vorbeai cu glas tare, gemeai. Nu am mai putut suporta și am venit să te trezesc. E un vis pe care ți-l trimit zeii, sînt sigură.

- Nu știu. Herakles și-a trecut limba peste buzele îngrozitor de uscate. Cred că e un mesaj.

- O prorocie.

- Nu, un mesaj din trecut. Ceva ce trebuie să-mi amintesc.

- Nu ți-ai găsit pacea, a replicat ea, îndulcindu-și dintr-o dată vocea masculină. Gîndurile te chinuie la nesfîrșit. Nu te lăsa în voia simțămîntelor. Cînd mi-a arătat cum să dansez, mama mi-a zis: „Yasintra, nu mai gîndi. Nu te sluji de trupul tău: el trebuie să se slujească de tine. Trupul tău nu e al tău, ci al zeilor. Ei se arată în mișcările tale. Lasă trupul să te conducă: vocea lui e dorința, iar limba lui mișcarea. Nu-i tălmăci limba. Ascult-o. Nu tălmăci. Nu tălmăci. Nu tălmăci.”*

- Poate că mama ta a avut dreptate, a admis Herakles. Dar eu nu pot să nu gîndesc. Și a adăugat orgolios: Sînt un Dezlegător în stare pură.

— S-ar putea să-ți dau o mîna de ajutor. Și, fără să mai spună ceva, a dat cearșafurile la o parte, a plecat capul cu blîndețe și și-a pus gura pe acea parte a tunicii ce acoperea membrul fleșcăit al lui Herakles. Surpriza i-a luat glasul. S-a ridicat brusc în picioare. Abia deslipindu-și buzele groase, Yasintra i-a cerut: Lasă-mă.

A sărutat și a frămîntat cornul moale și lunguieț, căruia Herakles abia de-i mai dăduse atenție după moartea Hagesi-chorei, lucrul acela moale și ascultător aflat sub tunică. Atunci, în timpul minuțioasei cercetări, ea a surprins cu gura un spațiu mititel. A fost ca o simțire stridentă și bruscă a cărnii. A gemut de plăcere, lăsîndu-se să cadă pe pat, și a închis ochii.

Senzația i s-a întins pe o întregă suprafață a pielii de sub pîntece. S-a lățit, a căpătat volum și putere. Nu mai era o

- Ochii mi se închid în fața acestor cuvinte hipnotice (n.tr.) 246

întindere: era o răzmeriță. Herakles nici măcar nu izbutea să-i afle locul în taina binevoitoare a mădularului. Acum, răzmerita era o neascultare tacită față de sine, care se însingura, prinzînd formă și voință. Și ea se slujise numai de gura ei! A gemut din nou.

Dintr-o dată, senzația a dispărut, în trup i-a stăruit o usturime goală, asemenea celei pe care o simți cînd primești o palmă. A priceput că fata își contenise dezmiardările. A deschis ochii și a văzut-o suflecîndu-și capătul de jos al peplului și așezîndu-se de-a-n călare pe picioarele lui. Pîntecele ei ferm de dănțuitoare s-a proptit în sculptura tare la a

cărei dăltuire își adusese contribuția și care acum se înălța arzătoare. El a întrebat-o gemînd. Ea a început să se mlădie. Nu, nu chiar așa, ci ca într-un dans, un dans ce se mărginea doar la trunchi: mușchii ei strungeau hotărît picioarele groase ale lui Herakles și mîinile i se propteau în pat, dar trunchiul unduia amăgitor în ritmul muzicii epidermice. S-a insinuat un umăr și, cu o încetineală bine calculată, pînza ce strungea peplul pe partea aceea a dat să lunece peste marginea strunjită, coborînd pe braț. Yasintra a întors capul spre celălalt umăr și a făcut aceeași mișcare. Fișia de pînză din partea aceea s-a înconștră și mai mult în punctul nevralgic, iar Herakles a crezut chiar că împotrivirea era voită. Apoi, cu o mișcare neașteptată, hetaira și-a strîns brațele și, fără urmă de stîngăcie, le-a eliberat din legăturile de pînză. Veșmîntul a alunecat, rămînînd atîrnat doar de sinii ei sumețiți. Era greu să se dezbrace fără ajutorul mîinilor, și-a spus Herakles, și greutatea aceea molcomă era una din plăcerile pe care ea i le dăruia; cealaltă, mai puțin ascultătoare și mai zăbavnică, era apăsarea stăruitoare și mereu mai vîrtoasă a pubisului pe mădularul înroșit pe care el îl păstra la vedere. Legănîndu-și torsul cu precizie, Yasintra a izbutit să facă să patineze pînza precum uleiul pe fața rotundă a unui sin și, scăpînd de piedica colțuroasă a mamelonului, să plutească lin

247

II

J

t

ca o pană spre pîntece. Herakles a privit șînul abia dezgolit: o halcă de came tuciurie, rotunda, la-ndemînă. L-a îmboldit dorul de a-și pune vîrtos bucuria tare, fremătîndă și tuciurie, pe sfera sinului ei, dar s-a înfrinat. Peplul a dat sa se reverse peste celălalt sin.

Trupul subțire al lui Herakles s-a înconștră; fruntea, cu tîmplele pe care părul se adîncea, era umedă de sudoare; ochii negri clipeau din pleoape; gura, tivită de frumoasa-i barbă neagră, a scos un geamăt; tot chipul i se îmbujorase; micuța cicatrice de pe colțurosul său obraz stîng (amintire a unei lovituri din copilărie) părea și mai sumbră.⁴¹

Strîns în cîngătoare cu catarama metalice, peplul conștră să mai prelungească starea de adorație. Yasintra s-a slujit pentru întîia oară de degete, iar cîngătorea a cedat cu un pocnet ușor. Trupul și-a deschis drum spre goliciune, în sfîrșit satisfăcută, propria carne îi apărea lui Herakles mușchiuloasă și chipeșă; fiecare petic de piele păstra amintirea unei mișcări; trupu-i gemea de așteptări. Mormăind, Herakles s-a ridicat cu greutate. Ea a accepta inițiativa lui și s-a lăsat împinsă pînă a căzut pe-o parte. El nu voia să îi privească chipul și, întorcîndu-se, s-a răsturnat peste ea. S-a simțit în stare să facă rău: i-a desfăcut picioarele și s-a cufundat în ea cu dulce asprime. A vrut să creadă că o făcuse să geamă. I-a pipăit chipul cu mina stîngă și Yasintra s-a plîns cînd a simțit mușcătura inelului pe care el îi purta pe degetul mijlociu. Mișcările amîndurora s-au făcut întrebări și răspunsuri, porunci și ascultări, totul într-un rit înnăscut.**

* Acesta sînt eu. Nu e descrierea trupului lui Herakles, ci a trupului meu. Eu fac dragoste cu Yasintra! (n.tr.)

** Este teribil să mă văd aici, descris în propria sexualitate. Poate că orice cititor se imaginează chiar pe sine într-o astfel de scenă: el crede că e el, și ea, ea. Deși încerc să evit lucrul acesta, sînt excitat: citesc, scriu și simt îvirea unei plăceri ciudate, înrobitoare (n.tr.).

248

Yasintra i-a mîngîiat spinarea groasă cu unghiile-i ascuțite precum cuțitele, iar el a închis ochii atenți.* I-a sărutat neînterupt dulcile rotunjimi de la gît și umeri, mușcînd-o ușor, scoțînd din cînd în cînd strigăte sfioase, pînă a simțit sosirea unei plăceri stranie, înrobitoare.* A strigat pentru ultima oară, dîndu-și seama că vocea răsuna în ea, plină și torențială.

Dar încetineala cu care hetaira și-a tras tocmai atunci în lături mîna dreaptă a dezmințit adorația ei aparentă; a înălțat obiectul pe care pusese mîna mai înainte (el a văzut-o, dar nu s-a putut mișca, nu în momentul *acela*) și l-a înfipt în spinarea lui Herakles.***

El a simțit o înțepătură în spinare.

Un minut mai tîrziu, s-a depărtat dintr-un salt, a înălțat mîna și, slujindu-se de ea ca de măciulia unei spade, a lovit-o în falcă. A văzut-o cum se rotea, dar și-a dat seama că greutatea trupului îl împiedica să cadă din pat. Atunci s-a ridicat și mai tare și a împins-o: fata s-a rostogolit ca o vită jupuită și a căzut lată la pămînt, scoțînd un zgomot ciudat, tainic de dulce. Dar cuțitul lung și ascuțit pe care îl ținea în mîna a ricoșat, scoțînd un mic zgomot metalic, absurd printre atîtea sunete pure. Ostenit și greoi, Herakles s-a dat jos din pat, a săltat-o pe Yasintra, tragînd-o de păr, și a dat-o cu capul de peretele cel mai apropiat.

Atunci a izbutit, în sfîrșit, să gîndească, și primul lucru care i-a trecut prin minte a fost: „Nu mi-a făcut nici un rău. Ar fi

* Cele trei cuvinte eidetice de avertizare: „Spate”, „cuțit”, „a păzi”! Este o CAPCANĂ! Trebuie să..., vreau să spun, Herakles trebuie să...! (n.tr.)

** Propriile mele cuvinte! Cele pe care tocmai le-am scris într-o notă anterioară! (Le-am subliniat în text și în notă, pentru ca să își dea seama

cititorul.) Desigur că eu le-am scris *înainte* de a tălmăci fraza aceasta. Nu este aproape o *fuziune*? Nu este un act de iubire? Ce altceva este, oare, a face dragoste dacă nu a împleti imaginația cu realitatea? Oh, minunată plăcere textuală: să mingii textul, să mă bucur de el, să îmi trec pana peste ei! Puțin îmi pasă dacă descoperirea mea este întâmplătoare: nu mai încap aici nici o îndoială, eu *sînt el*; eu sînt *aici*, *cu ea* (n.tr).

*** Herakles nu a putut reacționa. Nici eu. El a continuat. Eu am continuat. Și așa, pînă la sfîrșit. Amîndoi am hotărît să continuăm (n.tr.)

249

j
t
a

|

o

|

H

putut să mă înjunghie și nu a făcut-o". Dar furia nu i s-a potolit. A tras-o din nou de parul creț; și din nou a dat-o cu capul de peretele de chirpici, făcîndu-l să sune.

- Ce ar mai fi trebuit să faci după ce mă omorai? a întrebat-o cu voce răgușită.

Cînd a vorbit, două semne roșietice s-au desenat pe nasul fetei, apoi s-au scurs, ocolindu-i buzele groase.

- Nu mi-au poruncit să te omor. Dar, de-aș fi vrut, aș fi putut s-o fac. Mi-au poruncit doar ca, atunci cînd ți-o sosi plăcerea, nici înainte, nici după, să-ți înfig pumnul în cărnuri, dar fără să îți fac vreun rău.

Herakles o ținea strîns de păr. Amîndoi respirau gîfîit, iar sîinii ei goi se turteau de tunica lui. Tremurînd de furie, Dezlegătorul a schimbat mina și a apucat-o de păr cu stingă, în timp ce cu dreapta ridicată i-a ars două palme zdravene. Atunci, fata și-a trecut pur și simplu limba peste buzele crăpate și l-a privit fără durere și fără frica. Herakles a iscodit-o:

- Nu-i așa că nu există „oamenii înalți cu accent atenian”?

- Da, a răspuns Yasintra. Ei erau. Dar purtau măști, întîia oară m-au amenințat după moartea lui Tramah. Și, după ce ați vorbit voi cu mine, s-au întors. M-au amenințat de mai mare dragul. Mi-au spus lămurit tot ce trebuia să fac: să îți spun că Menecm mă amenințase. Să vin la tine acasă să-ți cer adăpost. Să te ațîț și să preacurvesc cu tine. Herakles a ridicat din nou mina dreaptă. Ea i-a cerut: Omoară-mă în bătaie, dacă vrei. Nu mă tem de moarte, Dezlegătorule.

- Dar de ei, da, a murmurat Herakles, fără să o lovească.

- Sînt foarte puternici. Yasintra a surîs printre buzele crăpate. Nici nu-ți trece prin minte ce-au zis că aveau să îmi facă, de nu le dădeam ascultare. Unele morți sînt o alinare, dar ei nu-ți făgăduiesc moartea, ci durerea fără de sflrșit. Și astfel îl conving pe loc pe cel ales. Nici tu, nici prietenul tău nu aveți sorți de izbîndă în fața lor.

- Asta mi-o spui tot la porunca lor? -Nu; asta o știu.

250

- Cum intri în legătură cu ei? Unde pot da de ei?

- Ei sînt cei care dau de tine.

- Au venit aici?

- Da, a consimțit ea, și Herakles a remarcat că se clătina. A obligat-o să se lipească cu spatele de perete, înfigîndu-i în umăr cotul stîng ca pe un cuțit, în timp ce supraveghea orice mișcare de-a ei.*

- în realitate, ei *sînt aici*, adăugă Yasintra.

- Aici? Ce vrei să spui?***

Yasintra s-a oprit: privirile i s-au mișcat dintr-un loc într-al-tul de parcă ar fi vrut să cuprindă întreaga odaie. Apoi a zis nemaipomenit de domol:

- Mi-au mai poruncit și ca, după ce aveai să guști întreaga plăcere, să încerc să-ți vorbesc și să-ți distrag luarea-aminte. Herakles a zărit ochii fetei, care se mișcau cu iuțeală.*** I s-a părut dintr-o dată că auzea ceva ca o voce lăuntrică și care îi striga: „întoarce-te!” Și chiar a făcut-o în clipa nimerită. Figura, purtînd o mască și o manta neagră și grea, descrisese cu brațul drept un arc tăcut și mortal, dar stavila neprevăzută a antebrațului lui Herakles a deviat traiectoria loviturii, iar tăișul s-a înfipt în aer fără să-i facă vreun rău. Dezlegătorul a izbutit să se răsucescă înainte ca agresorul să

lovească din nou cu pumnalul și, întinzînd mina, l-a prins de încheietura mîinii drepte. S-au opintit, înconîtrîndu-se. Herakles l-a privit atunci pe mascat și a simțit că îl lăsau puterile, căci a recunoscut pe loc masca fără chip, obrazul prefăcut și calp, și obscura neliniște ce trecea dincolo de cele doua hăuri simetrice ale ochilor, ce străluceau de ură. Ponsica a profitat de zăpăceala lui de moment, apropiindu-i și mai mult vîrfurile pumnalului de carnea moale de la gît. Herakles s-a împleticit,

* De ce apar din nou cele trei cuvinte eidetice (le-am subliniat), **cînd** pericolul pare să fi încetat pentru Herakles? Ce se întîmplă? (n.tr.) ** Acum înțeleg! Herakles, ai grija: în SPATELE tău! (n.tr.) *** ÎNTOARCE-TE! (n.tr.)

251

s-a tras înapoi și s-a lovit de perete. A vrut să creadă (un gînd ponciș, ca o privire piezișă) că măcar Yasintra nu îl va ataca, deși nu-i trecea prin minte ce altceva ar fi putut face. Așadar, înfrunta un singur dușman, o femeie (deși foarte zdravănă, după cum își dăduse seama chiar în clipa aceea). A hotărît că își putea îngădui să înfrunte primejdia, să lase tăișul acela teribil de ascuțit să se apropie cu încă un strop de țintă, pentru a-și putea aduna puterile în mina dreaptă: a ridicat pumnul și a lovit masca. I-a ajuns la urechi un geamăt adine, de parcă l-ar fi auzit de pe ghizdul unui puț. A lovit din nou. Alt geamăt și nimic mai mult. Mai rău: se concentrase atît de tare asupra brațului drept, încît uitase de pumnal, care făcea tot mai mică depărtarea neînsemnată ce-l despărțea de gîtul tremurător, țintind fragilele încrengături ale venelor și mușchii tremurători și supuși. Atunci nu a mai lovit și a făcut ceva ce, fără nici o îndoială, a surprins-o pe frenetica-i dușmancă: degetele întinse au început să dezmiereze iubitoare marginile măștii ei, promontoriul nasului, linia pomeților, de parcă, orb, ar fi încercat să recunoască pe pipăite chipul unui vechi prieten.

Ponsica a priceput cu întîrziere ce urmărea.

Fără să fie prevenită, doi berbeci zdraveni, două pistoane colosale i-au intrat în găvanele ochilor și s-au înfundat fără a întîmpina nici o împotrivire în ciudata năclăială de sub pielitele subțiri. Fără întîrziere, tăișul pumnalului s-a depărtat de girul lui Herakles și ceva a gemut și a urlat sub chipul nepăsător al măștii. Dezlegătorul și-a scos degetele, umede pînă la cea de a doua falangă, și s-a tras departe de ea. Ponsica a urlat. Masca a rămas pașnică și nepăsătoare. A dat înapoi. Și-a pierdut echilibrul.

Cînd s-a prăbușit la pămînt, Herakles s-a aruncat asupra ei.

Doar cu mare greutate a izbutit să-și stăpînească pornirea

aproape de nestăvilit de a se sluji de pumnal. Dar, după ce i-a

luat arma, a ales să se slujească de picioarele-i desculțe pentru

a o lovi acolo unde o durea mai tare, în locurile pe care orbirea

252

i le lăsa fără de nici o apărare. S-a slujit de călcîi: i s-a părut că zdrobea o gînganie enormă.

Cînd totul s-a terminat, pe cînd gîflia zăpăcit, a deslușit că Yasintra se mai afla încă, despuiață și nemișcată, lîngă perete, așa cum o lăsase; părea numai că își curățase întru cîțva sîngele de pe față. Pe Herakles l-a îngreșat faptul că ea nu îl atacase la rîndul ei: ar fi dorit să pună cap la cap furiile lor, să înlănțuie luptele, într-o lovitură stăruitoare și necurmată. Acum dispunea numai de aerul și de obiectele din jur, pentru a distruge, a smulge, a nimici. Cînd și-a recăpătat glasul, a vrut să știe:

- Cînd au recrutat-o?

- Nu știu. Cînd m-au trimis aici, mi-au cerut să mă supun poruncilor ei. Nu vorbește, dar gesturile îi sînt ușor de priceput. Iar eu cunoscteam dinainte poruncile.

- Pe Sacrele Mistere! a murmurat Herakles disprețuitor. Yasintra l-a privit fără să priceapă. Ponsica mi-a mărturisit că era credincioasă Misterelor Sacre, la fel ca Menecm. Mînceau amîndoi.

- Poate că nu, a surîs dansatoarea, pentru că nu ți-au istorisit ce soi de Mistere Sacre adora.

Herakles a ridicat dintr-o sprinceană și a privit-o. I-a poruncit:

- Du-te. Cară-te de aici.

Ea și-a adunat peplul și cingătoarea de pe jos și a traversat supusă odaia. La ușă, s-a întors spre el.

- Selava ta primise însărcinarea de a te omorî, nu eu. Ei fac totul în felul lor. Dezlegătorule, nici tu, nici nimeni nu îi poate pricepe. De aceea sînt primejdioși.

- Du-te, a repetat el, gîfîind, aproape pe nerăsuflăte. Ea a mai adăugat:

- Fugi din cetate, Herakles. În zorii zilei vei fi mort. Cînd Yasintra s-a dus, Herakles a putut, în sfîrșit, da pe față întreaga oboseală ce-l încerca: s-a rezemat de perete și

253

Î

s-a frecat la ochi. Simțea nevoia să-și reciștîge pacea gîndurilor, să-și curețe uneltele minții și să o ia liniștit de la capăt. Un zgomot l-a făcut să tresară. Ponsica încerca să se ridice de pe jos. Întorcîndu-se pe-o parte, masca a azvîrlit două suvoaie groase de sînge prin hăurile privirii. Vederea obrazului alb și calp, tăiat în două de purpuriul șuvoi pereche era

însăpăimîntătoare. „E cu neputință”, s-a socotit Herakles. „J-am rupt mai multe coaste. Trebuie să fie în agonie. Nu se poate mișca.” Și-a amintit de fabula neînduplecatelor mașinării închipuite de Dedal; mișcările Ponsicăi l-au dus cu gîndul la o mașinărie făcută zob: se sprijinea într-o mină, se ridica, iar se prăbușea, iar se sprijinea, cu mișcări demne de o pantomimă trunchiată, în sfîrșit, înțelegînd poate că năzuința îi era vană, a hiat pumnalul și s-a aruncat asupra lui Herakles, cu o rivnă plină de înverșunare. Ochii îi vomitau șuvoaie de umori paralele.

- De ce mă urăști atîta, Ponsica? a întrebat Herakles.

A văzut-o cum i se prăvălea la picioare, pe cînd aerul îi fierbea în piept, și cum ridica tremurătoare pumnalul, ame-nințîndu-l cu un gest flenduros. Dar puterile au lăsat-o și cuțitul i-a căzut cu zgomot la pămînt. A scos atunci un suspin adînc, care a murit într-un mîriit de furie, și a rămas nemișcată, deși chiar și respirația i se asemana furiei, de parcă nu s-ar fi învoit să se arate biruită înainte de a-și fi atins țelul. Herakles o privea minunîndu-se. În sfîrșit, s-a apropiat cu grija vîntătorului ce se îndoiește de agonia prăzii pe care de-abia a pus mîna. Voia să îi priceapă purtarea înainte de a o sacrifica. S-a aplecat și i-a dat masca la o parte. I-a privit chipul brăzdat de cicatrice și stricăciunea strălucitoare a ochilor. A văzut-o căscînd din gură precum peștele pe uscat.

- Cînd, Ponsica? Cînd ai început să mă urăști?

Era ca și cum ar fi întrebat-o cînd se hotărîse să se prefacă într-o ființă omenească, într-o muiere liberă, pentru că dintr-o dată i s-a părut că, într-un fel, ura o dezrobise, după pofa unui rege preaputemic. Și-a amintit de ziua în care o zărise în piață,

singuratică și prea puțin dorită de mușterii; și de anii în care îl slujise cu spor, de gesturile mute, de purtarea supusă, de ascultarea cu care promise să poarte, cînd el i-o ceruse (poruncise?), o mască. Nu a putut să găsească nici o breșă în toată vremea aceea, nici un moment nimerit pentru bănuieli sau lămuriri.

- Ponsica, i-a șoptit la ureche, spune-mi de ce. Încă mai poți da din mîini.

Respira cu greutate. Privită dintr-o parte, pe chipul său devastat, ochii, precum puii de pasăre sau de șarpe zdrobiți în cojile ouălelor din care se ițiseră, aveau o înfățișare însăpăimîntătoare. Dar lui Herakles îi păsa mai mult de răspunsul ei decît de frumusețea lor. Era îngrijorat că avea să moară, fără să îi răspundă. A văzut că mîna ei stîngă zgîria dușumeaua. Nu a prins nici un cuvînt. A întors privirea spre mîna ei dreaptă, care scăpase pumnalul. Și nu a prins nici un cuvînt. În fața acelei oribile tăceri, s-a întrebat: „Cînd a fost? Cînd te-au slobozit sau cînd ți-ai luat tu libertatea? Poate că mergeai cu adevărat la Eleusis, ca alifia alții, și ai dat de ei.” S-a aplecat și mai mult și i-a simțit duhoarea: era asemenea celei pe care o împrăștiau hoiturile lui Eumarh și Antis. La Euniu nu o simțise. „Dar, desigur, și-a spus în gînd, Euniu duhnea a vin.” Și deodată a auzit bătăile unei inimi. A lui? A ei? Poate că a ei, pentru că se stîngea. „Are dureri cumplite, dar nu pare să-i pese.” S-a tras departe de bătăile acelea. Și l-a invadat din nou amintirea coșmarului obsesiv, dar de data aceasta s-a agățat de conștiința ce-l muștra, de parcă starea de veghe ar fi fost lumina de care negura deasă avea trebuință pentru a se topi. A văzut inima de curînd smulsă, mîna care o strîngea între degete; l-a deslușit pe oștean și i-a ascultat vorbele în sfîrșit limpezi.

Și atunci și-a amintit ce uitase, amănuntul acela micuț, pe care visul i-l strigase neîndurător încă de la început.

În pofida faptului că agonia Ponsicăi a mai durat încă multă vreme, Herakles a rămas nemișcat, în picioare, lîngă

255

trapul ei, privind spre niciunde. Cînd a murit, ziua se născuse deja afară, iar razele soarelui străbăteau odaia de dormit slab luminată.

Dar Herakles stătea încă nemișcat.*

- Ți-am salvat viața, bătrîne prieten, Herakles Pontor! Nu-mi vine să cred, dar cred că ți-am salvat viața! Plîng, gîndindu-mă că ar putea fi aieveau, în timp ce traduceam, mi-am notat propriul strîgat, iar tu l-ai auzit. Desigur, e de imaginat că am citit în prealabil textul și, apoi, elaborîndu-mi tălmăcirea, am scris cuvîntul cu un rînd mai înainte de a apărea, dar jur că nu a fost astfel; cel puțin, nu în chip conștient. Și acum, ce ți-ai amintit? De ce nu îmi amintesc și eu acel lucru? Ar fi trebuit să îmi dau seama, la fel ca tine, dar...

S-au petrecut lucruri importante. Temnicerul meu tocmai a plecat. A intrat, ca întotdeauna, brusc și imprevizibil, în timp ce scriam paragraful anterior, cu masca lui dintotdeauna, de om surîzător, și cu mantaua-i neagră. A traversat chilia mea micuța și a revenit, înainte de a mă întreba:

- Cum merge?

— Am terminat de tradus capitolul al zecelea. Este eideza cingătorii Hipo-litei, cu femeile războinice, cu amazoanele. Dar, am adăugat, sînt și eu acolo.

- De-adevaratelea?

— Tu știi mai bine ca oricine, am zis. Masca lui mă privea cu un suris nepieritor.

— Eu nu am adăugat nimic scriiturii, ți-am mai explicat lucrul acesta, a replicat.

Am respirat adînc și mi-am recitat însemnările.

- Cînd Herakles preacurvește cu dansatoarea Yasintra, trupul lui este descris „slab”. Iar Herakles este foarte gras: lucru pe care cititorul îl știe dinainte.

-Și?

-Eu sînt slab.

Hohotele lui au sunat forțat prin mască. Cînd risul a încetat, a comentat:

— *Leptos* înseamnă în greacă „slab”, dar și „subtil”, știi asta. Și, ajungînd aici, toți cititorii vor înțelege că e vorba mai curînd de subtila inteligență a lui Herakles Pontor, decît de dimensiunile lui. Îmi amintesc fraza. Spune literal: „Trupul subtil al lui Herakles s-a înconțat”. Despre Herakles se spune că este „subtil” la fel cum Homer spune despre Ulise că este „șiret”. A ris din nou. Desigur, *pe tine* te interesează să traduci *leptos* cu „slab” și îmi închipui eu de ce! Dar nu ești singurul, nu-ți face griji: fiecare citește ceea ce vrea să citească. Vorbele sînt numai o șleahță de simboluri ce se

potrivesc întotdeauna gustului nostru.

Și-a bătut joc și de celelalte presupuse probe: și Herakles putea avea „părul adine intrat” pe tîmple, iar menționarea bărbii „negre” ca a mea, în loc de 256

„argintată”, putea fi o greșeală a copistului. Cicatricea de pe obrazul sting, amintire a unei „lovituri din copilărie”, atît de asemănătoare celei pe care mi-o lăsase un coleg de școală, era fără nici o îndoială o „coincidență”, și același lucru trebuia arătat și despre inelul de pe degetul mijlociu al mîinii stîngi.

- Mii de persoane au cicatrice și poartă inele, a replicat, dar se întîmplă că tu U admiri pe protagonist și vrei cu orice preț să îi semeni, mai ales în momentele cele mai interesante. Este prezumția tuturor cititorilor credeți că textul este scris cu gîndul la voi și, parcurgîndu-l, vă imaginați scena în felul vostru! Vocea i-a sunat deodată în deplin acord cu strimbătura măștii pe care o purta. Poate, poate ca te-ai *delectat* cînd ai citit aceste paragrafe, nu? Nu mă privi așa, se întîmplă adeseori!

Profitînd de tăcerea mea incomodă, s-a apropiat și a citit însemnarea pe care tocmai o scriam înainte de a fi întrerupt.

- Ce? I-ai „salvat viața” protagonistului? I-am auzit spunînd încredul în spatele meu. Oh, dar ce forță mai au cărțile astea eidetice! E curios, o operă scrisă cu atîta vreme în urmă și încă provoacă astfel de reacții!

Dar noul său hohot de rîs s-a frînt brusc cînd am replicat:

- Poate că nu a fost scrisă cu *atîta vreme* în urmă.

îmi place să-i înapoez palma! Ochii lui impenetrabili m-au privit o vreme prin găurile măștii. Atunci a trîntit-o:

- Ce vrei să spui?

- Montalo afirmă că papirusul acestui capitol putea a fi o femeie și că are textura unui „sin” și a unui „braț de atlet”, în felul ei, nota aceasta ridicolă este eidetică: o configurează pe „femeia-bărbat” sau pe „femeia războinică” din Munca a zecea, a Cîngătorii Hipolitei. Cercetînd invers, se pot găsi pilde asemănătoare în descrierea papirusului din fiecare capitol.

- Și ce deduci din asta?

- Că intervenția lui Montalo este *parte din text*. Am suris în fața tăcerii lui. Rarele lui note marginale sînt eidetice, nu lingvistice, și întăresc imaginile cărții, întotdeauna m-a uimit faptul că eruditul Montalo nu a observat că *Peștera* era o scriere eidetică. Dar acum știu că el *știa lucrul acesta* și se juca cu eideza *În același fel* cum face autorul în scriere.

- Văd că te-ai gîndit, a admis. Și ce mai știi?

— Că *Peștera ideilor*, așa cum o cunoaștem, este o operă falsă. Așa se poate înțelege și de ce nu a auzit rumeni vorbindu-se de ea. Dispunem doar de ediția lui Montalo, nici măcar de original. Ei bine, lucrarea e scrisă cu gîndul la un posibil tîlmăcitor și dă pe-afară de artificii și curse, pe care numai un alt coleg, de aceeași categorie sau superior, le-ar putea întinde. Singura explicație care mi se năzare este că... a scris-o Montalo!

Masca nu a grăit nimic. Atunci am continuat neîndurător:

- Originalul *Peșterii* nu a dispărut; originalul este ediția lui Montalo!

- Și de ce ar fi scris Montalo așa ceva? a întrebat temnicerul meu pe un ton neutru.

257

— Pentru că a înnebunit, am replicat. Mentale era obsedat de cărțile eidetice: credea că ele puteau demonstra teoria platoniciană a Ideilor și, prin aceasta, că lumea, viața, universul sînt raționale și drepte. Dar nu a izbutit. Atunci, înnebunit, a scris el însuși o scriere eidetică, profitînd de nemăsuratele lui cunoștințe de greacă și referitoare la eideze. Scrierea ar putea fi menită propriilor colegi. Ar fi ca și cum le-ar spune: „Ia priviți! Ideile există! Sînt chiar aici! Hai! Descoperiți cheia ultimă!”.

- Dar Montalo ignora care era cheia ultimă, a afirmat temnicerul meu. Eu l-am închis.

Am privit fix în găurile negre ale măștii și i-am cerut:

— Hai, lasă-te de baliverne, Montalo...

Nici Herakles Pontor n-ar fi spus-o mai bine!

- în pofida tuturor acestor lucruri, am adăugat, profitînd de tăcerea lui, jocul tău a fost inteligent: probabil că te-ai folosit de vreun vagabond. Prefer să cred că l-ai găsit mort și apoi l-ai îmbrăcat în hainele tale sfîșiate, simulînd înșelăciunea pe care o ticluisei pentru uciderea lui Euniu. Atunci, „decedat” în chip oficial, ai început să lucrezi din umbră. Ai scris opera aceasta, cu gîndul la un posibil tîlmăcitor. Apoi, cînd ai aflat că eu eram cel înșărcinat să o tîlmăcesc, m-ai urmărit. Ai adăugat pagini false, pentru a mă zăpăci, pentru a face ca textul să mă obsedeze, căci, așa cum tu singur spui, „jiu putem să ne lăsăm obsedați de ceva, fără a ne gîndi că facem parte din acel ceva”. În cele din urmă, m-ai răpit și m-ai închis aici. Poate că sîntem în beciul casei tale sau în hruba unde ai trăit de cînd te prefaci mort Și ce vrei de la mine? Ceea ce ai vrut întotdeauna: să demonstrezi existența Ideilor! Dacă reușești să descopăr în cartea *ta* imaginile pe care *tu* le-ai ascuns, asta înseamnă că ideile există independent de cine le-ar gîndi, așa este?

După o tăcere peste măsură de lungă, în timpul căreia atît chipul meu, cît și al său au fost doar două măști surizătoare, l-am auzit că spunea, apăsînd pe fiecare vorbă:

- Tîlmăcitorule, *mărginește-te* să rămii în *peștera* notelor tale de subsol. Nu încerca să ieși din închisoare și *sa urci* pînă la text. Nu ești un Dezlegător de Enigme, oricît de mult ai dori-o. Ești un simplu tîlmăcitor. Așa că, vezi-ti de treabă și *continua traducerea!*

— Dar de ce m-aș mărgini să fiu un simplu tîlmăcitor, dacă tu nu te mărginești să fii un simplu *cititor*! am replicat, sfîdîndu-l. Dacă tot ești autorul acestei scrieri, lasă-mă pe mine să îi imit personajele!

- Eu nu sînt autorul *Peșterii ideilor*! a limpezit masca lucrurile, aproape gernînd. Și a ieșit, trîntind ușa.

Acum mă simt mai bine. Pentru că am cîștigat bătălia asta (n.tr).

258

Bărbatul a coborît abruptele trepte de piatră pînă acolo unde îl aștepta moartea. Era o hrubă luminată de opaițe cu ulei, formată dintr-un mic vestibul și un coridor central găurit de chilii. Dar duhoarea care pătrundea peste tot nu era a morții, ci a minutului dinaintea ei: era a agoniei. Deosebirea între cele două efluvii va fi fost, poate, mai subtilă, și-a spus bărbatul, dar orice cîine o putea simți. Pe lîngă aceasta, i se părea logic să pută așa, căci era vorba de pîrnaia unde condamnații la moarte așteptau ca sentința să fie dusă la împlinire.

Era neatînsă din vremea lui Solon, de parcă mai-marilor ce se succedaseră le-ar fi fost teamă să se apropie de ea, pentru a o renova, în vestibul, portarii obișnuiau să joace zaruri cu straja de noapte și înjurau la aruncăturile mai de seamă;

* M-au trezit furibunde lătrături de cîine. încă le mai am în urechi: nu par a veni de la prea mare distanță de aici. Mă întreb dacă temnicerul meu urmărește să mă bage în sperieți cu ele, sau este vorba, din contră, de o simplă întîmplare (cel puțin ceva este adevărat: nu a mințit cînd mi-a povestit că are cîini, căci într-adevăr *are*). Dar mai rămîne o a treia posibilitate, destul de ciudată: au mai rămas de tradus două capitole și fiecareia îi corespunde cîte o Muncă; dacă ordinea este corectă, atunci acesta, al unsprezecelea, este al cîinelui Cerber, iar ultimul este al Merelor din grădina

Hesperidelor. în Munca legată de cîinele Cerber, Hercules coboară în Infern, pentru a pune mina pe înspăimîntătorul *dine* cu multe capete, care păzește cu furie porțile acestuia. Așadar, paznicul meu mascat urmărește să realizeze o eideză cu *realitatea*? Pe de altă parte, Montalo afirmă despre papirus: „Sfirtecat, murdar, cu miros de cîine mort” (n.tr.).

259

„Clinele, Eumolp! Trebuie să plătești, pe Zeus!” Ceva mai încolo, niște scări nu prea mari duceau în negura groasă a celulelor, unde lîncezeau condamnații, socotind timpul ce le mai rămînea pînă la sosirea cețurilor veșnice. Cu toate că încăperile erau lipsite, cum e de presupus, de cel mai elementar confort, în unele cazuri se făcuseră excepții serioase: Socrate, de pildă, care fusese închis în penultima din dreapta (alți portari afirmă că în penultima din stînga), avea un pat cît toate zilele, o lampă, o masă mică și mai multe scaune, care erau întotdeauna ocupate de numeroșii oaspeți pe care-i primea. „Dar acest lucru s-a datorat, lămuresc portarii, faptului că a petrecut aici mult timp, înainte de a se duce la îndeplinire sentința, căci sfîrșitul judecării sale a fost chiar în Zilele Sacre, cînd corabia cu pelerini merge spre Delfi, iar execuțiile sînt oprite, după cum se știe. Dar el nu se vaită de întîrziere, nici vorbă. Bietul de el, avea o răbdare!” Oricum ar fi fost, astfel de întîmplări nu erau obișnuite. Și, desigur, nu se făcuse nici o excepție cu singurul condamnat care pîndea ora fatală: avea să fie executat chiar în ziua aceea.

Portar de serviciu era un tînăr sclav din Milos, pe numele său Anfiu. Omul s-a gîndit, și nu era pentru întîia oară, că Anfiu ar fi putut fi chipeș, deoarece avea trupul zvelt, iar după maniere părea mult mai educat decît cei de condiția lui, dar că vreun zeu poznaș sau poate vreo zeiță, trăgînd, cînd se născuse, de sforile ochiului său sting, făcuse din obrazul lui, unde barba creștea în ostroave, din pricina unei curioase calicenii, o enigmă neliniștitoare. Cu care ochi privea Anfiu în realitate? Cu dreptul? Cu stîngul? Pe bărbat îl stînjenea să se întrebe lucrurile acestea ori de cîte ori îl privea. S-au salutat. Bărbatul a întrebat: „Ce face?” Iar Anfiu a răspuns: „Nu se vaită; cred că stă la taclale cu zeii, pentru că uneori îl aud vorbind singur”. Bărbatul, slujitor al celor Unsprezece, pe numele său Triptem, a anunțat: „Mă duc să-l vad”. Anfiu a vrut să știe: „Ce-ai acolo, Triptem?” Bărbatul i-a arătat micul *cratăr* sigilat. „Cînd l-am închis, ne-a cerut

260

să-i facem rost de un pic de vin de Lesbos”. „Așteaptă, Triptem, i-a cerut Anfiu, doar știi că nu e îngăduit să se dea condamnaților lucruri din afară”. Bărbatul s-a rugat de el, suspinînd: „Haide, Anfiu, vezi-ți de ale tale și lasă-mă pe mine cu ale mele. De ce ți-e teamă? Că o să se îmbete în ziua morții?” Au rîs. Bărbatul i-a dat înainte: „Și, dacă se îmbată, cu atît mai bine. Se va duce de-a rostogolul în rundul Gheenei, și va crede că pe cînd venea de la un *symposium* ținut în casa vreunui prieten, s-a-mpiedicat mergînd pe ulicioară. *Oh, pe Atena cea cu ochi de azur, ce de străzi stricate mai are Cetatea!*” Au rîs din nou cu și mai marc pofta. Anfiu s-a îmbujorat, parcă rușinîndu-se de bănuielile lui. „Du-te, Triptem, și du-i vinul, dar să nu afle stăpînii.” „N-or să afle.”

„Privește cu ochiul drept, acum sînt sigur”, i-a trecut prin minte, în timp ce apuca una din torțe și începea să coboare în bezna celulelor.*

Coborîm din cer pe marșalul cortegiu al razelor și aripile unei pale de vînt ne poartă departe de geometria templelor, spre eleganta mahala Scambonidai. Sub picioarele noastre deslușim o linie trunchiată și cenușie, ce străbate mahalaua de la un capăt la celălalt: e strada mare. Da, pata ce înaintează acum și acolo în ritm prudent spre o grădină particulară e un bărbat ce pare tare micuț privit de la înălțime. E un sclav, judecînd după manta. Tînăr, după cît e de sprinten. Un alt bărbat îl așteaptă sub copaci. Deși ramurile îi dau adăpost, mantaua îi e udă de lucește. Ploaia se întetește. Privirea ni se asprește. Se năpustește pe chipul bărbatului care așteaptă: solid, unsuros, cu o frumoasă bărbuță argintie și ochi cenușii, în care pupilele apar ca fibule de abanos. Nerăbdarea îi e vădită: privește cînd într-o parte, cînd într-alta; în sfîrșit, îl

* Poate ca, în paragraful acesta, ciudatele șovăieli între „dreapta” și „stînga” (celula lui Socrate, ochiul sclavului portar) înecarea sa reflecte în chip eidetic călătoria labirintică a lui Hercules pe tărîmul morților (n.tr.).

261

S

S

1 u

•S

zărește pe sclav și pe chipul său se citește îngrijorarea. Oare la ce se gîndește acum? Ah, dar nu ne putem băga în capul lui! Ciocănim în volbura părului său cenușiu și aici se sfîrșește totul pentru noi, bieți picuri de apă.*

- Stăpîne! Stăpîne! strigă tînărul sclav. Am mers acasă la Diagoras, după cum mi-ai poruncit, dar nu am dat de nimeni. - Ești sigur?

- Sigur, stăpîne! Am bătut de multe ori la poartă!

- Bine, să-ți spun acum ce trebuie să faci; intră în casa mea și așteaptă-mă pînă la amiază. Dacă nu mă întorc, atunci anun-ță-i pe slujitorii celor Unsprezece. Spune-le că sclava mea a încercat azi-noapte să mă omoare și că a trebuit să mă

apăr dacă află ca la mijloc e un hoit, se mișcă mai repede. Mai dă-le și papirusul acesta și roagă-i pe cei care-i conduc să-l citească și jură-li-te pe onoarea stăpînului tău că o mare primejdie amenință Cetatea; asta nu cred că e chiar sigur, dar dacă izbutești să bagi spaima-n ei, vor da deplină ascultare spuselor tale. Ai priceput?

Sclavul a consimțit speriat.

- Da, stăpîne, așa voi face! Dar unde te duci? Mă ia cu frig cînd te-aud!

- Fă ce ti-am poruncit, a ridicat vocea Herakles, căci ploaia cădea din ce în ce mai tare. Mă voi întoarce la amiază, dacă totul merge bine.

- Oh, stăpîne, ai grijă de tine! Furtuna asta geme de prevestiri negre!

- Dacă împlinești întocmai poruncile mele, n-ai de ce te teme!

Herakles a început să coboare străduța povîrnită spre hăul lipsit de viață al Cetății.**

- Mișcarea de „coborire” care a început o dată cu capitolul, evocă, împreună cu cea „de la dreapta la stînga”, călătoria lui Hercules pe tarimul morților. În acest ultim paragraf, imaginea este întărită prin introducerea cititorului într-o picătură de apă, care străbate drum lung pînă ce cade pe capul lui Herakles Pontor (n.tr.).

** Continua mișcarea narativă a „căderii” de la cer la nelișițiile lui Herakles Pontor (n.tr.).

262

Degetele moarte ale ploii l-au trezit pe Diagoras în zorii zilei: au pipăit pereții odăii de dormit, au lovit fereștriciile, au bătut neobosit la ușa. S-a ridicat din pat și s-a îmbrăcat în graba mare. Și-a pus mantaua ca pe o glugă și a ieșit.

Collytos, mahalaua în care locuia, era ca moartă; unele dughene erau chiar închise, ca în zi de sărbătoare. Pe străduțele cele mai umblate, abia de hălăduiau unul sau doi indivizi, dar pe ulicioarele posomorite ploaia era pe deplin stăpînă.

Diagoras s-a gîndit că trebuia să se grăbească, dacă mai voia să-l vadă pe Menecm în dimineața aceea, în realitate, avea impresia că fără doar și poate trebuia să se grăbească, dacă voia să vadă pe *cineva*, oricine ar fi fost acea persoană și în orice loc, căci întreaga Atena era în ochii lui un simplu cimitir ploios.

A coborît pe costișa neregulată, pînă a ajuns la o piațetă din care o altă ulicioară se desprindea în jos. A zărit atunci umbra unui bătrîn adăpostit sub o comisă, care aștepta, fără îndoială, să se domolească furtuna, dar a fost surprins de chipul lui slab, în izbitor contrast cu umbra ce-i tîvea pleoapele. Apoi, obrajii unui sclav care purta două amfore i s-au părut prea palizi. O tufă i-a suris ca un cîine mort de foame la colț de stradă, dar ceruza întinsă pe chipul ei i-a adus în minte un giulgiu ros., *f e zeul* bunătații, de cînd am ieșit, văd doar chipuri de cadavre!" i-a trecut prin minte., Poate că ploaia e o formă de presimțire sau poate că asta se datorează faptului că, pe obrajii noștri, culorile vieții sînt luate de apă."*

Cufundat în astfel de gînduri, a remarcat că două siluete cu glugi pe cap se apropiiau venind de pe o stradă laterală.

„Iată, pe Zeus, altă pereche de vedenii.”

Siluetele au făcut popas în fața lui, iar una dintre ele a rostit, cu voce binevoitoare:

* Nici una, nici alta, cu siguranță: ca întotdeauna, Diagoras „adulmecă” eideza de la depărtare, în acest capitol, Atena s-a transformat, ca atare, într-un tărîm al morților (n.tr.).

263

Al

- Oh, Diagoras din Medonte, vino chiar acum cu noi, căci se va întîmpla ceva cumplit.

I-au tăiat calea. Prin negura lugilor, Diagoras le putea întrezări albeața chipurilor, ce semănau în chip tainic.

- De unde mă cunoașteți? i-a iscodit. Și cine sînteți voi? Înglugații s-au privit unul pe celălalt.

- Sîntem.. .acel ceva *cumplit* ce se va întîmpla dacă nu vii cu noi, a amenințat celălalt.

Diagoras a priceput dintr-o dată că de data aceea ochii îl înșelaseră: albul acelor chipuri era fals. Purtau măști.

„Poate că forța lor ajunge pînă la arhonte rege”, și-a spus Herakles, alarmat. „La urma urmelor, oricine poate fi de-al lor.”

Dar, o clipă mai tîrziu, mai liniștit, a judecat: „în chipul cel mai logic, dacă au ajuns pînă aici, ar trebui să se simtă mai siguri de sine, iar ei se tem să nu fie aflați”. Și a conchis: „Poate că sînt puternici ca zeii, dar îi înspăimîntă justiția oamenilor”. A început din nou să bată perseverent în poartă. Copilul sclav și-a făcut apariția în bezna din prag.

- Ești din nou oaspetele nostru, a suris copilul. Nu-i rău că vii să ne vezi așa de des. Vizitele tale sînt ca o răsplată.

Herakles avea dinainte pregătiți cei doi oboli.

- Casa e-ntunecoasă și, dacă nu te-aș însoți, te-ai putea rătăci, a spus băiatul, conducîndu-l pe Herakles prin negrele coridoare.

Știi ce spune Ifimah, sclavul cel bătrîn cu care sînt prieten?

- Ce spune?

Micul însoțitor a stat locului și a vorbit încetișor:

- Că, demult, aici s-a rătăcit cineva și a murit fără să mai găsească ieșirea. Și, uneori, noaptea, dai de acel cineva, care umblă pe coridoare, mai alb și mai rece decît marmura de Cal-cedonia, și te întrebă foarte respectuos pe unde se iese.

- Tu l-ai văzut vreodată?

- Nu, dar Ifimah spune că el l-a văzut.

Și-au continuat drumul, în timp ce Herakles răspundea: 264

- Tu să nu crezi pînă nu-l vezi cu ochii. Ce nu se vede e doar o părere.

- Adevărul e ca mă prefac speriat ori de cîte ori îmi povestește despre asta, s-a dat în vileag băiatul cu veselie, pentru că lui Ifimah îi place să bage spaima în mine. Dar, de fapt, nu mi-e frică. Și, dacă vreodată m-aș întîlni cu mortul, i-aș spune: ,

Jeșirea e a doua la dreapta!"

- Bine faci că n-ai teamă, a rîs Herakles cu poftă. Ești aproape efeb.

- Da, sînt, s-a învoit mîndru băiatul.

Venind din direcția opusă, le-a tăiat calea un bărbat mustind de viermi. Din mers, nu le-a aruncat nici măcar o privire, căci avea găvanele ochilor goale. A mers înainte tăcut, ducînd cu sine duhoarea a o mie de zile de cimitir. * Cînd au ajuns în odaia unde se mîncea, băiatul i-a cerut:

- Ei bine, așteaptă aici. O să te anunț stăpînei.

- Îți mulțumesc.

S-au despărțit cu un gest de veselă complicitate, iar lui Herakles i s-a năzărit deodată că, făcînd același gest, se despărțea pentru totdeauna nu numai de băiat, ci și de casa aceea posomorită și de toți locuitorii ei, și chiar de propriile amintiri. Era de parcă lumea s-ar fi dus de ripă, iar el ar fi fost singurul care știa de lucrul acesta. Totuși, din cine știe ce pricină ciudată, nimic nu-l întrista mai tare decît să-l părăsească pe băiat: nici măcar amintirile, voalate sau lipsite de temeinicie, nu i se păreau mai pline de însemnătate decît copilul chipeș și inteligent, omulețul căruia (doar zeii știu prin ce tainic hazard sau perpetuă și nemăsurat de hazoasă coincidență) nici acum nu îi cunoștea numele.

Etis și-a făcut simțită prezența ca întotdeauna, prin glas.

* Nu cred ca mai e nevoie sa previn asupra faptului că acest hoit este o prezenta eidetică, nu spectrală: copilul și Herakles nu îl pot vedea, la fel cum nu pot vedea nici semnele de punctuație ale scriiturii, de pildă (n.tr.).

265

Î

- Prea multe vizite în atît de puțină vreme, Herakles Pon-tor, ca să fie vorba numai de o simpla politețe.

- Nu e politețe. Herakles, care nu o văzuse venind, s-a înclinat în fața ei, salutînd-o, și a replicat: Ți-am promis că o să mă întorc, pentru a-ți povesti ce-am aflat despre cele întîmplate cu fiul tău.

După un foarte scurt răgaz, Etis a făcut un gest spre roabe, care au părăsit odaia în tăcere, și, cu aceeași demnitate cu care obișnuia să vorbească despre orișice, i-a arătat lui Herakles unul dintre paturi și s-a lungit pe altul. Era... Elegantă? Frumoasă? Herakles nu știa ce să spună. I s-a părut că mare parte din frumusețea ei împlinită stătea în ușoara tușă de ceruză de pe pomeți, în sulimanul din jurul ochilor, în scînteierea breșelor și a brățărilor și în eleganța peplului de culoare închisă. Dar, neajutorate, chipul înfierbîntat și liniile ei șerpuite aveau să își păstreze întreaga putere... sau să își cîștige una nouă.

- Sclavii nu ți-au oferit nici măcar o manta nouă? a întrebat. Voi pune să fie biciuiți.

- Nu are nici o însemnătate. Am vrut să te văd cît mai curînd.

- Ești deci neobișnuit de interesat să-mi povestești ce știi.

- Așa e. Și-a întors privirile negre de la Etis, pe care a auzit-o spunînd:

- Vorbește, deci.

Privindu-și mîinile rotofeie încrucișate pe pat, Herakles a glăsuț:

- Cînd am fost aici ultima dată, ți-am povestit că Tramah avea o problemă. Și nu m-am înșelat: avea. Desigur, la vîrsta lui, orice lucru poate fi o problemă. Sufletele tinerilor sînt făcute din argilă, iar noi le modelăm după bunul nostru plac. Dar nu sînt nicicînd ferite de contradicții, de îndoieli. Le e de trebuința o educație fermă.

- Lui Tramah nu i-a lipsit.

- Nu am nici cea mai mică îndoială, dar era prea tînăr. -Era bărbat.

266

- Nu, Etis: ar fi putut ajunge *să fie*, dar Parcele nu i-au oferit o astfel de puțință. Cînd a murit, era de-abia un copil. A urmat o tăcere. Herakles și-a netezit molcom barba de argint. Apoi s-a învoit: Și poate că aceasta a și fost problema; ca nimeni nu l-a lăsat să ajungă bărbat.

-Pricep. Etis a suspinat scurt. Vorbești de sculptorul acela, Menecm. Știu tot ce s-a petrecut între ei, deși, din fericire, nu m-au obligat să asist la judecata. Bine. Tramah a putut alege și l-a ales pe el. Este o chestiune de responsabilitate, nu-i așa?

- Poate fi, a consimțit Herakles.

- Și, pe deasupra, sînt sigură că nicicînd nu i-a fost teama.

- Așa crezi? Herakles a ridicat din spîncene. Nu știu. Poate că-și ascundea spaima în fața ta, ca să nu suferi din pricina lui.

- Ce vrei să spui?

El nu a răspuns. A stăruit, fără să o privească pe Etis, de parca ar fi bătut cimpii de unul singur.

- Deși, cine știe? Poate că spaima lui nu ți s-ar fi părut atît de necunoscută. Cînd Meragru a murit, a trebuit să duci greul unei mari singurătăți, nu-i așa? Greaua povară a doi fii de educat, viața într-o cetate care vă închisese porțile în nas, lăsîndu-vă singuri în casa asta tenebroasă. Pentru că, Etis, casa asta este nemaipomenit de întunecoasă. Sclavii spun că e locuită de năluci. Mă întreb cîte ați văzut tu și fiii tăi în toți acești ani. De cîtă singurătate e nevoie? Cîtă beznă e de trebuință pentru ca ființele să se schimbe? în trecut, totul era altfel.

Etis i-a pus stavilă, neașteptat de dulce:

- Tu, Herakles, nu îți amintești de trecut.

- Nu de voie, admit, dar greșești cînd crezi că trecutul nu a fost nimic pentru mine. A coborît tonul și a stăruit cu răceală, de

parcă și-ar fi spus chiar lui: Trecutul avea forma ta. Acuma știu și îți pot spune. Trecutul îmi suridea cu chipul tău de fată. Multă vreme, trecutul meu a fost surisul tău. Nu de voie, desigur, dar lucrurile sînt cum sînt, și poate că a sosit clipa să le acceptăm, să le recunoaștem, vreau să spun, să le recunosc chiar față de mine, deși nici tu, nici eu nu putem face nimic în

267

privința asta. Vorbea șopocăind grăbit, cu privirile în pămînt, fără să lase nici un răgaz tăcerii. Dar acum, acum te privesc și nu izbutesc să aflu ce din acest trecut s-a păstrat pe obrazul tău. Și să nu crezi că-mi pasă. Ți-am mai spus: lucrurile sînt după vrerea zeilor, plînsul nu servește la nimic. Pe lînga asta, eu sînt un bărbat puțin dedat trăirilor, știi doar. Dar dintr-o dată am aflat că nu am scăpat de trăiri, deși sînt scurte și rare. Asta e tot. Și-a curmat vorba, înghitindu-și saliva. O roșcată ușoară s-a pus pe obrajii lui bucălați. „Se va fi întrebînd la ce vine spusa asta”, i-a trecut prin minte. Atunci, ridicînd ușor vocea, a continuat, de parcă ar fi rostit ceva fără însemnătate: Totuși, mi-ar plăcea să știu ceva înainte de a pleca. E o chestiune foarte importantă pentru mine, Etis. Nu e legată de munca mea de Dezlegător, te asigur; e pur și simplu personală.

- Ce vrei să știi?

Herakles și-a dus mîna la buze, de parcă dintr-o dată ar fi simțit o durere zdravănă în gură. După o întrerupere, fără să o privească pe Etis, a vorbit:

- Înainte trebuie să îți lămuresc ceva. De cînd am început să cercetez moartea lui Tramah, un vis înspăimîntător îmi chinuie nopțile: văd o mîna care strînge între degete o inimă smulsă de curînd de la locul ei și, în depărtare, un oștean care spune ceva ce nu pot auzi. N-am dat nicicînd prea mare atenție viselor, deoarece mai mereu mi-au părut absurde, iraționale, contrare legilor logicii, dar visul acesta în sine m-a făcut să mă gîndesc că... în sfîrșit, trebuie să recunosc că, pentru a se arăta, Adevărul alege uneori forme ciudate. Visul acesta mă prevenea în legătură cu un *amănunt* pe care eu nu-i uitasem, un nimic pe care, fără nici o îndoială, mintea mea refuzase să și-l aducă aminte în toată această vreme. Și-a trecut limba peste buzele uscate și a adăugat: în noaptea cînd au adus cadavrul lui Tramah, căpitanul străjii de pe ziduri ne-a încredințat că îți spusese numai că fiul tău murise, fără a-ți da și alte lămuriri. Astea erau vorbele pe care le spunea mereu și mereu oșteanul din vis: „I-am adus la cunoștință *doar* că fiul ei a murit”. Apoi,

268

cînd am venit să îți prezint dovezile părerilor mele de rău, ai bîguuit ceva cam așa: „Zeii au zîmbit cînd *i-au smuls și înghițit inima fiului meu*”. Ei bine, într-adevăr i-au smuls inima lui Tramah. Așchii aflase acest lucru cercetînd cadavrul. Dar tu, Etis, cum de-l știai? Pentru prima oară, Herakles a ridicat privirea spre chipul șters al femeii. A stăruit fără nici o emoție, de parcă ar fi fost gata să-și dea duhul: Numai un enunț, nimic altceva. Numai vorbe, în chip rațional, nu există nici o pricină pentru a crede că ele înseamnă altceva decît un vaiet, o metaforă, o depășire a măsurii limbajului. Dar nu e logica mea, ci a visului. Visul îmi spune că enunțul acela a fost o greșeală, nu-i așa? Voi ai să mă induci în eroare cu țipete de durere false, cu imprecapii împotriva zeilor, dar ai comis o greșeală. Și enunțul tău simplu s-a păstrat în mine ca o sămînță și a încolțit într-un vis oribil. Visul îmi spunea adevărul, dar eu nu izbuteam să aflu a cui era mîna care strîngea inima între degete, mîna care mă făcea să tremur și să gem noapte de noapte, mîna ta atît de subțire, Etis. Pentru o clipă, vocea i s-a frînt. A lăsat din nou privirile în pămînt și a recunoscut liniștit: Restul a fost simplu. Tu spuneai că ești credincioasă Misterelor Sacre, la fel ca fiul tău, și ca Antis, Euniu și Menecm, la fel ca sclava care aseară a încercat să mă ucidă. Dar aceste Mistere Sacre nu sînt cele de la Eleusis, nu-i așa? A ridicat mîna cu iuteală, de parcă s-ar fi temut de răspuns. Oh, puțin îmi pasă, ți-o jur! Nu vreau să mă amestec în convingerile tale religioase. Ți-am lămurit că am venit să aflu un singur lucru și apoi plec. A ținut cu privirea chipul femeii, încetișor, aproape cu gingășie, a adăugat:

- Spune-mi, Etis, căci sufletul mi-e sfișiat de îndoială. Dacă e sigur, așa precum cred, că ești una de-afe/or, spune-mi, te-ai mărginit să privești sau poate...? A ridicat din nou mîna, cu aceeași iuteală, de parcă i-ar fi făcut semn că încă nu trebuia să răspundă, cu toate că ea nu făcuse nici o mișcare, nu-și clintise buzele, nici nu clipise, nici nu dăduse de înțeles în nici un alt chip că avea să vorbească. Și a adăugat rugător Pe zei, Etis,

269

Î

<• răspunde-mi că nu i-ai făcut rău propriului tău fiu. Și, de e 2 nevoie, te rog, minte-mă. Spune-mi: „Nu, Herakles, nu am luat O parte”. Numai asta. Nu e greu să minți cu vorba. Am trebuință de un al doilea enunț al tău, care să-mi topească spaima pe care "t mi-a provocat-o primul, îți jur pe Zeus că nu îmi va păsa care O din ele e Adevărul. Răspunde-mi că nu ai luat parte și ai 1! cuvîntul meu că voi ieși pe ușa aceea și nu te voi mai supăra '-> niciodată.

A urmat o scurtă tăcere.

- Nu am luat parte, Herakles, te încredințez, a mărturisit Etis, mișcată. Nu i-aș fi putut face rău propriului fiu.

Herakles a fost gata să-i răspundă ceva, dar i s-a părut ciudat că vorbele, bine formate în mintea lui, nu i se iveau pe buze. A clipit zăpăcit și uimit de acea neașteptată... *

- Am trebuință de un al doilea enunț al tău, care să-mi topească spaima pe care mi-a provocat-o primul, îți jur pe Zeus că nu îmi va păsa care din ele e Adevărul. Răspunde-mi că nu ai luat parte și ai cuvîntul meu că voi ieși pe ușa aceea și nu te voi mai supăra niciodată.

A urmat o scurtă tăcere.

— Eu am fost prima care și-a înfipt unghiile în pieptul lui, a recunoscut Etis cu voce slabă.

Herakles a dat să îi răspundă ceva, dar i s-a părut ciudat că vorbele, bine formate în mintea lui, nu i se iveau pe buze. A clipit zăpăcit și uimit de neașteptata-i afonie. Vocea ei a ajuns pînă la el palidă și cumplită ca o amintire dureroasă.

- îmi pare rău, Herakles, prietene. Ce pot face ca sa te mingii? Aveai nevoie de o frază și eu, ca talmăcitor atotputernic, eram în stare să ți-o dăruiesc. Dar nu trebuie să fac lucrul acesta! Scriitura e sfântă, Herakles. Munca mea este sfântă. Tu mă rogi, mă încurajezi să prelungesc minciuna... „Nu e greu să minți cu vorba”, spui. Ai dreptate, dar nu îți pot veni în ajutor. Nu stnt scriitor, ci traducător. Este de datoria mea să îl previn pe răbdătorul cititor că răspunsul lui Etis *a fost invenția mea* și îmi cer iertare pentru lucrul acesta. Voi da câteva rinduri înapoi și voi scrie, acum da, răspunsul original al personajului, îmi pare rău, Herakles. îmi pare rău, cititorule (n.tr.).

Z70

— Puțin îmi pasă dacă nu ești în stare să pricepi lucrul acesta. Ce poți înțelege tu, Herakles Pontor? Tu, care încă de la naștere te-ai supus legilor. Ce știi tu de libertate, de instincte, de... turbare? Cum ai zis? „De câtă singurătate e nevoie?” Ce știi tu despre singurătatea mea? Pentru tine, „singurătate” e doar un cuvânt. Pentru mine a fost o apăsare pe piept, pieirea somnului și a tihnei. Ce știi tu? „Nu are dreptul să mă mai și chinuiască”, s-a gândit Herakles. Tu și cu mine ne iubeam, a mai spus Etis, dar te-ai lăsat umilit când tatăl tău ți-a poruncit sau te-a sfătuit, dacă preferi, să te căsătorești cu Hagesichora. Ea era mai - cum să spun? - nimerită? Venea dintr-o familie nobilă, de aristocrați. Și, dacă asta era voința tatălui tău, cum era să nu i te supui? Nu ar fi fost nici virtuos, nici legal. Legile, Virtutea. Astea sînt numele capetelor pe care ni le arată ciinele ce apără acest tărîm al morții care este Atena: Lege, Virtute, Rațiune, Dreptate! Te surprinde să afli că unii dintre noi nu acceptăm să mai agonizăm în acest mormînt frumos? Privirea sumbră părea că i se pierde într-un loc din odaie, dar nu se oprea: Soțul meu, prietenul tău din tinerețe, voia să prefacă din punct de vedere politic forma noastră absurdă de viață. Era de părere că spartanii, cel puțin, nu erau ipocriți: se razboiau și nu le părea rău să recunoască, și chiar se mîndreau cu lucrul acesta, într-adevăr, a colaborat cu tirania celor Treizeci, dar asta nu a fost singura lui mare greșeală. Greșeala lui a fost că a avut mai multă încredere în ceilalți decît în sine, pînă cînd majoritatea acestor „ceilați”, reunită în Adunare, l-a condamnat la moarte. A strîns din buze, într-o strîmbătură țeapănă. Deși ar fi putut comite chiar o greșeală și mai gravă: să creadă că acest regat al morților inteligenți, al hoiturilor care gîndesc și stau de vorbă, s-ar putea preface printr-o simplă reformă politică. Rîsul ei a sunat a gol, chiar gol. La fel crede și naivul Platon! Dar timp de mulți ani am învățat că nu se poate schimba nimic, dacă nu ne schimbăm mai întîi noi! Da, Herakles Pontor, sînt mîndră de credința mea! Pentru minți ca a ta, o religie care aduce omagii zeilor celor mai vechi prin sfîrtecarea rituală a

B

271

adeptilor e absurdă, știu, și nu voi încerca să te conving de contrariu. Dar există oare vreo religie care să nu fie absurdă? Socrate, marele raționalist, făcea toate religiile de două parale, și de aceea l-ați și condamnat! Vor veni totuși timpuri cînd se va crede că a mîncă din persoana pe care o iubești e un gest de îndurare! Dar degeaba! Nici tu, nici eu nu vom apuca acele timpuri, dar preoții noștri ne încredințează că, în viitor, vor apărea religii care vor adora zei torturați și ciopîrțiți! Cine știe? Poate că cel mai sfînt act de adorare va fi chiar *devorarea zeilor*!*

Herakles a gîndit că noua ei atitudine îi venea într-ajutor: privirea ei ștearsă, aparenta ei nepăsare erau pentru sufletul lui asemenea plumbului topit: dar cînd furia ei s-a trezit, a putut să înfrunte chestiunea de la oarece distanță. A lămurit calm:

- Vrei să spui, Etis, devorarea zeilor *la fel cum* ai sfișiat tu inima fiului tău, nu? Asta ai vrut să spui, Etis? Ea nu a răspuns, în chip întru totul neașteptat, Dezlegătorul și-a simțit gura invadată de borîtură. Și tot atît de abrupt a știut, un moment mai tîrziu, că nu erau numai vorbe. Dar le-a borît pur și simplu, pierzîndu-și pentru o vreme aerul țeapăn: Tot ce mi-ai povestit te-a făcut să scormonești în inima lui în agonie, în timp ce te privea? Ce ai simțit pe cînd îți *schilodeai* fiul, Etis?

- Plăcere, a mărturisit ea.

Din cine știe ce pricină, răspunsul ei simplu nu l-a stingherit pe Herakles Pontor. „A recunoscut”, s-a gîndit ceva mai liniștit. „Ei bine, a fost în stare să recunoască asta!” Și-a îngăduit chiar să-și recapete tihna, deși neliniștea din ce în ce mai mare l-a obligat să se ridice de pe pat. Etis a făcut la fel, dar cu gingășie, de parcă ar fi vrut să-i arate că vizita luase sfîrșit. În încăpere se aflau acum (Herakles nu ar fi putut spune cînd intraseră) Elea și cîteva sclave. Totul părea un soi de conclav de familie.

Elea s-a apropiat de mama ei și a îmbrățișat-o

- Eroarea din prorocirea lui Etis este vădită: din fericire, convingerile religioase au apucat-o pe alte cai (n.tr.).

272

cu iubire, ca și cum cu gestul acela ar fi vrut să arate că o sprijinea pînă în pînzele albe. Adresîndu-i-se numai lui Herakles, Etis a recunoscut:

- Știu că ceea ce am făcut e greu de înțeles. Dar poate că te pot lămuri: Eleei și mie, Tramah ne era mai drag decît viața, căci era singurul bărbat ce ne mai rămăsese. Și tocmai din *aceasta* pricină, datorită iubirii pentru el, ne-am bucurat nesfîrșit de mult cînd a fost ales pentru sacrificiul ritual, căci aceasta era cea mai mare *dorință* a lui Tramah. Și ce alta bucurie putea aștepta o biată văduvă ca mine decît aceea de a satisface cel mai mare dor al unicului ei fiu de parte bărbătească? A stat din vorbă și ochii i-au sclipit de bucurie. A mai zis apoi, dar coborînd foarte mult glasul, cu gingășie aproape muzicală, de parcă ar fi intonat un cîntec de leagăn: Cînd a sosit clipa, l-am iubit mai mult ca niciodată, îți jur, Herakles, că nicicînd nu m-am simțit mai mamă decît atunci cînd mi-am înfipt degetele în el. Pentru mine, taina aceea a fost la fel de frumoasă ca a nașterii. Și a adăugat de parcă, încheind de povestit ceva extrem de intim, ar fi hotărît să nu curme convorbirea normală: Știu că nu ești în stare să pricepi așa ceva, pentru că rațiunea nu poate pătrunde atît de adînc. Acest ceva trebuie simțit, Herakles. Simțit așa cum facem noi. Trebuie să faci un efort ca să simți. Curmă-ți gîndul pentru o clipă și dăruiește-te *simțirii*!

- Cărei simțiri? a replicat Herakles. Celei pe care v-o trezește băutura din care vă înfruptați?

- Da, Ayo/7-ul,⁸³ a surîs Etis. Văd că știi tot. În realitate, nicicînd nu m-am îndoit de calitățile tale: eram sigură că în cele din

urmă aveai să ne descoperi. *Bemkyon*, într-adevăr, dar *Ayo/7*-ul, nu e magie, ci ne preface pur și simplu în ceea ce sîntem. Nu mai judecăm și sîntem numai trupuri ce se bucură și simt. Trupuri cărora nu le pasă dacă mor sau sînt ciopîrțite, care se dăruiesc sacrificiului cu bucuria cu care un copil primește o jucărie.

t

t-

Cădea. Era pe jumătate conștient de cădere.

273

Cobora, zdruncinîndu-se cum nu se putea mai tare, căci trupul îi era în mod capricios obsedat de linia verticală, dar pietrele risipite pe povîrnișul infernului, ripa aceea de lingă Acropole unde erau zvîrliți osîndiții la moarte, formau o costișă asemenea hăului unui *crater* de vin. Peste puțină vreme, trupul lui și pietrele acelea aveau să se întâlnească: și lucrul acesta avea să se întîmple *chiar* în timp ce se gîndea la el. Avea să se izbească și să se rostogolească, nu încăpea nici o îndoială, pentru a se lovi iar și iar. Mîinile nu aveau să-l mai poată ajuta: îi erau legate la spate. Poate că avea să se lovească încă de multe ori înainte de a da de fundul ripei, acoperit pînă la refuz de pietre palide precum hoiturile. Dar ce însemnătate mai aveau toate, dacă el avea *senzația sacrificiului*? Un bun prieten, Triptem, slujitor al celor Unsprezece și sectant ca și el, îi adusese la închisoare un rest de *kyon*, așa cum hotărîseră cu ceva vreme în urmă, și băutura sacră îl ținea tare în minutele acelea. El era *sacrificiul* și avea să moară pentru frații săi. Devenise victima holocaustului, boul hecatombeii. Putea vedea totul: cum viața i se destrăma pe pămînt și, în corespunzătoare simetrie, cum secreta frăție de femei și bărbați liberi căreia îi aparținea, se întindea în întreaga Eladă și făcea noi adepți. Fericirea îi aducea zîmbetul pe buze!

Prima lovitură i-a rupt brațul drept, de parcă acesta ar fi fost tulpina unui crin, și i-a schilodit jumătate din față. Încă mai cădea. Dînd de fund, sîinii mici i s-au zdrobit de pietre, surisul frumos a dat să-i amortească pe chipul de fată, frumoasa pieptănătură blondă i s-a risipit ca o comoară și întreaga-i fețișoară a luat înfățișarea unei păpuși stricate*.

- De ce nu ni te alături, Herakles? în vocea lui Etis plutea un dor abia reținut. Nu știi ce fericire nesfîrșită îți dă eliberarea instinctelor! Nu mai simți teama, nici neliniștea, nici suferința.

* Este grotesc: murind, trupul lui Menecm se transforma în fata cu crinul. Acest joc neîndurător cu imaginile eidetice mă răscolește (n.tr).

274

Devii un zeu. A stat și și-a îndulcit glasul, pentru a adăuga: Tu și eu am putea - cine știe? - sa o luăm de la început.

Herakles nu a mai adăugat nimic, îi privea. Nu numai pe Etis, ci pe toți și pe fiecare în parte. Erau șase persoane: doi sclavi bătrîni (poate că unul dintre ei era Ifimah), doi sclavi tineri, Etis și Elea. S-a liniștit, văzînd că băiatul nu se afla printre ei. Privirea i s-a pus pe chipul palid al fiicei lui Etis și a iscodit-o:

- Ai suferit, nu-i așa, Elea? Zbieretele tale nu erau prefăcute, precum durerea mamei tale. Tînăra nu a ripostat, îl privea pe Herakles fără nici o expresie pe chip, ca și Etis. Atunci și-a dat seama de imensa lor asemănare fizică. A stăruit cu calm stăpînit: Nu, nu te-ai prefăcut. Durerea ta era *adevărată*. Cînd drogul nu a mai avut efect, și-ai amintit, nu-i adevărat? Și nu ai putut suporta

Fata părea că avea să răspundă ceva, dar Etis a intervenit în mare grabă.

- Elea e foarte tînără și înțelege greu unele lucruri. Acum e fericită.

Le-a privit pe amîndouă, mamă și fiică: chipurile lor erau ca două ziduri albe, păreau lipsite de emoție și de inteligență. A privit în jur: același lucru se petrecea și cu sclavii. Și-a spus că era în zadar să găsești o crăpătură în chirpiciul netulburat al privirilor ce nu clipeau. „Asta e convingerea religioasă, s-a gîndit, șterge de pe chipuri neliniștea îndoielilor, așa cum li se întîmplă proștilor.” Și-a dres glasul și a iscodit:

- Și de ce a trebuit să fie Tramah?

- îi venise rindul, a lămurit Etis. La fel se va întîmpla și cu mine, și cu Elea.

- Și cu țărani din Atica, a replicat Herakles.

Pentru o vreme, chipul lui Etis a arătat ca cel al unei mame ce și-ar aduna răbdarea pentru a-i lămuri ceva mult prea ușor micuțului său fiu.

- Victimele noastre sînt întotdeauna voluntari, Herakles. Țăranilor le dăm puțința de a *b&&kyon*, iar ei se pot învoi sau

275

|

|*

nu. Dar majoritatea acceptă. Și a adăugat, surîzînd stins: Nimeni nu trăiește fericit, dacă se conduce numai după gîndurile sale.

- Nu uita, Etis, că eu urma să fiu o victimă involuntară, a replicat Herakles.

- Tu ne descoperiseși, lucru pe care nu-l puteam îngădui. Frăția trebuie să rămînă secretă. Nu ați făcut și voi la fel cu soțul

meu, cînd ați judecat că cei ca el pun în primejdie statornicia minunatei voastre democrații? Dar vrem să îți dăm această ultimă posibilitate. Alătură-te grupului nostru, Herakles. Și deodată a adăugat, parca rugîndu-se de el: Fii fericit măcar o dată în viață!

Dezlegătorul a tras adînc aer în piept. Credea că totul fusese spus și că, acum, ei așteptau un soi de răspuns din partea lui. Și atunci a început să arate, cu voce fermă și liniștită:

- Nu vreau să fiu ciopîrțit. Nu așa sînt eu fericit. Dar am să-ți spun, Etis, ce am de gînd să fac, și i-o puteți comunica mai-marelui vostru, oricine va fi fiind acesta. Vă voi aduce în fața arhontelui. Pe toți. Voi face dreptate. Sînteți o sectă ilegală. Ați ucis dîiva cetățeni din Atena și mulți țărani din Atica, oameni care nu au nimic de-a face cu credințele voastre absurde. Veți fi condamnați și torturați pînă ce vă veți da duhul. Așa sînt eu fericit. A trecut din nou în revista privirile de piatră îndreptate asupra lui. Și-a pus privirile pe ochii negri ai lui Etis și a adăugat: La urma urmelor, așa cum ai zis, e o chestiune de responsabilitate, nu?

- Crezi că moartea sau tortura ne înspăimîntă? a vorbit ea după o oarecare tăcere. Nu ai priceput nimic, Herakles. Am aflat o fericire care merge dincolo de rațiune. Ce ne pasă nouă de amenințările tale? Dacă va fi nevoie, vom muri rizînd, iar tu nu vei pricepe niciodată de ce.

Herakles stătea cu spatele la ieșirea din odaie. Deodată, o voce nouă, groasă și sonoră, dar cu o inflexiune batjocoritoare, de parcă nu s-ar fi luat în serios, s-a făcut auzită în întreaga încăpere, venind chiar dinspre ușa aceea:

- Am fost descoperiți! în mîinile arhontelui a ajuns un papirus în care se vorbește de noi și se pomenește numele tău,

276

Etis. Bunul nostru prieten și-a luat anumite măsuri de precauție înainte de a veni să te vadă.

Herakles s-a întors pentru a privi ciinele diform. Acesta stătea în brațele unui bărbat colosal.

- Tocmai întrebai de mai-marele nostru, nu-i așa, Herakles? a lămurit Etis.

Și chiar în momentul acela, Herakles a simțit o lovitură zdravănă în cap.*

* Scriu nota aceasta în fata lui. Ca să spun drept, puțin îmi pasă, deoarece aproape că m-am obișnuit cu prezenta sa.

A intrat, brodînd-o ca întotdeauna, tocmai cînd terminam de tradus sfîrșitul acestui penultim capitol și mă pregăteam să mă odihnesc puțin. Auzind un zgomot la ușă, m-am întrebat ce mască avea să poarte de data aceasta. Dar nu purta nici una. Desigur că l-am recunoscut pe loc, căci crupul îi este celebru în breaslă: pletele dalbe care îi ajung pînă la umeri, fruntea liberă, liniile bătrîneții bine marcate pe obraji, o barbă difuză...

- După cum vezi, încerc să fiu sincer, mi s-a destăinuit Montalo. Aveai dreptate pînă la un punct, așa că nu mă voi mai ascunde multă vreme.

Într-adevăr, m-am prefăcut mort și m-am retras în această micuți hrubă, dar am mers pe urmele ediției mele, căci voiam să știu cine avea să o tîlmăcească. Am dat de tine și te-am urmărit pînă cînd în sfîrșit am reușit să te aduc aici. E adevărat și că m-am jucat amenințîndu-te, ca să nu îți pierzi interesul pentru această scriere. Așa am făcut cînd am imitat vorbele și gesturile Yasintrei. Totul este adevărat. Dar greșești cînd crezi că eu sînt autorul *Peșterii ideilor*.

- și asta numești tu a fi *sincer*? am replicat.

- Îți jur că nu mint, m-a asigurat, respirînd adînc. De ce aș fi vrut să le răpesc doar ca să lucrezi la propria mea operă?

- Pentru că aveai nevoie de un cititor, i-am răspuns liniștit. Ce face un autor fără un cititor?

- Așa prost scriu, incit trebuie să răpesc pe cineva pentru a mă citi? a întrebat Montalo, care părea să se amuze de teoria mea.

- Nu, dar ce înseamnă să citești? am replicat. O îndatorire nevăzută. Tatăl meu era scriitor și știa: cînd scrii, creezi imagini care mai apoi, luminate de priviri străine, apar sub alte chipuri, de neconceput pentru creator. Cu toate acestea, aveai nevoie să cunoști părerea cititorului *zi de zi*, pentru că prin această scriere tu vrei să demonstrezi existența Ideilor!

- Este adevărat, a suris Montalo, recunoscînd cu oarecare afabilitate nervoasă, că timp de mulți ani am vrut să demonstrez că Platon avea dreptate cînd afirma că Ideile există și că, de aceea, lumea este bună, rațională și dreaptă. Și credeam că această dovadă mi-o puteau oferi cărțile eidetice. Nu am avut nicicînd succes, dar nici mari dezamăgiri, pînă cînd am găsit manuscrisul *Peșterii*, ascuns și uitat pe rafturile unei vechi biblioteci. S-a oprit, iar privirea i s-a pierdut în bezna chiliei. La început, această scriere m-a entuziasmat. Am observat, ca și tine, subtilele ei imagini: îndemînicul fir conducător al Muncilor lui Hercules, fata cu crinul... Eram din ce în ce mai sigur că găsisem,

277

l

în sfîrșit, cartea pe care o căutasem o viața întreaga! Și-a întors ochii spre mine și am putut citi în ele profunda-i deznădejde. Dar atunci, am început să observ ceva ciudat. Imaginea „tîlmăcitorului” mă năucea. Am vrut să cred că, precum un începător oarecare, mușcasem o „momeala” și scriitura mă trăgea după ea. Totuși, pe măsură ce lectura înainta, în mintea mea fierbeau tainice bănuieli. Nu, nu era o simplă „momeala”, era ceva mai mult. Și, cînd am ajuns la ultimul capitol, *am știut*. S-a întrerupt. Era palid, ceva de speriat, de parca ar fi murit cu o zi în urmă. A continuat: Am descoperit brusc care era cheia. Și am înțeles că *Peștera ideilor* nu numai că nu era dovada existenței lumii platoniciene, binevoitoare, rațională și drepte, ci, dimpotrivă, era dovada a ceva *contrar*. Și deodată a izbucnit: Da, chiar de nu mă crezi, aceasta scriere demonstrează că universul nostru, un spațiu ordonat și luminos, unde se înghesuie cauze și efecte, guvernat de legi drepte și îndurătoare *nu există*! Și, în timp ce îl priveam ginind, cu o mască nouă pe chip, cu buzele fremătînde și privirea rătăcită, m-am gîndit (și nu mă tem să scriu lucrul acesta, chiar dacă Montalo l-ar citi): „E pe de-a-ntregul nebun”. Atunci a părut să își revină și a adăugat cu gravitate: Această descoperire m-a scîrbit atît de tare, încît am vrut să *mor*. M-am închis în casă. Nu am mai lucrat și nu am mai vrut să primesc pe nimeni. A început să umble vorba că îmi pierdusem mințile. Și poate că așa și era, pentru că uneori adevărul este înnebunitor! M-am gîndit chiar să distrug această scriere, dar ce aveam să cîștig cu asta, dacă eu deja *o cunoșteam*? Așa ca am ales o soluție de mijloc: așa cum bănuiai, ideea trupului cioplîții de lupi m-a ajutat să îmi simulez moartea cu ajutorul cadavrului unui biet bătrîn, pe care l-am îmbrăcat cu hainele mele și l-am desfigurat. Apoi, am elaborat o versiune a *Peșterii* care repecta textul original și întărea eideza, dar nu o menționa în chip explicit

- De ce? l-am întrerupt.

M-a privit o clipă de parcă avea de gînd să mă lovească.

- Pentru că voiam să văd dacă viitorul cititor descoperea același lucru ca și mine, dar fără *ajutorul meu*! Pentru că încă mai e cu puțință, oricît de puțin, *ca. eu să fi greșit*! Ochii i s-au umezit și a rostit: Și, de-i așa, și mă rog să fie așa, lumea, lumea noastră, e *salvata*.

- Te rog, Montalo, ajunge, i-am cerut și am încercat să zîmbesc, căci mi-am adus aminte că nebunii trebuie tratați cu multă bunăvoință. Scrierea acesta e cam ciudată, recunosc, dar nu are nici o legătură cu existența lumii, nici cu universul, nici măcar cu noi. E o carte și nimic mai mult. Oricît de eidetică ar fi și oricît ne-ar obseda pe amîndoi, nu putem împinge lucrurile prea departe. Eu am citit-o aproape pe toată și...

- Încă nu ai citit ultimul capitol, mi-a atras atenția.

— Nu, dar am citit-o aproape toată și nu...

- Încă nu ai citit ultimul capitol, a repetat.

Mi-am înghițit saliva și am privit cartea deschisă pe masa de scris. L-am privit din nou pe Montalo.

— Bine, am propus, vom face așa: îmi voi termina tălmăcirea și îți voi demonstra că... că este vorba de o simplă fantezie, mai bine sau mai prost scrisă, dar...

- Tradu, mi-a poruncit.

Nu am vrut să îl supăr. De aceea i-am dat ascultare. E încă aici și privește la ce scriu, încep tălmăcirea ultimului capitol (n.tr.).

27*

12

La început, peștera a fost un reflex daurit, spînzurat undeva în beznă. Apoi a devenit durere curată. Și din nou reflex daurit și atîrnat. Era un necurmat du-te-vino. Și s-au ivit unele forme: un ochi de plită pus pe jărat, dar, lucru curios, moale ca apa, și cătușe ce păreau șerpi înspăimîntați. Și o pata galbenă, un bărbat a cărui siluetă se subția într-un punct și ceda într-altul, de parcă ar fi atîrnat de sfori nevăzute. Zgomote, da, și zgomote: ecoul ușor al unor metale și, din cînd în cînd, chinul ascuțit al unui lătrat. Izuri alese din variata gamă a revenelilor. Și, din nou, totul se închidea ca sulul unui papirus și revenea durerea. Sfirșitul poveștii.

N-a știut cîte astfel de istorii s-au petrecut pînă cînd mintea lui n-a dat să priceapă. La fel cum, atunci cînd primește o lovitură neșteptată, obiectul atîrnat de un capăt se leagănă dintr-o parte într-alta, mai întîi foarte tare și dezordonat, apoi ritmic și, la sfîrșit, cu muribundă încetineală, potrivindu-se din ce în ce mai bine cu liniștea obișnuită a stării sale dintru început, tot așa vârtejul minios al leșinului și-a stins pendularea, iar conștiința lui, planînd peste cumpăna repausului, a încercat și a izbutit, în cele din urmă, să-și păstreze linia, rămînînd nemișcată, în armonie cu realitatea înconjurătoare. Atunci a putut distinge ce era al lui (durerea) de ce nu era al lui (imaginile, zgomotele, duhurile) și, lăsînd deoparte pe cele din urmă, s-a ocupat de cea dinții, întrebîndu-se ce îl durea (capul, brațele?)

279

și de ce. Și, cum nu putea ști de ce, fără ajutorul amintirii, s-a slujit de memorie. „Ah, eram în casa lui Etis, cînd ea a spus: *Plăcere...* Sau nu, după.”

În același timp, gura lui s-a hotărît să geamă și minile i s-au răsucit.

- Oh, mă temeam să nu-ți fi făcut mai mult rău decît se cuvenea.

- Unde mă aflui? a întrebat Herakles, vrînd de fapt să spună: „Cine ești?” Dar bărbatul, răspunzînd întrebării pe care i-o pusese, i-a satisfăcut și această curiozitate.

- Aici ne adunam. Și-a întovărășit vorbele cu gestul larg al brațului musculos, dezgolind încheietura găurită de cicatrice.

Înțelegerea la rece a celor întîmplate s-a abătut asupra lui Herakles la fel ca atunci cînd copiii obișnuiesc în joacă să zguduie trunchiul subțire al pomilor îmbibați de apa ploii de mai adineauri și preaplînul picăturilor ce atîrnă pe frunze se împrăștie dintr-o dată peste capetele lor.

Locul era, într-adevăr, o peșteră de dimensiuni considerabile. Reflexul daurit venea de la o torță prinsă într-un cîrlig ce ieșea din stîncă. La lumina flăcărilor, se deslușea un coridor central șerpuit, flancat de doi pereți: pe unul din ei se afla torța; pe celălalt erau fixate cuiele aurite de care Herakles era legat cu frînghii groase și răsucite, astfel încît brațele îi stăteau ridicate deasupra capului. Acolo unde coridorul cotea la stînga, părea să strălucească o altă lumină, grație căreia, deși mai umilă decît aurul torței, Dezlegătorul a dedus că se afla ieșirea din peșteră și că, probabil, cea mai mare parte din zi se scursese deja.

Totuși, la dreapta lui, coridorul se pierdea printre stîncile abrupte și ceața era groasă s-o tai cu cuțitul, în mijloc, pe un trepid, se înălța o plită; un vătrai zăcea în sîngele fulgerător al jăratului. Pe plită făcea zarvă o oala, fîlîndu-se cu bulbucii făcuți de o zeamă aurie. Cerber se învîrtea pe acolo, împărțindu-și în chip egal lătrăturile între scula aceea și trupul nemișcat al lui Herakles. Stăpînul lui, învelit într-o manta de culoare cenușie și zdrențăroasă, învîrtea zeama din oală cu o *zSo* rămurică. Pe chip i se citea simpatia fudulie cu care orice bucătăreasă privește o aurie și bine crescută prăjitură cu mere.* Alte obiecte ce ar fi putut fi demne de interes zăceau dincolo de plită, lîngă peretele cu torța, dar Herakles nu le deslușea prea bine.

Fredonînd un cîntecel, Crantor și-a curmat o clipă amestecatul, a luat un ibricel aurit, care atîma de trepid, l-a cufundat în zeamă și apoi l-a dus la nas. Șerpuita coloana de fum care i-a aburit fața părea să iasă din propria gură.

- Hmm. Cam fierbinte, dar... Ia! O să-ți pice bine.

A dus ibricelul la buzele lui Herakles, înfuriindu-l pe Cerber, ofuscat că stăpînul îi dădea ceva individului gras înaintea lui.

Herakles, care se gîndea că nu avea prea mult de ales și căruia, pe deasupra, îi mai era și sete a gustat un pic. Zeama mirosea a cereale și avea un iz dulce-picant. Crantor a aplecat ibricelul și mare parte din conținutul lui s-a scurs pe barba și tunica lui Herakles.

- Haide, bea. Herakles a băut**.

- *Ekyon*, nu-i așa? a întrebat apoi, gîfîind. Crantor a consimțit, întorcîndu-se la plită.

- Își va face repede efectul. Ai să vezi singur.

- Am brațele reci ca șerpii, a protestat Herakles. De ce nu mă dezlegi?

- Când *kyon-ul* își va face efectul, te vei putea elibera singur. E de necrezut că avem în noi o forță de care judecata nu ne îngăduie să ne slujim.

- Ce s-a petrecut cu mine?

- „Mere”, am protestat. Ce vulgară e menționarea lor! ** - Pot să beau? tocmai l-am întrebat pe Montalo.

- Așteaptă, îți aduc apa. Și mie îmi este sete. Mă întorc ptmă **scrii tu** o nota în care să povestești despre aceasta întrerupere, așa ca nici să **nu îți** treacă prin minte ca ai putea scăpa.

Adevărul e ca nici nu-mi trecuse prin minte. S-a ținut de **cuvînt: chiar** acum vine cu o garafă și cu două pocale (n.tr.).

251

'B

t»

jr g

- Mă tem că te-am lovit și te-am adus aici cu căruța. Desigur, unora dintre noi le-a fost neobișnuit de greu să iasă din Cetate, căci oștenii fuseseră deja preveniți de către arhonte. Și-a ridicat privirea sumbră din oală și a îndreptat-o spre He-rakles. Ne-ai făcut destul rău.

— Răul vă place, a replicat Dezlegătorul cu dispreț. Și l-a iscodit: Trebuie să înțeleg că ați fugit?

- Oh, da, cu toții. Eu am rămas în ariergardă pentru a te imbia să ieși parte la un *symposium* cu *k von* și a sta puțin la taclale cu tine. Ceilalți s-au dus spre alte zări.

- întotdeauna ai fost mai-marele⁸⁴ lor?

-Nu sînt mai-marele nimănui. Crantor a lovit ușurel oala cu virful crenguței, de parcă ea i-ar fi pus întrebarea: Sînt un membru de frunte, asta e tot. Am venit cînd am auzit că se făceau cercetări în legătură cu moartea lui Traniah, lucru care ne-a mirat, pentru că nu ne așteptam ca aceasta să trezească vreun soi de bănuie. Faptul că tu erai anchetatorul principal nu mi-a ușurat munca, deși mi-a făcut-o mai plăcută. Dar am consimțit să mă ocup de caz tocmai pentru că *te cunoșteam*. Munca mea era să te duc de nas, ceea ce, spre onoarea ta, a fost destul de greu. S-a apropiat de Herakles cu creanga atîrnîndu-i între degete, așa cum învățătorul își leagă nuiua pedepsitoare în fața elevilor, pentru a le inspira respect. Apoi a continuat: Problema mea era cum să duc de nas pe unu! căruia nimic nu îi trece *neobservat*. Cum să înșel privirea unui Dezlegător de Enigme ca tine, pentru care în vastitatea cuprinzătoare a lucrurilor nu mai încapă nici o taină? Dar am ajuns la concluzia că cel mai mare avantaj al tău este chiar *defectul* tău cel mai mare. Tu, prietene, judeci *total*, iar mie mi s-a năzărit să mă slujesc de harul tău, pentru a-ți distrage luarea-aminte. Mi-am zis: „Dacă mintea lui Herakles rezolvă chiar și problema cea mai complicată, de ce să nu o *momesc* cu probleme complicate?”. Și iartă-mi vulgaritatea exprimării.

Crantor părea să se veselească de propriile vorbe. S-a întors la oală, mestecînd de zor în zeamă. Din cînd în cînd se apleca și plesăia în direcția lui Cerber, mai ales cînd îl plictisea mai mult decît de obicei cu lătrăturile lui hîrîite.

Strălucirea de la cotul coridorului era din ce în ce mai nedeslușită.

- Așadar, mi-am propus, pur și simplu, să te împiedic *să-ți curmi gîndurile*. E foarte simplu să duci de nas rațiunea, ofe-rindu-i raționamente: asta faceți voi în fiecare zi în tribunale, în Adunare, la Academie. Sigur e, însă, Herakles, că mi-ai dat ocazia să petrec.

- Și ai petrecut, schilodindu-i pe Euniu și Antis. Ecourile zgomotosului hohot de ris al lui Crantor au părut că se agățau de pereții peșterii și fulgerau aurii pe la colțuri.

- Dar nu ai priceput încă? Am *ticluit false* chestiuni pentru tine! Nici Euniu și nici Antis nu au fost uciși, ci doar s-au sacrificat înainte de vreme. La urma urmelor, le-ar fi venit oricum rîndul, mai devreme sau mai tîrziu. Dar cercetarea ta a izbutit numai să grăbească hotărîrea amîndurora.

- Cînd i-ați recrutat pe acești bieți efebi?

- Noi nu „recrutăm” niciodată, Herakles! a limpezit lucrurile Crantor, zîmbind și făcînd semn cu capul că nu. Oamenii aud vorbindu-se în taină de religia noastră și vor să o cunoască. De data asta, Etis, mama lui Tramah, a aflat de existența noastră la Eleusis, la puțin timp după executarea bărbatului ei. A asistat la întruniri clandestine în peșteră și în păduri și a luat parte la primele ritualuri pe care tovarășii mei ie-au organizat în Atica. Apoi, cînd fiii săi au crescut, a făcut din ei adepți ai credinței noastre. Dar, cum a fost întotdeauna o femeie inteligentă, nu voia ca Tramah să-i reproșeze că nu-i dăduse puțința de a alege singur, astfel încît s-a ocupat de educația lui: l-a sfătuit să intre în școala filosofică a lui Pla-ton și să învețe tot ceea ce ne poate învăța rațiunea, pentru ca, odată ajuns la majorat, să știe să aleagă între un drum sau altul. Iar Tramah ne-a ales pe noi. Și nu numai: a izbutit să îi facă pe Antis și Euniu, prietenii săi de la Academie, să ia și ei

l

parte la ritualuri. Amîndoi veneau din vechi familii ateniene și nu au avut trebuință de multe vorbe pentru a se lăsa convinși.

Iar Antis îl cunoștea pe Menecm care, printr-o fericită întâmplare, era și membru al frăției noastre. „Școala” lui Menecm a fost, pentru ei, mult mai benefică decât a lui Platon: au învățat bucuria trupurilor, taina artei, plăcerea adorației, Sncintarea zeilor. Crantor vorbise fără a-l privi pe Herakles, cu ochii îndreptați într-un punct nesigur al beznei ce se întetea. Atunci, s-a întors brusc spre Dezlegător și a adăugat, zîmbind stăruitor: între ei nu încăpea gelozia! Ea a fost ideea *ta* și ne-am bucurat să ne slujim de ea, pentru a-ți atrage luarea-aminte asupra lui Menecm, care dorea să fie sacrificat în mare grabă, la fel ca Antis și Euniu, pentru a te putea înșela. Nu a fost greu să deluim un plan împreună cu ei trei. În cadrul unui frumos ritual, Euniu s-a înjunghiat în atelierul lui Menecm. Apoi l-am travestit în femeie, slujindu-ne de un peplu zdrențuit *în chip înșelător*, pentru ca tu să crezi chiar ceea ce ai gândit: că cineva îl omorîse. Antis a făcut același lucru, cînd i-a venit rîndul. Eu încercam pe toate căile să te fac să crezi necurmat că ei *erau asasinați*, mă-nțelegi? Și, pentru asta, nimic mai nimerit decât să se simuleze *false* sinucideri. Mai tîrziu, tu aveai *să inventezi singur* crima și să-l afli pe ucigaș. Și, deschizînd brațele, Crantor a ridicat glasul și a adăugat: Asta e fragilitatea atotputerniceii tale Rațiuni, Herakles Pontor - ea își închipuie cu mare ușurință chestiunile pe care crede că le rezolvă singură!

- Și Eumarh? Și el a băut *kyonl*

- Bineînțeles. Bietul sclav pedagog își dorea neobișnuit de mult să-și libereze vechile porniri. S-a ciopîrțit cu mîinile lui. Dar bănuiai deja că ne slujeam de un drog. De ce?

- L-am simțit în răsufierea lui Antis și a lui Eumarh, și apoi în cea a Ponsicăi. Și te rog, Crantor, spulberă-mi îndoiala: sclava mea era de-a voastră încă înainte de a începe totul?

284

În pofida întunericii din peșteră, trebuie că pe obrazul lui Herakles se citea limpede adevărul, căci dintr-o dată Crantor a înălțat din sprîncene și a replicat, privindu-l drept în ochi:

- Nu-mi spune că lucrul te miră! Oh, pe Zeus și pe Afrodita, Herakles! Crezi că ar fi fost de trebuință să se insiste mai mult? Vocea lui exprima oarecum îndurare. S-a apropiat de vlăguitul prizonier și a adăugat: Oh, prietene, încearcă, măcar o dată, să vezi lucrurile așa cum sînt și nu cum ți le arată rațiunea! Biatei fete, schilodite pe cînd era doar o copilă și obligată, la porunca ta, să suporte umilînța măștii veșnice, îi era oare de trebuință să o convingă cineva să-și dea *furia* pe față? Herakles, Herakles! De cînd te înconjură cu *măști*, pentru a nu mai vedea goliciunea ființelor omenești? A stat din vorbă și a dat din umerii enormi: Sigur e că Ponsica ne-a cunoscut la puțină vreme după ce-ai cumpărat-o. Și, încrețindu-și fruntea a dispreț, a conchis: Ar fi trebuit să te omoare cînd i s-a dat poruncă și astfel am fi scăpat de multe supărări.

- Presupun că povestea cu Yasintra a fost tot ideea ta.

- Așa e. Mi-a venit cînd am aflat că vorbești cu ea. Yasintra nu aparține religiei noastre, dar o țineam sub pază și amenințări de cînd aflasem că Tramah, care dorea să o convertească la credința noastră, îi dezvăluise o parte din taine. Aducerea ei în casa ta ne-a fost de două ori cu folos: pe de o parte, ne-a ajutat să îți distragem luarea-aminte și să te zăpăcim; pe de alta... Să spunem că a îndeplinit o îndatorire didactică: cu o pildă practică, ea ți-a arătat că plăcerea trupului, față de care te crezi atît de nepăsător, e deasupra dorinței de a trăi.

- Pe Atena, că mare lecție mi-ai dat, l-a ironizat Herakles. Dar spune-mi, Crantor, cel puțin ca să mă faci să rid: cu asta ți-ai pierdut timpul cît ai stat departe de Atena? Inventînd trucuri pentru a apăra secta asta de nebuni?

- Am călătorit mulți ani de-a rîndul, așa cum ți-am povestit, a replicat liniștit Crantor. Dar m-am întors în Grecia mult mai înainte decât presupui tu și am călătorit prin Tracia și Macedonia. Atunci am intrat în contact cu secta. Are mai

285

S

*

ir

l

s

/

&

s

1

u • s

multe nume, dar cel mai obișnuit este Lykaion. Am fost atît de uimit să îl întîlnesc pe pămînt grecesc idei atît de sălbatice, încît

am devenit neîntîrziat un bun adept. Cerber, Cerber, ajunge, nu mai lătra! Și te încredințez, Herakles, că nu sîntem nebuni. Nu facem rău nimănui, decît atunci cînd siguranța ne e-n primejdie: organizăm ritualuri în păduri și bem *kyon*. Ne consacram întru totul puterii din vechime care acum se numește Dionysos, dar care nu e un zeu, și nu poate fi reprezentat nici prin imagini, nici prin vorbe. Ce e? Nici noi nu știm! Știm numai că stă în străfundurile omului și provoacă turbarea, dorința, durerea și bucuria. Aceasta e puterea pe care o cinstim și pe altarul căreia ne sacrificăm, Herakles. Te miră? Și războaiele cer multe sacrificii, dar nimeni nu se miră. Deosebirea e că noi decidem singuri cînd, cum și pentru ce ne sacrificăm! A amestecat furios în zeama din oală și a adăugat: Obîrșia frăției noastre e tracă, deși acum a cuprins întreaga Macedonie. Știi că Euripide, celebrul poet, a făcut parte din ea în ultimii ani de viață? A ridicat din sprincene, privind la Herakles și așteptînd, fără îndoială, ca revelația să-l surprindă într-un chip sau altul, dar Dezlegătorul îl privea liniștit. Da, chiar Euripide! A cunoscut religia noastră și și-a găsit refugiul în ea. A băut *kyon* și a fost sfîșiat de frații lui sectanți. Știi, legenda spune că a murit ciopîrțit de cîini, dar acesta e chipul simbolic de a descrie sacrificiul în Lykaion. Și Heraclit, filosoful din Efes, care era de părere că violența și discordia sînt nu numai de trebuință, ci și de dorit pentru oameni, și despre care se spune că a fost mîncat de o haită de cîini, a aparținut și el sectei noastre!

- Menecm i-a pomenit pe amîndoi, a consimțit Herakles.

- De fapt, au fost mari frați membri ai sectei Lykaion. Și, de parcă i-ar fi venit o idee neașteptată sau o temă separată de conversație, Crantor a adăugat: Cazul lui Euripide a fost ciudat. Pe plan artistic și intelectual, el a stat întreaga viață departe de natura instinctivă a omului, cu teatrul său raționalist și insipid, iar la bătrînețe, în timpul exilului voluntar la curtea regelui Archelau al Macedoniei, dezamăgit de ipocrizia patriei

286

ateniene, a intrat în legătură cu Lykaion. Pe atunci, frăția noastră nu ajunsese încă în Atica, dar înflorea în nord. La curtea lui Archelau, Euripide a cunoscut cele mai de seamă ritualuri ale sectei Lykaion și s-a schimbat pe de-a-ntregul. A scris, atunci, o piesă diferită de toate cele dinainte, cu care a vrut să-și plătească datoria față de arta teatrală primitivă, care vine de la Dionysos: *Bacantele*, o exaltare a furiei, dansului și plăcerii orgiastice. Poeții încă se mai întreabă cum de a fost cu puțință ca bătrînul maestru să fi creat așa ceva la sfîrșitul zilelor! Ei nu știu că a fost piesa de teatru cea mai sinceră pe care a scris-o.*

- Drogul vă ia mințile, a zis Herakles cu glas ostent. Nici un om în toate mințile nu ar vrea să fie schilodit de alții.

- Oh, crezi cu adevărat că e vorba numai de *kyon*? Crantor a privit zeama aurie și fumegîndă ce bolborosea în oala pe marginile căreia atîmău mici bobite de suc. Eu cred că ceva vine din străfundurile noastre, ale tuturor oamenilor. *Kyon*-\i/ ne ajută să simțim acest ceva, dar, dar... Se lovi ușurel peste piept. E aici, Herakles. Și în tine, la fel. Și nu se poate tălmăci în cuvinte. Despre asta nu se poate filosofa. E *ceva* absurd, de vrei, irațional, înnebunitor, *dai real*. Despre această taină le vom aduce oamenilor învățătură! S-a apropiat de Herakles și umbra imensă a chipului i s-a frînt într-un zîmbet larg. În orice caz, știi că nu-mi place să mă sfădesc. Vom afla fără zăbavă - nu-i așa? - dacă este sau nu *kyon-ul* de vină, vom afla pe loc, așa e? Herakles a tras de frînghiile ce atîrnau din cuiele de aur. Se simțea slab și rănit, dar nu credea că drogul ar fi avut vreun efect. A ridicat privirile spre chipul cioplit în piatră al lui Crantor și a replicat:

- Montalo tocmai a comentat:

- Este cu puțință ca *Bacantele* să fie o scriere eidetică, nu crezi? M>rbeste de sînge, de moarte, de furie, de nebulie. Poate că Euripide a descris un ritual al sectei Lykaion în eideză.

- Nu cred ca maestrul Euripide să fi înnebunit pînă într-atîta! am replicat (n.tr.).

287

i

- Greșești, Crantor. Nu asta e taina pe care Omenirea ar dori s-o cunoască. Nu cred nici în prorocii, nici în oracole, dar, dacă ar trebui să prezic ceva, ți-aș spune că Atena va fi leagănul unui om nou. Un om care va lupta cu privirile și cu inteligența, și nu cu miinile, iar, tălmăcind textele strămoșilor lui, va învăța din ele. Crantor îl asculta cu ochii larg deschiși, de parcă ar fi fost gata să pufnească în rîs. Singura violență pe care o prorocesc e imaginară, a insistat Herakles: bărbații și femeile vor putea citi și scrie, și se vor forma bresle de înțelepți tălmăcitori, ce vor edita și descifra scrierile celor ce azi ne sînt contemporani. Și, tălmăcind ceea ce alții ne-au lăsat scris, vor ști cum a fost lumea pe cînd rațiunea nu ne guverna. Nici tu, nici eu nu o vom vedea, Crantor, dar omul se îndreaptă spre Rațiune, nu spre instinct.*

— Nu, l-a contrazis Crantor, surîzînd. Greșești. Privirea lui, nesfîrșit de ciudată, nu părea ațintită spre Herakles, ci spre cineva din urma lui, un om incrustat parcă în stîncă peșterii sau poate sub picioarele lui, într-o hrubă nevăzută, deși Herakles nu putea fi sigur, datorită beznei din ce în ce mai adînci. În lealitate, Crantor te privea pe tine.** Și a lămurit: Tălmăcitorii pe care i-ai prorocit nu vor găsi nimic, pentru că nu vor fi, Herakles. Filosofii nu vor izbuti niciodată să triumfe asupra instinctelor. Și, ridicînd glasul, a insistat: Hercule dă impresia că învinge monștrii, dar printre rînduri, în texte, în discursuri frumoase, în judecăți logice, în gîndurile oamenilor, Hidra își înalță capetele, leul înspăimîntător rage, iar iepelile antropofage sună din coifurile de bronz. Natura noastră nu este...***

- - Pronosticurile lui Herakles s-au adeverit! Poate ca aici este cheia scrierii!

Montalo mă privește în tăcere:

- Continuă să traduci, îmi spune (n.tr.).

** - E ciudat, notez, încă o dată trecerea la a doua...

- Continuă! Tălmăcește! mă întrerupe tulburat răpitorul meu, de parcă ne-am afla într-un moment deosebit de important al scriiturii (n.tr.).

*** - Ce-i cu tine? spune Montalo.

zSS

- Cuvintele acestea ale lui Crantor... am tremurat.

- Ce-i cu ele?

- Îmi amintesc că tatăl meu...

- Da! mă încurajează Montalo. Da! Tatăl tău, ce?

- A scris cu mai mult timp în urmă un poem.

Montalo mă încurajează din nou. Încerc să îmi aduc aminte.

— Iată prima strofă a poemului scris de tatăl meu, așa cum nii-o amintesc: „Hidra își înalță capetele, / Leul înspăimântător rage, iar iepele / antropofage sună din coifurile de bronz.”

- Acesta este începutul unui poem scris de tatăl meu! afirm, în culmea uimirii.

Montalo pare, pentru o clipă, foarte trist. Face semn cu capul ca da și murmură:

- Cunoscut restul: „Uneori, ideile și teoriile oamenilor / Mi se par a fi isprăvi ale lui Hercules, / în permanentă luptă contra ființelor / Ce se împotrivesc nobilei sale judecăți. // Dar, la fel ca talmăcitorul închis de nebun / Și obligat să descifreze scriitura absurdă, / Așa îmi imaginez uneori bietul meu suflet / Care nu poate da de înțelesul lucrurilor. // Și tu, Adevăr ultim, pura Idee platoniciană, / Am de asemenea în frumusețe și fragilitate / Crinului aflat în miinile deschise ale unei fete, / Cum mai strigi cetind ajutor când înțelegi / Că primejdia inexistentei te duce la groapă! // Oh, Hercules, toate vitejiile late sînt vane, / Căci știu oameni ce-i iubesc pe monștri, / Și se dedau cu defectare la multe sacrificii, / Făcînd din mușcături singura lor religie! // Mugește taurul prin singele cel roș, / Clinele latră și vomită cu stăruință *foc* / Chiar merele de aur din acea grădină / Păzite sînt de șarpele zelos și sinuos.”

Am copiat poemul în întregime, îl recitesc. Mi-l amintesc.

- Este un poem scris de tatăl meu!

Montalo lasă opririle în jos. Ce-ar putea spune? Anunță:

- Este un poem scris de Filotext din Chersonesz. Îți amintești de Filotext?

- Scriitorul care apare în capitolul al șaptelea, luînd cîna cu mentorii la Academie?

- Așa este. Filotext și-a folosit propriul poem pentru a se inspira din imaginile eidetice pe care le conține *Peștera*: Muncile lui Hercules, fata cu crinul, talmăcitorul...

-Dar atunci...

Montalo consimte. Expresia lui este indescifrabilă:

- Da: *Peștera ideilor* a fost scrisă de Filotext din Chersonesz, spune. Nu mă întreba cum știu, dar fapt e că știu. Dar continuă să traduci, te rog. Mai e foarte puțin pînă la sfîrșit (n.tr).

289

- Natura noastră nu e un text în care un talmăcitor ar putea găsi o cheie ultimă, Herakles, nici măcar un ansamblu de idei nevăzute. La nimic nu servește, ca atare, să-i învingi pe monștri, pentru că ei pîndesc *în străfundurile tale*. *Kyon-ul* îi va deștepta în curînd. Încă nu îi simți cum se mișcă în străfundurile tale?

Herakles era gata să răspundă cu o ironie oarecare cînd, brusc, a auzit un geamăt din beznă, de dincolo de trepid și de vasul cu jărat, venind dinspre formele nedesluite proptite de zidul cu torța. Deși nu izbutea să-l deslușească, l-a recunoscut totuși după voce pe bărbatul care gemea.

- Diagoras, a iscodit, ce i-ați făcut?

- Nimic ce nu și-a făcut și singur, a replicat Crantor. A băut *kyon* și te încredințez că pe toți ne-a uimit iuțea cu care și-a făcut efectul în cazul lui! Apoi, ridicînd vocea, a adăugat batjocoritor Oh, nobilul filosof platonician! Oh, marele idealist! Pe Zeus, că furios mai era pe sine!

Cerber, o pată palidă care mergea în zigzag prin glod, a însoțit cu un cor mînios strigătele stăpînului. Lătrăturile se împleteau în ecouri. Crantor s-a aplecat și l-a mîngîiat cu gesturi drăgăstoase:

-Nu,nu. Liniștește-te, Cerber, nu-i nimic.

Profitînd de ocazie, Herakles a tras zdravăn de frînghia ce atîma din cuiul aurit din partea dreaptă. Cuiul a cedat oarecum, încurajat, a tras din nou, iar el a ieșit de tot, fără nici un zgomot. Crantor era atent doar la cîine. Acum trebuia să lucreze în mare grabă. Dar, cînd a vrut să miște mîna liberă, pentru a o dezlega pe cealaltă, a văzut că degetele nu-i dădeau ascultare: erau înghețate, străbătute de la un cap la altul de armata de serpisori ce i se înmulțiseră pe sub piele. Atunci a tras cu toate puterile de cuiul din sînga.

Chiar cînd cuiul a cedat, Crantor s-a întors spre el.

Herakles Pontor era un bărbat gras și mic de stat. Dar acum, peste toate, brațele chinuite de durere îi atîmau lipsite de viață de-o parte și de alta a trupului, două unelte stricate. 290

Și-a dat pe loc seama că singura salvare era să se poată sluji de orice pe post de armă. Ochii lui aleseseră deja minerul vătraiului ce se ițea din jărat, dar era destul de departe, iar Crantor, care se apropia furtunos, avea să îi blocheze trecerea Așa încît, în timpul acelei bătaii de inimă sau al celui clipit din pleoape în care vremea nu trece, iar gîndul nu conduce, Dezlegătorul a simțit, fără ca măcar să ajungă să vadă, că la capetele rînghiilor ce încă îi mai țineau legate încheieturile, mai atîmau încă vechile cuie de aur. Cînd umbra lui Crantor s-a făcut atît de mare, încît întregul trup i-a dispărut sub ea, Herakles a ridicat iute brațul drept, descriînd în aer o grăbită și silnică jumătate de cerc.

E cu puțință ca durul Crantor să fi așteptat ca lovitura să-i vină de la pumnul lui Herakles și, cînd a văzut că acesta trecea pe lîngă el fără să-l nimerească, nu a încercat să se tragă înapoi, iar cuiul l-a plesnit drept în obraz. Herakles nu a știut unde îl lovise, dar i-a auzit durerea. S-a aruncat în față, privind doar la mînerul vătraiului, dar o lovitură de picior în coșul pieptului l-a lăsat fără aer și l-a aruncat într-o parte, făcîndu-l să se ducă de-a rostogolul ca un fruct copt căzut din pom.

în timpul furioasei furtuni ce a urmat, a încercat să-și amintească de luptele pancratiștilor la care luase parte în tinerețe. Și-a amintit chiar și numele unora dintre adversari. I-au venit în minte scene și imagini de victorii și înfrângeri. Dar gândurile i se curmau. Frazele își pierdeau coerența. Vorbele erau singure.

A suportat pedeapsa aplecat asupra lui însuși, apărindu-și capul. Când picioarele de stîncă ale lui Crantor au ostenit să mai dea în el, și-a tras sufletul și a adulmecat singele. Loviturile de picior îl măturaseră ca pe un gunoi fleșcăit pînă lingă un perete. Crantor spunea ceva, dar el nu izbutea să audă. De parcă n-ar fi fost destul, un copil sălbatic și inspăimîntător îi striga în urechi vorbe străine și lăsa să se scurgă pe fața lui o salivă amară și bolnăvicioasă. A recunoscut lătrăturile și a simțit

29;

apropierea lui Cerber. A întors capul și a deschis ochii pe jumătate. Clinele, la o palmă de obrazul lui, era o mască zbîrcită și zgomotoasă, cu găvanele ochilor goale. Părea propria năluca. Mai încolo, în nesfîrșita depărtare a durerii, Crantor stătea cu spatele la el. Ce făcea oare? Poate că vorbea. Herakles nu putea fi sigur, căci între el și alte sunete se înălța muntele gălăgios Cerber. Oare de ce nu-l mai lovea Crantor? De ce oare nu-și ducea treaba la bun sfîrșit?

I s-a năzărit ceva. Probabil că planul nu era bun, dar în situația dată nimic nu mai era bun. A luat în amîndouă mîinile trupul mititel al cățelușului. Acesta, prea puțin obișnuit cu dezmierdările străinilor, s-a zbătut ca un copilaș a cărui anatomie ar fi fost, pe trei sferturi, un dublu șir de dinți ascuțiți, dar Herakles și-a ținut frenetica pradă la distanță și a ridicat-o în brațe. Fără îndoială, Crantor remarcase că lătrăturile își schimbaseră tonul, căci s-a întors spre Herakles, strigîndu-i ceva.

Herakles și-a îngăduit să-și aducă aminte pentru un minut că, în întreceri nu fusese un discobol de două parale.

Ca o piatră moale aruncată în joacă de un copil, Cerber a lovit vîrtos în trepied, aruncînd la pămînt atît oala cît și vasul cu jărat. Cînd jăratul, răspîndit pe jos pe îndelete precum lava unui vulcan, a intrat în contact cu pielea lui, lătrăturile cîinelui și-au schimbat din nou tonul. Cuprins de flăcări, el s-a dat de-a rostogolul prin glod. Nu fusese aruncat cu prea mare putere, dar animăluțul își pusese în joc și proprii mușchi: era un adevărat vîrtej de jar. Chelălăiturile lui, învăluite în ecoul peșterii, s-au înfipt ca acele daurite în urechile lui Herakles, dar, cum era de presupus, Crantor a șovăit doar o frîntură dintr-o clipă între cîine și el, și pe loc s-a ho-tărit să vină în ajutorul primului.

Oala. Trepiedul. Vasul cu jărat. Vătraiul. Patru obiecte bine definite, fiecare așezat pe jos în cîte un loc precis, ales de bunul plac al întîmplării. Herakles și-a trînit cărnurile dolofane și dureroase peste ultimul din ele. Neprevăzutele zeițe ale sortii nu-l puseseră prea departe. 292

— Cerber! a strigat Crantor, ghemuit împreună cu cîinele. Cu mici lovituri ale palmei îl curăța de cenușă. Cerber, stai cuminte, fiule, lasă-mă să...!

Herakles și-a spus că, dacă ar fi ținut de minerul vătraiului cu o singură mînă, ar fi fost de ajuns o singură lovitură, dar, fără îndoială, subestimase rezistența lui Crantor. Acesta și-a dus o mînă la cap și a încercat să se răsucească. Herakles l-a lovit din nou. De data aceasta, Crantor s-a dat în spate. Dar, sleit de puteri, Herakles s-a aruncat asupra lui.... Gras, Herakles, a auzit cum gîfîia Crantor.

- Ar trebui să faci... gimnastică.

Cu o încetineală dureroasă, Herakles s-a ridicat din nou în capul oaselor, își simțea brațele ca pe scuturi grele de bronz. S-a sprijinit în vătrai.

- Gras și fără putere, a surîs Crantor din glod. Dezlegătorul a izbutit să se cațere în cîrca lui Crantor.

Gîfîiau amîndoi de parcă tocmai și-ar fi disputat o probă olimpică. Un șarpe negru și rea, vîn începuse să crească în capul lui Crantor și, pe măsură ce se făcea rind pe rind pui, viperă și piton, se tîra pe pămînt. Crantor a zîmbit din nou:

- Remarci deja... *kyon-ul*? i-a atras luarea-aminte.

- Nu, a negat Herakles. „De asta nu a vrut să mă omoare”, s-a socotit, „aștepta ca drogul să producă cine știe efect asupra mea.”

- Lovește-mă, a șușotit Crantor.

- Nu, a repetat Herakles, chinuindu-se să se ridice. Șarpele era deja mai mare decît capul care îl zămislise. Dar își pierduse forma dinții: acum părea să fie silueta unui pom*.

- Îți voi spune o taină, a zis Crantor. Nimeni nu o știe. Doar cîțiva frați. *Kyon-ul* e numai apă, miere și... Și-a curmat

- „Șarpe” și „pom”. Sîngele care izvorăște din capul lui Crantor formează o dubla și frumoasa imagine eidetica a monstrului care păzește Merele de Aur și pomii în care acestea stau spînzurate. Continua să mă îngrijoreze posibilitatea ca tatăl meu să fi plagiat un poem scris de Filotext! Montalo îmi poruncește: „Tălmăcește!” (n.tr.)

295

’•t

vorba. Și-a trecut limba peste buze.... puțin vin aromatizat. Zîmbetul i s-a întins pe față. Rana pe care i-o făcuse cuiul în obrazul stîng lăsa să curgă sînge. A adăugat: Cum ți se pare, Herakles? *Kyon-ul* nu e *nimic*. Herakles s-a proptit în peretele cel mai apropiat. Nu a rostit nici o vorbă, deși a ascultat stăruitor șoaptele gîfîite ale lui Crantor. Toți cred că e un drog și, cînd îl beau, se prefac, devin furioși, își pierd mințile și fac ceea ce nădăjduim să facă, de parcă într-adevăr ar fi băut un drog. Toți, numai tu nu... De ce oare?

„Pentru că numai eu cred în ceea ce văd”, și-a spus Herakles. Dar, cum nu se simțea în stare să vorbească, nu a zis nimic. Omoară-mă, i-a cerut Crantor.

-Nu.

-Atunci, pe Cerber. Te rog. Nu vreau să sufere.

-Nu, a zis din nou Herakles. S-a tîrit pînă la peretele opus, unde zăcea Diagoras. Deși chipul îi era pe de-a-ntregul stîlcit, iar pe frunte avea o despicătură urîță, filosoful era în viață. Avea chiar ochii deschiși și vioi Haide, l-a chemat Herakles.

Diagoras nu părea să îl recunoască, dar s-a lăsat condus de el. Cînd, clătînîndu-se pe picioare, au ieșit în noaptea ce tocmai se lăsase, lătrăturile de durere ale cîinelui lui Crantor au rămas, în sfîrșit, îngropate în peșteră.

Patrula i-a găsit cînd luna se înălța rotundă și aurie, atîr-nînd pe cerul negru. Ceva mai înainte, Diagoras, care mergea sprijinindu-se de Herakles, începuse să vorbească.

-M-au obligat să beau din elixirul lor. Nu prea îmi amintesc multe din cele petrecute, dar cred că mi s-a întîmplat ce mi-au prezis ei. A fost... Cum să îți spun? Mi-am pierdut stăpînirea de sine, Herakles. Am simțit cum în mine se zvîrcolea un monstru, un șarpe colosal și turbat. Gîfîind, cu ochii roșii la amintirea nebuniei, a adăugat: Am început să urlu și să rîd. Am adus injurii zeilor. Și chiar cred că i-am adus ofensă maestrului Platon!

-Ce-i aîzis?

După o oprire, Diagoras a răspuns, făcînd sforțări vădite: 294

— „Lasă-mă în pace, satirule.” S-a întors spre Herakles cu profundă tristețe. De ce i-am zis oare „satirule”? Ce oroare! Dezlegătorul i-a dezvăluit, pentru a-l consola, că totul trebuia pus pe seama drogului. Diagoras a fost de acord și a adăugat:

-Apoi am început să mă dau cu capul de pereți pînă mi-am pierdut cunoștința.

Herakles s-a gîndit la spusele lui Crantor despre *kyon*. Mîntise oare? Era probabil să fi fost așa. Dar atunci de ce oare presupusul elixir nu avusese nici un efect asupra lui? Pe de altă parte, dacă era adevărat că nu era decît apă, miere și ceva vin, de ce provoca oare *kyon-ul* acele uimitoare atacuri de nebunie? De ce îl făcuse pe Eumarh să se ciopîrțească singur? De ce îl zădărise pe Diagoras? Și îl mai chinuia o întrebare: trebuia acesta din urmă să afle cele mărturistite de Crantor? A hotărît să păstreze tăcerea asupra lor. Oștenii din strajă i-au întîlnit pe Calea Sacră. Herakles le-a deslușit torțele și a ridicat glasul, pentru a le lămuri cine erau. Căpitanul, care cunoștea situația din papirusul pe care Herakles îl trimisese arhontelui, a întrebat de sălașul sectei, căci singurul cunoscut, casa văduvei Etis, fusese părăsit de cei ce îl locuiau, cu o grabă suspectă. Herakles și-a precupețit vorbele care, în clipele acelea cînd oboseala îi afîma pe trup ca o armură de hoplit, i se păreau de aur, cerîndu-i ca o parte din oșteni să îl ducă pe Diagoras în Cetate, pentru a fi cercetat de un medic, și s-a oferit ca apoi să îi conducă pe căpitan și pe ceilalți oameni ai săi la peșteră. Diagoras a protestat slab, dar a sfîrșit prin a accepta, căci era amețit și sleit de puteri. Cu ajutorul torțelor, Dezlegătorul a găsit pe loc cărarea de întoarcere.

În împrejurimile peșterii, care se afla într-un loc împădurit, nu departe de măgura Licabetului, unul dintre oșteni a dat de cîțiva cai priponiți de copaci și de o căruță mare cu mantale și de-ale gurii. Au bănuît, de aceea, că sectanții nu puteau fi prea departe, iar căpitanul le-a poruncit oamenilor lui să scoată

295

S

I

ff:

spadele din teci și să înainteze cu prudență spre reșta de la intrare. Herakles le explicase cele întîmplate și la ce se puteau aștepta, astfel încît nimeni nu s-a mirat cînd, aflînd trupul lui Crantor mut și nemișcat într-o balta de sînge, acesta mai păstra încă poziția în care Dezlegătorul își amintea că-l lăsase. Din Cerber nu mai rămăsese decît ceva mototolit și pașnic, gemînd la picioarele stăpînului.

Herakles nu a voit să știe dacă Crantor mai trăia sau nu, și nu s-a apropiat de el o dată cu ceilalți. Cîinele i-a amenințat cu mîriieli răgușite, dar oștenii s-au pus pe rîs și chiar i-au mulțumit pentru primirea neașteptată, căci zvonurile cu privire la sectă, îngemănate cu propria imaginație, izbutiseră să îi sperie, iar ridicola prezență a ființei diforme le slăbea destul de mult încordarea. S-au jucat un moment cu cîinele, bătîndu-și joc de el cu lovituri prefăcute, pînă cînd porunca seacă a căpitanului a pus capăt jocului. Atunci i-au tăiat beregata fără să mai spună vreo vorbă, așa cum făcuseră mai înainte cu Crantor, cu care se petrecuse, de altfel, o întîmplare distractivă ce apoi avea să fie mult istorisită în cazarmă: pe cînd tovarășii se ocupau de cîine, unul dintre oșteni s-a apropiat de Crantor și și-a sprijinit vîrfurile spadei de gîtul lui gros; atunci un altul l-a iscodit:

-E viu?

-Nu, răspunsese oșteanul, în timp ce îi tăia beregata.

Ceilalți, urmîndu-și căpitanul, au intrat în peșteră. Mai încolo, coridorul se lărgea, formînd o incintă de dimensiuni

impresionante. Dezlegătorul a trebuit să admită că, dată fiind mica intrare de afară, locul era ideal pentru rituri neîngăduite. Era limpede că fusese folosit de curînd: măști de argilă și mantale negre zăceau răspîndite în tot locul; la fel, arme și o considerabilă provizie de torțe. Lucru curios, nu s-au găsit nici statui de zei, nici tumuli de piatră, nici vreo reprezentare religioasă. Totuși, faptul nu a atras luarea-aminte pe loc, căci privirile tuturor s-au pus pe ceva mai limpede și mai uimitor. Primul care a văzut, un oștean din avangardă, l-a înștiințat pe căpitan cu un urlet, iar ceilalți au stat pe loc. 296 Păreau halci de carne atîmate într-o prăvălie din agora și hărăzite banchetului dat de un nesătul Cresus. Din pricina luminii torțelor, păreau scăldate în aur curat. Erau cel puțin vreo doisprezece, bărbați și femei despuiați și spînzurați de călcîie cu capul în jos, încrustați în pereții de piatră. Toți fără excepție aveau burțile deschise și mațele le curgeau ca limbile batjocoritoare sau ca șerpilor morți și înnoțați. Sub fiecare trup se zăreau cîte o grămadă de haine cocoloșite, cîte o spadă scurtă și sînge*.

- Le-au scos mațele! a strigat un tînăr oștean, iar vocea gravă a ecoului i-a îngînat vorbele cu oroare mereu mai mare.
- Și le-au scos singuri, a grăit cu glas măsurat cineva din urmă. Rănilor sînt dintr-o parte într-alta și nu de sus în jos, ceea ce arată că și-au deschis burțile în timp ce stăteau deja agățați.

Oșteanul, care nu era prea sigur cine vorbise, s-a întors pentru a privi, la lumina nesigură a torței, trupul rotofei și ostenit al bărbatului ce-i dusesse pînă acolo (a cărui identitate precisă nu o cunoștea: să fi fost oare un filosof?) și care acum, după ce vorbise, se depărta, mergînd spre trupurile schilodite, de parcă nu ar fi dat importanță propriei judecăți.

- Dar cum de-au putut? a șoptit un altul.

- O adunătură de nebuni, a tranșat căpitanul.

Au auzit din nou vocea grăsanului (filosof?). Deși slabă, cu toții i-au deslușit bine vorbele:

-De ce?

Stătea în picioare sub unul dintre hoituri: era o femeie matură, dar încă frumoasă, cu plete lungi și negre, iar mațele îi curgeau pe piept de parcă ar fi fost marginile drapate ale unui peplu. Bărbatul, ce se afla la aceeași înălțime cu capul ei (i-ar fi putut săruta buzele, dacă i s-ar fi năzărit o idee atît de nesăbuită), părea foarte necăjit și nimeni nu voia să-l supere, în timp ce duceau la îndeplinire neplăcuta îndatorire de a da

* Macabra descoperire a trupurilor sectanților reproduce, în eideză, imaginea ultimă a pomului cu „Merele Hesperidelor”, care atîmău „scăldate în aur” (n.tr.).

297

S-s-

jos hoiturile din cuie, mai mulți oșteni l-au mai auzit încă o vreme șoptind, mereu lîngă cadavrul același pe un ton din ce în ce mai tranșant:

-De ce? De ce? De ce?

Atunci, Tălmăcitorul a glăsuț...*

- - Textul este incomplet!

- De ce spui asta? întreabă Montalo.

- Pentru că uite cum se termina: „Atunci, Tălmăcitorul a glăsuț”.

— Nu, răspunde Montalo. Mă privește în chip ciudat. Textul nu este incomplet.

— Vrei să spui că mai există pagini ascunse în alt loc? -Da.

-Unde?

- Aici, răspunde, ridicînd din umeri. Zăpăceala mea pare că îi distrează. Atunci întreabă pe nepusă masă: și ai găsit cheia scrierii?

- Poale că este poemul, spun, murmurînd șovăielnic, după ce mă gîndesc un moment

- Și ce înseamnă poemul?

- Că adevărul, răspund după un răgaz, nu poate fi judecat. Sau că adevărul este greu de găsit

- Știm că Adevărul este greu de găsit, comentează Montalo dezamăgit, pentru că, în cazul acesta. Adevărul nu ar fi *nimic*. Și trebuie să fie *ceva*, nu-i așa? Spune-mi, care este ideea de pe urmă, cheia scriiturii?

-Nuștiu! urlu.

Îl văd zîmbind, dar surisul îi este amar.

- Poate că aceasta este propria-ți supărare, nu? spune. Furia asta pe care o simți față de mine, sau plăcerea pe care ai simțit-o cînd îți imaginai că preacurveai cu hetaira, sau foamea de care suferea! cînd eu întirziam să îți aduc de-ale gurii, sau încetineala matelor tale. Poate că astea sînt singurele chei. De ce să le cauți în scriitură? Ele sînt în propriile noastre trupuri!

- Nu te mai juca cu mine! îi replic. Vreau să știu ce legătură există între scrierea acesta și poemul scris de tatăl meu!

Montalo își ia un aer serios și recită, de parcă ar citi, cu glas obosit:

- Ti-am mai explicat că poemul a fost compus de Filotext din Chersones, scriitor trac care, la maturitate, a trăit la Atena și a frecventat Academia lui Platon. Bazîndu-se pe propriul său poem, Filotext a compus imaginile eidetice *ate Peșterii ideilor*. Ambele scrieri sînt inspirate din întîmplări reale, petrecute la Atena în epoca aceea, mai ales sinuciderea colectivă a membrilor unei secte similare celei descrise aici. Această ultimă întîmplare l-a înîrurit mult pe

298

Filotext, care vedea în astfel de pilde dovada că Platon greșea: noi, oamenii nu alegem ce-i mai rău din ignoranță, ci dintr-o pornire, din pricina a ceva necunoscut ce zace în fiecare dintre noi și care nu poate fi nici raționat, nici explicat în cuvinte.

- Dar istoria i-a dat dreptate lui Platon! exclam energic. Oamenii din vremea noastră sînt idealști și se ocupă tocmai cu gîndirea, citirea și descifrarea textelor. Mulți dintre noi sîntem filosofi sau tălmăcitori. Credem cu tărie în existența Ideilor pe care nu le percepem cu simțurile. Cei mai buni dintre noi conduc cetăți. Femei și bărbați lucrează în aceeași măsură la aceleași lucruri și au aceleași drepturi. Lumea trăiește în pace. Violența a dispărut cu totul și... Expresia de pe chipul lui Montalo mă nervează, îmi întrerup emoționata declarație și îl întreb: Ce se întîmplă?

- Acesta este, replică, scoțînd un suspin adine, cu ochii roșii și umezi, unul dintre lucrurile pe care și-a propus să le demonstreze Filotext cu scrierea sa, fiule: lumea pe care o descrii, lumea în care trăim, lumea noastră, *nu exista*. Și probabil că nu va exista nicicînd. Apoi, cu glas sumbru, adaugă: Singura lume care există este a scrierii pe care ai tradus-o, Atena postbelică, cetatea plină de nebulie, adorație și monștri iraționali. Aceasta este

lumea *reală*, nu a noastră. De aceea le-am prevenit *C& Peștera ideilor* afectează existența universului. îl privesc. Pare că vorbește serios, dar zîmbește.

- Acum chiar te cred întru totul nebun! îi spun.

- Nu, fiule. Amintește-ți.

Și deodată surisul i se umple de blîndețe, de parcă am împărțasi aceeași nenorocire. Spune:

- Îți amintești de pariul pe care, în capitolul al șaptelea, l-au pus Filotext și Platon?

- Da. Platon afirma că nicicînd nu s-ar putea scrie o carte care să conțină cele cinci elemente ale înțelepciunii. Dar Filotext nu părea chiar atît de con-

vins de asta.

- Așa este. Ei bine, *Peștera ideilor este* rezultatul pariului dintre Filotext și Platon. Lui Filotext, afacerea i s-a părut foarte grea: cum să scrii o operă care să conțină cele cinci elemente ale înțelepciunii? Primele două erau simple, dacă mai ții minte: numele este numele lucrurilor, pur și simplu, iar definiția, frazele pe care le spunem despre acestea. Ambele elemente figurează într-o scriitură normală. Dar al treilea, imaginile, sînt deja o problema: cum să creezi imagini care să nu fie simple definiții, forme ale ființelor și ale lucrurilor de dincolo de cuvintele scrise? Atunci, Filotext a inventat eideza.

- Ce? îl întrerup neîncercător. „A inventat”? Montalo confirmă cu gravitate:

299

!

— Eideza este o invenție grație căreia Filotext face ca ideile să fie cursive, libere, și nu mai aibă legătura cu scriitura, ci cu imaginația cititorului. Un capitol, de pildă, ar putea conține imaginea unui leu sau a unei fete cu un crin!

- Știi tot atît de bine ca și mine, răspund, surizînd în fața ridicolului celor pe care le aud, ca eideza este o tehnică literară folosită de unii scriitori greci...

- Nu! mă întrerupe Montalo, nerăbdător. Este o simplă invenție, care aparține în exclusivitate acestei scrieri! Lasă-mă să continuu și ai să înțelegi totul! Deci, al treilea element era rezolvat. Dar lipseau încă cele mai grele. Cum să reușească al patrulea, care era discuția intelectuală? Era nevoie, în mod evident, de o voce *din afara* scriiturii, o voce care să comenteze ceea ce parcurgea cititorul, un personaj care să privească de la distanță întîmplările tramei. Acest personaj nu putea fi singur, căci elementul necesita un oarecare grad de dialog. Astfel încît devenea obligatorie existența a cel puțin două caractere *din afara* scrierii. Dar cine ar fi putut fi acestea și cu ce scuza ar fi putut fi ele prezentate cititorului? Montalo se întrerupe și își arcuiește vesel sprincenele. Continuă: Soluția i-a dat-o lui Filotext propriul său poem, strofa tălmăcitorului „întemnițat de un nebun”: să adauge cîțiva tălmăcitori fictivi ar fi fost mijlocul cel mai nimerit pentru a ajunge la cel de-al patrulea element. Unul dintre ei „ar tălmăci” scrierea, comentînd-o în note de subsol, iar ceilalți ar fi legați de el într-un chip sau altul. Cu trucul acesta, scriitorul nostru a reușit să introducă cel de-al patrulea element. Dar rămînea al cincelea, cel mai greu: Ideea în sine! Montalo se oprește numai un pic, rizînd ușurel. Adaugă: Ideea în sine este cheia pe care în van am căutat-o încă de la început. Filotext *nu crede* în existența ei și de aceea nu am gasit-o. Dar, la urma urmelor, ea este înăuntru: în cercetarea noastră, în dorința noastră de a o găsi. Și, zîmbînd din ce în ce mai tare, conchide: Filotext a cîștigat, deci, pariul!

- Ești pe de-a-ntregul nebun, șoptesc neîncercător, cînd Montalo termină ceea ce a avut de spus.

Chipul său lipsit de orice expresie este din ce în ce mai palid: — Poate că sînt, se învoiește. Dar acum știu pentru ce m-am jucat cu tine, iar apoi te-am răpit și te-am întemnițat aici. De fapt, am aflat lucrul acesta cînd mi-ai limpezit ci poemul pe care se bazează această operă era scris de tatăl tău. Pentru că și eu sînt sigur că poemul acesta *I-a scris tatăl meu*, care era scriitor, ca și al tău. Nu știu ce să spun. Montalo continuă, din ce în ce mai neliniștit: Facem parte din imaginile acestei scrieri, nu vezi? Eu sînt *nebulul* care te-a întemnițat, așa cum spune poemul, iar tu ești *tălmăcitorul*. Și tatăl amîndurora, bărbatul care ne-a conceput pe tine, pe mine și toate personajele *din Peștera*, se numește Filotext din Chersones.

Trupul îmi este străbătut de un fior. Privesc întunericul celulei, masa cu papirusurile, lampa, chipul palid al lui Montalo. Șoptesc:

- E o minciună. Eu, eu am propria mea viață. Am prieteni! Cunosc o fată pe care o cheamă Elena. Eu nu sînt un personaj. Sînt viu!

300

- Prostule! Și deodată, chipul i se strîmbă sub imperiul unei furii absurde, încă nu ai înțeles? Elena, Elio, tu, eu! *Toți am fost CEL DE-AL PATRULEA ELEMENT!*

Zăpăcit, furios, mă arunc asupra lui Montalo. Încerc să îl lovesc pentru a putea scăpa, dar nu reușesc decît să îi smulg chipul. Chipul lui este o altă mască. Dar în spatele ei nu se află nimic; beznă. Hainele lui cad fleșcăite la pămînt. Masa la care am lucrat dispăre, la fel patul și scaunul. Apoi se șterg pereții celulei. Rămîn cufundat în neguri.

- De ce? De e? De ce? întreb.

Spațiul hărăzit cuvintelor mi se micșorează. Devin tot am de marginal ca și notele mele.

Autorul hotărăște să îmi pună sfîrșit aici (n.tr.).

301

Epilog

Ridic, tremurînd, pana de pe papirus, după ce am scris ultimele cuvinte. Nu îmi pot închipui ce va crede despre lucrarea mea Platon, care a așteptat atît de multă vreme, la fel de neliniștit ca și mine, să o închei. Poate că obrazul luminos i se va destinde într-un zîmbet fin, în timpul unor momente ale lecturii, în timpul altora, știu prea bine, se va încrunta. E cu putință să îmi spună (și chiar mi se pare că îi aud vocea măsurată): „Ciudată scriere, Filotext; mai ales tema dublă pe care o dezvolți: pe de o parte, cercetarea pe care o fac Herakles și Diagoras; pe de alta, acest personaj curios, Tălmăcitorul (nu i-ai pus nici un nume) care, trăind într-un viitor inexistent, face însemnări pe marginea găselnițelor sale, dialoghează cu alte personaje și, în sfîrșit, e răpit de nebunul Montalo. Tristă soartă mai are, căci nu are conștiința că e o ființă la fel de fictivă ca cele din scrierea pe care o tălmăcește!” „Dar și tu ai pus multe vorbe imaginare în gura maestrului tău Socrate”, îi voi răspunde. Și voi adăuga: „Care destin e mai rău? Acela al Tălmăcitorului, care nu a

existat niciodată decât în scriitura mea sau acela al lui Socrate care, deși a existat, s-a prefăcut într-o ființă la fel de literară ca mine? Cred că e de preferat să condamni o ființă imaginară la realitate decât pe una reală la ficțiune." Cunoscându-l cum îl cunosc, bănuiesc că voi avea parte mai mult de încruntături decât de zîmbete.

303

Dar nu mă tem pentru el: nu e el omul care să se lase impresionat. Privește în stăruitoare adorație spre lumea lui de neatins, cu preaplinu-i de frumusețe și pace, de armonie și vorbe scrise, ce formează tărîmul Ideilor, le-o oferă stăruitor discipolilor lui. La Academie nu se mai trăiește în realitate decât în capul lui Platon. Maeștri și elevi sînt „tălmăcitori” închiși fiecare în „peștera” lui și se înverșunează să găsească Ideea în sine. Eu am vrut oarecum să glumesc cu ei (fiți îngăduitori cu mine, căci n-am avut intenții rele), să îi emoționez, dar și să ridic glasul (de poet, nu de filosof) pentru a țipa: „Nu mai căutați nici idei ascunse, nici chei sau sensuri ultime! Nu mai citiți, ci *trăiți!* Ieșiți din text! ce vedeți? Numai neguri? Nu mai căutați!” Nu cred că îmi vor da prea multă atenție: vor fi statornic obsedați, plini de rîvnă și minuțios! ca literele alfabetului, căutînd Adevărul cu ajutorul cuvîntului și al dialogului. Doar Zeus știe cîte texte, cîte teorii imaginare, scrise cu pana și cerneala, vor mai dirija viețile oamenilor în viitor și vor schimba prostește cursul vremilor! Dar eu nu mă voi abate de la vorbele puse de Xenofon, drept încheiere la recentul său studiu istoric: „Cit despre mine, munca mea ia sfîrșit aici. De cele ce vor urma acum, în orice caz, altul va să se ocupe.” Sfirșitul *Peșterii ideilor*, scriere concepută de Filotext din Chersones în anul în care era arhonte Achinide, sibilă, Demetriata și efor, Archelau.

304

Notele traducătoarei în limba română

¹ Vîntul de la nord.

² Desigur, ale lui Hipocrat.

³ Desigur, tot al lui Hipocrat.

⁴ Insuliță din Dodecanes, vecina cu Rodos, pe care se afla un sanctuar ridicat în onoarea lui Asclepios, cunoscută pentru școlile sale de medicina, și unde s-a născut Hipocrat.

⁵ Purificatoare.

⁶ Adunarea poporului era o întrunire politică ce se ținea. În epoca în care se desfășoară evenimentele acestui roman, pe colina numită Pnyx, la vest de Areopag și de Acropole. Viața de toate zilele a cetățeanului atenian era dominată, în principiu cel puțin, de grija pe care o purta treburilor statului. Atena dispunea de un regim democratic, în care toți cetățenii, întruniți în Adunare, participau la conducerea statului. Iar toate puterile (legislativă, executivă și judecătorească) erau deținute de Adunarea poporului.

⁷ Mantaua obișnuită, *himation*, se drapa în jurul corpului, fără a fi prinsă într-un loc anume în chip stabil. Sub diferite nume, *tribon* (mantaua de purtare a filosofilor) sau *chlanfs* (mantaua elegantă), ea era întotdeauna formată dintr-un dreptunghi de lînă; se purta peste tunică, iar noaptea bărbații și -o scoteau împreună cu cingătoarea de la tunică, păstrînd-o însă pe aceasta din urmă, pe care o foloseau drept cămașă de noapte.

309

Dintr-un pasaj foarte licențios al unei scrieri de Aristofan, aflăm ca paturile (numite, în textul original al acestui roman, „divane”), elemente de căpetenie ale mobilierului, erau, de fapt, niște rame de lemn, cu picioare în forma de labe de animal, prevăzute cu chingi, corzi sau suvițe de piele împletită, pe care se puneau, în chip de saltea, o rogojină subțire de papura sau de trestie, acoperită cu o țesătură de lînă viu colorată, și cu perne. Ele serveau nu numai pentru repausul de noapte, ci și pentru prinzuri, căci grecii mînceau lungiți pe pat și sprijiniți într-un cot.

⁹ În casele ateniene, cu un plan de ansamblu de forma unui pătrat aproape fără de cusur, odăile nu se deschideau spre stradă, ci spre porticul interior (orientat în mod normal spre sud) cu coloane, despărțit de vestibul prin curtea-grădină.

¹⁰ Tunica, strînsă de obicei cu o cingătoare, forma în jurul taliei o serie de cute bufante, numite *colpos*, ea era deseori prevăzută cu o a doua cingătoare, mai lată și așezată mai sus, numită *zoster*, un centiron de piele care forma un al doilea *colpos*, așa cum se poate vedea și la cavalerul care stă în picioare lingă calul său, pe friza Panateneelor.

¹¹ Părul blond, întotdeauna vopsit artificial, se bucura de cea mai mare prețuire.

¹² Agora era, într-adevăr, locul preferat de întîlnire al celor fără ocupație și al mulțimii de gură-cască. Aici se aflau platani sădiți de Cimon.

¹³ Proeminentă de cute bufante, obținută cu ajutorul cingătorii.

¹⁴ Substanță pe bază de gălbenuș de ou.

¹⁵ Pat funerar așezat în vestibulul casei.

¹⁶ Apa purificată era adusă din vecini, cea din casa decedatului fiind considerată contaminată; cei care ieșeau din casă se stropeau singuri cu această apă.

¹⁷ Diviziune administrativă creată de Clistene în 510 î.Hr., concomitent cu cele zece triburi; este o subdiviziune a tribului (la origine, au existat o sută de *denie*, cîte zece de fiecare trib, dar ulterior au devenit mai numeroase); fiecare cetățean atenian purta în mod oficial trei nume: pe al sau, pe al tatălui său (patronimul) și pe al *demului* său (demoticul). Astfel, Pericle era fiul lui Xanthippos, din *demni* Cholargeis.

306

¹⁸ La Atena, funeraliile se făceau în toiu noapții, dintr-un motiv de ordin religios: exista teama că razele soarelui să nu fie maculate de contactul cu moartea.

¹⁹ Păstrată în parte, aceasta constituia capătul drumurilor care veneau de la Academie și de la Eleusis (Calea Sacră). Dacă se pleca din Atena prin nord-vest, prin această poartă, se ajungea aproape pe loc în cel mai important cimitir al orașului (cel din Cerameicosul exterior). Nu departe de acesta, *Dromosul* (promenada), care urma cursul țiului Eridanos, se împărțea în două căi: cea a Panateneelor ducea spre partea de sud-est a Acropolei, trecînd prin Agora în diagonală; cealaltă cotea drept spre sud și se continua cu strada Trepiedelor. Dacă însă se mergea în continuare pe același drum care pleacă de la Atena spre vest, după ce se trecea de cimitir, se intra pe teritoriul *demului* Colonos, locul de naștere al poetului Sofocle, și se ajungea la Academie.

²⁰ Acest cimitir, cel mai important al orașului, era situat de ambele păruri ale drumului care ducea la Academie. Aleea mormintelor era un

drum secundar, la sud de drumul spre Academie, aproape de malul riului Eridanos.

²¹ Înainte de plecarea din casa îndoliată, se făceau libații în cinstea zeilor, apoi se forma cortegiul. Mortul era luat cu nășălia pe care fusese expus și purtat pe brațe ori într-o căruță trasă de cai sau de catiri, de către rude ori de către sclavi.

²² Am preferat să traducem expresia din original, *vino no mezclado*, „vin neamestecat”, cu mai românească „vin curat”. Motivul acestei opțiuni rezidă în următoarea situație: conservarea acestui prețios lichid se știe că nu era deloc ușoară în antica Atena. Pentru aceasta, se amesteca vinul cu apă sărată sau alte ingrediente. Vinul curat se bea destul de rar. Înainte de orice masă, se făcea în vasul numit *crater* un amestec de vin și apă, mai mult sau mai puțin tare, după împrejurări. Slujitorii îl scoteau din *crater* cu niște polonice lungi, întoarse la capăt, făcute din metal sau argilă, și apoi umpleau cupele mesenilor.

²³ Grădina publică-gimnaziu, situată la periferia Atenei și închinată zeiței Atena, unde vechiul proprietar al trenului — eroul local Akademos sau Hecademos - avea un sanctuar rustic, de fapt, o mare pădure sacră consacrată Atenei. Aici se puteau vedea cei doisprezece măslini sacri ai zeiței, răsăriți dintr-un butaș al măslinului din Erechteionul de pe Acropole, și care furnizau uleiul dat ca premiu învingătorilor de la Jocurile

307

Panateene. De la Dipylon, din cartierul Cerameikos, o stradă străjuită de arbori, lungă de circa un kilometru, unde avea loc procesiunea bahică a Dionisiilor Mari, ducea la aceasta pădure sacra care în secolul al VI-lea î.Hr. a fost înconjurată cu un zid de Hiparh, fiul tiranului Pisislrate. Pe pistele gimnaziului, foarte aproape de riul Cefisos, se antrenau efebii. Către 387 î.Hr., Platon, pe atunci în vîrstă de 40 de ani, a consacrat acest domeniu Muzelor și a întemeiat aici școala sa filosofică. Academia a devenit astfel prima universitate din lume. Platon a predat aici pînă la moartea sa, în 347 î.Hr., și tot aici a fost îngropat.

²⁴ Maestrul și discipolii săi căutau împreună adevărul în lungi discuții „dialectice”, a căror transpunere literară ne este oferită de dialogurile platoniciene. După exemplul școlii pitagoreice însă, acest gen de universitate era și un fel de comunitate religioasă în interiorul căreia filosofi și ucenici-filosofi, legați între ei prin cultul Muzelor, dar și prin amintirea prestigiosului Socrate, se străduiau să ducă viața curată care îi înlesnește sufletului, curățat de impuritățile trupului, accesul la contemplarea divinității după moarte.

²⁵ Trei trăsături sînt proprii gimnasticii grecești: nuditatea totală a atletului (gr. *gymnos*, „gol”), obiceiul de a se unge cu ulei și faptul că exercițiile se desfășoară în sunetul oboiului.

²⁶ Un tinăr ajungea major la 18 ani, dar era obligat să facă serviciul militar pe o perioadă de doi ani (efebia), astfel încît nu putea participa la Adunare înainte de vîrstă de 20 de ani.

²⁷ Acesta era tunica propriu-zisă, prinsă pe amîndoi umerii cu agrafe sau găici. Spre deosebire de ea, tipul cel mai primitiv și mai simplu de tunica (și care adesea ținea loc și de manta) era *exomis-al*, care lăsa un umăr afară, era scurtă, strînsă în talie cu o cingătoare, deschisă ori cusută pe coapsa dreaptă.

²⁸ Curtezană.

²⁹ Nume cu valoare peiorativă („conlocuitor”) dat străinilor care trăiesc în cetățile grecești.

³⁰ „Curtezana”, nu trebuie confundată (cum face autorul acestui roman) cu *pomi*, „prostituată de rînd”. 308

³¹ Datinile ateniene extrem de stricte țineau femeia în casă, închisă (chiar dacă nu cu cheia) în gineceu, și se exprimau în formule imperative: „O femeie cinstită trebuie să rămînă în casă; strada este pentru femeile ticăloase”.

³² Geometru și filosof, care trece drept părintele planurilor urbane zise „geometrice”, în care toate străzile se intersectează în unghi drept, delimitînd loturi de locuințe pătrate sau dreptunghiulare. Planificarea sa a constat îndeosebi în delimitarea cu claritate a domeniului public, pentru a lăsa loc dezvoltării ordonate a instalațiilor portuare de tot felul, administrative, religioase, navale și comerciale.

³³ *Astinom-u* (cinci pentru Atena și cinci pentru Pireu) se ocupau de bunul mers al vieții pe străzile orașului, îndeplinind și rolul de poliție de moravuri a cetății.

³⁴ Sofiștii contemporani cu evenimentele din roman considerau că *arete* (la latini, *virtus*) nu era în primul rînd virtutea morală, ci ansamblul calităților care îl fac pe om să fie eminent, îi dau eficacitate și faimă.

³⁵ Unul din numele date lui Dionysos: „fremătătorul”.

³⁶ Monedă avînd imprimat pe ea chipul lui Apollo tămăduitorul.

³⁷ Aceasta era a doua sărbătoare, de data aceasta orgiastică, ce se celebra în luna ianuarie la Atena în onoarea lui Dionysos, în timpul căreia aveau loc reprezentații lirice dramatice, printre care și cele ale unor piese de Aristofan. Ea își trage numele de la *L&nai*, Menade sau Bacante, femei stăpînite de delirul bahic, care își desfășurau nebunești le dansuri extatice pe locul sacru numit *Lenaion*.

³⁸ Acestea uneau Atena cu portul său, Pireu. Zidul de nord și Zidul de sud, lungi fiecare de peste 6 km, încadrau drumul militar, lat de aproape 160 m, și nu erau folosite, în mod obișnuit, pe timp de pace. Ele transformau Atena și portul Pireu într-o fortăreață unică, ușor de apărat, la adăpost de orice atac din partea Ligii peloponesiace. În paranteză fie spus, războiul peloponesiac a durat 30 de ani, a fost extrem de sălbatic și a adus mari schimbări în moravuri.

³⁹ Plecarea bacantelor pe munte, în procesiune religioasă.

⁴⁰ Supranume dat lui Apollo Tămăduitorul; nume al unui cîntec războinic în onoarea lui Apollo.

309

⁴¹ În continuarea Străzii Trepiedelor, pe partea stîngă, se afla templul lui Ares și acest monument de la care își trag numele cele zece triburi ale lui Clistene.

⁴² La palestre, copiii făceau tot felul de exerciții de mlădiere în ritmul oboaielor, căci acestea, importate probabil din Beoția, s-au bucurat de mare trecere în Atena.

⁴³ Arhonții, funcționarii civili cei mai importanți, reprezentau magistratura ateniană cea mai veche; erau reușiți într-un colegiu din care făceau parte, printre alții, arhonte eponimi, arhonte-rege și polemarchul (comandantul militar suprem); în fiecare an erau aleși prin tragere la sorți noua arhonți și un secretar, astfel încît fiecare se ocupa de unul din cele zece triburi.

⁴⁴ La sărbătorile Leneene, corul dramatic era întreținut și instruit pe 'socoteala metecilor din Cetate, în ceea ce îi privește pe tinerii atenieni, aceștia își foloseau ocazional talentele muzicale pentru a contribui, ca membri ai unor coruri care cîntau și dansau, la strălucirea sărbătorilor organizate de *dan*, de trib sau de cetate.

⁴⁵ în secolul al IV-lea î.Hr., ședințele Adunării poporului se țineau pe băncile mai comode din acest teatru, aflat pe o colină situată la sud-vest de Areopag, în fața intrării care duce spre Acropole. Se mai văd și astăzi, pe versantul stîncos orientat către Areopag și Propilee, rămășițele unei uriașe terase semicirculare. Acest hemiciclu, care avea un diametru de 120 m și care putea adăposti în jur de 20 000 de persoane, se sprijină pe un uriaș zid de susținere. Aici aveau loc serbările în cinstea zeului vinului și se dădeau reprezentații cu piese de Eschil, Sofocle, Euripide și Aristofan. El se afla Ungă sanctuarul ce purta numele aceluiași zeu, pe povișurile meridionale ale Acropolei.

** Strălucitoare sărbători religioase care, desfășurate cu mai multe ocazii de-a lungul anului în cinstea zeului Dionysos, cu un fast care nu se .putea compara decât cu al Panateenelor, durau cinci zile și exaltau sentimentele religioase prin ritualuri și procesiuni, dar care comportau și concursuri gimnice, atletice, lirice, muzicale, dramatice, de frumusețe. Acestea erau: *Oschophdria*, *Lgnaia* și Marile Dionysii, din luna martie, care constituiau și a doua „stagiune” teatrală după *Lónaia*. La Atena, cei mai înalți magistrați ai Cetății pregăteau cu mult timp înainte 310 reprezentațiile ce urmau să aibă loc, iar cei mai bogați cetățeni întrețineau și echipau pe socoteala lor reprezentațiile.

⁴⁶ Nici chiar căsătoria nu pune capăt vieții sedentare pe care o duceau femeile, închise (chiar dacă nu încuiate) în gineceu de datinile severe. Bărbații sau sclavii erau cei care mergeau de obicei în agora să facă cumpărăturile necesare vieții de toate zilele. Cu cit atenienii erau mai bogați, cu atât erau mai severi în această privință. Este adevărat însă și că, în aceeași măsură, soțiile lor dispuneau de ginecece mai spațioase și adesea chiar de o curte interioară, unde puteau ieși la aer, ferite de priviri indiscrete. Nevoită totuși să iasă din casă, o soție avea în mod obligatoriu o sclavă drept însoțitoare. Existau totuși unele sărbători ale cetății și evenimente familiale care le puneau pe femei în situația de a ieși din casă.

⁴⁸ Nu se știe unde se afla celebrul portic (*stoa*) pictat care purta acest nume și care fusese construit sub administrația lui Cimon.

⁴⁹ Oștean pedestru echipat cu armament greu.

⁵⁰ Pe movila Colonos Agoraios se înalță, intact pînă astăzi, templul doric Hephaisteion, numit și Theseion. Între această movilă și Strada Trepiedelor se înalță cele mai vechi monumente publice din agora: Porticul regal, templul lui Apollo Patroos, Metrdon sau sanctuarul Maicii Zeilor, Cibelee, unde se păstra arhiva publică, Bouleutenon, unde se întrunea Sfatul celor Cinci Sute, și monumentul rotund Thālos.

⁵¹ Palestra era, în esență, un teren de sport în aer liber, pătrat ca formă și împrejmuit cu ziduri, care putea găzdui toate sporturile; pe una sau două dintre laturile sale se aflau încăperi acoperite, folosite ca vestiare, ca săli de odihnă prevăzute cu bănci, ca băi ori ca depozite de ulei și de nisip, căci grecii aveau nevoie de acestea pentru exercițiile fizice. Palestra era împodobită cu busturi ale zeului Hermes, patronul gimnaziilor. Aici, elevul își aducea buretele cu care se spăla, micuțul *alābastron* cu ulei, răzuitoarea de bronz cu care își cojea stratul de ulei și praf amestecat cu sudoare, înainte de lecție, el se spăla la o fîntînă sau într-un bazin mare de piatră, își freca tot corpul cu ulei și își presăra pe membre nisip sau praf, lăsându-l să cadă ca o ploaie fină printre degete.

⁵² Lupta era sportul prin excelență, care dăduse numele sau (*pale*) palestreii. Dar lupta pancratiastă *erapancrātion*, exercițiu mai brutal decât boxul, deprins în gimnazii, în care erau îngăduite aproape toate loviturile, inclusiv prizele de luptă, loviturile de picior și de pumn, răsucirea membrilor ele. 311

Neîngăduit era numai să înfigi degetele în ochii adversarului, în general, cei doi pancratiști cădeau foarte repede și se rostogoleau în noroi (căci pamSmul fusese nu numai săpat, ci și stropit cu apă). Lupta se termina atunci cînd unul dintre cei doi adversari ajungea la epuizare și ridica mina în semn că se dădea bătut.

⁵³ Aceștia erau profesorii de gimnastică și își împărțeau elevii în două „clase”: cei mici, *paides*, între 12 și 15 ani, și cei mari, *neanfscoi*, între 15 și 18 ani. *Pedotrib-u* era adevăratul stăpîn al palestreii: el purta o manta de culoare purpurie și avea un băț lung, bifurcat la un capăt, însemnul funcției sale, cu ajutorul căruia îi pedepsea fără menajamente pe copiii indisciplinați sau neîndemînatici și îi despărțea pe cei care se luptau. Avea în subordine mai mulți monitori, pe care îi alegea dintre elevii cei mai în vîrstă sau cei mai talentați.

⁵⁴ Galerii lungi, în care unul dintre ziduri era înlocuit printr-un rînd de coloane, umbrit, ferit de vînt și de ploaie, unde se întîlneau prietenii, se făcea sînta și negustorii își înșirau tarabele. La început o simplă streășină, porticul a luat mai apoi amploare și au început să se construiască și la sanctuare, și la teatre sau în jurul agoriei.

⁵⁵ Magic, menit să înlătore spiritele rele.

⁵⁶ La Atena existau 50 de astfel de magistrați supremi ai Statului, cu un mandat obținut prin tragere la sorți, a cărui durată era de 35-39 de zile, și care reprezentau triburile, în fiecare zi, unul dintre ei deținea simbolurile autorității supreme, sigiliile Statului și cheile tezaurului public. Ei răspundeau împreună de treburile administrative, politice și religioase ale Statului.

⁵⁷ Misterele de la Eleusis sau eleusine erau cele mai celebre, recunoscute, favorizate și protejate de Cetatea Atenei; s-au bucurat de o situație deosebit de favorabilă, care le-a conferit, de-a lungul întregii Antichități, o importanță excepțională. Erau celebrate în luna septembrie, în onoarea zeiței Demetra, care veghea asupra semănăturilor de pe ogoare și asupra fecundității femeilor, și a fiicei sale, Kore-Persefona. Riturile lor alungau teama de moarte (bobul de grîu care moare și renaște) și încurajau divinitățile pythoniselor.

⁵⁸ Sclavii, născuți în casa, închiriați sau cumpărați, îndeplineau treburile gospodărești sau constituiau mina de lucru la Atena. Atenianul înstărit avea cam 50, cel obișnuit în jur de zece, iar lipsa sclavilor denota

312

sărăcia. Statul și sanctuarele aveau și ele sclavi. Teoretic, sclavii publici sau privați erau lipsiți de orice drept. Cu toate acestea, se considera că făceau parte din familie, luau parte la rugăciuni și la sărbători, se puteau iniția în Misterele de la Eleusis și erau înmormîntați împreună cu membrii familiei cărora îi aparțineau. Din punct de vedere legal, erau considerați obiecte, bunuri mobiliare, care puteau fi vîndute sau lăsate zălog. Ei nu aveau personalitate juridică și nici măcar nu puteau depune mărturie în fața tribunalelor; legăturile dintre ei nu aveau nici ele caracter juridic, astfel încît trebuiau să primească încuviințarea stăpînului pentru a se căsători, acesta rămînînd apoi proprietarul copiilor, în fine, sclavul care fugea era pedepsit cu asprime și însemnat cu fierul roșu. Sclavii tineri nu primeau în mod obișnuit nici o instrucție. Odată eliberați, sclavii nu erau scutiți de obligațiile față de familia fostului stăpîn, căci legăturile religioase se mențineau.

⁵⁹ Cel mai vechi zid de incintă al Atenei, construit în secolul al VI-lea î.Hr. de către Pisistrate și fortificat de către Temistocle, după victoria de la Salamina (480 î.Hr.), înfîlnea la sud-vest Zidurile Lungi și cuprindea la nord întinsul cartier rezidențial Scambonidai, unde locuiau mai mult cei bogați, de unde puteai ajunge în cîmpie prin porțile Phyle și Achamai; la sud-vest, între Cerameicos și Mlaștină, se aflau două cartiere pe cit de populare, pe atît de populate, Collytos și Melite.

⁶⁰ Încăperea, *andrin*, pe care autorul romanului o numește *cenăculo*, „camera unde se ia cina”, masa principală la atenieni, era ceea ce ei numeau „sala banchetului”, unde bărbații mînceau stînd culcați sau, mai bine zis, cu picioarele întinse pe pat, cu trunchiul drept sau înclinat ușor, sprijinit pe perne și pe suluri. Ea era frumos împodobită cu mozaicuri și se găsea în colțurile de nord-est sau sud-est ale casei. Mesele dintr-o astfel de încăpere, ușoare, suple și ceva mai scunde decât paturile, erau instalate peste covoarele așternute pe podele.

⁶¹ Aristocles (427 - 347 î.Hr.) era poreclit Platon, „din pricina abundenței stilului sau a lățimii frunții”, sau (după Diogene) din pricina înfățișării sale

viguroase.

⁶² Sărbătoare din zilele de 11, 12 și 13 octombrie, organizată în cinstea Demetrei Thesmophoros, care patrona agricultura, dar și fertilitatea femeilor. La aceasta, bărbații erau excluși cu desăvârșire și nu luau parte decât femeile măritate, care împlineau, printre altele, și o serie de rituri despre care se bănuia că favorizau fertilitatea.

313

1

^{**3} Soție sau fiică ce moștenește averea soțului sau tatălui defunct.

⁶⁴ Statuie a zeiței Arterais, aflată pe Acropole, purtând acest nume, al unei localități din Atica.

⁶⁵ „Cea care luptă în primele rinduri”, un colos de bronz, stând în picioare între două coloane, la care s-a lucrat timp de nouă ani și care domina Partenonul și Erechteinonul; aceeași zeiță apare reprezentată și pe o moneda ateniană din epoca romană.

⁶⁶ Templu de pe Acropole, celebru datorită porticului său cu cariatide.

⁶⁷ Fardurile cele mai obișnuite erau albul de ceruză și roșul de orcadet, dar femeile mai foloseau alifii și parfumuri.

⁶⁸ Rotondă-prifa/ieu din Atena. A se vedea și Nota 53.

⁶⁹ Vechi sediu ai unui tribunal atenian.

⁷⁰ „Școala” a lui Aristotel, aflată în partea de est a Atenei, aproape de izvoarele Eridanosului.

⁷¹ Golf atenian.

[^] Joc asemănător tablelor sau damelor, pe care chiar unii dintre eroii lui Homer, printre ei și pețitorii Penelopei, îl jucau cu pietre.

^{7^} Coturnul venea din Lidia și se spune că Eschil l-a transformat, pentru a-l adapta la teatru, într-un pantof cu talpa groasă, mai puțin ajustat pe picior decât celelalte tipuri de încălțăminte.

⁷⁴ Dialog în care fiecare interlocutor rostește numai câte un vers.

⁷⁵ Dans extatic.

⁷⁶ Teatru care, încă din epoca lui Penele, adăpostea concerte și concursuri muzicale, dar și procese juridice.

⁷⁷ în epocă, pederastia era o trăsătură a elitelor militare sau a altor comunități aristocratice, inclusiv intelectuale. Homosexualitatea, orientarea pornirilor sexuale exclusiv către reprezentanții aceluiasi sex, era cu totul alt lucru, de obicei supus disprețului și glumelor răutăcioase. Modelul normal era bisexualitatea, astfel încit coexistau două instituții complementare, familia îngrijindu-se de ceea ce s-ar putea numi latura materială, iar pederastia și curtezanele de latura afectivă și, pînă la un punct, intelectuală din viața intimă a unui bărbat. Deși întreaga societate accepta bisexualita-

314

tea, în mod instituțional familia tindea să monopolizeze întregul domeniu. Astfel, pederastia instituționalizată și cu rădăcini în mentalitatea aristocrației arhaice pierdea tot mai mult teren.

⁷⁸ General.

⁷⁹ Mantale, dreptunghiuri de lină dintr-o singura bucată, drapate fn jurul corpului și care nu erau prinse în chip stabil nicăieri. Un *himation* foarte simplu, din stofa ordinară și fără nici un ornament, precum cel pe care îl purtau filosofi, se numea *tribon*,

⁸⁰ Acest cuvînt, pe care îl traducem prin „banchet”, înseamnă, de fapt, „întrunire de băutori”, și constituia partea a doua a banchetului propriu-zis, cînd to(i) oaspeții beau mai ales vin și participau la tot felul de distracții.

⁸¹ Cadmeii erau frigieni, descendenți ai regelui Cadmos, întemeietorul Te bei- Pelopida era un politician și general teban; exilat din Teba după ocuparea Cadmeii de către iacedemonieni, în 379 î.Hr. a luat parte la operația care i-a alungat și a eliberat orașul. Acțiunea romanului se desfășoară, deci, cam în 379-378 î.Hr., aproximativ 8-9 ani după înființarea școlii lui Platon.

⁸² Născut în 444 î.Hr., rege al Spartei în 401 î.Hr., duce strălucite campanii împotriva perșilor în Asia Mică, apoi, chemat în Grecia, înfrînge Teba și Atena la Coroneea în 394 î.Hr.

⁸³ Numele acestui drog, probabil fictiv, se aseamănă cu cel al *kyke*-dn-ului, un aliment intermediar între lichide și hrana solidă, băutura rituală a misterelor de la Eleusis, pe care o consumau cu dragă inimă și tărani greci la ei acasă. Era un amestec de fiertură de orz și de apă, în care se puteau pune, pentru miros, diferite mirodenii, cum ar fi: busuiocul-cer-bilor, menta sau cimbrisorul, o mîncare frugală, dar despre care se credea că ar fi avut proprietăți medicinale. Cum se arată ceva mai încolo, ingredientele folosite la prepararea *kyon-u/ui* nu difereau prea mult de ale acestuia.

⁸⁴ Este interesant că în original, în limba spaniolă, autorul, care este cubanez, folosește titulatura ce i se atribuie numai unui alt „geniu al răului”, lui Fidel Castro, *Ifder maximo* al partidul ui-stat din (ara sa.

3>5

10.0

oian

jCLjJBin.CĂRȚII RAO

în curind:

ANTONIO SKĂRMETA

Poștașul lui Neruda

Mărio Jimenez, un tînăr pescar, hotărăște să-și abandoneze meseria pentru a deveni poștașul de pe Isla Negra, o mică localitate balneară, unde singura persoană care primește și trimite scrisori este poetul Pablo Neruda. El va deveni în scurt timp mentorul lui Mărio în tainele poeziei și dragostei.

Această poveste fascinantă, proiectată pe fundalul celui mai zbuciumat deceniu din istoria chiliana a fost inițial... scenariul unor filme. Primul - regizat de Skărmeta însuși - l-a făcut celebru pe creatorul chilian în patria sa aflată în plină dictatură (unde a fost vizionat de peste 150 000 de oameni); iar al doilea (*// Postind*) a devenit cel mai vizionat film străin al tuturor timpurilor în Statele Unite.

Jane AUSTEN

H. BEECHER-STOWE Thomas HARDY

Victor HUGO J.-W. OETHE Hennan MELVILLE Henryk SIENKIEWICZ

Hennann HESSE Prănz KAFKA

Andre MALRAUX

Gabriel OARCFĂ MĂRQUEZ

Henry de MONTHERLANT J.-P. SARTRE Vișinia WOOLF

FedericoANDAHAZI Juiian BARNES Don DeLILLO E.L. DOCTOROW Margaree DRABBLE Dominique FERNANDEZ Joseph HELIER
John IRVINO JuliaKRISTEVA JavierMARfAS Rose TREMAIN

R6 CLASIC

> *Rațiune & simțire*

> *Mindrie și prejudecată*

> *Coliba (mJiului Tom*

> *Dearte de lumea dezJânșuita ** Doi ochi albaștri*

> *Nolre Daiite de Pariu*

> *Afinități electice >MobyDick*

> *Prin foc și fobie (2 voi.)*

OPERE XX

~r Narcis și Gură-de-Aur

> *Scrieri ixxttuitie fi fragntcnte (I)*

> *Scrieri postume <f fragmente (H)*

> *Procesul*

r Anlnteinmii I: Oglanda limburilor Capul tte obniJian/Oniul precar fi lăfratuni

> *Cmnica unei nmții anunfoe*

> *Toamna patriaiihului*

> *Un veac de singurătate*

> *Felele*

> *Indurare pentru femei*

> *Caile liberații III/IV: Cu moartea in fiUlo/ O prietenie ciudată*

> *Sar far >OrianJo*

> *Doamna Dalloway* RAO CONTEMPORAN

> *Anatomistul*

> *O istorie a lumii in W capitole sijumtMc >Maoll*

> *Labirintul apelor*

> *Drumul strălucitor*

> *îngerul destinului*

> *Caldi-22*

/* *Ora închiderii*

> *Hotelul New Hampshire*

> *Samurarii*

> *Inima ații de alba*

> *Renaurdlia*

SUCCESE

Kevin J. ANDERSON & Doug BEASON John CASE

Tom CLANCY

Tom CLANCY, Slevt PIECZENIK

John le CARRE

Urry COLLINS, Dominique LAPIERRE Robin COOK

Neison DEMILLE

William DIEHL Daniel EASTERMAN

Paul ERDMAN Ian FLEMING

Colin FORBES Frederick FORSYTH

INTERNATIONALE >- *Slirsitul*

> *întliul călăreț al Apocalipsei*

> *Codul genetic >RainbowSix(2m\.)*

> *Duel la tniltime (2 voi.)*

> *Centrul de comanda IV: Acte Je război*

> *Centrul de comarula V: Echilibru de forțe*

> *Omul nostru din Panama*

> *Experiment secret*

> *Ultimatum*

> *Risc asumai*

> *Tratament fatal*

^ *Intenții periculoase*

> *Plumșland*

^ *Dtnnnie în iad*

> *Eimta*

> *Al șaptelea sanctuar*

> *Al nouălea Buddha*

> *Panica din'S9*

> *Operațiunea Motnraker (seria JAMES BONO)*

> *Doar pentru ochii tăi (seria UMES BOND)*

> *ColuTinger (scria JAMES BOND)*

r Operațiunea Thunderball (seria JAMES BOND)

> *In Serviciul Secret al Maieștiții Sale (seria JAMES BOKD)*

> *Spionul care m-a iubit (seria JAMES BOND)*

> *Cataclismul*

> *Conspirația*

> *Fantoma din Manhattan*